ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ।

ନବାକ୍ଷରୀ

ଶ୍ରୀ ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।

ଷଷ୍ଠ ସଂସ୍କରଣ

ପ୍ରକାଶକ—ପୁରୀ ନାସନାଲ ଷ୍ଟୋର୍ସ

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦ ୫୬

ଭୂମିକା ।

ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ।

ବେଦେଷୁ ପୌରୁଷଂ ସୂକ୍ତଂ ପୁରାଣେଷୁ ଚ ବୈଷ୍ଣବଂ
ଭାରତେ ଭଗବଦ୍ଗୀତା ଶାସ୍ତ୍ରଂ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଦୁର୍ଲ୍ଲଭଂ ।

ବେଦମଧ୍ୟରେ ପୁରୁଷସୂକ୍ତ; ପୁରାଣମଧ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ, ମହାଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଭଗବଦ୍ଗୀତା ଏହି ତିନୋଟି ଶାସ୍ତ୍ରପରି ଶାସ୍ତ୍ର ତ୍ରିଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ନାହିଁ । ଗୀତା କହିଲେ ଭଗବଦ୍ଗୀତାକୁ ବୁଝାଏ । ଗୀତାପରି ଧର୍ମ୍ମଶାସ୍ତ୍ର ପୃଥିବୀମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଭାଷାରେ ନାହିଁ । ଗୀତାରେ ସକଳ ଧର୍ମ୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ଗୁଢ଼ତତ୍ତ୍ୱମାନ ନିହିତ ଅଛି । ମାନବ ସଂସାରରେ ରହି କିପରି ଭାବରେ କର୍ମ୍ମ କଲେ ଜନ୍ମମରଣବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ ଗୀତା ସେହି ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଇଛି । ଅନ୍ତ୍ୟଜାଦି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୁଷ ନାରୀ ଗୀତା ପାଠ କରି ଗୀତାର ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ନିଜ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ିନେଲେ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରୀ ସଂସାର ସ୍ୱର୍ଗରେ ପରିଣତ ହେବ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୀତାକୁ ଅତିସରଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମରୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ଏହି ପୁସ୍ତକଟିର ଇତିମଧ୍ୟରେ ୨ୟ ସଂସ୍କରଣ ହୋଇଯାଇଛି । ଲୋକମାନେ ବଡ଼ଆଗ୍ରହରେ ଏ ଗୀତା ପାଠ କରୁଛନ୍ତି । ଯେତେ ସରଳ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିଲେହେଁ ୨ୟସଂସ୍କରଣ ଗୀତାକୁ ଆଉ ଥରେ ପାଠ କରୁ କରୁ ଦେଖିଲିଯେ ଅନେକସ୍ଥଳ ଟିକିଏ କଠିଣ ଲାଗୁଛି । ସୁତରାଂ ତାକୁ ଆହୁରି ସରଳ କରିବାର

ଚେଷ୍ଟା କରି କେବଳ ସ୍ଥୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପରିବର୍ଜ୍ଜନ, ଓ ସଂ-
ଶୋଧନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲା । ଆଶାକରେ ଲୋକମାନେ
ଗୀତାମୃତ ପାନ କରି ନିଜନିଜ ଜୀବନକୁ କୃତାର୍ଥ କରିବେ ।
ଗୀତା ଅତି କଠୀଣ ଗ୍ରନ୍ଥ କେତେ କେତେ ପଣ୍ଡିତମାନେ
ଏଥିରେ ଦନ୍ତସ୍ଫୁଟ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି । ଭଗବାନ ମତେ ସେପରି
ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ତାଙ୍କ କରୁଣା ତାଙ୍କ ପଦ୍ମ-
ପାଦରେ ମନଃପ୍ରାଣ ନିବେଶ କରି ଯଥାଶକ୍ତି ଗୀତାର ଗୂଢ଼ତତ୍ତ୍ୱ
ସରଳ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ବଡ଼ବଡ଼
ଦାର୍ଶନିକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଗୀତାର ଅସଂଖ୍ୟ ଟୀକା ଅନ୍ୱୟ ଅର୍ଥ
ପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଲୋକସାଧାରଣ ଗୀତା ପାଠକ-
ଙ୍କର ସୁବିଧା ନାହିଁ । ଭାଷାର [illegible] ପଢ଼ି ଶୁଣି ଗୀତା
ମର୍ମ୍ମ ବା ଯାଏ ଗୀତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧହେବ ନାହିଁ । ଗୀତା
ସାଧକମାନଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ । ମୋର ଏ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିବାର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା, ଗୀତା ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ
[illegible] ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଗୀତା-
[illegible] ସାଧନ [illegible] ହେବେ । ଗୀତାମାହାତ୍ମ୍ୟ ପାଠ-
[illegible] ସାଧାରଣଲୋକ ବୁଝିପାରିବ, ମୁଁ ବିଶେଷ
[illegible] ନାହିଁ । [illegible] ଜଗନ୍ନାଥଦାସଙ୍କ
[illegible] ଯେପରି ଘରଘରେ ପାଠହେଉଛି ଓ ପୂଜା
[illegible] ସେହିପରି ପାଠହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସଂସାରରେ
[illegible] ଜନ୍ମ ହୋଇ ଯେ ଗୀତା ପାଠ ନ କରିଛି ବା ଗୀତା ଧର୍ମ୍ମ
[illegible] ତାହାର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ ତାହାର ଜନ୍ମ ବୃଥା । ଭାରତବାସୀ
[illegible] ପାଳନ କରି ଏକଦା ଜଗତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ ଲାଭ-
କରିଥିଲେ । ଆଜି ଗୀତାଧର୍ମ୍ମ ହରାଇ ଦୁର୍ଗତିର ଶେଷସୀମାରେ
ଉପସ୍ଥିତ; ପୁନର୍ବାର ଗୀତାଧର୍ମ୍ମ ଅନୁସାରେ ଜୀବନକୁ ନ

ଶିଖିଲେ ଦୁର୍ଗତି ନାଶର ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତ-ବାସୀ ଅଦ୍ୟ ଗୀତାଧର୍ମରେ ଅନୁ—ପ୍ରାଣିତ ହେବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କେବଳ ଶୁକପରି କଣ୍ଠସ୍ଥ କଲେ ହେବନାହିଁ ଗୀତାଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ସର୍ବଥା ଚଳିବାକୁ ହେବ, କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ମୋର ମତ ନୁହେ ଏହା ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆଦେଶ, ଗୀତାର ମୂଳଶ୍ଳୋକ ଏକତ୍ରେ ଶେଷରେ ଦିଆ-ଯାଇଛି । ଅନୁବାଦର ସଂଖ୍ୟା ମୂଳଶ୍ଳୋକ ସଂଖ୍ୟାସଙ୍ଗେ ସମାନ ଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ଶ୍ଳୋକସହିତ ଅନୁବାଦ ମେଳ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ସେମାନେ ସହଜରେ ମିଳାଇ ପାଠ କରିବେ । ଯେଉଁମାନେ ସଂସ୍କୃତ ନ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ ଭାଷା ପାଠ କରିବେ, ସଂସ୍କୃତଶ୍ଳୋକକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବେନାହିଁ । ଇତି ।

ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା

ପ୍ରାରମ୍ଭଃ

ଓଁ ଅଖଣ୍ଡମଣ୍ଡଳାକାରଂ ବ୍ୟାପ୍ତଂ ଯେନ ଚରାଚରମ୍
ତତ୍ପଦଂ ଦର୍ଶିତଂ ଯେନ ତସ୍ମୈ ଶ୍ରୀ ଗୁରବେ ନମଃ ।

ଅଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ଆକାର । ବ୍ୟାପିଛନ୍ତି ଯେହୁ ଚରାଚର ।
ତାହାଙ୍କ ଅଭୟ ଚରଣ । ଯେ ଗୁରୁ ଦେଖାଇଲେ ପୁଣ ।
ଏମନ୍ତ ଗୁରୁ ଯେ ମୋହର । ତାହାଙ୍କ ପଦେ ନମସ୍କାର ।

ଶ୍ରୀ ହୟଗ୍ରୀବାୟ ନମଃ

ଶୁକ୍ଲାମ୍ବରଧରଂ ବିଷ୍ଣୁଂ ଶଶିବର୍ଣ୍ଣଂ ଚତୁର୍ଭୁଜମ୍
ପ୍ରସନ୍ନବଦନଂ ଧ୍ୟାୟେତ୍ ସର୍ବବିଘ୍ନୋପଶାନ୍ତୟେ ।

ଶୁକ୍ଳ ବସନ ପରିଧାନ । ଚତୁର୍ଭୁଜ ଶଶିବର୍ଣ୍ଣ ।
ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ ଯାହାର । ଏମନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ଧ୍ୟାନ କର ।
ସକଳ ବିଘ୍ନ ଦୂର ହେବ । ଶାନ୍ତିରେ କାଳ କଟାଇବ ।

ନାରାୟଣଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟ ନରଞ୍ଚୈବ ନରୋତ୍ତମମ୍
ଦେବୀଂ ସରସ୍ୱତୀଞ୍ଚୈବ ତତୋ ଜୟମୁଦୀରୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାସଂ ବଶିଷ୍ଠନପ୍ତାରଂ ଶକ୍ତେଃ ପୌତ୍ରମକଲ୍ମଷମ୍
ପରାଶରାତ୍ମଜଂ ବନ୍ଦେ ଶୁକତାତଂ ତପୋନିଧିମ୍ ।

ବ୍ୟାସାୟ ବିଷ୍ଣୁରୂପାୟ ବ୍ୟାସରୂପାୟ ବିଷ୍ଣବେ ।
ନମୋ ବୈ ବ୍ରହ୍ମବଧୟେ ବାଶିଷ୍ଠାୟ ନମୋ ନମଃ ।

ଅଚତୁର୍ବଦନୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦ୍ୱିବାହୁରପରୋ ହରିଃ
ଅଭାଲଲୋଚନଃ ଶମ୍ଭୁର୍ଭଗବାନ ବାଦରାୟଣିଃ ।

ଜୟତି ଧର୍ମ ନାରାୟଣ । ଜଗତ ଆନନ୍ଦ କାରଣ ।
ଜୟତି ନର ନରୋତ୍ତମ । ସୁଜନେ ମୋ ଦୋଷ ନ ଘେନ ।

ନମଇ ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀ । କରୁଣା କର ମା ଭାରତୀ ॥
ଜଗ୍ଧ ହେଉ ଏ ସଂସାରର । ସକଳେ ମିଳ ଦୟା କର ॥
ନମଇ ବ୍ୟାସ ଶୁକତାତ । ନମଇ ପରାଶର ସୁତ ॥
ବନ୍ଦଇ ତପୋନିଧି ବ୍ୟାସ । ବଶିଷ୍ଠ ନାତି ଅକଳୁଷ ॥
ବନ୍ଦଇ ବ୍ୟାସ ବିଷ୍ଣୁରୂପ । ନମଇ ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟାସରୂପ ॥
ନମଇ ବ୍ରହ୍ମନିଧି ବ୍ୟାସ । ବଶିଷ୍ଠ ନାତି ଅକଳୁଷ ॥
ହେ ବ୍ରହ୍ମା ଅଚତୁର୍ବଦନ । ଦ୍ୱିବାହୁ ହରି ଭଗବାନ ॥
ହେ ଶମ୍ଭୁ ଅଭାଲ ଲୋଚନ । ବାଦରାୟଣି ଭଗବାନ ॥

ଗୀତାପାଠପୂର୍ବରୁ କରନ୍ୟାସଃ

ଅସ୍ୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାମାଳାମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଶ୍ରୀଭଗବାନ୍ ବେଦବ୍ୟାସ ଋଷିଃ । ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଃ ପରମାତ୍ମା ଦେବତା । ଅଶୋଚ୍ୟାନନ୍ୱଶୋଚସ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରଜ୍ଞାବାଦାଂଶ୍ଚ ଭାଷସ ଇତି ବୀଜମ୍ । ସର୍ବଧର୍ମାନ୍ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ମାମେକଂ ଶରଣଂ ବ୍ରଜେତି ଶକ୍ତିଃ ଅହଂ ତ୍ୱାଂ ସର୍ବପାପେଭ୍ୟୋ ମୋକ୍ଷୟିଷ୍ୟାମି ମାଶୁଚ ଇତି କୀଳକମ୍ । ନୈନଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ରାଣି ନୈନଂ ଦହତି ପାବକ ଇତି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ନଚୈନଂ କ୍ଳେଦୟନ୍ତ୍ୟାପୋ ନଶୋଷୟତି ମାରୁତ ଇତି ତର୍ଜନୀଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟୋଽୟମଦାହ୍ୟୋଽୟମକ୍ଲେଦ୍ୟୋଽଶୋଷ୍ୟ ଏବ ଚେତି ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ନିତ୍ୟଃ ସର୍ବଗତଃ ସ୍ଥାଣୁରଚଳୋଽୟଂ ସନାତନ ଇତି ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ପଶ୍ୟ ମେ ପାର୍ଥ ରୂପାଣି ଶତଶୋଽଥ ସହସ୍ରଶ ଇତି କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ନାନାବିଧାନି ଦିବ୍ୟାନି ନାନାବର୍ଣ୍ଣାକୃତୀନି ଚେତି କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଇତି କରନ୍ୟାସଃ ।

ନୈନଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ରାଣି ନୈନଂ ଦହତି ପାବକ ଇତି ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ନଚୈନଂ କ୍ଲେଦୟନ୍ତ୍ୟାପୋ ନ ଶୋଷୟତି ମାରୁତ ଇତି ଶିରସେ ସ୍ୱାହା । ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟୋଽୟ ମଦାହ୍ୟୋଽୟ ମକ୍ଲେଦ୍ୟୋଽଶୋଷ୍ୟ ଏବଚ ଇତି ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍ । ନିତ୍ୟଃ ସର୍ବଗତଃ ସ୍ଥାଣୁରଚଳୋଽୟଂ ସନାତନ ଇତି କବଚାୟ ହୁମ୍ । ପଶ୍ୟ ମେ ପାର୍ଥରୂପାଣି ଶତଶୋଽଥ ସହସ୍ରଶ ଇତି ନେତ୍ରାୟ ବୌଷଟ୍ । ନାନାବିଧାନି ଦିବ୍ୟାନି ନାନାବର୍ଣ୍ଣାକୃତୀନିଚେତି ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । ଇତି ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେ ପାଠେ ବିନିୟୋଗଃ ।

—o—

ଅଥ ଧ୍ୟାନଂ

ଓଁ ପାର୍ଥାୟ ପ୍ରତିବୋଧିତାଂ ଭଗବତା ନାରାୟଣେନ ସ୍ୱୟଂ-
ବ୍ୟାସେନ ଗ୍ରଥିତାଂ ପୁରାଣମୁନିନା ମଧ୍ୟେ ମହାଭାରତେ
ଅଦ୍ୱୈତାମୃତବର୍ଷିଣୀଂ ଭଗବତୀ ମଷ୍ଟାଦଶାଧ୍ୟାୟିନୀଂ
ଅମ୍ବ ତ୍ୱାମନୁସନ୍ଦଧାମି ଭଗବଦ୍ଗୀତେ ଭବଦ୍ୱେଷିଣୀଂ ।

—※—

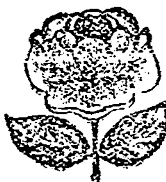
ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ।

ନମଇ ଦେବ ବେଦବ୍ୟାସ । ଯାହାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ତୋ ଅଶେଷ
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କମଳ ଲୋଚନ । ଭକ୍ତି ନପାରେ ତୋର ଜ୍ଞାନ ।
ତୋହର ବୁଦ୍ଧି ଯେ ଅମାପ । ଜାଳିଲୁ ଜ୍ଞାନମୟ ଦୀପ ।
ନାଶିଲୁ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧାର । ଅଚଳରେ ଭାରତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ତୋପରି ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ କେହୁ । ସୃଷ୍ଟିରେ ଅନ୍ୟ ଦେଖାନାହିଁ ।

ମାଗେ ତୋହର ଆଶୀର୍ବାଦ । ଘୁଞ୍ଚୁ ଏ ଭ୍ରମର ବିଷାଦ ॥
[illegible] ଗୁରୁ କୃପା କର । ଘୁଞ୍ଚୁ ଏ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧାର ॥
ତୋର କରୁଣାବଳେ ମୁହିଁ । ଭାଷାରେ ଗୀତା କହୁବଇଁ ॥
ବନ୍ଦଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରଣ । ହେ ଦେବ ଦେବକୀ ନନ୍ଦନ ॥
କଂସ ବଇରି ମୁରୁଅରି । ହେ ଦେବ ୨ ହେ ମୁରାରି ॥
ହେ ବସୁଦେବର ନନ୍ଦନ । ଜଗତ ଗୁରୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥
ପରମାନନ୍ଦ ହେ ମାଧବ । ପୂରି ରହିଛ ସର୍ବ ଜୀବ ॥
ବନ୍ଦଇ ତୋହର ଚରଣ । ହେ ଦେବ ଦେବ ନାରାୟଣ ॥
ତୋର କୃପାରୁ ମୂଢ଼ଜନ । ବାଗ୍ମୀ ହୁଏ ତତକ୍ଷଣ ॥
ପଙ୍ଗୁ ଲଙ୍ଘଇ ମହାଗିରି । ହେ ଦେବ ଦେବ ଗିରିଧାରୀ ॥
ପାଣ୍ଡବେ ତୋର କୃପାବଳେ । କୁରୁଙ୍କୁ ସମରେ ଜିଣିଲେ ॥
ଯେ ମହାଭାରତ ସମର । ଅଟଇ ଭୀମ ଭୟଙ୍କର ॥
ସେ ରଣ ନଦୀତଟ ଦୁଇ । ସମାନ ଭୀଷ୍ମ ଦ୍ରୋଣ ଥାଇ ॥
ଜୟଦ୍ରଥ ଯେ ଜଳଚର । ଗାନ୍ଧାର ନୀଳୋତ୍ପଳ ପଦ୍ମ ॥
ଶଲ୍ୟ ଯହିଁରେ ଗ୍ରାହବତୀ । ବହନୀ କୃପ ଯେ ଅଟନ୍ତି ॥
କର୍ଣ୍ଣ ଅଟଇ ବେଳାକୂଳ । ବିକର୍ଣ୍ଣ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ନୀର ॥
ମକର ସଦୃଶ ଏମାନ । ଆବର୍ତ୍ତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପୁଣି ॥
ଏ ରଣ ନଦୀ ଭୟଙ୍କର । ତରିବା ଅଟଇ ଦୁସ୍ତର ॥
କେଶବ କଇବର୍ତ୍ତ ହୋଇ । ପାଣ୍ଡବେ ତହିଁ ନେଲେ ବହି ॥
ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅବହେଳେ । ଏ ରଣ ନଦୀ ପାରହେଲେ ॥
ଏସନ୍ତ କେଶବ କୃପା ଛଳେ । ଗାଇବି ଗୀତା ଅବହେଳେ ॥
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ମତି ଦେଇ । ଆନନ୍ଦ ହୁଅ ଗୀତା ଗାଇ ॥
ଉପନିଷଦ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ । ତାହାଙ୍କୁ ଗାଭୀ ବୋଲି ଘେନ ।
ବତ୍ସ ଅଟଇ ଅର୍ଜୁନ । ଦୁହିଁଲେ ଗୋପାଳନନ୍ଦନ ॥
ଗୀତା ଅମୃତ କ୍ଷୀରହେଲା । ସୁଜ୍ଞାନୀ ତାକୁ ପାନକଲା ॥

ମହତ ଏ ଗୀତା ଅମୃତ । କୃଷ୍ଣ ଜାଣନ୍ତି ତାର ତତ୍ତ୍ୱ ॥
ଶୁକ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିଛନ୍ତି । ବ୍ୟାସ ଜାଣନ୍ତି ନ ଜାଣନ୍ତି ॥
ଅଜ୍ କେ ଅଛୁ ସାମରଥ । ବୁଝିବ ଗୀତା ଗୁଢ଼ତତ୍ତ୍ୱ ॥
କଳି କଳୁଷ ନାଶ ଯିବ । ଯେ ଏହା ପଢ଼ିବ ଶୁଣିବ ॥
ଅଶେଷ ମଙ୍ଗଳ ହୋଇବ । ଘୋର ସଂସାରୁ ତରିବ ॥
କୁରୁପାଣ୍ଡବ ଯୁଦ୍ଧବେଳେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ପ୍ରକାଶିଲେ ॥
ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ବର ପାଇ । ସଞ୍ଜୟ ହସ୍ତିନାରେ ଥାଇ ॥
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯା' ଘଟିଲା । ସମସ୍ତ ଦେଖିଲା ଶୁଣିଲା ॥
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କଥାମାନ । ସଞ୍ଜୟ କହୁଥିଲେ ପୁଣ ॥
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ସମ୍ବାଦ । ଶୁଣିଲେ ନ ରହେ ପ୍ରମାଦ ॥
କୃଷ୍ଣର ନୋହିଲେ କରୁଣା । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ହୋନ୍ତି ବଣା ॥
ରୁଦ୍ର ମରୁତ ବ୍ରହ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ର । ବରୁଣ ଦିବାକର ଚନ୍ଦ୍ର ॥
ଏଆଦି ଯେତେ ଯେତେ ଛନ୍ତି । ଯାହାଙ୍କ ସ୍ତୁତି କରୁଛନ୍ତି ॥
ଉପନିଷଦ ବେଦ ଗୀତେ । ଗାଆନ୍ତି ଯାର ଗୁଣ ନିତ୍ୟେ ॥
ଯୋଗୀଏ ଯୋଗଧ୍ୟାନବଳେ । ମନେ ଦେଖନ୍ତି ଯାକୁ ହେଳେ ॥
ସୁର ଅସୁର ଯାର ଅନ୍ତ । ନଜାଣି ଭ୍ରମନ୍ତି ନିୟତ ॥
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଦେବଦେବ । ନମଇ ପଦ୍ମପାଦେ ତବ ॥
ବୋଲ ଅନନ୍ୟେ ହରହର । ହରି କରିବେ ଭବୁଁ ପାରି ॥

ଓଁ ତତ୍‌ସତ୍

ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ।

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟଃ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଉବାଚ ।

ମୋ ସୁତ ପଣ୍ଡୁ ସୁତ ଗଣ । ରଣ କରିବେ କଲେ ପଣ ।
କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚଳିଗଲେ । କହ ସେଠାରେ କିସ କଲେ
ଧରମସ୍ଥାନେ ଧର୍ମ ବୁଦ୍ଧି । ଉପୁଜେ ପରା ଅଛି ବିଧି ॥
ଧରମକ୍ଷେତ୍ର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର । କି ହେଲା ସେଠାରେ ବିଚିତ୍ର ।
ସେଠାକୁ ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଯାଇ । ରଣ କଲେ କି କଲେ ନାହିଁ
ଜନମିଲା କି ଧର୍ମଭାବ । ହେଲେକି ଉଭୟ ନୀରବ ॥
କି ହେଲା କହ ହେ ସଞ୍ଜୟ । ଫେଡ଼ ମୋ ମନରୁ ସଂଶୟ ।୧

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ପାଣ୍ଡବସେନା ଚଳିଗଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶିଲେ ॥
ସେନାକୁ ରଖି ନାନା ସ୍ଥାନେ । ସାଜିଲେ ବ୍ୟୂହର ବିଧାନେ ।
ଏକଥା ଦେଖି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । ଦ୍ରୋଣଙ୍କ ନିକଟେ ଗମନ ।
ଦ୍ରୋଣକୁ ପୁଚ୍ଛେ ପାଶେ ଯାଇ । ଶୁଣିହେ ଗୁରୁ ମନ ଦେଇ ।୨।
ଦେଖ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପାଣ୍ଡୁସେନା । କେମନ୍ତ ଏ ବ୍ୟୂହ ରଚନା ॥
ଦ୍ରୁପଦସୁତ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ । ଶିଷ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧିମାନ ॥
ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟୂହ ରଚି । ପାଣ୍ଡବସେନାକୁ ସଜିଛି ।୩।
ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ତୁଲ୍ୟ ବଳୀ । ସାତ୍ୟକି ଛନ୍ତି ଏଠି ମିଳି ।୪।

ଦ୍ରୁପଦ ମହାରଥ ରାଜା । ସୁଭଦ୍ରାସୁତ ବୀରୁତ୍ତମୌଜା ।
ଯୁଧାମନ୍ୟୁ ଯେ ବିକ୍ରମଶାଳୀ । କୁନ୍ତୀ ଭୋଜତ ମହାବଳୀ ।୫।
ଶୈବ୍ୟ ମହାଧନୁର୍ଦ୍ଧର । ଧୃଷ୍ଟକେତୁ ଯେ ନରବର ।
ପୁରୁଜିତ ଯେ ମହାବୀର । ଏକକୁ ଏକ ବଳୀଅର ।୬।
ତାହାଙ୍କୁ କେହୁ କହେ ଊଣା । କି ଅବା କହିବା କଳଣା ।।
ଶୁଣିବା ହେଉନ୍ତୁ ଯପଣି । ଅସ୍ମ ପକ୍ଷରେ ଯେ ପ୍ରଧାନ ।।
ଆପଣ ଭୀଷ୍ମ କର୍ଣ୍ଣ କୃପ । ସଂଗ୍ରାମ ବିଜୟୀ ଯେ କୃପ ।।
ବୀର ବିକର୍ଣ୍ଣ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମ । ସୋମଦତ୍ତର ପୁତ୍ର ଯେନ ।୭।୮
ଅଉ ଅନେକ ବୀର ଛନ୍ତି । ମୋ ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ଦେଇଛନ୍ତି
ସକଳେ ଯୁଦ୍ଧ ବିଶାରଦ । ସଂଗ୍ରାମ ବିଦ୍ୟାରେ କୋବିଦ
ନାନାଦି ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଧର । ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଛନ୍ତି କର ।।
ମୋପାଇଁ ସେମାନେ ଲଢ଼ିବେ । ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ପ୍ରାଣ ଦେବେ
ଅଛନ୍ତି ଶତ ଶତ ବୀର । ଭୀଷ୍ମ ରକ୍ଷକ ଏହାଙ୍କର ।।
ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ ଏତେ ଅଛି । ତଥାପି ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ।।
ବିପକ୍ଷ ସେନା ବଳୀୟାର । ଭୀମ ରକ୍ଷକ ଯାହାଙ୍କର ।।
ମୋ ସେନା କାତର ହାରିଯିବେ । ଅଥବା ଲଢ଼ି ନପାରିବେ ।୧୦
କେବଳ ଭୀଷ୍ମ ମୋ ଭରସା । ତାହାଙ୍କ ହେତୁ ଜୟ ଆଶା
ତେଣୁ କହୁଛି ଗୁରୁ ଶୁଣ । ଯାଅ ହେ ସକଳେ ବହନ ।।
ବ୍ୟୂହ ପ୍ରବେଶ ପଥ ଯାଇ । ରହ ଯେ ଯାହା ସ୍ଥାନେ ଥାଇ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ରଖ ପ୍ରାଣପଣେ । ଭୀଷ୍ମ ନ ମରୁ କେବେ ରଣେ ।୧୧
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ବାଣୀ ଶୁଣି । ଭୀଷ୍ମ ଉଠିଲେ ଶିର ଧୁଣି ।।
ସେ ପିତାମହ କୁରୁଙ୍କର । ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିବେ ମହା ବଳୀୟାର ।।
ତୋଷିଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ମନ । ବଜାଇ ଶଙ୍ଖ ଘନ ଘନ ।।
ଉଚ୍ଚରେ ଶଙ୍ଖନାଦ ହେଲା । ରାଜା ଯେ ହରଷ ହୋଇଲା ।୧୨
ତା ପଛେ ପଟହ ମାଦଳ । ଗୋମୁଖ ଶଙ୍ଖ ଭେରୀ ଢୋଲ

ବାଜିଉଠିଲା ଏକାବେଳେ । ତୁମୁଳ ଶବଦ ଉଚ୍ଛୁଳେ ।୧୩।
(୧)ସ୍ୟନ୍ଦନ (୨)ଶ୍ୱେତ ଅଶ୍ୱ ଯୁକ୍ତ । ଉହିଁରେ ଥିଲେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ମାଧବ ଆବର ପାଣ୍ଡବ । ବଜାଇଦେଲେ ଶଙ୍ଖ ଦିବ୍ୟ ।୧୪।
ହୃଷିକେଶ ଯେ ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ । ଶଙ୍ଖ ବଜାନ୍ତି ଘନ ଘନ ।।
ଅର୍ଜୁନ ଶଙ୍ଖ ଦେବଦତ୍ତ । ବଜାନ୍ତି ହୋଇ ହରଷିତ ।।
ଭୀମ ଯେ ମହାବଳୀ ବୀର । ଅଦ୍ଭୁତ କ୍ଷମତା ତାହାର ।।
ପଉଣ୍ଡ୍ର ମହାଶଙ୍ଖ ପୁଣ । ବଜାଇଦେଲେ ଘନ ଘନ ।୧୫।
କୁନ୍ତୀନନ୍ଦନ ଯୁଧିଷ୍ଠିର । ଅନନ୍ତ ବିଜୟ ଅବର ।।
ନକୁଳ ସୁଘୋଷ ବଜାଏ । ତାର ଆନନ୍ଦ ବଢୁନୁହେ ।।
ମଣି ପୁଷ୍ପକ ସହଦେବ । ବଜାଇ ଲଗାଏ ତାଣ୍ଡବ ।୧୬।
କାଶୀରାଜନ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର । ଶିଖଣ୍ଡୀ ମହାରଥ ବୀର ।
ଦ୍ରୌପଦୀ-ସୁତ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ । ସାତ୍ୟକି ମହାବଳବାନ ।୧୭।
ବିରାଟ ଦ୍ରୁପଦନନ୍ଦନ । ବଳିଷ୍ଠ ସୁଭଦ୍ରାନନ୍ଦନ । ।
ଏମାନେ ଶୁଣହେ ରାଜନ । ବଜାନ୍ତି ଯେତେ ଶଙ୍ଖମାନ ।୧୮।
ତୁମୁଳ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ହେଲା । ନଭ ପୃଥିବୀ ବିଦାରିଲା ।।
ଅନନ୍ତ କୁରୁସେନା ହୃଦ । ବିଦାରିଦେଲା ଶଙ୍ଖନାଦ ।୧୯।
ଏଥିଅନ୍ତରେ କଥା ଶୁଣ । ରହିଁଲେ ବୀର ଅରଜୁନ ।।
ଦେଖନ୍ତି କୁରୁସେନାଗଣ । କରନ୍ତି ମହାଆୟୋଜନ ।
ଯେ ଯାହା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରମାନ । ପ୍ରୟୋଗେ କରନ୍ତି ବିଧାନ ।
ଏମନ୍ତ ଦେଖି ହେ ରାଜନ । ଧନୁ ଧରିଲେ ଅରଜୁନ ।।
ଧନୁ ଉଠାଇ କରେ ଧରି । କହନ୍ତି ଶୁଣ ହେ ମୁରାରି ।୨୦
ଉଭୟ ସେନା ମଧ୍ୟଭାଗେ । ଅଚ୍ୟୁତ ରଥ ଚଳ ବେଗେ ।
ସେଠାରେ ରଖ ମୋର ରଥ । କାହିଁକି ଶୁଣହେ ଅଚ୍ୟୁତ ।।

(୧) ସ୍ୟନ୍ଦନ—ରଥ (୨) ଶ୍ୱେତଅଶ୍ୱ—ଧଳାଘୋଡ଼ା ।

ଥରେ ମୁଁ ଦେଖିବି ନୟନେ । ଯୁଝିବେ କେଉଁ ବୀରମାନେ ॥
କାହା ସଙ୍ଗତ ମୁଁ ଯୁଝିବି । ଥରେ ମୁଁ ନିରେଖି ଦେଖିବି ॥
ଦେଖିବା କେଉଁ ବନ୍ଧୁମାନେ । ହିତକାମନା କରି ମନେ ॥
ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ହୋଇ ସାଥି । ସମରକ୍ଷେତ୍ରେ ଆସିଛନ୍ତି ॥୨୩

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ

ଶୁଣ ରାଜନ ସାବଧାନ । ଶୁଣିଣ ଅର୍ଜୁନ ବଚନ ॥
ଚଳାଇନେଲେ ମହାରଥ । ମଝିରେ ନେଇ ଦଳେ ସ୍ଥିତ ।
ନିଦ୍ରାକୁ ଜିଣିଛି ଅର୍ଜୁନ । ଗୁଡ଼ାକେଶ ତେଣୁ ତା ନାମ ।୨୪
ଭୀଷ୍ମ ସହିତ ବୀରଗଣ । ଶୁଣନ୍ତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଚନ ॥
ବୋଲନ୍ତି ଦେବକୀନନ୍ଦନ । ଦେଖହେ ବୀର ଅରଜୁନ ॥
ଦେଖ ହେ ପାର୍ଥ କୁରୁକୁଳ । ଏଠାରେ ହୋଇଛନ୍ତି ଠୁଳ ।୨୫
ଅର୍ଜୁନ ଚଉଦିଗ ଚାହିଁ । ଦେଖନ୍ତି ମାତୁଳ ଅଛଇ ॥
ଅବର ଛନ୍ତି ପିତାପୁତ୍ର । ଗୁରୁ ଶ୍ୱଶୁର ଭାଇ ମିତ୍ର ॥
ପିତାମହ ଆଦି ସ୍ୱଜନ । ଦେଖିଲେ ଉଭୟ ପକ୍ଷେଣ ।୨୬
ଆତ୍ମୀୟ ବନ୍ଧୁ ଦରଶନେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାଯୁକ୍ତ ମନେ ॥
ବିଷାଦଯୁକ୍ତ ହେଲ ମନ । ବୋଇଲେ ଏମନ୍ତ ବଚନ ।୨୭

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ହେ କୃଷ୍ଣ ମୋର ପ୍ରିୟଜନେ । ଅଛନ୍ତି ଏ ରଣ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ॥
ଦେଖି ଏହାଙ୍କୁ ମୋ ଶରୀର । କମ୍ପି ହେଉଛି ଥରହର ॥
ଅଙ୍ଗ ହେଉଛି ଅବସନ୍ନ । ମୁଖ ଶୁଖୁଛି ଘନ ଘନ ।୨୮।
ଶରୀରେ କମ୍ପ ହୁଏ ଜାତ । ରୋମାଞ୍ଚ ହେଉଛି ସତତ ॥
ଜଳିଯାଉଛି ମୋର ଦେହ । କିପରି ସ୍ଥିର ହେବ କହ ॥
ଗାଣ୍ଡୀବଧନୁ ମୋର କରୁ । ଖସିପଡ଼ୁଛି ଧରୁ ଧରୁ ।୨୯।
ଉଭଣର କିକରିବି ମୁହିଁ । ଏଠାରେ ରହିପାରୁନାହିଁ ॥
ମନ ମୋହର ବିଚଳିତ । ଦେଖୁଛି ସବୁ ବିପରୀତ ॥

ନାନାପ୍ର ଅମଙ୍ଗଳ ଚିହ୍ନ । ଦିଶୁଛି ମତେ ପୁନଃପୁନ ।୩୦।
ଯୁଦ୍ଧରେ ନାଶିବି ସ୍ୱଜନ । କି ଶ୍ରେୟ ଲଭିବି ମୁଁ ପୁଣ ।।
କୃଷ୍ଣ ମଙ୍ଗଳ ଦେଖୁନାହିଁ । ବିଜୟ ମୋର ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।
ରାଜ୍ୟସୁଖ ମୁଁ ଲୋଡୁନାହିଁ । ହେ କୃଷ୍ଣ ରାଜ୍ୟେ କିଛି ନାହିଁ ।୩୧
ଗୋବିନ୍ଦ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ । ରାଜ୍ୟ ଲୋଡ଼ଇ କାହା ଜନ ।।
ସୁଖରେ ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ । ପାଳିବାପାଇଁ କରେ ମନ ।।
ରାଜ୍ୟସମ୍ପତ୍ତି ବେଶୀ ହେବ । ସ୍ୱଜନ ସୁଖରେ ରହିବ ।।
ହେଲେହେଁ ଶତ ଅପରାଧୀ । ପୋଷିବା ତାଙ୍କୁ ଅଟେ ବିଧି ।।
ସେହି ଆତ୍ମୀୟ ଜନ ପାଇଁ । ସର୍ବେ ମରନ୍ତି ଧନ୍ଦି ହୋଇ ।।
ସେମାନେ ସୁଖ ଆଶା ତେଜି । ଏଠି ଅଛନ୍ତି ରଣେ ମଜି ।।
ନଅଛି କିଏ ଏଠି କହ । ମାତୁଳ ନାତି ପିତାମହ ।।
ଶାଳା ଶ୍ୱଶୁର ଗୁରୁ ଭାଇ । ସକଳ ସ୍ୱଜନ ଅଛଇ ।।
ଏମାନେ ଧନ ପ୍ରାଣ-ମୋହ । ତେଜି ଅଛନ୍ତି କି ନା କହ ?
ଯୁଦ୍ଧକୁ ହୋଇଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଆସି ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ।।
ତେବେ ମୋର କି ପ୍ରୟୋଜନ । କାହାଇ କରିବି ମୁଁ ରଣ ।।
ଏ ରାଜ୍ୟେ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ । କାହାଇ ବଧିବି ସ୍ୱଜନ ।।
ଭୋଗ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପୋଡ଼ିଯାଉ । ଜୀବନେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ଆଉ ।
ନ ଇଚ୍ଛେ ମାରିବି ଏହାଙ୍କୁ । ଛାର ଏ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗିବାକୁ ।
ସେହୁ ମାରନ୍ତୁ ପଛେ ମୋତେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମାରିବି କେମନ୍ତେ ।
ମୋ ହାତେ ଏହାଙ୍କର ନାଶ । ନ ହେବ କେବେ ହୃଷିକେଶ ।
ବୋଲିବ ଅବା ଏହୁ ମଲେ । ରାଜ୍ୟରେ ରଜା ହେବି ବଳେ ।
ତଥାପି ଇଚ୍ଛା ନୁହେ ମୋର । ଭୋଗିବି ମହୀ ଅଧିକାର ।।
ତ୍ରୈଲୋକ ରାଜତ୍ୱ ମିଳିଲେ । ମାରିବି ନାହିଁ ତାଙ୍କୁ ହେଲେ ।
କି ଛାର ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର । ତହିଁରେ ଲୋଭ ନାହିଁ ମୋର ।
ଶୁଣ ହେ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନ । କଦାପି ନବଳେ ମୋ ମନ ।।

ଏ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁତ୍ରଗଣ । ଏମାନଙ୍କୁ ମାରି କି କାରଣ ?
କି ସୁଖ ଏଥିରୁ ପାଇବି । କିମ୍ପାଇ ଏମାନଙ୍କୁ ବଧିବି ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । କି ପ୍ରୀତ ଲଭ ହେବ ପୁଣ ? ॥୩୬
ଏମାନେ ଆତତାୟୀ ହତ । ମାରିବା ନୁହଇ ଉଚିତ ॥
ଯେବେ ଏମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମାରିବି । ଅବଶ୍ୟ ପାପଭାଗୀ ହେବି ॥
ତେଣୁ ଏ ସ୍ୱଜନ ବାନ୍ଧବ । ବଧିବି ନାହିଁ ହେ ମାଧବ ॥
ଉଚିତ ନୁହଇ ମୋହର । ବଧିବା ଆପଣା ସୋଦର ॥
ସ୍ୱଜନ ନାଶି କିବା ଫଳ । କି ସୁଖ କି ଅବା ମଙ୍ଗଳ ॥
ଯେବେ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ବଧିବି । କିପରି ସୁଖରେ ରହିବି ॥
ଏମାନେ କିମ୍ପା ଆତତାୟୀ । ଶୁଣ ମୁଁ ତଥ୍ୟ କହୁବଇଁ ॥
ଗୃହେ ଯେ ଅନଳ ଲଗାଏ । ଯେ ବିଷ ଖାଇବାକୁ ଦଏ ॥
ହାତରେ ହତିଆର ଘେନି । ମାରିବାପାଇଁ ଆସେ ପୁଣି ।
ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ହରିନିଏ । ଜମିବାଡ଼ିରୁ ତଡ଼ିଦିଏ ॥
ଦାରାକୁ କରେ ଯେ ହରଣ । ଅବ୍ୟବହାର କରେ ପୁଣ ॥
ଏ ଦୋ-ଷ ଦୋଷୀ ଅଟେ ଯେହୁ । ଅଟଇ ଆତତାୟୀ ସେହୁ ॥
କୌରବ ଅପରାଧୀ ସତ । ଦେଲେଣି କଷଣ ବହୁତ ॥
ଭୀମକୁ ବିଷଲଡୁ ଦେଲେ । ଜତୁ ଗୃହରେ ଅଗ୍ନି ଦେଲେ ।
କୁଳକାମିନୀ କେଶ ଧରି । ସଭାକୁ ଆଣିଲେ ଓଟାରି ॥
କପଟପଶା ଖେଳ ଖେଳି । ଧନସମ୍ପଦ ନେଲେ ହରି ॥
ଏବେ ହାତରେ ହତିଆର । ଯୁଦ୍ଧକୁ ହେଲେ ଅଗ୍ରସର ॥
ଏ ଷଡ଼ଦୋଷେ ଦୋଷୀ ଯେଣୁ । ଏମାନେ ଆତତାୟୀ ତେଣୁ ।
ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଦୋଷରେ । ଯେ ଦୋଷୀ ହେବ ଅବହେଳେ
ଆତତାୟୀ ସେ ବୋଲାଇବ । ତା ବଧେ ଦୋଷ ନ ଲାଗିବ ।
ଏମାନେ ଦୁଷ୍ଟ ଆତତାୟୀ । ତାଙ୍କୁ ବଧିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ।
ଏ କଥା ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରମାଣ । ବୁଝୁଛ ହେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ॥

ତଥାପି ନଚଳେ ମୋ ଚିତ୍ତ । ବଧିବ ଏହାଙ୍କୁ ମୋ ହାତ ।୩୭
ଲୋଭେ ଏମାନେ ହତଜ୍ଞାନ । ବୁଝୁ ନାହାନ୍ତି କଦାଚନ ॥
ବଂଶ ବିନାଶ ଦୋଷେ ପାପ । ହୋଇବ ଅବଶ୍ୟ ଅମାପ ॥
ମିତ୍ରଦ୍ରୋହରୁ ପାପ ହେବ । କେ ଏହା ଏଡ଼ ନପାରିବ ॥
ଏମାନେ ନବୁଝିଲେ ବୋଲି । ମୁଁ କିମ୍ପା ଧର୍ମ ଯିବି ଭୁଲି ॥
ମୁଁ ହିଁ କପଟ ଜାଣି ଶୁଣି । ସେ ଦୋଷେ ଦୋଷୀ ହେବି ପୁଣି
ସେ ପାପୁଁ ହେବାର ନିବୃତ୍ତି । ଆମ୍ଭର ଅଟଇ ଉଚିତ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଜନାର୍ଦନ । ମୁଁ କିମ୍ପା ହରାଇବି ଜ୍ଞାନ ॥
ମୋହର ଜ୍ଞାନ ଥାଉ ଥାଉ । ଏପାପେ ନପଡ଼ିବି ଆଉ ।୩୮।
ଯାହାର କୁଳକ୍ଷୟ ହେବ । କୁଳଧରମ ନାଶ ଯିବ ॥
ଧରମ ଯେବେ ନାଶ ଯିବ । ଅଧର୍ମ କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ହେବ ॥
ବାକୀ ଯେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବେ । ସେ ଅଧର୍ମେ ଭାଗୀ ହେବେ ॥
ଅଧର୍ମ ସେ କୁଳେ ବ୍ୟାପିବ । ମୋତେତ ସେ ପାପ ଲାଗିବ ।୩୯
ଯେ କୁଳ ଅଧର୍ମେ ଜଡ଼ିତ । କୁଳକାମିନୀ କଳଙ୍କିତ ॥
କାମିନୀ ହେଲେ କଳଙ୍କିତ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ହୁଏ ଜାତ ॥
ବାର୍ଷ୍ଣେୟ ହେ କୃଷ୍ଣ ମୋ ମତ । ଏ ପାପେ ନହେବ ଜଡ଼ିତ ।୪୦
କୁଳ ନାଶନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ । ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତି ସେମାନେ ॥
କହୁଛି ଏଥିର କାରଣ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ହେଲେ ଜନ୍ମ ॥
ପିଣ୍ଡ ତର୍ପଣ ଲୋପ ହୁଏ । ଯେ ମରେ ପ୍ରେତ ହୋଇଥାଏ
ପିଣ୍ଡ ତର୍ପଣ ନହୋଇଲେ । ହେତରୁ ତରେ ନାହିଁ ଭଲେ ।
ତେଣୁ ଏ ସଙ୍କର ଜନମ । ହୁଅଇ ନରକ କାରଣ ।୪୧।
କୁଳନାଶନକାରୀ ଯେତେ । ଏ ଦୋଷେ ଦୋଷୀତ ସମସ୍ତେ ॥
ଏ ଦୋଷ ମହା ଭୟଙ୍କର । କରାଏ ଏ ବର୍ଣ୍ଣ-ସଙ୍କର ॥
ଏ ଦୋଷେ ହୁଏ ବିନାଶନ । ଜାତି ଧରମ ସନାତନ ॥
ଆଶ୍ରମ କୁଳଧର୍ମ ଯେତେ । ବିନାଶ ହୁଅନ୍ତି ସମସ୍ତେ ।୪୨।

ଅଗ୍ରଣୀ ଶ୍ରୀମୁଖବଚନ । ଶୁଣିଛୁ ଅହେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ॥
ଜାତି ଧରମ ଅଧ ଯାର । ବିନାଶ ହୁଅଇ ନିକର ॥
ନରକେ ନିବାସ ନିଶ୍ଚିତ । ହୁଅଇ ତାଙ୍କର ଅଚ୍ୟୁତ ।୪୩
ହାୟ ମୁଁ କେଉଁ ସୁଖ ପାଇ । ଏ ମହାପାପ କରିବଇଁ ॥
ଛାର ଏ ରାଜ୍ୟସୁଖ ପାଇଁ । ବଧିବାପାଇଁ ବନ୍ଧୁ ଭାଇ ॥
କରନ୍ତି ସକଳ ଉଦ୍ୟମ । ଯୁଦ୍ଧରେ ବଳାଇଛି ମନ ॥
ସଂକଳ୍ପ କରିଛୁ ମନରେ । ଏ ମହାପାପ କରିବାରେ ।୪୪
ଦେଖୁଛୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସୁତ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ॥
ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ମୋ ହାତେ ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରତିକାର ଲୋଡୁନାହିଁ ॥
ଉଦାସଭାବ ଦେଖି ମୋର । ହେବେ ସେମାନେ ତତ୍ପର ॥
ଯେବେ ବଧିବେ ମୋତେ ରଣେ । ମୋର ମଙ୍ଗଳ ଶତଗୁଣେ ।୪୫

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ସମରକ୍ଷେତ୍ରେ ଅର୍ଜୁନ । ଭାଷିଣ ଏସନ ବଚନ ॥
ଶୋକରେ ହୋଇଣ ଆକୁଳ । କରୁ ତେଜିଲେ ଧନୁଶର ॥
ବସିପଡିଲେ ରଥ ପରେ । ଶୋକସନ୍ତାପ-ଗୁରୁଭାରେ ।୪୬
ଜଗତବନ୍ଧୁ କୃପାକର । ଜଗତଜନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧର ॥
ଏହୁ କରୁଣା ସଦା ଥାଉ । ଚଞ୍ଚଳମତି ସ୍ଥିରହେଉ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀ ମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ସୈନ୍ୟଦର୍ଶନ-ଅର୍ଜୁନବିଷାଦଯୋଗୋ ନାମ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଅରଜୁନ । ଲୋତକେ ପୂରିଛି ନୟନ ॥
ଦୟାଭାବରେ ଜରଜର । ହୃଦୟ ହୋଇଛି କାତର ॥
ଦେଖିଣ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନ । ଭାଷନ୍ତି ଏମନ୍ତ ବଚନ ॥୧

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଏହି ବିଷମ ସଙ୍କଟରେ । କିମ୍ପା ତୁ ପଡ଼ିଲୁ ମୋହରେ ॥
ଅର୍ଜୁନ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର । ଏ ମୋହ ଅଟେ ଅସୁନ୍ଦର ॥
ଅନାର୍ଯ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ଏ ପାଏ । ତୋଟତ ଏ ମୋହ ନ ଯୋଗାଏ ॥
ଏ ମୋହ ସାଧୁ ନ କରନ୍ତି । ଲଭିବେ କାଳେ ଅକୀରତି ॥
ଏ ମୋହ ଧର୍ମର ଭଞ୍ଜକ । ଅଟଇ ଏ ଅଧର୍ମଜନକ ॥
ଏ ମୋହ ଅକୀରତିକର । ଅପଣ ପାଇବୁ ନିକର ॥
କିମ୍ପା ଏ ମୋହ ଏତେବେଳେ । ତୁହି ଇଚ୍ଛ ଶୋଚେ ଅବହେଳେ ॥
ହେ ପାର୍ଥ ନହୁଅ କାତର । ତୋ ପ୍ରତି ଅତି ଅସୁନ୍ଦର ॥
ତୁଚ୍ଛାରେ ସାହସ ହରାଇ । ବଚନ ହେଉ କାହିଁ ପାଇଁ ॥
ହୃଦୟ ଦୁର୍ବଳତା ଛାଡ଼ି । ଏ ବୃଥା ମୋହରେ ନପଡ଼ି ॥
ହେ ପରନ୍ତପ ବେଗେ ଉଠ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଅ ନୋହି ମଠ ।୩।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ଶୁଣିଲେ ଶ୍ରୀମଧୁ ସୂଦନ । କପଟ କହୁଛ ଅପଣ ॥
ଏଠାରେ ଛନ୍ତି ଭୀଷ୍ମଦ୍ରୋଣ । ମୋହର ପୂଜ୍ୟ ଗୁରୁଜନ ॥
ପୁଷ୍ପ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ । ଯାହାଙ୍କୁ ପୂଜିବା ଯୋଗାଇ ॥
ଯୁଦ୍ଧ କରିବି ବୋଲି ମୁହିଁ । ଯାହାଙ୍କୁ କହୁ ନଯୋଗାଇ ॥
କାହିଁର ହେ ଅରିସୂଦନ । ତାହାଙ୍କୁ ପେଶିବି ମୁଁ ବାଣ । ୪

ଅନାର୍ଯ୍ୟ—ଅସଭ୍ୟ ବା ବର୍ବର ମୂର୍ଖ । ଅପଶ-ନିନ୍ଦା । ପରନ୍ତପ-

ନ ମାରି ଗୁରୁମହାଜନ । ଭିକ୍ଷାନ୍ନ କରିବି ଭୋଜନ ॥
ମହାନୁଭାବ ଗୁରୁଜନ । ତାଙ୍କୁ ବଧିଲେ ଅକାରଣ ॥
ଭିକ୍ଷାରେ ପୋଷିବି ଜୀବନ । ଏ ମୋର ମଙ୍ଗଳ ନିଦାନ ॥
ଗୁରୁ ବଧିଲେ ଫଳହେବ । ରକତ ନଦୀ ବହିଯିବ ॥
ସେ ରକ୍ତେ ଯୁକ୍ତ ହେବ ମହୀ । ସେ ମହୀ ଭୋଗେ ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ॥
ସେ ମହୀଭୋଗେ ହେବ ଫଳ । ନରକ ଦୁଃଖଟି କେବଳ ॥
ଅର୍ଥ ଲାଳସା ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ । ଧରମ ମୋକ୍ଷ ନମିଳିବ ॥
ଉଚିତ ହେବି ବଇରାଗୀ । ନହେବି ମହାପାପ ଭାଗୀ ।୫।
ଯଦବା ଏ ଯୁଦ୍ଧ କରିବି । ନ ଜାଣେ କି ଫଳ ପାଇବି ॥
ହାରିବ ଅଥବା ଜିଣିବ । ଅଉ ଅଧିକ କିସ ହେବ ॥
ହାରିବା ଜିଣିବା ମଧ୍ୟରେ । କେ ଗୁରୁତର କହ ବାରେ ॥
ଏ କଥା ବୁଝିପାରୁନାହିଁ । ଏ ଦୁଇ ସମାନ ଦିଶଇ ॥
ଯାହାଙ୍କୁ ବିନାଶି ଏ ରଣେ । ନ ଇଚ୍ଛେ ରହିବି ଜୀବନେ ॥
ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁତଗଣ । ମୋ ଆଗେ ଛନ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ॥
ମୋ ପୂର୍ବେ ଭାଗେ ଛନ୍ତି ରହି । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଅଗ୍ରସାର ହୋଇ ॥
ମୁହିଁକୁ ଚାହିଁ ତାହାଙ୍କର । କିପରି ପେଷିବି ମୁଁ ଶର ? ୬
ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ମୋ ମନର । ଏ କାଳେ କେଉଁ ଧର୍ମ ସାର ॥
ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ ମାରିଣ । କିପରି ଧରିବି ପରାଣ ॥
ବଂଶ ବିନାଶ ପାପ ତାପ । ମୋ ମନେ ହେଉଛି ଅମାପ ।
ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ଦୀନହୀନ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଛି ମୋ ମନ ॥
କି ଧର୍ମ କଲେ ଆଚରଣ । ଏଥୁ ଲଭିବି ପରିତ୍ରାଣ ॥
ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ମୋର ଚିତ୍ତ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହେଉଛି ସତତ ॥
ମୋ ହିତ ହେତୁ ଅଟେ ଯାହା । ନିଶ୍ଚୟ କରି କହ ତାହା ॥
ମୁଁ ତବ ଶିଷ୍ୟ ଅଟେ ଯେଣୁ । ତବ ଶରଣ ନେଲି ତେଣୁ ॥

ଶତ୍ରୁନାଶକ—ଶତ୍ରୁଦମନକାରୀ, ଅରିସୂଦନ, ମଧୁସୂଦନ ।

ନିଶ୍ଚିତ ଶିକ୍ଷା ଦିଅ ମୋତେ । ସଂଶୟ ନ ରଖି କହିବେ ।୭।
ନ ଦିଶେ ଏମନ୍ତ ଉପାୟ । ଛେଦିବ ମୋମନୁ ସଂଶୟ ॥
ଏ ଲୋକଚକ୍ରବର୍ତ୍ତି ହେଲେ । ଦେବଙ୍କ ଆସନ ଲଭିଲେ ॥
ଏ ଶୋକ ନହେବ ବିନାଶ । ଦେଉଛି ମତେ ବଡ଼ କ୍ଲେଶ ॥
ଅତି ଭୀଷଣ ଏହୁ ଶୋକ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଶୋଷକ ।୮।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ

ପରନ୍ତପ ଯେ ଅର୍ଜୁନ । ଗୋବିନ୍ଦ କହିଲେ ଏସନ ॥
ଯୁଝିବି ନାହିଁ କଦାଚନ । କହି ମଉନ ଅର୍ଜୁନ ॥
ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ହୃଷିକେଶ । ଅର୍ଜୁନ ନାମ ଗୁଡ଼ାକେଶ ।୯।
ଆହେ ଭରତ ପୁଣି ଶୁଣ । ଶ୍ରୀ ହୃଷିକେଶଙ୍କ ବଚନ ॥
ଉଭୟ ସେନା ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିତ । ଅର୍ଜୁନ ବିଷାଦ ଜଡ଼ିତ ॥
ଦେଖି ଏ ଭାବ ହୃଷିକେଶ । କହନ୍ତି ହୋଇ ହସହସ ।୧୦।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

ହସି କହନ୍ତି ଭଗବାନ । ଶୋକ କରୁଛ ଅକାରଣ ॥
ଯାହାଙ୍କ ପାଇଁ ଶୋକ କର । ନୁହନ୍ତି ଶୋକର ପାତର ॥
ପଣ୍ଡିତ ପରି କଥା କହୁ । ଶୋକ କରୁଛ କାହିଁପାଇଁ ॥
ମୃତ ଜୀବିତ ଲୋକପାଇଁ । ପଣ୍ଡିତ ଶୋକ କରେନାହିଁ ॥
ପଣ୍ଡିତ ପରି କଥା କହୁ । ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡିତ ତୁ ନୋହୁ ॥
ଶୁଣ ତୁ ଏଥିର କାରଣ । ମୁଁ ଯେ ଅଟଇ ଭଗବାନ ॥
ଲୀଳାରେ ଧରିଛି ଶରୀର । ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ହେଲି ଅବତାର ॥
ଏ ଦେହ ଆସୁଛି ଯାଉଛି । ଜନମ ମରଣ ଲାଗିଛି ॥
ମୁହିଁ ଅନାଦି ବୋଲି ଜାଣ । ମୋର ବିନାଶ ନାହିଁ ପୁଣ ॥
ଚିନ୍ତି ତୁ ବୁଝ ମନଦେଇ । ପୂର୍ବେ ନଥିଲି କି ମୁହିଁ ।୧୧।
ପୂର୍ବେ ନଥିଲି କେବେ ମୁହିଁ । ଏକଥା କହ ନ ଯୋଗାଇ ॥
ଏ ଅବତାର ପୂର୍ବେ ମୁହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଥିଲି ଜାଣ ତୁହି ॥

ଯେପରି ତୁମ୍ଭ ଥିଲୁ ଜାଣ । ନଥିଲୁ ବୋଲି ତୁ ନମଣ ॥
ଏ ରାଜାମାନେ ସେହିପରି । ନଥିଲେ ବୋଲି ନ ବିଗୁରି ॥
ମୋହର ନାହିଁଟି ବିନାଶ । ତୁମ୍ଭେ ସକଳେ ମୋର ଅଂଶ ॥
ମୋର ବିନାଶ ନାହିଁ ଯେଣୁ । ତୁମ୍ଭର ନାଶ ନାହିଁ ତେଣୁ ॥
ଏହାପରେ ଯେ ଅମ୍ଭେମାନେ । ନଥିବା କ ପାଞ୍ଚିବୁ ମନେ ॥
ମଲେ ଶରୀର ବିନାଶନ । ଅମ୍ଭର ନ ହୁଏ ମରଣ ॥
ରହିବୁଁ ଥିଲୁଁ ଅଛୁ ଜାଣ । ଅନାଦି ଅନନ୍ତ ପ୍ରମାଣ ॥
ତୁମ୍ଭେ ଅମ୍ଭେ ଏ ରାଜାମାନେ । ଥିଲେ ରହିବେ ସବୁଦିନେ ॥
ଜନ୍ମ ମରଣ ନାହିଁ ଯାର । ତାପାଇଁ କମ୍ପା ଶୋକ କର ॥
ଜୀବାତ୍ମା ଏହି ଦେହେ ଥାଇ । ନାନାଦି ଅବସ୍ଥା ଭୋଗଇ ॥
ଅଜି ବାଳକ କାଲି ଯୁବା । ଅପରଦିନ ବୃଦ୍ଧ ଅବା ॥
ମରନ୍ତେ ପୁଣି ଅନ୍ୟଦେହ । ଧରିବ ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ ॥
ଏହିଯେ ଜନମ ମରଣ । ଜ୍ଞାନୀକି ନଦିଏ କଷଣ ॥
ଜନମ ମରଣ ଏ ଦୁଇ । ଜ୍ଞାନୀଙ୍କି ସମାନ ଦିଶଇ ॥
ଜନମ ହୋଇଲେ ମରିବ । ଏହା କେ ରଖି ନ ପାରିବ ॥
ଯାହାର ହୁଏ ଏହି ଜ୍ଞାନ । ମୋହେ ନପଡ଼ନ୍ତି ସେହିଜନ ।
ଜନମମରଣେ ସମାନ । ଆନନ୍ଦ ଲଭେ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ ॥
ଜନମେ ସୁଖ ନ ମଣଇ । ମରଣେ ଶୋକ ନକରଇ ॥
ହେ କୁନ୍ତୀସୁତ ପୁଣି ଶୁଣ । ଏ ସୁଖଦୁଃଖର କାରଣ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଲି କାକୁ କହି । ଶୁଣ ତା କହିବା ବୁଝାଇ ।
ଚକ୍ଷୁ ନାସିକା ଜିହ୍ୱା କାନ । ଇତ୍ୟାଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ଗଣ ।
ସଂସାରେ ଯା ସବୁ ଦେଖୁଛୁ । ଯାହାବା କାନରେ ଶୁଣୁଛୁ ।
ସେସବୁ ଅଟଇ ବିଷୟ । ଭୋଗକରଇ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ॥
ଭୋଗକାଳରେ ସୁଖ ମଣେ । ଅଭୋଗ ହେଲେ ଦୁଃଖମନେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ ବିଷୟ । ସଂଯୋଗେ ସୁଖର ଉଦୟ ॥

ବିୟୋଗେ ଦୁଃଖ ଉତପତ । ଏ କଥା ଘଟେ, ଅଛି ନିତ ॥
ସମୟେ ସୁଖ ଉପୁଜଇ । ପୁଣି ସମୟେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ॥
କ୍ଷଣକେ ସୁଖ କ୍ଷଣେ ଦୁଃଖ । ଏଥିପାଇଁ କି କାମା ଦୁଃଖ ॥
ତେଣୁ ଏ ସୁଖଦୁଃଖ ଦୁଇ । ସ୍ୱଭାବେ ଅନିତ୍ୟ ଅଟଇ ॥
ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଯାହା ହେବ । ସମାନ ଭାବରେ ସହିବ ॥
ନ ସହି କରିବ ବା କିସ । ଉଭୟ ଘଟିବ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଶୋକ କଲେ ବା କିସ ହେବ । ଶୋକେ କି ଦୁଃଖ ନାଶହେବ
ତେଣୁ ଏ ସୁଖଦୁଃଖ ଦୁଇ । ବ୍ୟାରଟି ନକରିବ କେହି ॥
ଏ ଦୁଇ ଅଟଇ ଅନିତ୍ୟ । ସହିବା ତୋହର ଉଚିତ ॥୧୪॥
ଯେ ଏହି ସୁଖଦୁଃଖ ସହେ । ସନ୍ତାପେ ମନ ଦହି ନହେ ॥
ସୁଖଦୁଃଖରେ ସମଜ୍ଞାନ । ଅଛି ଯାହାର ଅର୍ଜୁନ ॥
ମୁକତି ଲଭିବ ସେ ନର । ସଂଶୟ କିଛିହିଁ ନ କର ॥
ତେଣୁ ସେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ । ତେଜ ଏ ଶୋକ ଅକାରଣ ॥
ସବୁକାଳ ଯେ ଅଛି ରହି । ଯାହାର କେବେ ନାଶ ନାହିଁ
ସେ ନିତ୍ୟ ସେହି ସଦା ଥାଏ । ଅନିତ୍ୟ କେବେହେଁ ନରହେ
ଏ ନିତ୍ୟ ଅନିତ୍ୟ ବିଚାର । କାହାର ସୀମା କେତେଦୂର ॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଜନ ବୁଝଇ । ତତ୍ତ୍ୱଦରଶୀ ତାକୁ କହି ॥
ତତ୍ତ୍ୱଦରଶୀ ଧୀରଜନ । ସୀମା କରନ୍ତି ନିରୂପଣ ॥୧୬॥
ଯେ ଆତ୍ମା ସକଳ ଘଟରେ । ବ୍ୟାପିଅଛନ୍ତି ଜଗତରେ ॥
ସେ ଅବିନାଶୀ ଅଟେ ଜାଣ । ନାହିଁ ତାହାର ବିନାଶନ ॥
ଏମନ୍ତ କେ ଅଛି ମହୀରେ । ତାର ବିନାଶ ସାଧିପାରେ ॥
ଆତ୍ମା ଯେ ଅବିନାଶୀ ନିତ୍ୟ । ସେ ପୁଣି ଜ୍ଞାନର ଅତୀତ ॥
ଏ ଦେହ ଅଟଇ ଅନିତ୍ୟ । ବିନାଶ ହୋଇବ ନିଶ୍ଚିତ ॥
ବିନାଶ ହେଲେହେଁ ଶରୀର । ଏ ଆତ୍ମା ଅଟଇ ଅମର ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ହେ ଭାରତ । ଶୋକ କରିବା ଅନୁଚିତ ॥

କେତେବ ତେଜନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ବେଗେ ଯାଅ ତୁହି ॥
ଆତ୍ମା ନ ମରେ କଦାଚନ । ତାହାର ଜାଣ ଅରଜୁନ ॥
ଆତ୍ମା କାହାକୁ ନ ମାରଇ । ଆତ୍ମା କେବେହେଁ ନ ମରଇ ॥
ଯେ କହେ ଆତ୍ମା ନାଶଗଲା । ଅଥବା ଆତ୍ମା ନାଶ କଲା ॥
ଏମନ ଯେ ଲୋକ ଭାବଇ । ଅଜ୍ଞାନୀ ମୂର୍ଖ ଅଟଇ ସେହି ।୧୯
ଏମନ୍ତ ଲୋକ କେହି ନାହିଁ । ଆତ୍ମାକୁ ବିନାଶି ପାରଇ ॥
ଜନ୍ମମରଣ ନାହିଁ ତାର । ଅନାଦି ଅଜର ଅମର ॥
ତାହାର ନାହିଁ କ୍ଷୟବୃଦ୍ଧି । ସନ୍ତତ ଏକରୂପ ସିଦ୍ଧି ॥
ଏକରୂପରେ ବିରାଜିତ । ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ ନିତ୍ୟତ ।
ଦେହଲେହେଁ ଶରୀର ବିନାଶ । ଆତ୍ମାର କ୍ଷୟ ନାହିଁ ଲେଶ ।୨୦
ଯେ ଆତ୍ମା ଅବିନାଶୀ ନିତ୍ୟ । ଅକ୍ଷୟ ଜନମ ରହିତ ॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣେ ଯେଉଁ ଜନ । ସେ କାକୁ ବଧିବ କେମନ ।
ତାହାକୁ ବଧ କରାଇବ । କଏବା କପଟ ମଣ୍ଡିବ ।୨୧।
ଶରୀର ବସନ ସମାନ । ଆତ୍ମା କରଇ ପରିଧାନ ॥
ଜନମ ହୋଇଲେ ପିନ୍ଧଇ । ମରଣେ ତାହାକୁ ତେଜଇ ॥
ପୁଣି ଜନମ ହେଲାବେଳେ । ପଶଇ ଆରେକ ଶରୀରେ ॥
ଏପରି ନାନାଦି ଶରୀରେ । ଆତ୍ମାଯେ ସର୍ବଦା ବିହରେ ।
ପୁରୁଣା ଶରୀର ତେଜଇ । ନବ ଶରୀରେ ପ୍ରବେଶଇ ॥
ପୁରୁଣା ଲୁଗା ଚିରିଗଲେ । ଲୋକେ ଛାଡ଼ନ୍ତି ତାକୁ ବଳେ ॥
ନୂତନ ବସନ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ପୁରୁଣା ବସନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ॥
ଜନ୍ମମରଣ ଏହିପରି । ବୁଝ ତୁ ଭଲେ ହେତୁ କରି ।
ଜାତ ଲାଗିଛି ଏଥି ନାଟ । କିମ୍ପା ହେଉଛୁ ଛଟପଟ ।୨୨।
ଆତ୍ମାଯେ ଅବିନାଶୀ ଅଟେ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ତାକୁ ନ କାଟେ ॥
ଅଗ୍ନିରେ ଦହନ ନୁହଇ । ପବନ ନ ପାରେ ଶୁଖାଇ ॥
ଜଳ ଭିଜାଏ ଓଦା କରି । ଆତ୍ମାର ଗୁଣ ଏହିପରି ।୨୩।

ତେଣୁ ଏ ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଦାହ୍ୟ । ଅକ୍ଲେଦ୍ୟ ଅଶୋଷ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଅସ୍ତ୍ରରେ କାଟି ନୁହେ ଯେଣୁ । ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ବୋଲାଏ ସେ ତେଣୁ ।
ଅନଳ ପୋଡ଼ି ନପାରଇ । ତେଣୁ ଏ ଅଦାହ୍ୟ ବୋଲାଇ ॥
ପବନେ ଶୁଷ୍କ ନୁହେ ଯେଣୁ । ଅଶୋଷ୍ୟ ବୋଲାଏ ସେ ତେଣୁ ।
ଜଳରେ ସଡ଼ି ନପାରଇ । ତେଣୁ ଏ ଅକ୍ଲେଦ୍ୟ ବୋଲାଇ
ଏହାର ଷଡ଼ବୃତ୍ତି ନାହିଁ । ଅନାଦି ନିତ୍ୟ ସେ ଅଟଇ ॥
ସ୍ଥିର ସ୍ୱଭାବ ଏ ଅଚଳ । ସନାତନ ଏହି ରୂପ ତାର ॥
ସବୁଠି ବ୍ୟାପି ଅଛି ରହି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଗୋଚର ସେହି ॥
ମନରେ ଜାଣି ନପାରଇ । ମନର ଅଗମ୍ୟ ଅଟଇ ॥
କର୍ମ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନଜାଣଇ । ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ନୁହଇ ॥
ଭବରେ ଏ ଆତ୍ମା ବିଷୟ । କେ କହିନପାରେ ନିଶ୍ଚୟ ।୨୪।
ଯେ ଜାଣେ ଆତ୍ମାର ଏ ତତ୍ତ୍ୱ । ଶୋକ କରିବା ଅନୁଚିତ ।୨୫।
ଯଦିବା ବୋଲିବୁ ଏମନ୍ତ । ଏ ଆତ୍ମା ନିତ୍ୟ ଜାତମୃତ ॥
ଶରୀର ସହିତ ଜନ୍ମଇ । ଶରୀର ସଙ୍ଗେ ନାଶ ଯାଇ ।
ତେବେ କାହିଁକି ଶୋକ କର । ହେ ମହାବାହୁ ତୁ ବିଗ୍ଭର ।
ଶରୀର ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାନାଶ । ନରହେ କିଛି ଅବଶେଷ ।୨୬।
ଜନମ ହୋଇଲେ ମରିବ । ମରିଲେ ଜନମ ହୋଇବ ॥
ଏ କଥା ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ ଜାଣ । କେ ଏହା କରିବ ବାରଣ ॥
ଏ ବିଧି କାହାର ଶକତି । ଲଙ୍ଘି ପାରିବ ଏ ନିୟତି ॥
ଯେ କଥା ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ । ଶୋକ କଲେକି ନଘଟିବ ॥
ଶୋକ କରିବା ଅନୁଚିତ । ଜନ୍ମ ମରଣ ନିତ୍ୟ ସତ୍ୟ । ୨୭।
ଆହୁରି ଶୁଣ ତୁ ଭାରତ । ଦେଖ ତୁ ଏ ବିଶ୍ୱ ଜଗତ ॥
ମୂଳକାରଣ ଜଗତର । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅଟଇ ନଜର ॥
ଉତ୍ପତ୍ତିପୂର୍ବ ଭୂତଗଣ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ଥିଲେ ଏକେ ଜନ ॥
ଘଟ ଭାଙ୍ଗିର ଏ ଶରୀର । ପାଣି ଫୋଟକା ପରକାର ॥

ଅଦ୍ୱ ଅନ୍ତରେ ରୂପସ୍ଥାନ । କେବଳ ମଧ୍ୟେ ଭେଦଜ୍ଞାନ ।।
ଜନ୍ମମାତାଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁ ପାଏ । ସୁନ୍ଦର ବପୁ ଧରି ରହେ ।।
ଏ ଭେଦଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶିତ । ସାଧନେ ହୁଅଇ ଅବ୍ୟକ୍ତ ।।
ପ୍ରକୃତି ଦେହେ ହୁଏ ଲୀନ । ପୁନଶ୍ଚ ହୁଅଇ ଜନମ ।।
ଜନ୍ମ ମରଣ ପୂର୍ବାପର । ପ୍ରକାଶ ନଥାଏ ତାହାର ।।
ଅସିଦ୍ଧ ନିଷ୍ଠେ ଗୃହସ୍ଥିବ । ଏଥକୁ କି ଦୁଃଖ କରିବ ।।
ସ୍ୱପନେ ନାନା କଥାମାନ । ଲୋକ କରଇ ଦରଶନ ।।
ନିଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଲେ ହୁଏ ଲୀନ । ସେସବୁ ନ ଦେଖଇ ଜନ ।।
ତେବେକି ଲୋକ ସେଥିପାଇଁ । ଶୋକ ବିଳାପ କରୁଥାଇ ।।
ଜନ୍ମ ମରଣ ସେହିମତ । ଶୋକ କରିବା ଅନୁଚିତ ।।୮।।
ସ୍ୱଭାବେ ଆତ୍ମା ଅଟେ ନିତ୍ୟ । ଅନିତ୍ୟ ପରି ସେ ପ୍ରତୀତ ।।
ଆତ୍ମା ସ୍ୱରୂପ ଚଇତନ । ହେଲେହେଁ ଜଡ଼ ପରିମାଣ ।।
ଆତ୍ମାର ସ୍ୱରୂପ ଆନନ୍ଦ । ତଥାପି ଦିଶେ ନିରାନନ୍ଦ ।।
ଆତ୍ମା ଅଟଇ ନିର୍ବିକାର । ସ୍ଥୂଳରେ ନାନାଦି ବିକାର ।।
ପ୍ରକାଶ ସ୍ୱରୂପ ଅଟଇ । ଅପ୍ରକାଶିତ ଥାଏ ସେହୁ ।।
ଆତ୍ମା ଅଟଇ ସଦା ମୁକ୍ତ । ଆବଦ୍ଧ ପରାଏ ପ୍ରତୀତ ।।
ଏକଇ ରୂପ ଅଟେ ତାର । ଦିଶଇ ଅନେକ ଆକାର ।।
ସବୁଠି ସର୍ବେ ମିଶିଥାଏ । ପୃଥକପରି ଜଣାଯାଏ ।।
ଜ୍ଞାନ ଅନ୍ତର ବୃତ୍ତିମାନ । ମିଥ୍ୟା ବା ଅସତ ପ୍ରମାଣ ।।
ହେଲେହେଁ ଏ ଜ୍ଞାନ ଅସତ । ତଥାପି ପ୍ରକାଶଇ ସତ୍ୟ ।।
ଏହୁ ଅସତ ଜ୍ଞାନ ବଳେ । ଆତ୍ମା ପ୍ରକାଶ ପାଏ ଭଲେ ।।
ଅବିଦ୍ୟା କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ଜ୍ଞାନ । କରେ ଅବିଦ୍ୟା ବିନାଶନ ।।
ଅବିଦ୍ୟା [illegible] ବିନାଶ । ଜ୍ଞାନ ଅବଶ୍ୟ ଯାଏ ନାଶ ।।
କେ ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ପାଇ । ଶାସ୍ତ୍ର ପଢିଣ କେ ବୁଝଇ ।।
ଏ ଜ୍ଞାନବଳେ ଅମୃତତ୍ୱ । କେହୁ ବା ବୁଝନ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ ।।

[illegible] । ଅର୍ଜୁନ ଶୁଣ ସାବଧାନେ ।
ଭଜିଲେହେଁ ଆତ୍ମା ଦରଶନ । ପାଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସମାନ ।
ଭଜନେ କହିନେ ଯାହା । ପ୍ରକାଶ ନ ହୁଅଇ ତାହା ।
ମନ ବଚନ ପରାହତ । କାଏ କହିବ ଆତ୍ମ-ତତ୍ତ୍ୱ ।
ତେଣୁ କେ ଯେ ତତ୍ତ୍ୱ ବଖାଣେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏବ ତାକୁ ମଣେ ।
ଏ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ନୁହେଁ କହି । ଶ୍ରୁତିର ଅଗମ୍ୟ ଅଟଇ ।
ପୂର୍ବଜନମ ତପ ଫଳେ । ଚିତ୍ତ ନିର୍ମଳ ନ ହୋଇଲେ ।
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ କାହିଁ ଶୁଣିବ । ଶୁଣିଲେ କାହିଁ ବୁଝିବ ।
ତେଣୁ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଶୁଣଇ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସମାନ ମଣଇ ।
କେହି ବା ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ଶୁଣେ । ଶୁଣିଲେ ମଧ୍ୟେ ନ ଜାଣେ ।
ଯେହୁ ଲଭଇ ଆତ୍ମ ଜ୍ଞାନ । ପାପ ହୁଅଇ ବିନାଶନ ।
ଅବିଦ୍ୟା ଅନ୍ଧାର ବିନାଶ । ତଥାପି ଥାଏ କର୍ମଦୋଷ ।
ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ ବଳୀୟାର । ଭଙ୍ଗଇ ସମାଧି ତାହାର ।
କେବେ ସମାଧି ଯୁକ୍ତ ଥାଏ । କେବେ ବା ସମାଧି ଭଙ୍ଗ ହୁଏ ।
ଆତ୍ମଦରଶୀ ଯୋଗୀଜନ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତୁଲ୍ୟ ତାକୁ ମଣ ।
ଯେ କରେ ଆତ୍ମା ଦରଶନ । ସେ ସଦା ସମାଧିରେ ମଗ୍ନ ।
କାହିଁ ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ହେବ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଉପଦେଶ ଦେବ ।
ଭଜିଲେ ଯୋଗ ଭଙ୍ଗ ହେବ । ଅନ୍ୟଥା ଅଜ୍ଞା ରହିବ ।
ଏ ଉପଦେଶ ଦେବ କିଏ । ଆତ୍ମାଦରଶୀ ଯେହୁ ନୁହେ ।
ତାଙ୍କର ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ । କହିବେ ଉପଦେଶ ଦାନ ।
ଯେବେ ଦିଅନ୍ତି ଉପଦେଶ । ହୋଇଣ ଦୟା ପରବଶ ।
ଦୟାଳୁ ଈଶ୍ୱର ସଦୃଶ । ବୁଦ୍ଧିରେ କିଛି ଯେ ଅବଶ୍ୟ ।
[illegible] ଗୁରୁ ସୁଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ମିଳିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମଣିବ ।
ଗୁରୁ ନ ଥିଲେ ଅର୍ଜୁନ । କାଏସେ ଦେବ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ଗୁରୁ ବଚନ ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣେ । ଅଟଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିବ ମନେ ।

ଶାସ୍ତ୍ରବଚନ ସତ୍ୟ ମଣି । ବିଶ୍ୱାସେ ପାଳବ ତା ପୁଣି ॥
ଏମନ୍ତ ଗୁଣ ଯାର ଥିବ । ଉତ୍ତମ ଶିଷ୍ୟ ସେ ହୋଇବ ॥
ଏମନ୍ତ ଶିଷ୍ୟ ସୁଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ମିଳିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମଣିବ ॥
ତେଣୁ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ କେ ଶୁଣିଲେ । ଜାଣି ନପାରେ ତାହା ଭଲେ ॥
ଜଳେ ଯେସନେ ଚନ୍ଦ୍ରଛାଇ । ଥାଏ ଯାବତ ଜଳ ଥାଇ ॥
ତାବତ ଚନ୍ଦ୍ରରୂପ ଦିଶେ । ଜଳ ନ ଥିଲେ ସେ ନ ଦିଶେ ॥
ଏମନ୍ତ ଦେଖି କେ ପାଞ୍ଚଇ । ଜଳ ନ ଥିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ॥
ଘଟରୁ ଜଳ ହେଲେ ଶେଷ । ଚନ୍ଦ୍ରର ନ ହୁଏ ବିନାଶ ॥
ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁଠି ସେଠି ଥାଏ । ଘଟରେ ସେ ଦେଖା ନ ଯାଏ ॥
ତେସନ ଦେହ ନାଶଗଲେ । ଆତ୍ମା ବିନାଶ ନୁହେ ଭଲେ ॥
ସକଳ ଘଟେ ଆତ୍ମା ଥାଇ । ଜଳେ ଯେସନ ଚନ୍ଦ୍ରଛାଇ ॥
କେ ତାଙ୍କୁ ମାର ନ ପାରଇ । ସର୍ବ ଶରୀରେ ଅଛୁ ରହି ॥
ତେଣୁ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ପାଇ । ଶୋକ କରିବା ନ ଯୋଗାଇ ॥
ଶରୀର ହୋଇଲେ ପତନ । ଆତ୍ମା ନ ମରେ କଦାଚନ ॥
ଯେବେ ଏ ଆତ୍ମା ଅଛୁ ରହି । କାନ୍ଦିବୁ ତୁହି କାହାପାଇଁ ॥
ସକଳ ଦେହ ନାଶ ଯିବ । କେତେ ବା କାହାଇଁ କାନ୍ଦିବ ॥୩୦
ନିଜ ଧରମେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅ । ଦେଖିବୁ କିଛି ନାହିଁ ଭୟ ॥
ଧର୍ମ୍ମ ହେତୁରୁ ଥରହର । ଏ କଥା ଅତି ଅସୁନ୍ଦର ॥
ଧରମ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷତ୍ରିୟର । ଭୂଷଣ ମଙ୍ଗଳ ନିକର ॥
ଏଥିରୁ ବଳି ଆଉ କିଛି । କଲ୍ୟାଣଦାୟକ କି ଅଛି ? ୩୧
ହେ ପାର୍ଥ ! ନିଜ ଇଚ୍ଛାବଳେ । ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର ତୋ ପାଖରେ ॥
ଖୋଲି ହୋଇଛି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ । ସୁଯୋଗ କିଏ ଛାଡ଼ିପାରେ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟେ ତେବେ ସୁଖୀ ହେଲେ । ଏମନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧ ଘଟେ ଭଲେ ॥
ଏ ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର ସମ । ଖୋଲିଛି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଜାଣ ୩୨
ଏ ଧର୍ମ୍ମଯୁଦ୍ଧ ତୁ ନ କଲେ । ସ୍ୱଧର୍ମ୍ମ ନାଶ ଯିବ ହେଲେ ॥

ଅବର ଅକୀର୍ତ୍ତି ଲଭିବୁ । ମହାପାପରେ ଭାଗୀ ହେବୁ ॥
ଧରମଯୁଦ୍ଧ ଏ କୁମାର । ଶୁଣ ଚିତ୍ତକୁ ମନ ଦେଇ ॥
ଏ ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରାଣୀହତ୍ୟା ଦୋଷ । ଲାଗିବ ନାହିଁ ତେବେ ଲେଶ ॥
ଧରମଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରମାଣ । କେ ବଧ୍ୟ କେ ଅବଧ୍ୟ ପୁଣ ॥
ଯାହାର ରଥ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ । ତେଣୁ ଯେ ଭୂମିପରେ ଥାଏ ॥
ଯାହାର କେଶ ଫିଟିଯାଏ । ନିଦ୍ରାରେ ଯେହୁ ଶୋଇଥାଏ ॥
ଦେହରେ ରୋଗ ଥାଏ ଯାର । ଉଲଗ୍ନ ଭୟାତୁ ଅବର ॥
ଅଙ୍ଗରେ ଯାର ବସ୍ତ୍ର ଛିଡ଼ । ପଳାଇଯାଏ ଯେ ନିସ୍ପୃତ ॥
କବଚ ଯା ଅଙ୍ଗରେ ନାହିଁ । ଅନ ସହିତ ଯୁଝୁଥାଇ ॥
ଯାହାର ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ନାହିଁ । ଯେ ଅବା ଶରଣ ପଶଇ ॥
ଯେହୁ ଅଟଇ ନପୁଂସକ । ଯେ ଅବା ଅଟଇ ଦର୍ଶକ ॥
ଏମାନେ ଅବଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ । ମାରିଲେ ପାପ ହେବ ଜାଣ ॥
ତୋର ଶପଥ ବୀରଗଣ । ଅବଧ୍ୟ କୁହନ୍ତି ପ୍ରମାଣ ॥
ସେମାନେ ପୁଣ ଆତତାୟୀ । ତାଙ୍କୁ ମାରିଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ନମାରିଲେ ପାପ । ହୋଇବ ଜାଣ ତୁ ଅମାପ ॥୩୩॥
ଚିରକାଳକୁ କଥା ଥିବ । ଲୋକରେ ଅକୀର୍ତ୍ତି ହୋଇବ ॥
ଛୋଟବଡ଼ ଲୋକଙ୍କର । ଅକୀର୍ତ୍ତି ଅତି ଅସୁନ୍ଦର ॥
ମରଣୁ ଅଧିକ ହୋଇବ । ଅକୀର୍ତ୍ତି ତେବେ ଶୁଣାଯିବ ॥୩୪॥
ପାଞ୍ଚିବେ ମହାରଥିମାନେ । ଡରି ପଶିଲ ନାହିଁ ରଣେ ॥
ଯେ ତୋର ଯଶ ଗାଉଥିଲେ । ଉଣା ମଣିବେ ଅବହେଳେ ॥
ଯେ ତୋତେ କରନ୍ତି ଆଦର । କହିବେ ନାନା ପରବାଦ ॥
କଇଁପଣ ତାକୁ ଦେଇ । ହସିବେ ନିନ୍ଦାଗୀତ ଗାଇ ॥୩୫॥
ନିନ୍ଦିବେ ତବ ଶତ୍ରୁଗଣ । କହିବେ କଟୁ କଥାମାନ ॥
ତବ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନିନ୍ଦା କରି । ଅକଥା କହିବେ ବଇରୀ ॥
ବୋଲିବେ ଅଛି ବଳବାନ । ଡରଣ କଲା ପଳାୟନ ॥

ଏ[illegible] ଦୁଃଖ ଅଛି ବଳି । ପାର୍ଥଙ୍କୁ ଏକଥା ସମ୍ଭାଳି ।୩୬।
ମାରିଲେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ । ଜିଣିଲେ ରାଜ୍ୟ ରାଜା ହେବ ।
ତେଣୁ ମୋହର ବାଣୀ ଶୁଣ । ଉଠ କୁନ୍ତିପୁ କର ରଣ ।୩୭।
ବିଜୟ ପରାଜୟ ପୁଣି । ହାନିଲାଭକୁ ସମ ମଣି ॥
ସୁଖଦୁଃଖକୁ ସମମଣି । ନ ହେବ ପାପ କଲେ ରଣ ।୩୮।
କହିଲି ଜ୍ଞାନଯୋଗ ତତ୍ତ୍ୱ । ତହିଁରେ ମାନିଲ୍କି ଚିତ୍ତ ॥
ନ ହୋଇଥିଲେ ତହିଁ ଜ୍ଞାନ । କରମଯୋଗ ତତ୍ତ୍ୱ ଶୁଣ ॥
ଏଯୋଗେ ମନ ବଳାଇଲେ । ବନ୍ଧନ ତୁଟିଯିବ ହେଳେ ॥
ଜନମ ମୃତ୍ୟୁ ଜରା ତତେ । ଲାଗିବ ନାହିଁ କଦାଚିତେ ॥
କରେ ଯେ ନିଷ୍କାମ କରମ । ତାହାର ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ଜାଣ ॥
ଚିତ୍ତ ନିର୍ମଳ ହେବ ଯାର । ହୋଇବ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ତାର ।୩୯।
ନିଷ୍କାମ କରମଯୋଗରେ । ଯେ ବୁଦ୍ଧି ବଳାଏ ପ୍ରେମରେ ॥
ତାହାର ବାଧାବନ୍ଧ ନାହିଁ । ବିଫଳ ତାର କିଛି ନାହିଁ ॥
ବୁଝ ତୁ ଏଥିର ମରମ । ନିଷ୍କାମ କରମ ଲକ୍ଷଣ ॥
ଈଶ୍ୱରପାଇଁ କରେ ଯାହା । ନିଷ୍କାମ କରମଟି ତାହା ॥
ନିଜ ବାସନା କିଛି ନାହିଁ । ନଇଛେ ଫଳଲାଭପାଇଁ ॥
କରଇ ଯାବତ ଧରମ । ଈଶ୍ୱରପାଇଁ ସବୁ ଗୁଣ ॥
ସେଥିରେ କିଏ ବାଧା ଦେବ । ଏକଥା ଅଟେ ଅସମ୍ଭବ ॥
ଏମନ୍ତ ଯୋଗ ଅଭ୍ୟସିଲେ । କିଞ୍ଚିତ ମାତ୍ରକ ସାଧିଲେ ॥
ମହାଭୟରୁ ତରିଯିବ । ସଂସାର-ଦୁଃଖ ନ ଲାଗିବ ॥
ଏମନ୍ତ ଯୋଗ ଅଭ୍ୟସିଲେ । ନାଶ ନହୁଏ ତାର ତଳେ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଅର୍ଜୁନ । ନିଷ୍କାମ କର୍ମେ ଦିଅ ମନ ।୪୦।
ଜମାଇ ଦେବ ଯେତେ ମନ । ଶୁଣ କହୁଛି ଅରଜୁନ ॥
ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଯେ କରଇ । ନାନାଦି କଥା ନ ପାଞ୍ଚଇ ॥
ନଥାଏ ନାନା ଫଳେ ଆଶା । କେବଳ ଗୋବିନ୍ଦ ଭରସା ॥

ଏକା ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତିବଳେ । ତରଇ ସଂସାର ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଏହି ନିଷ୍ଠାରେ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ । ସକଳ କରମ କରଇ ॥
ଈଶ୍ୱରପାଇଁ କର୍ମ କରେ । ନଥାଏ ଫଳବାଞ୍ଛା ତହେଁ ॥
ଏକା ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତି ମୂଳ । ଅନ୍ୟଥା ସକଳ ବିଫଳ ॥
ଏମନ୍ତ ଦୃଢଭକ୍ତି ଯାର । ବୁଦ୍ଧିଟି ଏକନିଷ୍ଠା ତାର ॥
ଈଶ୍ୱରେ ନିଷ୍ଠାବୁଦ୍ଧି ଯହିଁ । ସକଳ ବାସନା ଉପେକ୍ଷି ॥
ବ୍ୟବସାୟାତ୍ମିକା ନାମରେ । ଏ ବୃତ୍ତି ବୋଲାଏ ସଂସାରେ ॥
ଯେ କରେ ଏ ଭାବେ କରମ । ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ତାର ନାମ ॥
ଯାର ଏପରି ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ । ଅବ୍ୟବସାୟୀ ସେ ବୋଲାଇ ॥
ଈଶ୍ୱରବିମୁଖ ଯେଉଁ ଜନ । ନାନା ଦିଗରେ ତାର ମନ ॥
ଅନନ୍ତ କାମନା ତାହାର । ବାସନା ନାନା ପରକାର ॥
ନାନାବିଧ ଫଳ ମନାସଇ । ନାନାବିଧ କରମ କରଇ ॥
ତାହାର ବୁଦ୍ଧିଟି ଅନନ୍ତ । ବହୁ ଶାଖାରେ ଥାଏ ଯୁକ୍ତ ॥
ଲୁବ୍ଧ ଚଞ୍ଚଳ ମନ । ଘୂରଇ ସଦା ନିଶିଦିନ ॥
ଈଶ୍ୱରେ ନିଷ୍ଠା ନାହିଁ ଯାର । ବୁଦ୍ଧି ନିଶ୍ଚଳ ନୁହେ ତାର ॥
କୁକର୍ମ କଲେ କେଉଁ ଫଳ । ମିଳିବ ପାଞ୍ଚଇ କେବଳ ॥
ନାନା ବୁଦ୍ଧିରେ କର୍ମ କରେ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହଇ କାହିଁରେ ॥
ଏହାଙ୍କୁ କହନ୍ତି କାମୀ ଜନ । ଫଳରେ ସଦା ଥାଏ ମନ ॥
ନିଷ୍କାମୀ କାମୀର ଏ ଭେଦ । ସ୍ଥିରଚିତ୍ତେ ବୁଝହେ କୋବିଦ ॥୪୧॥
ଏକଥା ଶୁଣି ତୁ ପାଞ୍ଚିବୁ । ଅଥବା ମନେ ପଚାରିବୁ ॥
ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେବେ । କାମୀ ନବୁଝନ୍ତି କାମ୍ୟା କେବେ ॥
କରେ କଠିଣ କର୍ମମାନ । ଈଶ୍ୱରେ ନଦିଅଇ ମନ ॥
ଶୁଣ ତୁ ଏଥିର କାରଣ । ଅର୍ଜୁନ ଦେଇଚିତ୍ତେ ଘେନ ॥
ଯେଉଁ ଜନ ମୂଢ ଅପଣ୍ଡିତ । ବେଦକର୍ମରେ ଥାନ୍ତି ରତ ॥
ଏମନ୍ତ ମନରେ ପାଞ୍ଚଇ । ଈଶ୍ୱର ତତ୍ତ୍ୱ କିଛି ନାହିଁ ॥

ବେଦ ବିହିତ କର୍ମ କଲେ । ସଂସାରୁ ତରିଯିବ ହେଲେ ।
ଏଥୁଁ ଅଧିକ ବଳ ନାହିଁ । ବେଦରେ ସକଳ ଅଛଇ ।
ବେଦର କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଢ଼ି । ପ୍ରକୃତ ପଥ ଯାନ୍ତି ଛାଡ଼ି
ସ୍ୱରଗ ମିଳିବା ଆଶାରେ । ମୋହିତ ହୁଅନ୍ତି ସୁଖରେ
ସକଳ କରମ କରନ୍ତି । ସ୍ୱରଗ ସମ୍ପଦେ ଭୁଲନ୍ତି
ସ୍ୱର୍ଗଠୁ ବଳି କିଛି ନାହିଁ । କର୍ମ କରନ୍ତି ତହିଁ ପାଇଁ
ସ୍ୱର୍ଗ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ସେହିମାନେ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଭୋଗୀ ହେବା ଜ୍ଞାନେ
କରନ୍ତି ନାନାଦି କରମ । ତହିଁର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଜାଣ
ବହୁତ କ୍ରିୟା ସେ କରନ୍ତି । ବହୁ ସାଧନା ଆଚରନ୍ତି
ଫଳକାମନା ରଖି ମନେ । ରସନ୍ତି ଏ କର୍ମ ସାଧନେ
କେ ପାଞ୍ଚେ ଏ କର୍ମ କରିବ । ଅନ୍ତେ ମୁଁ ସ୍ୱରଗେ ରହିବ
ରମ୍ଭା ଉର୍ବଶୀ ସଙ୍ଗମେଳେ । କାଳ କାଟିବି ଅବହେଳେ
ଅମୃତ ପାନ କରୁଥିବି । କାଳେ ସ୍ୱରଗେ ଇନ୍ଦ୍ର ହେବି
ନନ୍ଦନକାନନେ ବିହରି । ରହିବି ଦିବସ ଶର୍ବରୀ
ପାରିଜାତକ ଫୁଲମାଳ । ଗଳେ ଲମ୍ବାଇ ମାଳ ମାଳ
ସେ ବୃକ୍ଷ ଛାୟା ତଳେ ବସି । ପୁହାଇବି ମୁଁ ଦିବାନିଶି
ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗାର ଜଳପାନ । କରି ଜୀବନ ହେବ ଧନ୍ୟ
ଏପରି ନାନା ସୁଖଭୋଗ । ମିଳିବ ପାଇଲେ ସ୍ୱରଗ
ଏପରି ନାନାଦି ବଚନ । ସୁନ୍ଦର ବେଦ ଅର୍ଥମାନ
ଦିଶଇ ଯଥା ବିମ୍ବଫଳ । ମନକୁ କରଇ ଆକୁଳ
ଦିଶଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର । ମନ ମୋହଇ ନିରନ୍ତର
ମାତ୍ର ଏ ବିଷଫଳ ସମ । ଅପାତ ମଧୁର ଜାଣିମ
ତାହାକୁ କରଇ ବରଣି । ହରି ଏ ଦିବ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ
ଭୋଗ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ତାର ଗତି । ଭୁଲାଇ ରଖଇ ସେ ମତି
ସମ୍ପଦ ଲୋଭେ ସେ ଭୁଲନ୍ତି । ହିତ ଅହିତ ଭୁଲିଯାନ୍ତି

ବେଦର କିମ୍ବା କର୍ମ ଯେତେ । ତ୍ରିଗୁଣ ଜଡ଼ିତ ସମସ୍ତେ ।
ଫଳ କାମନା ରଖି ମନେ । ଦଅନ୍ତି ଏ କର୍ମ ସାଧନେ ।
ମାନେ ଯେ ଏ କର୍ମ କରନ୍ତି । ଜନମ ମରଣ ଭୋଗନ୍ତି ।
ବେଦ କିମ୍ବାର ଏ ମହିମା । କଳି ନ ଯାଏ ତାର ସୀମା ।
କାମ କରମରେ ମାତି । କଠିଣ ହେଲେହେଁ କରନ୍ତି ।
ଏପର ହୁଏ ଯେ ଅସକ୍ତ । ଭୋଗବିଳାସେ ଉନମତ୍ତ ।
ଏମନ୍ତ ଲୋକଙ୍କର ମନ । ଯୋଗସାଧନେ ନୁହେ କ୍ଷମ ।
ନିଷ୍କାମ କର୍ମେ ବୁଦ୍ଧି ତାର । ହୋଇ ନ ପାରେ କେବେ ସ୍ଥିର ।
ତେଣୁ ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ତେଜି । ସକାମକର୍ମେ ଥାନ୍ତି ମଜି ।୪୪
ବେଦ ବିଷୟ ଅଛି ଯେତେ । ତ୍ରିଗୁଣ ଜଡ଼ିତ ସମସ୍ତେ ।
ତ୍ରିଗୁଣେ ହୋଇଲେ ଜଡ଼ିତ । କରମ ଫଳ ହୁଏ ଜାତ ।
ଯାବତ କର୍ମ ଫଳ ଥିବ । ଜନ୍ମ ମରଣ ଭୋଗୁଥିବ ।
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । ହୁଅ ତୁ ତ୍ରିଗୁଣ ବିହୀନ ।
ତ୍ରିଗୁଣ ନାଶଗଲେ ତୋର । ନିଷ୍କାମୀ ହେବୁ ତୁ ନିଡର ।
ଯାବତ ଥିବ ଏ ତ୍ରିଗୁଣ । ସତ୍ୱ ଅବର ରଜତମ ।
କାମନା ଜାତ ହେଉଥିବ । ନିଷ୍କାମୀ ହୋଇ ନ ପାରିବ ।
ଏବେ ହେବୁ ଗୁଣହୀନ । କହୁଛି ଶୁଣ ଅରଜୁନ ।
ଶୀତୋଷ୍ଣ ସୁଖଦୁଃଖ ଯେତେ । ଦ୍ୱନ୍ଦ ରହିଛି ଏ ଜଗତେ ।
ତ୍ୟାଜି ସକଳ ଦ୍ୱନ୍ଦ ଭାବ । ସବୁ ସମାନ ବୋଲି ଭାବ ।
କେବେହେଁ ନୁହ ତୁ ଅଧୀର । ସର୍ବଦା ହୁଅ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ।
ପାଇବାପାଇଁ ଯାହା ନାହିଁ । ଥିବା ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷାପାଇଁ ।
ଚିନ୍ତା ନ କର କଦାଚିତେ । ଏ ବସ୍ତୁ ମିଳିବ କେମନ୍ତେ ।
ତୋ ଅନ୍ତ ସଦା ରହୁଥିବ । ଚୈତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱର ନ ଛୁଇଁବା ।
ଆସକ୍ତି ନ ରଖିଣ ମନେ । କର ବେଭାର ହାବିଥାନେ ।
ଏ ସବୁ ଭାବ ମନୁ ଗଲେ । ନିଷ୍କାମୀ ହୋଇପାରୁ ଭଲେ ।୪୫

ଏ କର୍ମ କଲେ ଏହି ଫଳ । ମିଳିବ ନ ହୁଅ ଅକୁଳ ॥
କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟମାନ । ଅନେକ ଅଛି ହେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ॥
କୂପ ତଡ଼ାଗ ପୁଷ୍କରିଣୀ । ବାପ୍ପି ଡ଼ିଅ ଝୋଲ ପ୍ରଣି ॥
ଯେ ଭରେ କୂପୁଁ ଜଳପାନ । ତଡ଼ାଗେ ଯେ କରେ ସ୍ନାନ ।
ଯେ ଝାଡେଲ ବସନ କାଚଇ । ଏମନ୍ତେ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ॥
ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ହ୍ରଦ ଥିଲେ । ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଧରି ଚଳେ ॥
ବେଦ ବିହିତ କର୍ମମାନ । ଛୋଟିଆ ତଡ଼ାଗ ସମାନ ॥
ନିଷ୍କାମ କରମ ଯେସନ । ଅଟଇ ବଡ଼ ହ୍ରଦ ଜାଣ ॥
ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ଯାର । ବ୍ରହ୍ମରେ ନିଷ୍ଠା ଥାଏ ତାର ॥
ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଯେ କରଇ । ପରମାନନ୍ଦ ସୁଖ ପାଇ ॥
ବେଦବିହିତ କର୍ମମାନ । ଠୁଳରେ ପାଏ ସେହି ଜନ ॥
ତେଣୁ ଏ ନିଷ୍କାମ କରମ । କରିବା ସବୁଠୁ ଉତ୍ତମ ।୪୬॥
କର୍ମ କରନ୍ତେ ଅଧିକାର । ନିଶ୍ଚୟ ଅଛଇ ତୋହର ॥
ଫଳରେ ନାହିଁ ଅଧିକାର । ଏ କଥା ଜାଣି ତୁ ନିକର ॥
ଫଳର ବାଞ୍ଛା ରଖି ମନେ । କର୍ମ କରନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ॥
ନ ହୁଅ ସେମାନଙ୍କ ସମ । କହୁଛି ତତେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ॥
ଫଳଟି ବନ୍ଧନ କାରଣ । ସେ ଭୟେ ନ ତେଜ କରମ ॥
କେବେ କରମ ନ କରିବୁ । ଏମନ୍ତ ମନେ ନ ଭାବିବୁ ॥
ଫଳ ବାସନା ମନୁ ତେଜ । କର୍ମରେ ସଦା ଥାଅ ମଜ୍ଜା ।୪
ମୁଁ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ନ ଭାବିବୁ । ଯୋଗରେ ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇବୁ ॥
ଫଳକାମନା ମନୁ ତେଜ । ସିଦ୍ଧି ଅସିଦ୍ଧି ସମ ହେଜ ॥
ଏମନ୍ତ ଯୋଗେ କର୍ମ କଲେ । କାମନାଶୂନ୍ୟ ହେବୁ ଭଲେ ।୪୮
ହେ ଧନଞ୍ଜୟ ତେଣୁ ଶୁଣ । ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଯୋଗ ଗୁଣ ॥
କରିବୁ ଯେ ସବୁ କରମ । କର ଈଶ୍ୱରେ ଅର୍ପଣ ॥
ଏହି ବୁଦ୍ଧିରେ କର୍ମ କଲେ । ପ୍ରମାଦ ନ ଲାଗିବ ଭଲେ ॥

ଏହାକୁ ବୁଦ୍ଧି ଯୋଗ କହି । ଜ୍ଞାନଯୋଗଟି ଏ ବୋଲଇ ॥
ଏ ଯୋଗ ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ସକାମ କରମ ନିକୃଷ୍ଟ ॥
ଫଳ ଆଶାରେ ଯେଉଁମାନେ । କର୍ମ କରନ୍ତି ନିଶିଦିନେ ॥
ସେମାନେ ଅଟନ୍ତି କୃପଣ । ନିକୃଷ୍ଟ ଅତି ଧନହୀନ ॥
ନ ହୁଅ ସେମାନଙ୍କ ସମ । କର ତୁ ନିଷ୍କାମ କରମ ॥
ଈଶ୍ୱର କର୍ମ କରତା । ସେହି କେବଳ ପରିତ୍ରାତା ॥
ନେଲେ ତୁ ଈଶ୍ୱର ଶରଣ । ପାଇବୁ ନିଶ୍ଚେ ପରିତ୍ରାଣ ॥
ତେବେ ଲଭିବୁ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ । କର୍ମ ଫଳରେ କି କାରଣ ॥୪୯॥
ସୁକୃତ କଲେ ସ୍ୱର୍ଗ ମିଳ । ଦୁଷ୍କୃତେ ବାସ ନରକରେ ॥
ସୁକର୍ମ କୁକର୍ମ ଏ ଦୁଇ । ଏହାକୁ ସୁଖ ଦୁଃଖ କହି ॥
ସେହୁ ବୋଲାଏ ପାପପୁଣ୍ୟ । ମଣ ତୁ ଏ ଦୁହେଁ ସମାନ ॥
ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ ଯୋଗୀଗଣ । ଈଶ୍ୱର ପରସାଦେ ପୁଣ ॥
ଭବ ଜନମେ ହେଲେ ଦୂର । ସ୍ୱର୍ଗ ନରକ ନ ବୁଝଇ ॥
ମଣାଇ ଏ ଦୁଇ ସମାନ । ସୁକୃତ ଦୁଷ୍କୃତ ବିଧାନ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । ନିଷ୍କାମ କର୍ମେ ଦିଅ ମନ ॥
କରମ ଏକ ବୁଦ୍ଧି ଭଲ । ଫଳ ଯେ ବନ୍ଧନ ମୋଚନ ॥
ସକାମ ଭାବେ କର୍ମ କଲେ । ସ୍ୱର୍ଗ ନରକ ଫଳ ଫଳେ ॥
ବଢ଼ଇ ସଂସାର ବନ୍ଧନ । କେବେହେଁ ନାହିଁ ପରିତ୍ରାଣ ॥
ସେହି କର୍ମକୁ କଉଶଳେ । ଯେ କରେ ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ ॥
ଈଶ୍ୱରେ କରେ ଅରପଣ । ଏହାଟି ତା ଚତୁର ପଣ ॥
ଈଶ୍ୱର ଆରାଧନା କରୁ । ସେ କର୍ମ କରିଯାଏ ତରି ॥
ଏ କଉଶଳେ କଲେ କର୍ମ । କରମ ଯୋଗ ତାକୁ ଜାଣ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । କରମ ଯୋଗେ ଦିଅ ମନ ॥୫୦॥
କରମ ଫଳଟି କେବଳ । ସଂସାର କ୍ଷେତ୍ରର ମୂଳ ॥
ତେଣୁ ସୁଜ୍ଞାନୀ ଜନମାନେ । ନ ରଖି ଫଳ ବାଞ୍ଛା ମନେ ॥

ନିଷ୍କାମ କରମ କରନ୍ତି । ଘୋର ସଂସାରୁ ତରିଯାନ୍ତି ।
ମୋକ୍ଷ ପଦକୁ ସେ ଲଭନ୍ତି । ସୁଖଦୁଃଖରୁ ବାହ୍ୟ ପାନ୍ତି ।
ପରମ ପଦ ଯେ ବୋଲଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନଦେଇ ॥୫୧
ଚୋଳିବୁ ଅବା ଯେତେବେଳେ । ପରମ ପଦ ମିଳାପାଇର
ନକର ଏମନ୍ତ ସଂଶୟ । କାଳେ ତୁ ପାଇବୁ ନିଶ୍ଚୟ
କର ଈଶ୍ୱର ଆରାଧନା । ନକର ତୁ ଅନ୍ୟ କାମନା
ସେ ଆରାଧନା କରୁ କରୁ । ପ୍ରସନ୍ନ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରସାଦରୁ
ଯେତେବେଳେ ମୋହ ଅନ୍ଧକାର । ବିନାଶ ହୋଇଯିବ ତୋର ।
ଦେହକୁ ଆତ୍ମା ବୋଲି ମଣୁ । ମାୟାରେ ଅନ୍ଧ ତୁହି ହେଣୁ
ଏ ମୋହ ଦୁର୍ଗଟି ଗହନ । ଏ ଦୁର୍ଗେ ବନ୍ଦୀ ତୋର ଜ୍ଞାନ
ସେ ଦୁର୍ଗ ପାର ହେବୁ ଯେବେ । ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ହେବ ତେବେ
ମୁଁ ମୋହର ଭାବ ଯିବ । ମୋହ ବନ୍ଧନ ଫିଟିଯିବ
ସେତେବେଳେ ସ୍ୱର୍ଗ ଆଦି ଫଳ । ଅସାର ମଣିବୁ କେବଳ
କରମ ଫଳ ବିଷୟରେ । ଯାହା ତୁ ଶୁଣିଛୁ କର୍ଣ୍ଣରେ
ଶୁଣିବା ଯୋଗ୍ୟ ଯାହା ଅଛି । ସବୁ ମଣିବୁ ତୁଚ୍ଛ ତୁଚ୍ଛ
ବିରାଗ ଜନମିବ ତୋର । ଏହି ନିଷ୍କାମ କର୍ମଫଳ
ସେତେବେଳେ ବଇରାଗ ହେବ । ନିଷ୍କାମ ତତ୍ତ୍ୱ ଦେଖାଯିବ ।୫୨
ବେଦ ବେଦାନ୍ତ ଆଦି ଶୁଣି । ଫଳ ପ୍ରାପତ ହେବ ଜାଣି
ତୋ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି ବିଚଳିତ । ନିଗମ ବୁଝିବୁ କେମନ୍ତ
ତୋ ବୁଦ୍ଧି ନିଶ୍ଚଳ ନ ହେଲେ । ଜ୍ଞାନ ତୁ ନ ଲଭିବୁ ଭଲେ
ସକଳ ମନ ମୂଳ ତୋର । ଏକା ଈଶ୍ୱରେ କର ଠୁଳ
ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତ ତେବେ ହେବ । ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲାଇବ
ତେବେ ପାଇବୁ ଯୋଗଫଳ । ଅନ୍ୟଥା ସକଳ ବିଫଳ ।୫୩

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି ଯାର । କି କି ଲକ୍ଷଣ ଅଛି ତାର ।

ସେ ଅବା କି କଥା କହନ୍ତି । କିପରି ଅବା ସେ ଚଳନ୍ତି ।
କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଗତ ତାର । କହ ହେ କେଶବ ନିକର ।୫୪

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ହେ ପାର୍ଥ ଶୁଣ ଦେଇ ମନ । ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧିର ଲକ୍ଷଣ ।
ସକଳ ପରକାର କାମ । ମନରୁ ଛାଡ଼େ ଯେଉଁ ଜନ ।
କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଷୟ ଅଭିଳାଷ । ମନେ ନ ଥାଏ ଯାର ଲେଶ ।
କେବଳ ଆତ୍ମା ସ୍ୱରୂପ ରତ । ତହିଁରୁ ଲଭଇ ଯେ ଶାନ୍ତି ।
ସେ ଅଟେ ସଦା ଆତ୍ମାରାମ । ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ତାର ଜାଣ ।
ତା ନାମ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞ ଜାଣ । ହୃଦେଲ ତୁ ଜାଣ ଅରଜୁନ ।୫୫
ପଡ଼ିଲେ ମହା ଘୋର ଦୁଃଖ । କେବେ ତହିଁ ନ ହୁଏ ବିମୁଖ ।
ଦୁଃଖରେ ନ ହୁଏ କାତର । ସୁଖ ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ ତାର ।
ସୁଖ ଭୋଗରେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । କାହିଁରେ ଅନୁରାଗୀ ନୋହି ।
କ୍ରୋଧ ବା ଭୟ ନାହିଁ ତାର । ସ୍ଥିତଧୀ ଅଟେ ସେହୁ ନର ।୫୬
କାହାରିଠାରେ ସ୍ନେହ ନାହିଁ । କାହାକୁ ମୋର ନ ବୋଲଇ ।
ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ପାଇଲେ । ତହିଁରେ ନ ରସଇ ଭଲେ ।
ମନ୍ଦ ବିଷୟ ଯେବେ ଦେଖେ । ତା ନିନ୍ଦା ନ ଧରଇ ମୁଖେ ।।
ନାହିଁ ସନ୍ତୋଷ ଅସନ୍ତୋଷ । ସବୁଠି ସମାନ ଉଦାସ ।।
ତାହାର ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ନିଶ୍ଚଳବୁଦ୍ଧି ସେ ନିସ୍ପୃହ ।୫୭
କଚ୍ଛପ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ନେଇ । ଭିତରେ ଲୁଗୁର ରଖଇ ।।
ବିହାର କରେ ଇଚ୍ଛାକଲେ । ପୁଣି ଭିତରେ ନିଏ ହେଲେ ।
ସେପରି ସବୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ । ଆକର୍ଷି ନେଇ ଭିତରକୁ ।।
ଆତ୍ମାରେ କରେ ସବୁ ଲୀନ । ବିଷୟେ ନ ରଖଇ ମନ ।।
ଏମନ୍ତ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ । ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସେତେବେଳେ ।
ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ତାକୁ କହୁ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୫୮
ନାହାର ବିଷୟ ସହିତ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନ ହେଉଛି ପ୍ରୀତ ।।

ଘ୍ରାଣ ତ ଦ୍ୱାର ଯାଏ କ୍ଷୟ । ତେଣୁ ସେ ନ ରମେ ବିଷୟ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିଷୟ ତେଜିଲେ । ସେ ନିରାହାର ହୁଏ ଭଲେ ।
ଯାତେ ବିଷୟ ବେଭାର । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଆହାର ।
ଅନ୍ଧ ବଧୀର ମୂକ ରୋଗୀ । ବିଷୟ ନ ପାରଇ ଭୋଗି ।
ଅନ୍ଧର ନଥାଏ ନୟନ । ନକରେ ବିଷୟ ଦର୍ଶନ ।
ବଧୀର ଶୁଣି ନ ପାରଇ । ମଧୁର ଗୀତେ ନୁହେ ମୋହି ।
ଏମନ୍ତ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ । ଏମାନେ ନିରାହାରୀ ଭଲେ ।
କିନ୍ତୁ ଏ ନିରାହାରୀଙ୍କର । ସନ୍ତତ ମନରେ ବିଚାର ॥
ଅନ୍ଧ ବିଚାରେ ଚକ୍ଷୁ ଥିଲେ । ଜଗତ ଦେଖନ୍ତା ସେ ହେଲେ ।
ବଧୀର ପାଙ୍ଗେ ଥିଲେ କର୍ଣ୍ଣ । କରନ୍ତା ସଙ୍ଗୀତ ଶ୍ରବଣ ।
ବିଷୟଭୋଗୀ ହେବାପାଇଁ । ଉତ୍ସଳ ଚିତ୍ତ ହୁଅଇ ।
ଏଣୁ ଏ ନିରାହାରୀ ଜନ । ବିଷୟ ଭୋଗେ ଦିଏ ମନ ।
କାମନା ନ ମରେ ତାହାର । ଅନ୍ତରେ କରଇ ବିହାର ।
ଯାହାର ଥାଏ ସ୍ଥିର ବୁଦ୍ଧି । ତାକୁ ନ ବାଧେ ଏହୁ ବ୍ୟାଧି ।
ଆତ୍ମଦର୍ଶନ ବଳେ ତାର । କାମନା ମରଇ ନିକର ।
ପ୍ରବୃତ୍ତି ବାହାରେ ନ ଥିଲେ । ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ନୁହେ ଭଲେ ।
ପ୍ରବୃତ୍ତି ମନରୁ ମରିବ । ତେବେ ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ହେବ ॥
ମୋକ୍ଷ ଲଭିବ ବୋଲି ଜନ । କଲେହେ ଯେ ଯେତେ ଯତନ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ବଳଶାଳୀ । ବଳେ ଦିଅନ୍ତି ମନ ଟାଳି ।
ଅନେକ ବିଭ୍ରମ ଦେଖାଇ । ବିବେକ ଦିଅନ୍ତି ହଜାଇ ।
ବିଷୟେ ଫେରାଇଲେ ମନ । ବଳେ କରନ୍ତି ଆକର୍ଷଣ ।
ନିଶ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ଯାର ଥିବ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦାଉ ସେ ସହିବ ।
ଅନ୍ୟଥା ଅଟେ ଅସମ୍ଭବ । ସହଜେ ପ୍ରାଣୀ ନାଶଯିବ ।
ଏଭଳି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରବଳ । ନାଶ କରଇ ପ୍ରାଣୀକୁଳ ।
ଦୁଷ୍ଟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କୁରଙ୍ଗର । ଅଛଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ।

ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଲେ । କୁରଙ୍ଗ ଯାଇଁ ପଡ଼େ ଜାଲେ ॥
ରୂପରେ ମୋହିତ ପତଙ୍ଗ । ଅନଳେ କରେ ତନୁ ତ୍ୟାଗ ॥
ଭ୍ରମର ନିଜ ଶକ୍ତିବଳେ । କଠିନ କାଷ୍ଠ କାଟିପାରେ ॥
ସେ ପୁଣି ସୁଗନ୍ଧ ଲୋଭରେ । ବନ୍ଦି ହୁଅଇ କମଳରେ ॥
ସ୍ପର୍ଶ ସୁଖକୁ ବଡ଼ ମଣେ । ହସ୍ତୀ ଯେ ପଡ଼ଇ ବନ୍ଧନେ ॥
ବଡ଼ଶୀ ଥୋପ ଲୋଭେ ମୀନ । ରସସୁଖରୁ ମରେ ପ୍ରାଣ ॥
ଏକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଶ ହୋଇ । ଏ ପ୍ରାଣୀ ଏମନ୍ତେ ମରଇ ॥
ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବଶ ହେଲେ । ରକ୍ଷା କି ଅଛି ଭୂମଣ୍ଡଳେ ॥
ଏମନ୍ତ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ । ଯୋଗୀ ତାକୁ କରିବ ଦମନ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ ନହେଲେ । ବୁଦ୍ଧି କି ରହିବ ନିଶ୍ଚଳେ ୬୦
କାରଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ । ମୋଠାରେ ପଶିବ ଶରଣ ॥
ଯେ ଯାର ଶରଣ ନଥାଇ । ସେ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ରଖଇ ॥
ଯାହାର ସାହା ନାରାୟଣ । ସେ କରେ ଅସାଧ ସାଧନ ॥
ଦେଖ ଏ ମୀନ ମତ୍ସ୍ୟଗଣ । ଜଳରେ କରେ ସନ୍ତରଣ ॥
ସ୍ରୋତର ବିପରୀତ ଦିଗେ । ପହଁରି ଯାଏ ଅନାୟାସେ ॥
ପ୍ରବଳ ଗଜରାଜ ପୁଣି । ପହଁରି ନପାରେ ଡ଼ଜାଣି ॥
ଜଳସ୍ରୋତରେ ଭାସିଯାଏ । ସହଜେ କୂଳ ସେ ନପାଏ ॥
ବିବେକୀ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିବଳେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନ ଜିଣଇ ଭଲେ ॥
ମୁଁ ଯାକୁ ହୁଅଇ ସହାୟ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜିଣେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ॥
ମୋର ଆଶ୍ରିତ ଭକ୍ତଗଣ । କରନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ ॥
ମୋଠାରେ ଭକତି ଭାବରେ । ମନ ନିବେଶ ଯେହୁ କରେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାର ବଶୀଭୂତ । ତା ପ୍ରଜ୍ଞା ନୁହେ ବିଚଳିତ ୬୧ ॥
ବିଷୟ ଧ୍ୟାନ କଲେ ନର । ଆସକ୍ତି ବଢ଼ଇ ତାହାର ॥
ଆସକ୍ତି ହେତୁ କାମ ଜାତ । କାମରୁ କ୍ରୋଧ ଯେ ନିସୃତ ।୬୨ ॥
କ୍ରୋଧରୁ ମୋହ ଜାତହୁଏ । ମୋହ ଯେ ବିଭ୍ରମ ଘଟାଏ ॥

[illegible] ସ୍ମୃତି ନାଶ । ବୁଦ୍ଧିର ବିନାଶ ଅବଶ୍ୟ ।
ବୁଦ୍ଧି [illegible] ନାଶଯାଏ । ସଂସାର ବାଟଗାଟେ ରହେ ।
କେବେହେଁ ନ ଲଭେ ମୁକତି । ସଂସାରେ ଥାଏ ଘୋର ମତି ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ଭୋଗୁଥାଏ । ଶେଷରେ ସର୍ବନାଶ ହୁଏ ।୬୩
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମନର ଅଧୀନ । ମନକୁ ଜିଣେ ଯେହୁ ଜନ ।
ମନ ଯା ଆୟତ୍ତେ ରହିବ । ତାହାର ରାଗ ଦ୍ୱେଷ ଯିବ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାର ବଶ ହୁଏ । ବିଷୟଭୋଗେ କ୍ଳେଶ ନୁହେ ।
ଏପରି ହେଲେ ଯୋଗୀଜନ । ଅକ୍ଳେଶେ ଲଭେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ଯେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରେ । ଶାନ୍ତି ଲଭଇ ସେ ସଂସାରେ ।୬୪
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମନର ଅଧୀନ । ମନକୁ ଜିଣେ ଯେହୁ ଜନ ।
ମନ ଯା ଆୟତ୍ତେ ରହିବ । ତାହାର ରାଗ ଦ୍ୱେଷ ଯିବ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାର ବଶ ହୁଏ । ବିଷୟଭୋଗେ କ୍ଳେଶ ନୁହେ ।
ଏପରି ହେଲେ ଯୋଗୀଜନ । ଅକ୍ଳେଶେ ଲଭେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ଯେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରେ । ଶାନ୍ତି ଲଭଇ ସେ ସଂସାରେ ।
ଶାନ୍ତି ଲଭଇ ଯେଉଁ ଜନ । ସଦା ପ୍ରସନ୍ନ ତାର ମନ ।
ମନଟି ପ୍ରସନ୍ନ ଯାହାର । ସକଳ ଦୁଃଖ ନାଶ ତାର ।
ମନ ପ୍ରସନ୍ନ ଯାହାଙ୍କର । ଚଞ୍ଚଳ ବୁଦ୍ଧି ହୁଏ ସ୍ଥିର ।୬୫
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାର ନୁହେଁ ବଶ । ତାହାର ବୁଦ୍ଧି ଯାଏ ନାଶ ।
ବୁଦ୍ଧି ବିନାଶ ହୁଏ ଯାର । ଆତ୍ମ ଭାବନା ନାହିଁ ତାର ।
ଆତ୍ମଭାବନା ଯାର ନାହିଁ । ଶାନ୍ତି ଲଭିବ କାହୁଁ ସେହି ।
ଶାନ୍ତି ନଥିଲେ ସୁଖ ନାହିଁ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୬୬
ସମୁଦ୍ରେ ବୋଇତକୁ ନେଇ । ନାବିକ ନେଉଥାଏ ବାହି ।
ନାବିକ ପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇଲେ । ଏଣେତେଣେକୁ ମନ ଦେଲେ ।
ପବନ ଏ ସୁଯୋଗ ପାଇ । ନାବକୁ ଉଡ଼ାନିଏ କାହିଁ ।
କେଉଁଠି ଦଅଇ ବୁଡ଼ାଇ । ନାବିକ ଜାଣି ନ ପାରଇ ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗାମୀ । ମନକୁ କରନ୍ତି ସେମାନ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଛେ ଯେଉଁ ଜନ । ଟୋଡ଼ାଏ ନୌକା ସ ପବନ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୁଦ୍ଧିକୁ ହରଇ । ସ୍ଥାନ ଅସ୍ଥାନେ ଯାଏ ନେଇ ।୬୭
ହେ ମହାବାହୁ ତେଣୁ ଶୁଣ । ଯେ କରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ ॥
ବିଷୟଭୋଗେ ନ ରସଇ । ସକଳ ବାସନା ତେଜଇ ॥
ପ୍ରଜ୍ଞା ତାହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ନଷ୍ଟ କୁବୁଦ୍ଧି ସେ ଶାନ୍ତିତ ।୬୮
ସର୍ବଭୂତର ନିଶାକାଳ । ଜାଗ୍ରତ ସଂଯମୀ କେବଳ ॥
ଯେ କାଳେ ସର୍ବେ ଉଜାଗର । ସେ କାଳ ନିଶା ମୁନିଙ୍କର ॥
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ କହୁବା ବୁଝାଇ ॥
ପେଚକ ରଜନୀରେ ଜାଗଇ । ଦିବସେ ଦେଖି ନପାରଇ ॥
ଦିବସେ ସକଳ ପ୍ରକାଶ । ରଜନୀରେ ଥାଏ ଅପ୍ରକାଶ ॥
ଦିବସେ ସକଳ ଜାଗ୍ରତ । ନିଶାରେ ହୁଅନ୍ତି ନିଦ୍ରିତ ॥
ଦିବସେ ଭ୍ରମି ଚରନ୍ତି । ରଜନୀରେ ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି ॥
ଏ ଅଟେ ଜଗତ ନିୟମ । ଏଥି ରହସ୍ୟ ଅଛି ଜାଣ ॥
ଅଜ୍ଞାନୀ ବିଷୟକୁ ରସେ । ଆତ୍ମଜ୍ଞାନରେ ସେ ନପଶେ ॥
ସଂଯମୀ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପାଇ । ପରମ ଆନନ୍ଦ ଲଭଇ ॥
ଅଜ୍ଞାନୀ ବିଷୟ ଭୋଗରେ । ପରମ ସୁଖ ଲଭିକରେ ॥
ତେଣୁ ଜାଣ ଏ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଅଟଇ ସଂଯମୀର ଧନ ॥
ବିଷୟ ତାର ନିଶି ପୁଣ । ବିଷୟେ ସଦା ଉଦାସୀନ ॥
ତେଣୁ ମୂଢର ନିଶିଦିନ । ଜ୍ଞାନୀର ବିପରୀତ ଜାଣ ॥
ସଂଯମୀ ଜାଗ୍ରତ ଯେ କାଳେ । ମୂଢ ନିଦ୍ରିତ ତେତେବେଳେ ॥
ମୂଢ ଯେବେଳେ ଶୋଇଥାଏ । ସଂଯମୀ ଉଜାଗର ଥାଏ ।୬୯।
ନାନା ଦିଗରୁ ଜଳ ଆସେ । ଅନନ୍ତ ସମୁଦ୍ରରେ ପଶେ ॥
ତଥାପି ସମୁଦ୍ର ଅଚଳ । ଅଟଳ ଭାବେ ଥାଏ ସ୍ଥିର ॥
ସର୍ବଦା ଏକରୂପ ଥାଏ । ଊଣା ଅଧିକ କେବେ ନୁହେଁ ॥

Digitized by PPRACHIN, SOA

ଯେତେ ନଦୀ ପଶଇ ପ୍ରଶାନ୍ତ । ତେବେ ନହୁଏ ବିଚଳିତ ।
ସେବେ ନଲଙ୍ଘେ ତାର କୂଳ । ଯେତେ ଅଧିକ ପଶୁ ଜଳ ।
ତେମନ୍ତ ମୁନିମାନଙ୍କର । ଅନ୍ତରେ ବୃଷ୍ଟି ଥାଏ ଯାଇ ।
ଚିତ୍ତଟି ସର୍ବଦା ଅଚଳ । ଯଥା ଅନନ୍ତ ପାରାବାର ।
ବିଷୟ ଭୋଗ ଯେବେ ମିଳେ । ତା ଚିତ୍ତ କେବେହେଁ ନଟଳେ ।
ଅଦୃଷ୍ଟବଶୁଁ ସବୁ ପାଏ । ତହିଁରେ ଆସକ୍ତ ନୁହେ ।
ବିଷୟ ଭୋଗିଲେ ପାପଛ । ତଳେ ନହୁଏ ବିଚଳିତ ।
ନଥିଲେ ବିଷୟ ଯେମନ୍ତ । ବିଷୟ ପାଇଲେ ତେମନ୍ତ ।
ତେଣୁ ସେ ଲଭେ ସଦା ଶାନ୍ତି । ସର୍ବଦା ପ୍ରସନ୍ନ ମୂରତି ।
ଭୋଗ ବିଳାସେ ଯାର ମନ । ଶାନ୍ତି ନ ଲଭେ କଦାଚନ ।୭୦।
ଯାର ବିଷୟ ଅଛି ଯେତେ । ଉପେକ୍ଷା କରଇ ନିସ୍ପୃହେ ।
ତହିଁରେ କେବେ ନରସଇ । ଅଧିକ ବାଞ୍ଛା ନକରଇ ।
ମୁହିଁ ମୋହର ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ ଭୋଗୁଥାଇ ।
ଉଦାସଭାବେ ନିଏ ଦିନ । ଇଚ୍ଛାରେ କରଇ ଭ୍ରମଣ ।
ଯେଠାକୁ ସେଠାକୁ ଗମନ । ଶାନ୍ତି ଲଭଇ ସେହି ଜନ ।
ସବୁଠି ସବୁ ସମୟରେ । ବ୍ରହ୍ମ ଆନନ୍ଦ ଭୋଗକରେ ।୭୧।
ହେ ପାର୍ଥ ଶୁଣ ମନ ଦେଇ । ଏହାକୁ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ଥିତି କହି ।
ଏ ନିଷ୍ଠା ଏହୁ ପରକାର । ହେ ପାର୍ଥ ମନେ ଦେଖୁଥର ।
ଯେ ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥିତି ଲାଭ କରେ । ନପଡେ ସଂସାର ମୋହରେ ।
ଚିତ୍ତ ନିର୍ମଳ ଅଟଇ ତାର । ଈଶ୍ୱର ସେବା ତତପର ।
ମରଣକାଳେ ଏହି ସ୍ଥିତି । ଥିଲେ ଲଭଇ ସଦ୍‌ଗତି ।
କ୍ଷଣ ମାତ୍ରକ ଥିଲେ ସ୍ଥିର । ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ବାଣ ସେ ପାଇବ ।
ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଯେ ସାଧଇ । ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠାରେ ରହୁଥାଇ ।
ତାର ମୁକତି ଯେ ହୋଇବ । ତହୁଁ ଅଧିକ କିସ ହେବ ।୭୨।
ଶ୍ରୀନ ଜଗତବନ୍ଧୁ ଭଣି । ଏ ବର ଦିଅ ଚକ୍ରପାଣି ।।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୁପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସଂବାଦେ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗୋ ନାମ ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—o—

ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅର୍ଜୁନ ବୋଲେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । ଯାହାଙ୍କୁ କହିଲ ଆପଣ ॥
ଜ୍ଞାନଯୋଗକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଲି । କରମଯୋଗକୁ ନିନ୍ଦିଲ ॥
କେବେ କର୍ମକୁ ପ୍ରଶଂସିଲ । କେବେ ବା ଜ୍ଞାନକୁ ନନ୍ଦିଲ ॥
ଯେବେ ବା ଜ୍ଞାନଯୋଗ ସାର । ନିକୃଷ୍ଟ ଅଟଇ ସମର ॥
ତେବେ ମୁଁ କାହିଁର ଯୁଝିବି । ହିଂସା କରମ ଆଚରିବି ॥
କେଶବ କାହିଁକି ଆପଣ । ବୋଲୁଛ କରିବାକୁ ରଣ ॥
ତାହାଙ୍କ ମତେ ବଳାଇଣ । ନିଯୁକ୍ତ କରୁଛ ଆପଣ ॥ ୧ ॥
ଆପଣଙ୍କର ମିଶା କଥା । ଶୁଣି ବୁଲଇ ମୋର ମଥା ॥
ମୋ ବୁଦ୍ଧି ହେଉଛି ମୋହିତ । ବୁଝି ନ ପାରେ ହିତାହିତ ॥
ଏକ କଥା ଏ ସ୍ଥିର କର । ତରିବି ଯେ ଧର୍ମ ଆଚରି ॥
ଆନ କରମ ବୃଜାଥ । ତାହାକୁ ଧରିଲେ ମୋ ହିତ ॥
କେଉଁ ପଥରେ ଗଲେ ମୋର । ଅବଶ୍ୟ ହୋଇବ ମଙ୍ଗଳ ॥
ଏମନ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ ବଚନ । କହିଲେ ମାନିବ ମୋ ମନ ॥ ୨

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ଶୁଣିଣ ଅର୍ଜୁନ ବଚନ । ପୁଣି କହନ୍ତି ଭଗବାନ ॥
ତୁ ମତେ ପଚାରିଲୁ ଯାହା । ଉଚିତ ଦେଉନାହିଁ ତାହା ॥
ମୁଁ ଏ ଏକଥା କହୁନାହିଁ । ଜ୍ଞାନ କରମ ପଥ ଦୁଇ ॥
ପୂର୍ବେ ପଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । କେ ସାର କେ ଅସାର ପୁଣ ॥

ଏହେ ପାର୍ଥ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ପୂର୍ବେ ମୁଁ କହିଅଛି ଜାଣ ॥
ଜଗତୁ ପଥେ ପଲେ ଦେଖିଲେ । ଏକାଇ ଦ୍ୱିଶ୍ରୁ ନିଷ୍ଠା ମିଳେ ॥
ସେ ପଥେ ଯେତୁ ଅଧିକାରୀ । ସେ ପଥେ ଗଲେ ସେହୁ ତରି ॥
ଏ କଥା କହିଥିଲି ମୁହିଁ । ମରମ ତୁ ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ ॥
କର୍ମ-ଯୋଗରେ ଉଣା ଫଳ । ଜ୍ଞାନ-ଯୋଗରେ ମୁଖ୍ୟ ଫଳ ॥
ତଥାଚ ଏହୁ ଯୋଗ ଦୁଇ । ବସ୍ତୁରେ ବିଭିନ୍ନ ନୁହଇ ॥
କେବଳ ଅଧିକାରୀ ଭିନ୍ନ । ପ୍ରକାର ଭେଦ ତେଣୁ ଜାଣ ॥
ଇହଲୋକରେ ନିଷ୍ଠା ଦୁଇ । ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ଅଛଇ ॥
ଚିତ୍ତ ନିର୍ମ୍ମଳ ଯାହାଙ୍କର । ଜ୍ଞାନ ପଥରେ ଅଧିକାର ॥
ନିଷ୍କାମ କରମ ସାଧିଲେ । ଚିତ୍ତ ନିର୍ମ୍ମଳ ହୁଏ ଭଲେ ॥
ଯେ ଯୋଗୀ ଜ୍ଞାନ ଲଭପାଇଁ । ଚିତ୍ତ ନିର୍ମ୍ମଳ କରିବଇ ॥
କରମଯୋଗ-ପଥେ ଗଲେ । ସେ ଯୋଗୀ ନିଷ୍ଠା ଲଭେ ହେଲେ ॥
ନ କଲେ କରମ ସାଧନ । ଜ୍ଞାନ ନହୁଏ କଦାଚନ ॥
କରମ ସାଧନା କରିବ । ତା ପରେ ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧି ହେବ ॥
ଚିତ୍ତ ନିର୍ମ୍ମଳ ନୁହେ ଯାର । ଜ୍ଞାନ ନ ଲଭେ ସେହୁ ନର ॥
ଯାବତ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ତାର । କରିବ ଚିତ୍ତ ନିରମଳ ॥
ଜ୍ଞାନ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କରମ କରିବ ନିୟତ ॥
ବର୍ଣ୍ଣ ଆଶ୍ରମ କର୍ମ୍ମମାନ । କରିବା ଅଟଇ ଧରମ ॥
ଯେହୁ ଏମନ୍ତ ନ କରିବ । ନହେବ ତାର ସିଦ୍ଧି ଲାଭ ॥
କେବେ ମୁକତି ନ ପାଇବ । କେବଳ ବନ୍ଧ ହୋଇଥିବ ॥୪॥
ଏମନ୍ତ ଜଣେ କେହୁ ନାହିଁ । କରମ ନକରି ରହଇ ॥
ଜ୍ଞାନୀ ବା ଅଜ୍ଞାନୀ ସକଳେ । କର୍ମ୍ମ କରନ୍ତି ଅବହେଳେ ॥
ଯାବତ ଅଛି ଏ ତିଗୁଣ । ଛାଡ଼ି ନ ପାରେ କେବେ କର୍ମ୍ମ ॥
ପ୍ରକୃତି ଅଧୀନ ସମସ୍ତେ । କର୍ମ୍ମ କରନ୍ତି ଅନାୟତ୍ତେ ॥
ସକଳେ ସ୍ୱଭାବ ଅଧୀନ । ଅବଶ୍ୟ କରିବେ କରମ ॥୫॥

ଏପରି ଜଣେ ଜଣେ ଥାନ୍ତି । ସଂଯମୀ ବୋଲି ସେ ବୋଲାନ୍ତି
ରୁନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ । ବୋଲେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦେଖି ଥାନ୍ତି
ବାହାରେ ଯେ ତାକୁ ଦେଖିବ । ସଂଯମୀ ବୋଲିଣ କହିବ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସିନା ନ ଚଳଇ ।। ମନରେ ଝୁରି ହେଉଥାଇ ।।
ବିଷୟ-ସୁଖ ମନେ ସ୍ମରି । ନିୟତ ହେଉଥାଏ ଧାଇଁ ।
ବାହାରେ କରମ ତେଜଇ । ଭିତରେ ସକଳ ପାଞ୍ଚଇ ।
ଏମନ୍ତ ମୂର୍ଖ ଯେଉଁ ଜନ । କପଟାଚାରୀ ତାକୁ ଜାଣ ।
ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ତାକୁ କହି । ମନ ନିର୍ମଳ ତାର ନାହିଁ ।୬
ଶୁଣ ହେ ବୀର ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । କହେ ସବୁଠୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଣ ।
ଯେ ତେଜେ ମନୁ ଫଳବାଞ୍ଛା । ଭୋଗ ବିଳାସ ସୁଖ ଇଚ୍ଛା ।
ଜ୍ଞାନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ତାର । ସଂଯତ ହୁଅନ୍ତି ନିକର ।
ଈଶ୍ୱରଠାରେ ରଖି ମନ ।। ଯେ କରେ ସକଳ କରମ ।।
କର୍ମ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ତାର । କରମେ ହେଲେ ତତପର ।
କରମେ ନହୁଏ ବନ୍ଧନ । ସେହି ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନବାନ ।
ମନ ଏଥିର ମୂଳଗୁରୁ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ କେତେ ତୁ ପଚାରୁ ।।
ମୁକତି ଅଥବା ବନ୍ଧନ । କରାଏ ଶୁଦ୍ଧାଶୁଦ୍ଧ ମନ ।
ନିର୍ମଳ ଅଟଇ ଯାର ମନ । ମୁକତି ଲଭଇ ସେ ଜନ ।
ଯାହାର ମନ ଅନିର୍ମଳ । ଅବଶ୍ୟ ବନ୍ଧନ ତାହାର ।
ମନକୁ କର ତୁ ଦମନ ।। କରମ କର ଅନୁଷ୍ଠାନ ।।
ଏମନ୍ତ କଲେ ହେବ ଧନ୍ୟ । ହୋଇବ ଚତୁର ମହାନ ।
ନିଷ୍କାମ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ ଅଟଇ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରଶଂସା ଲଭଇ ।୭
ନିୟତ କର୍ମ କର ତୁହି ।। କରମ ବିନା କେ ବଞ୍ଚଇ ।
ଖାଇ ନ ପିଇ କେ ଜନ ।। ଶରୀର କରିବ ଧାରଣ ।
ଆହାର ବିନା ଏ ସଂସାରେ । କିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବଞ୍ଚିପାରେ ।
କରମ ନ କଲେ କାହାର । ଜୀବନ ଚଳିବ ଦେହଭାର ।

[illegible] ଭୋଜନ ସ୍ନାନ ॥ ବିନା କରମେ ନୁହେ ଜାଣ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । କରମ କର ଅନୁକ୍ଷଣ ॥
କେବଳ ମନେ ରଖିଥିବୁ । ଫଳ କାମନା ନ କରିବୁ ।୮।
ବିଷ୍ଣୁର ଆରଧନା ପାଇଁ । କରମ କଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ॥
ଅନ୍ୟ ସକଳ କର୍ମମାନ । ତୁଅର ବନ୍ଧନ କାରଣ ।
ତେଣୁ କହୁଛି କୁନ୍ତୀ ସୁତ । କରମ କର ତୁ ନିୟତ ॥
ଈଶ୍ୱର ପ୍ରୀତିଅର୍ଥେ ତୁହି । କରମ କଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ ॥
ଫଳକାମନା ମନୁ ତେଜି । ନିଷ୍କାମ କର୍ମେ ଯାଅ ମଜ୍ଜି ॥
ଭବବନ୍ଧନ ତୁଟିଯିବ । କଦାପି ପାପ ନ ଲାଗିବ ।୯।
ପ୍ରଥମେ ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରେ । ବ୍ରହ୍ମା ଯେ କାଳେ ସୃଷ୍ଟି କଲେ
ଯଜ୍ଞ ସହିତ ପ୍ରଜା କଲେ । ତାହାଙ୍କୁ ଏହୁ ଅଜ୍ଞାଦେଲେ ॥
ହେ ପ୍ରଜା ସର୍ବେ ଯଜ୍ଞ କର । ବୃଦ୍ଧି ହୋଇବ ନିରନ୍ତର ॥
ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳ ଦେବ ସିଦ୍ଧି । ତରିବ ସଂସାର-ବାରିଧି ।୧୦।
ଦେବତା ଅର୍ଥେ ଯେଉଁ କର୍ମ । ଯଜ୍ଞ ଅଟଇ ତାର ନାମ ॥
ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମ ଆଚରିଲେ । ଦେବତା ତୋଷ ହୋନ୍ତି ଭଲେ
ଦେବତାମାନେହେଲେତୋଷ । କଲ୍ୟାଣ ବାଞ୍ଛିବେ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଯଜ୍ଞରେ ଅହୁତି ପାଇଲେ । ଦେବତା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଭଲେ ॥
ଦେବତା ହୋଇଲେ ସନ୍ତୋଷ । ବୃଷ୍ଟ୍ୟାଦି ହୋଇବ ଅବଶ୍ୟ ॥
ବୃଷ୍ଟି ହୋଇଲେ ଶସ୍ୟ ହେବ । ସୁଖରେ ସଂସାର ଚଳିବ ॥
ପରସ୍ପରର ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନ । ହୋଇବ ଏହିପରି ଜାଣ ॥
ପରମ ମଙ୍ଗଳ ହୋଇବ । ତେଣୁ ଏ ଯଜ୍ଞ ଆଚରିବ ।୧୧।
ଦେବତା ହୋଇଲେ ତୃପତ । କଲ୍ୟାଣ କରିବେ ବହୁତ ।
ଶସ୍ୟରେ ମହୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ସକଳେ ସୁଖରେ ବଞ୍ଚିବ ।
ଦେବତା ପ୍ରସାଦୁଁ ଯେ ବିତ୍ତ । ଜଗତଜନ ଲଭେ ନିତ୍ୟ ।
ଆଗେ ଦେବଙ୍କୁ ସମର୍ପିବ । ପଛନ୍ତେ ନିଜେ ଭୋଗୀ ହେବୁ

ଏ ଖାଏ ଦେବଙ୍କୁ ନ ଦେଇ । କଷ୍ଟପ୍ର ଚୋର ସେ ଅଟଇ ।୧୨।
ଙ୍କୋ କରିବ ପ୍ରତିଦିନ । ପରେ ଭୁଞ୍ଜିବ ଶେଷଅନ୍ନ ।
ଋଷି ଦେଷ୍ଟି ଯେ ଦେବପଣ୍ଡ । ଭୂତ, ନୃ, ପୁଣି ପିତୃଙ୍କ ।
ଏ ପଞ୍ଚଙ୍କ କଲେ ଯଜ୍ଞ । ପଞ୍ଚସୂନାରୁ ପାଏ ମୁକ୍ତି ।
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ତାହାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚସୂନା କହି ।
ଚୂଲି, ଛାଞ୍ଚୁଣି, ଚକି, ଢିଙ୍କି । ଅବର ଜଳକୁମ୍ଭ ଲେଖି ।
ଏପର ପାଞ୍ଚସ୍ଥାନେ ଜାଣ । ପ୍ରାଣୀର ହିଂସା ଅକାରଣ ।
ଙ୍କଟ ପତଙ୍ଗ ଆଦ ଯେତେ । ଏଠାରେ ନାଶ ଯାନ୍ତି ନିତ୍ୟେ ।
ଏସବୁ ସ୍ଥାନ ପାପମାନ । ଗୃହସ୍ଥ ଅବଶ୍ୟ କରଣ ।
ସେ ପାପ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ । ଗୃହସ୍ଥ ଯେ ଯଜ୍ଞ ଆଚରଇ ।
ଙ୍କର ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ । ଅବର ସନ୍ଧ୍ୟା ଉପାସନ ।
ଏହାକୁ ଋଷିଯଜ୍ଞ କହି । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।
ହୋମାଦ କର୍ମ ଅଛି ଯେତେ । ଦେବତାଙ୍କ ସେ ସମସ୍ତେ ।
ଅବର ପୂଜା ବୈଶ୍ୱଦେବ । ଭୂତଯଜ୍ଞଟି ସେ ଜାଣିବ ।
ଅତିଥି ସକାଆଦ ଯେତେ । ନୃଯଜ୍ଞ ଅଟଇ ନିଶ୍ଚିତେ ।
ଶ୍ରାଦ୍ଧତର୍ପଣଆଦ ପୁଣ । ପିତୃଯଜ୍ଞରେ ତାକୁ ଗଣ ।
ଏହାର ପଞ୍ଚଯଜ୍ଞ କଲେ । ପାପ ବିନାଶ ଯାଏ ହେଲେ ।
ଯଜ୍ଞଶେଷରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ନ । ବଳିବ କରିବ ଭୋଜନ ।
ଏକେବଳ ନିଜ ପେଟପାଇଁ । ଯେ ଅନ୍ନ ରନ୍ଧନ କରଇ ।
ସେ ପଞ୍ଚସୂନା ପାପ କରେ । କେବେହେଁ ସେ ପାପୁଁ ନତରେ ।
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ । କର୍ମରୁ ଯଜ୍ଞ ଉତପନ୍ନ ।
ଯଜ୍ଞହୋମରୁ ଧୂମ ଜାତ । ସେ ଧୂମ୍ରୁଁ ମେଘ ଯେ ସମ୍ଭୂତ ।
ମେଘରୁ ବୃଷ୍ଟି ଉତପତ । ତହୁଁରୁ ଶସ୍ୟ ଜନମନ୍ତି ।
ଶସ୍ୟ ଅଟଇ ସିନା ଅନ୍ନ । ଅନ୍ନରୁ ପ୍ରାଣୀ ଉତପନ୍ନ ।୧୪।
ସେହି କର୍ମ ବେଦୁଁ ଜାତ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଏହୁ ତତ୍ତ୍ୱ ।

ବେଦ ଅକ୍ଷର ମୂର୍ତ୍ତି ଜାତ । ପରମବ୍ରହ୍ମ ସେ ନିଯୁତ ।
ବ୍ରହ୍ମ ଅଛଇ ସବୁଠାରେ । ସେ ବ୍ରହ୍ମ ଯଜ୍ଞର ସଙ୍ଗରେ ।
ତେଣୁ ନିଷ୍କାମେ ଯଜ୍ଞକର୍ମ । କଲେ ପ୍ରାପତ ହୁଏ ବ୍ରହ୍ମ ।୧୫।
ଜନମରଣ ଏ ଚକ୍ରରେ । ବୁଲେ ଏପରି ନିରନ୍ତରେ ।
ଯେହୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଶ ହୋଇ । ଯେପଥେ ଗତି ନକରଇ ।
ତାର ଜୀବନ ଅକାରଣ । ହେ ପାର୍ଥ ନିଶ୍ଚୟ ତୁ ଜାଣ ।
ଫଳରେ ନୀଚଯୋନି ପାଏ । ନାନା ଯାତନା ଭୋଗୁଥାଏ ।୧୬।
ଆତ୍ମା ଦର୍ଶନେ ଯାର ପ୍ରୀତି । ଲଭଇ ପରମ ତୃପତି ।
ଜାହୁଁ ଭୋଗଇଲା ନାହିଁ । ଆତ୍ମାରେ ସନ୍ତୋଷ ଲଭଇ ।
ଆତ୍ମା ଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ । ସବୁ ଆନନ୍ଦ ତାକୁ ମିଳେ ।
ଏମନ୍ତ ସାଧୁ ଜ୍ଞାନୀଜନ । କର୍ମରେ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ।
ଆନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । କେବଳ ଆତ୍ମାରେ ରମଇ ।୧୭
ଏମନ୍ତ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନୀ ଜନ । ଇହଜନ୍ମରେ କଲେ କର୍ମ ।
କାହୁଁ ପୁଣ୍ୟ ନଲଭଇ । ଆତ୍ମାରେ ସଦା ବିହରଇ ।
କର୍ମ ନକଲେ ପାପ ନାହିଁ । ତହିଁର ହେତୁ ଶୁଣ ତୁହି ।
ମନେ ନଥାଏ ଅହଙ୍କାର । କିଛି ନିଷେଧ ନାହିଁ ତାର ।
ସେ ଜ୍ଞାନୀ ମୋକ୍ଷଲାଭ ପାଇଁ । କାର ଆଶ୍ରୟ ନଲୋଡ଼ଇ ।୧୮।
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । କରମ କର ତୁ ସାଧନ ।
ଆସକ୍ତିଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କର । ଫଳ କାମନା ପରିହର ।
ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରମ । କରିବା ତୋହର ଧରମ ।
ନିତ୍ୟ ନିମିତ୍ତ କର୍ମମାନ । ସର୍ବଦା କର ଅରଜୁନ ।
ନିଷ୍କାମ ଭାବେ କର୍ମ କଲେ । ପୁରୁଷ ମୋକ୍ଷ ଲଭେ ହେଲେ ।୧
ଜନକ ଆଦି ମୁନିଜନ । ମୁକ୍ତ ହୋଇଲେ କରି କର୍ମ ।
ତୁ ଯେବେ କରିବୁ କରମ । ଲୋକେ ଶିଖିବେ ତୋଠୁ ପୁଣ ।
ଆପଣା ଧରମ ପାଳିବେ । ତୋଠାରୁ କରମ ଶିଖିବେ ।

ତେଣୁ ତୁ କର୍ମ ଆଚରଣ । କଲେ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ଜାଣ ୨୦
ଯେ କର୍ମ କରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜନ । ଦେଖି ତାହାକୁ ଆନ ଜନ ।।
ସେହି ପଥରେ ଚଳଯାନ୍ତି । ମନେ ସଂଶୟ ନ କରନ୍ତି ।।
ପ୍ରମାଣ କଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜନ । ଇତର କରେ ଆଚରଣ ।।
ତେଣୁ ସକଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜନ । କରମ କରିବା ଧରମ ।।
ତାହାଙ୍କ ପଥ ଅନୁସରି । ଆନ ସକଳେ ଯିବେ ଚଳି ।୨୧
ମୁହିଁ ତ ଏଥିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ସତ ।।
ହେ ପାର୍ଥ ଏ ତିନିଲୋକରେ । କିଛିହିଁ ନାହିଁ ପାଇବାରେ ।।
ମୋର ଅଭାବ ପ୍ରୟୋଜନ । ନିଂଲକେ କିଛି ନାହିଁ ଜାଣ ।।
ତଥାପି ମୁଁ କର୍ମ କରଇ । କେବଳ ଲୋକେ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ୨୨।
ମୁଁ ଯେବେ କର୍ମ ନ କରିବି । ଅନସ୍ୟଭାବେ ଧନ ନେବି ।।
ତେବେ ଏ ବିଶ୍ୱବାସୀ ଜନ । କରିବେ ମୋପଥେ ଗମନ ।।
ଦେଖିଣ ମତେ କର୍ମହୀନ । କରିବେନାହିଁ ଲୋକେ କର୍ମ ୨୩
ଯେବେ ମୁଁ କର୍ମ ନ କରିବି । ଲୋକେ ଅକର୍ମ ଶିଖାଇବି ।।
ଲୋକେ ହୋଇବେ କର୍ମହୀନ । ନାଶିବେ ସକଳ ଧରମ ।।
ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ହେବେ ଜାତ । ମୁଁ ହେବି କାରଣ ନିଯୁତ ।।
ମୁହିଁ ଏ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ନାଶିବି । ଏ ପାପେ ମୁହିଁ ଭାଗୀ ହେବି ୨୪।
କର୍ମେ ଆସକ୍ତ ମୂଢ଼ମାନେ । କର୍ମ କରନ୍ତି ନିଶିଦିନେ ।।
ସେପରି ଅନାସକ୍ତଜ୍ଞାନୀ । କରମ କରୁଥିବ ପୁଣି ।।
ଲୋକମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ । କରମ ନଛାଡ଼ିବ କେହି ।।
ତେଣୁ କହୁଛି ହେ ଭାରତ । କରମ କର ଅବିରତ ।୨୫।
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଦିବ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ । ଜ୍ଞାନୀର କି କର୍ମ ଉଚିତ ।।
[illegible]ନୀଏ ହେଲେ ସାବଧାନ । ନ ଦେବେ ମୂର୍ଖେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ।।
[illegible]ନ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଦେଲେ । ବିଫଳ ହେବ ହେତୁ ଭଲେ ।।
[illegible] ନ ବୁଝେ ତାର ଚିତ୍ତ । ସେ ଥାଏ ଫଳରେ ଆସକ୍ତ ।

[illegible] କର୍ମ କରେ । ତାହାଙ୍କରେ ମନ୍ଦ ଭାବନ୍ତେ ।
[illegible] ତା ଚିତ୍ତ ବିଭ୍ରମ । [illegible] କରମ ।
ତାହା ନକରୁଁ ସେ ହୁଡ଼ିବେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରମ ତେଜିବେ ।
ଏ ହେତୁ ଶୁଣ ଜ୍ଞାନୀଜନ । କରମ କର ଅନୁଷ୍ଠାନ ।
ଅଜ୍ଞାନୀ ଭ୍ରମ ପଥେ ଯିବେ । ଘୋର ନରକେ ନ ପଡ଼ିବେ ।
ଜ୍ଞାନୀ ଏ କରମ କରିବେ । ଅନମାନଙ୍କୁ କରାଇବେ ।୨୬
ଏବେ କହିବା ପୁଣି ଶୁଣ । ଜେଉଁଠୁ କର୍ମ ଉତପନ୍ନ ।
ଯେ ମାୟା ପ୍ରକୃତି ଯେହୁ । ତା ଗୁଣେ କରମ ହୁଅଇ ।
ପ୍ରକୃତି ତ୍ରିଗୁଣ ଜଡ଼ିତ । ସତ୍ତ୍ୱ ରଜ ତମ ନାମ୍ବୃତ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦେହ ମନ ପ୍ରାଣ । ଏମାନେ କ୍ରିୟାର କାରଣ
ଯେମନ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସାହାଯ୍ୟରେ । ପ୍ରକୃତି ସବୁ କର୍ମ କରେ
ଜ୍ଞାନୀ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାନୀ ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି
ଯେହୁ ଅଜ୍ଞାନୀ ମୂଢ଼ଜନ । ଦେହକୁ ଆତ୍ମା କରେ ଜ୍ଞାନ
ତାହାର ବଡ଼ ଅହଙ୍କାର । ସେହି କରତା କରମର ।୨୭
ହେ ମହାବାହୁ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କର । ନାହିଁ ଯେପରି ଅହଙ୍କାର
ଗୁଣ କରମ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ । ଲଭନ୍ତି ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ
ସେମାନେ ଉତ୍ତମ ଜାଣନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରମ କରନ୍ତି,
ପ୍ରକୃତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ନେଇ । ସକଳ କରମ କରଇ
ଆତ୍ମା କରମ ନ କରଇ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝି ପାରେ ସେହି
ମୁଁ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଅଭିମାନ । ନ କରେ କେବେ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ ।୨୮
ପ୍ରକୃତି-ଗୁଣରେ ମୋହିତ । ହୁଅଇ ଯେ ମୂଢ଼ ନିୟତ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବିଷୟେ ଆସକ୍ତ । କରମ କରଇ ସତତ
ସେ ଅତି ଅଳ୍ପ-ବୁଦ୍ଧିମତି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଣେ ଆସକତି
ସର୍ବଜ୍ଞ ଜନର ଉଚିତ । ତାକୁ ନ କର ବିଚଳିତ ।୨୯
ସକଳ କରମ ମୋଠାରେ । ବିଶ୍ୱାସେ ସମରପ ବାରେ,

ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ କର୍ମ କର । ଶୋକ ସନ୍ତାପ ପରିହର ॥
ମନରୁ ଛାଡ଼ି ଅହଙ୍କାର । ଅର୍ଜୁନ ଯାଅ ଯୁଦ୍ଧ କର ॥
ଜଗତ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମମୟ । ଏକଥା ବୁଝ ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ॥
ପରମେଶ୍ୱରର ଅଧୀନ । ହୋଇ କରୁଛ କର୍ମମାନ ॥
ଏ କର୍ମ-ମାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର । ଫଳ ସାଧନ ତାହାଙ୍କର ॥
କର ତୁ ଏ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । କରମ କଲେ ନାହିଁ ଦୋଷ ॥
ଏହି ବିଶ୍ୱାସେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ସ୍ୱଧର୍ମ ପାଳିବୁ ତୁ ଭଲେ ।୩୦
ଯେଉଁ ଜନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ । ମୋର ଏ ମତ ଅନୁସାରେ ॥
ମନେ ନ ଚିନ୍ତି କଦାଚନ । ଏ ଦୁଃଖ ଦେଲେ ଭଗବାନ ॥
ଦୁଃଖ-ଦାୟକ କରମରେ । କ୍ଷମା ଭାବ ପକାଇଲେ ॥
ଏମନ୍ତ ଦୋଷ ନଦେଖିଣ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଯେ କରେ କରମ ॥
ଏମନ୍ତ ବିବେକୀ ଯେ ଜନ । ଆନନ୍ଦେ କରଇ କରମ ॥
ସେହିତ କରମ ବନ୍ଧନେ । ତରଇ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ସମାନେ ॥
କରମ କରି ହୁଏ ମୁକ୍ତ । ମୋର ବାକ୍ୟ ପାଳ ତୁ ନିଯୁତ ।୩୧
କହିଲି ଯେ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ନପାଳେ ଯେହୁ ନିନ୍ଦି ବୃଥା ॥
ମିଥ୍ୟା କରଇ ଦୋଷ ଦେଇ । ମୋ ମତ ଅବଜ୍ଞା କରଇ ॥
ସେହି ବିବେକହୀନ ଜନ । ସକଳ ଜ୍ଞାନେ ମୂଢ଼ମଣି ॥
ତାହାର ପ୍ରଶ୍ୟ ହୁଏ ନାଶ । ଏକଥା ବୁଝ ତୁ ଅବଶ୍ୟ ।୩୨
ବୈଧବିଧାନକୁ ଜାଣି । ପଥ ହୁଡ଼ନ୍ତି କେମା ପ୍ରାଣୀ ॥
କେତେ କିମ୍ପାଇଁ ଭୁଲନ୍ତି । ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ନକରନ୍ତି ॥
[illegible] ଗନ୍ଧିସ୍ତ ନିଗୂଢ଼ । ଏପର ହେଲେ ହୋ ସଂଶୟ ॥
[illegible] କହନ୍ତି ଅରଜୁନ । ଶୁଣ ତୁ ଏଥିର କାରଣ ॥
[illegible]ଲୋକେହେଁ ଯେତେ ମହାଜ୍ଞାନୀ । ଥାଇଣ ପ୍ରକୃତିକି ମାନି ॥
[illegible] କରଇ ନିଯୁତ । ପ୍ରକୃତି ବଶ ଏ ଯେମନ୍ତ ॥
[illegible]ର ପ୍ରାଣୀଗଣ । ଅଟନ୍ତି ସ୍ୱଭାବ ଅଧୀନ ॥

ଆତ୍ମା ମହା ବଳବାନ । ପ୍ରକୃତଠାରୁ ସେ ଜନମ ।
ତେଣୁ ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାର । ପ୍ରାଣୀଏ ସବୁ କମ ଧର ।
କେ ଭଲ କେ ମନ୍ଦ ବୁଝନ୍ତି । ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ି ନପାରନ୍ତି ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଗ୍ରହେ କି ଫଳ । ସ୍ୱଭାବ ଅଟଇ ପ୍ରବଳ । ୩୩ ।
ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରକୃତି ଅଧୀନ । ବିଧି ନିଷେଧ ଅକାରଣ ।
ଶାସ୍ତ୍ରର ମୂଲ୍ୟ ତେବେ କାହିଁ ? । ଏହି ସଂଶୟ ତେଜ ତୁହି ।
ଦେଖ ଏ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକଳ । ବିଷୟେ ରସନ୍ତି କେବଳ ।
ଯାହାକୁ ଯେମନ୍ତ ରସନ୍ତି । ତାଠାରେ ହୁଅଇ ପୀରତି ।
ଯାହାକୁ ବଇରୀ ନରସେ । ତାହାର ବଇରୀ ଅଟେ ସେ ।
ମଧୁର ରସ ଜିହ୍ୱାପ୍ରିୟ । କଟୁ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରିୟ ।
ତେଣୁ ମଧୁରେ ପ୍ରୀତି ତାର । କଟୁରେ ଶତ୍ରୁତା ନିକର ।
ଏମନ୍ତେ ବୁଝ ସବୁଭାବ । ବୁଝିଲେ ମରମ ପାଇବ ।
ପ୍ରିୟ ଅପ୍ରିୟ ଭାବ ଦୁଇ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସନ୍ତତ ପୋଷଇ ।।
ଯେ ବସ୍ତୁ ସୁଖ ନଦାଅଇ । ସେ ତାର ବଇରୀ ଅଟଇ ।।
ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ । କେ ଏହା ବାରଣି କରିବ ।।
ତଥାପି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଧୀନ । ନହେବ ଥାଇ ସାବଧାନ ।।
ଏହା ବଇରୀ ଭାବ ଦୁଇ । ମୋକ୍ଷର ବଇରୀ ଅଟଇ ।।
ଏହାକୁ ଜିଣି ନପାରିଲେ । ମୁକତି ନଲଭିବ ତିଳେ ।।
ଶାସ୍ତ୍ର ଏ କଥା ଅଛି କହି । ବୁଝ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।
ଈଶ୍ୱର ଉପାସନା ଭଲେ । ଏ ସବୁ ଜିଣିପାର ହେଳେ ।
ଅସାବଧାନ ଏ ମାନବ । ବିଷୟଭୋଗକୁ ରସିବ ।
ପ୍ରକୃତି ବିଷୟ ସ୍ମରଣି । କରାଇଦିଏ ଅନୁକ୍ଷଣ
ପ୍ରୀତି ଅପ୍ରୀତି ଭାବମାନ । ମନେ କରାଏ ଉତପନ୍ନ ।
ସେ ଭାବ ହୋଇଲେ ଜାଗ୍ରତ । ମାନବ ହୁଏ ଅନାୟତ୍ତ ।
ବଳେ ତାହାକୁ ଟାଣିନିଏ । ଘୋର ଅନର୍ଥରେ ପକାଏ ।

ଅନର୍ଥ ସ୍ରୋତେ ଯାଏ ଚଢ଼ି । ନିଜର ପଥ ଯାଏ ଛାଡ଼ି ।
ଏମନ୍ତ ଦଶା ଭୋଗେ ଜନ । ଏଥିକୁ ପ୍ରତିକାର ଶୁଣ ।
ଯାର ନଉକା ଅଛି ଥିବ । ସେ ଏହି ସ୍ରୋତେ ନପଡ଼ିବ ।
ସେହି ନଉକା ଭଗବାନ । ଯେ ନିଏ ତାହାଙ୍କ ଶରଣ ।
ସେ ଏକା ହୁଏ ଏଥୁଁ ପାର । ଅନ୍ୟଥା ନାହିଁ ପ୍ରତିକାର ।
ସେ ଏହି ବିପଦରୁ ତରେ । ମୁକତି ଲଭେ ଅକ୍ଳେଶରେ ।
ଏ ଅଟେ ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ । ଅପନ୍ତୁ ହୁଅ ସାବଧାନ ।
ଧରମପଥେ ଦିଅ ମନ । ନହୁଅ ପଶୁପକ୍ଷୀ ସମ ।
ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରିତ୍ୟାଗ କର । ତେବେ ନୋହିବ ହରବର. ।
ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଇଶ ଭାବମାନ । ମନରୁ ତେଜ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ ।
ଦୁଃଖସୁଖକୁ ମନୁ ତେଜ । ସମାନ ଜ୍ଞାନେ ତାକୁ ଦେଖ ।
ଶତ୍ରୁ ମଇତ୍ର କିଛି ନାହିଁ । ସକଳ ସମାନ ଅଟଇ ।
ଏମନ୍ତ ଧର୍ମ୍ମ ଆଚରଣ । କର ଚତୁର ଜ୍ଞାନୀ ଜନ ।୩୪।
ସ୍ୱଧର୍ମ୍ମ ହେଲେ ଅଙ୍ଗହୀନ । ତଥାପି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଜାଣ ।
ପରଧରମ ଉତ୍ତମରେ । ସାଧିଲେ ଅମଙ୍ଗଳ କରେ ।
ସ୍ୱଧର୍ମ୍ମେ ହୋଇଲେ ନିଧନ । ଶ୍ରେୟ ଅଟଇ ଅରଜୁନ ।
ପର ଧରମ ଭୟାବହ । ଏକଥା ଜାଣି ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଆପଣା ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କର । ଭାବି ଯେ ତେଜର ନିକର ।
ପର ଧରମ ଆଚରଇ । ନରକଗତି ସେ ଲଭଇ ।
ଚେଷ୍ଟା କରିବ ପ୍ରାଣପଣେ । କେବଳ ସ୍ୱଧର୍ମ ସାଧନେ ।
କରି ନପାରି ପ୍ରାଣ ଗଲେ । ସ୍ୱରଗ ଲାଭ ହୁଏ ଭଲେ ।
ଏଣୁ ଆଶ୍ରମ ଧର୍ମମାନ । ପ୍ରକୃତ କରନ୍ତି ସର୍ଜନ ।
ଯାହା ପ୍ରକୃତି ଆଦେଶ । ଧର୍ମସାଧନେ କଲେ ଆଶ ।
...ତ ଦଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚୟ । ଏଥିରେ ନଲର ସଂଶୟ ।
...ଏ ନିଜଧର୍ମ ବଡ଼ । କଠିନ ବୋଲି ତା ନଛାଡ଼ ।

ପର ଧରମ କରି ମତି । ସ୍ୱଧର୍ମ ନତେଜ ତୁ ପୁଣି ॥
ଯେ କୁଳେ ତାହାର ଜନମ । ସେ କୁଳଧର୍ମ ଧର୍ମମାନ ॥
ତାହାର ଅଟଇ ସ୍ୱଧର୍ମ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ପରଧର୍ମ ॥
କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳେ ଜନ୍ମ ହୋଇ । ଯୁଦ୍ଧ ତେଜିବୁ କହ ତୁହି ॥
ତୁ ଯେବେ ଏମନ୍ତ କରୁ । କୁଳଧରମ ତୁ ତେଜିବୁ ॥
ତୋପରି ଅନ୍ୟମାନେ ଯିବେ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧରମ ତେଜିବେ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ମନେ ହେଜ । ସ୍ୱଧର୍ମ କେବେହେଁ ନତେଜ ।୩୫

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ଅର୍ଜୁନ ବୋଲେ ହେ ବାର୍ଷ୍ଣେୟ । କଥାଏ ଲାଗିଲା ସନ୍ଦେହ ॥
କେ ପାପ କେ ପୁଣ୍ୟ ବିଚାର । ଜ୍ଞାନତ ଥାଏ ମନୁଷ୍ୟର ॥
କିଏବା ବଳେ ଟାଣିନିଏ । ସେ ପାପ-ପଙ୍କରେ ପକାଏ ॥
ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ମାନବର । ତଥାପି ପାପେ ମନ ତାର ॥
ଅଗୋଚରରେ ପାପଜ୍ଞାନ । ଥାଏତ ହେ ଯଦୁନନ୍ଦନ ॥
ଯେ କାଳେ କରେ ପାପକର୍ମ । କିମ୍ପା ସେକାଳେ ହତଜ୍ଞାନ ?୩୬

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ମୂଳ କାରଣ ଅଟେ କାମ । ରଜୋ ଗୁଣରୁ ତାର ଜନ୍ମ
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ତାର । ବଶ ନୁହଇ ସେ କାହାର
ଅତୃପ୍ତ ଅଟେ ସେ ସତତ । ଅର୍ଜୁନ ଜାଣ ତୁ ନପୁତ
ସଫଳ ନହୋଇଲେ କାମ । କ୍ରୋଧକୁ କରଇ ଜନମ
ଅନଳ ମୁଖେ ଘୃତ ଦେଇ । କେ ପାରେ ତାହାକୁ ଲିଭାଇ
ଦ୍ୱିଗୁଣ ହୋଇ ଜଳଉଠେ । ଅଧିକ ତେଜରେ ପ୍ରକଟେ
କାମର କାମନା ତେସନ । ତେଣୁ ତା ନାମ ମହାଶନ
ଯେତେ ଅଧିକ ଖାଉଥାଇ । ତେତେ ତା ଶକତି ବଢ଼ଇ
କେବେହେଁ ନହୁଏ ତୃପତ । ବାଞ୍ଛଇ ପୁଣି ସେ ବହୁତ
ଏମନ୍ତ କାମଟି ବଇରି । ମୁକତି ପଥରେ ସବୁରି ॥

ଯଜ୍ଞରେ ଧୂମ ଥାଇ । ଅଗ୍ନିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖଇ ।
ଅନଳ ନ ଦିଶଇ ନିଦାଗଇ । ଯାବତ ଧୂମ ଥାଏ ରହି ।
ଅଗ୍ନିର ଦାହିକା ଶକତ । ତାହା ନହୁଏ ଏ ନିବୃତ୍ତ ।
ଅଗ୍ନି ଜଳିଲେ ଅଧିକରେ । ଧୂମକୁ ନାଶ କରେ ଭଲେ ।
ତା ତେଜ ଦିଶଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ଯେସନ୍ତ ବିନାଶ ଯାଏ ମଳ ।
ଧୂଳି ଯେସନ ଆସେ ଉଡ଼ି । ଦର୍ପଣ ଅଙ୍ଗେ ବସେ ମାଡ଼ି ।
ପଡ଼ିଲେ ଧୂଳି ଆବରଣ । ମଳିନ ଦିଶେ ଦରପଣ ।
କନାରେ ଧୂଳି ପୋଛିଦେଲେ । ପୁଣି ନିର୍ମଳ ଦିଶେ ଭଲେ ।
ଏ ପ୍ରାଣୀ ଜନନୀ ଜଠରେ । ରହିଲ ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟରେ ॥
ଚର୍ମ ଥାଳୁଣୀ ମଧ୍ୟେ ଥାଇ । ନାନାଦି କଷଣ ଲଭଇ ॥
ରହଇ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରେ । ଯାବତ ଥାଏ ସେ ମୁଣାରେ ।
ପୂଜରକଟେ ଦାଣ୍ଡିହୁଏ । ସେଠାରେ ନାନା ଦୁଃଖ ସହେ ॥
କାତରେ କରେ ନାନା ସ୍ତୁତି । କାନେ ଈଶ୍ୱର ତା ଶୁଣନ୍ତି ॥
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ ନାରାୟଣ । ଫେଡ଼ନ୍ତି ତାହାର କଷଣ ॥
ସେ ଚର୍ମମୁଣା ଫାଟିଗଲେ । ଜନମ ଲଭେ ଶିଶୁ ହେଲେ ॥
ଏହି ପ୍ରକାରେ ବୁଝ ତୁହି । ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନ ହୋଇ ॥
ଜ୍ଞାନର ସ୍ୱରୂପ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ସତତ ଅଟେ ନିରମଳ ॥
ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ହୃଦୟରେ । ଜ୍ଞାନ ଯେ ଥାଏ ସବୁଠାରେ ॥
କାମ ତାହାର ଆବରଣ । ଯାବତ ଥାଏ ସେହି କାମ ॥
ଜ୍ଞାନର ପରକାଶ ନାହିଁ । ଅଜ୍ଞାନୀ ପରି ସେ ହୁଅଇ ॥
କାମନା ହୋଇଲେ ବିନାଶ । ଜ୍ଞାନର ହୁଏ ପରକାଶ ॥
ଧୂମ ଅନଳ ସମ ଜାଣ । ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀର ଥାଏ ଜ୍ଞାନ ॥
ଅଗ୍ନିଶିଖର ବୃଦ୍ଧି ହେଲେ । କାମନା ଧୂମ ନାଶ ଭଲେ ॥
ମଳିନ ଧୂଳି ଦରପଣ । ଯେସନ ରଜୋଗୁଣୀ ଜ୍ଞାନ ॥
ସାଧନ କରି କାମ ନାଶ । ଜ୍ଞାନ ହୋଇବ ପରକାଶ ॥

ତମ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ସନ୍ତାନ । ଘୋର ତମଗୁଣୀ ଜ୍ଞାନ ॥

ଅନେକ ଜନ୍ମ ଯତ୍ନ କଲେ । ସେ ଅବସ୍ଥା ତୁଟେ ଭଲେ ॥

ସନ୍ତାପେ ମନ ଦଗ୍ଧହେବ । ଈଶ୍ୱରେ ଶରଣ ପଶିବ ॥

ସେ ଭଗବାନ ଦୟା କଲେ । କାମଡାଙ୍କୁଣୀ ତୁଟେ ଭଲେ ॥

ସହିଲେ ଅନେକ କଷଣ । ତୁଟଇ କାମ ଆବରଣ ॥

ବିବେକ ଜ୍ଞାନ ପରକାଶି । ତମ ଅଜ୍ଞାନ ଦିଏ ନାଶି ।୩୮।

ସେ କାମ ଅନଳ ସମାନ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହେ କଦାଚନ ॥

ଭୋଗିବା ବସ୍ତୁ ଯେତେ ପାଏ । ଲୋଭ ତାହାର ବଢୁଥାଏ ॥

ଅଧିକେ ଅଧିକ ଲୋଡନ୍ତ । କେବେହେଁ ନହୁଏ ତୃପତ ॥

ଏମନ୍ତ ଜ୍ୱଳନ୍ତା କାମର । ସେ କାମ ବଇରୀ ଜ୍ଞାନୀର ॥

ଜ୍ଞାନକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖଇ । ସ୍ୱରୂପ ନଦିଏ ଦେଖାଇ ॥

ଜ୍ଞାନୀର ସେ ଚିର ବଇରୀ । ଜ୍ଞାନକୁ ରଖଇ ଅବୋରି ।୩୯।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ବୁଦ୍ଧି ମନ । କାମର ଅଟେ ବାସସ୍ଥାନ ॥

ସେ ବାସସ୍ଥାନ ଆଶ୍ରା ଧରି । ମୋହିତ କରେ ନରନାରୀ ॥

ଜ୍ଞାନକୁ ରଖଇ ଘୋଡ଼ାଇ । ତାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନରହଇ ।୪୦।

ଶୁଣହେ ବୀର ଅରଜୁନ । ବୀର ବଂଶରେ ତବ ଜନ୍ମ ॥

ବଇରୀ ଦଳନେ ସମର୍ଥ । କାତର ନହୁଅ ହେ ପାର୍ଥ ॥

ପ୍ରଥମେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦମନ । କର ହେ ବୀର ଅରଜୁନ

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇଲେ ଦମନ । ବିନାଶ ହୋଇଯିବ କାମ

କାମ ନ ମରେ ଯେତେଦିନ । ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ବା ବିଜ୍ଞାନ

କାମ ସାକ୍ଷାତ ପାପଘର । ଅଟଇ ସବୁର ବଇରୀ ।୪୧।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନକଲେ ଯତନ । ନହୁଏ କାହୁଁ ଧରମ

ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହାୟରେ । ଯାବତ କର୍ମମାନ କରେ

ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଶରୀର ଅଟଇ ନିକୃଷ୍ଟ

ଯେ କର୍ମ ମନ ନ ଇଛଇ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତାହା ନକରଇ

ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଠାରୁ ମନ । ବିଶ୍ବରେ ଅଟଇ ପ୍ରଧାନ ॥
ବୁଦ୍ଧିର ଆଶ୍ରୟ ନଥିଲେ । ସଂକଳ୍ପ ନ ଜନ୍ମେ ମନରେ ॥
ମାନବ ସଂକଳପ ନାହିଁ । କିଛି କରମ ନହୁଅଇ ॥
ତେଣୁ ମନଠୁ ବୁଦ୍ଧି ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଜ୍ଞାନକୁ କରଇ ପ୍ରକଟ ॥
ଆତ୍ମା ସନ୍ନିଧି ଯେବେ ନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧି ବିକାଶ ନହୁଅଇ ॥
ତେଣୁ ଏ ଆତ୍ମା ଅରଜୁନ । ଅଟଇ ସବୁଠୁଁ ପ୍ରଧାନ ।୪୨॥
ହେ ମହାବାହୁ ଏବେ ଶୁଣ । ବୁଦ୍ଧିଠୁ ଆତ୍ମା ଯେ ପ୍ରଧାନ ॥
ମନକୁ କର ତୁ ନିଶ୍ଚଳ । କେବେହେଁ ନହୁଅ ଚଞ୍ଚଳ ॥
ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମିକା ବୁଦ୍ଧିବଳେ । ମନକୁ କର ତୁ ନିଶ୍ଚଳେ ॥
ଏମନ୍ତ କରପାରୁ ଯେବେ । କାମକୁ ଜିଣିପାରୁ ତେବେ ॥
କାମ ଦୁର୍ଜୟ ରପୁସମ । ସଂହାର କରପାରୁ କାଣ ।୪୩।
ଜଗତବନ୍ଧୁ ସିଂହ ଭଣେ । ମୋ ମନ ଥାଉ ତୋ ଚରଣେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସଂବାଦେ କର୍ମଯୋଗୋ ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—୦—

ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ଏ ଜ୍ଞାନଯୋଗ ମୋକ୍ଷଦାୟୀ । ସାଧିଲେ ମୁକତି ମିଳଇ ॥
ଅକ୍ଷୟ ଅବ୍ୟୟ ଅଟଇ । ଏହାର କ୍ଷୟବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ ॥
ସୃଷ୍ଟି ଆଦ୍ୟରେ ଜାଣ ମୁହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ କହିଥିଲଇଁ ॥
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେ ମନୁଙ୍କୁ କହିଲେ । ମନୁଠୁ ଇକ୍ଷ୍ବାକୁ ଶୁଣିଲେ ।୧॥
ଏମନ୍ତେ ଯୁଗ ଏହିମତେ । ରାଜଋଷି-ମାନେ ନିଶ୍ଚିତେ ॥
ଏହି ପରମର୍ଥ କ୍ରମେ । ଜାଣନ୍ତି ଜଣେଠାରୁ ଜଣେ ॥
ଏହିଲେ ଏ ଯୋଗ ଶ୍ରେୟ । ପାଇଛୁ ଜାଣ ପରନ୍ତପ । ୨ ॥

ତୁମ୍ଭେ ତ ଆମ୍ଭର ଭକତ । ଅବର ସଖା ଯେ ନିପୁଣ ।
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କହିବା ବୁଝାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।
ଏ ଯୋଗ ଅଟଇ ପୁରାତନ । ଗୁହ୍ୟ ଉତ୍ତମ ବୋଲି ଜାଣ ।୩।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନମ ପ୍ରାଚୀନ । ତୁମ୍ଭ ଜନମ ଅଳ୍ପଦିନ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କହିଲ କିପରି । ନପାରେ ଏ କଥା ବିଚାରି ।୪।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ତୁମ୍ଭର ମୋହର ଜନମ । ହୋଇଛି କେତେଥର ପୂର୍ବ ।
ମୁହିଁ ସେ ସମସ୍ତ ଜାଣଇ । ତୁମ୍ଭେ କିଛି ଜାଣନାହିଁ ।୫।
ବିନାଶ ନାହିଁ ଈଶ୍ୱରର । ଜନମ ନାହିଁ ତାହାଙ୍କର ॥
ତେଣୁ ସନ୍ଦେହ ହେବ ତୋର । ମୋହର ଜନ୍ମ କି ପ୍ରକାର ॥
ଏ କଥା କହିବା ବୁଝାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ॥
ଈଶ୍ୱର ଅବିନାଶୀ ସତ । ଜନମ ମରଣ ରହିତ ॥
କିନ୍ତୁ ମୋ ପ୍ରକୃତି ଆଦରି । ଜନମ ହୁଏ ଦେହ ଧରି ॥
ନିଜ ମାୟାର ବଶ ହୋଇ । ମୁଁ ଦେହ ଧରି ଜନମଇ ॥
ନିର୍ମ୍ମଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶରୀର । ଧରି ମୁଁ ହୁଏ ଅବତାର ॥
ଇତର ଜୀବପରି ମୁହିଁ । ଦେହଧାରଣ କରିଥାଇଁ ।୬।
ଯେ କାଳେ ଧର୍ମଗ୍ଳାନି ହୁଏ । ଅଧର୍ମ ବେଶୀ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ॥
ସେ କାଳେ ଶୁଣ ହେ ଭାରତ । ମୁଁ ପୁଣି ହୁଏ ଆବିର୍ଭୂତ ॥
ମୁହିଁ ଯେ ମତେ ସୃଜଇ । ଶରୀର ଧାରଣ କରଇ ॥
ଏପରି ଅବତାର ମୋର । ହୁଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ବାରବାର ।୭।
ଯେହୁ ସ୍ୱଧର୍ମ ପରାୟଣ । ତାହାକୁ ବୋଲି ସାଧୁଜନ ॥
ପାପ କରନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ । ଦୁଷ୍କୃତ ଲୋକ ସେହିମାନେ ॥
ସାଧୁମାନଙ୍କ ପରିତ୍ରାଣ । ପାପୀମାନଙ୍କ ବିନାଶନ ॥
ଧରମ ଥାପିବାର ପାଇଁ । ଯୁଗକୁ ଯୁଗ ମୁଁ ଆସଇ ॥

ଦୁଷ୍ଟ ବିନାଶ ସନ୍ଥ ପାଳେ । ଧରମ ରକ୍ଷା କରେ ହେଳେ ॥
ଏଣୁ ପୁନ ପ୍ରତିଯୁଗ । ଜନମ ହୁଏ ଦେହ ଧରି ॥
ଯେ ଏବା ସଂଶୟ ଛଡ଼ିବ । କର୍ମାଇ ମୋର ଏହୁଭାବ ॥
ଜାଣିକୁ ଜନ୍ମାଇ ଛାଡ଼ିବ । ଅନନ୍ତୁ କର୍ମ ବିନାଶିବ ॥
ନିଷ୍ଠୁର ବୋଲି କେ ପାରିବ । କେ ପକ୍ଷପାତୀ ଦୋଷ ଦେବ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଶୁଣ ତୁହି । ଏଥିରେ ନିଷ୍ଠୁରତା ନାହିଁ ॥
ମାତା ଯେ ଶିଶୁକୁ ପାଳଇ । ଅନେକ ତାଡ଼ନା ଦଅଇ ॥
ମାତାର ସ୍ନେହ କିଛି ନାହିଁ । କେହୁ କି ସନ୍ଦେହ କରଇ ॥
ଅବାଟେ ନ ଯିବ ସନ୍ତାନ । ମାତାର ସଦା ଥାଏ ମନ ॥
ଅତି ସ୍ନେହରେ ତାକୁ ପାଳେ । ଅବାଟେ ଗଲେ ଗିନା ମାରେ ॥
ଦୁଷ୍ଟ ନିଗ୍ରହ ସେହିପରି । ନିଷ୍ଠୁର ନୁହନ୍ତି ସେ ହରି ॥
କରୁଣାନିଧାନ ଭଗବାନ । ଏ କଥା ଅସମ୍ଭବ ଜାଣ ॥
ଦୋଷ ଗୁଣର ସେ ନିୟନ୍ତା । ସ୍ୱଭାବେ ଜଗତ କରତା ॥
ସକଳେ ତାହାଙ୍କ ସନ୍ତାନ । କରୁଣାମୟ ଭଗବାନ ॥
ଦୁଷ୍ଟର ନିଜ ହିତପାଇଁ । ସେ ଦଣ୍ଡ ଦଳନ କରଇ ।୮।
ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଜନମଇ । ଦିବ୍ୟ କରମ ମୁଁ କରଇ ॥
ଧର୍ମପାଳନ ମୋ କରମ । ଦିବ୍ୟ ଜନମ ତାକୁ ଜାଣ ॥
ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ହିତପାଇଁ । ଜନମ ଧରେଁ ସିନା ମୁହିଁ ॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝେ ଯେଉଁ ଜନ । ଲଭଇ ସେହି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ॥
ତାହାର ହୋଇଲେ ମରଣ । ନ ଲଭେ ସେ ଆନ ଜନମ ॥
ଅନ୍ତେ ପାଏ ସେ ଭଗବାନ । ଏ କଥା ଜାଣ ଅରଜୁନ ।୯।
[illegible] ବିଷୟ-ସୁଖ ଛାଡ଼ି । ଅବର କ୍ରୋଧଭୟ ଏଡ଼ି ॥
ମୋଠାରେ ଶରଣ ପଶିବ । ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତେ ଭଜୁଥିବ ॥
ଏମନ୍ତ ଜନ ଜ୍ଞାନବଳେ । ମୋଠାର ତପ ଆଚରନ୍ତେ ॥
[illegible] ମୋଠାରୁଁ ଅମୃତ[illegible] । ଲଭନ୍ତି ସେହି ସାଧୁଜନ ॥

[illegible] ଆଚରଣ । ଏମନ୍ତ ତପେ ହୋଇ ମନ ।
[illegible] ହୁଏ । ମନନ୍ତୁ ଦ୍ୱନ୍ଦଭାବ ଯାଏ ।
ପବିତ୍ର ଅଟନ୍ତି ସେ ଜନ । କେ ନାହିଁ ତାହାଙ୍କ ସମାନ ।
ସେହି ମହାତ୍ମା ଜନମାନେ । ବସନ୍ତି ମୋର ସନ୍ନିଧାନେ ।
ନିଷ୍ଟପୂ ଲଭନ୍ତି ମୁକତ । ଭେଟେ ଏପର ତରିଛନ୍ତି ।୧୦।
ଯେ ମତେ ଯେପରି ଭଜଇ । ସେପରି ଫଳ ସେ ଲଭଇ ।
ସକାମ ଅବା ନିଷ୍କାମରେ । ଯେପରି ଇଚ୍ଛା ଭକ୍ତିଯାରେ ।
ମୁଁ ତାକୁ ଅନୁଗ୍ରହ କରି । ଫଳ ଦିଅଇ ସେହିପରି ।
ଆପଣା ବାଞ୍ଛା ଅନୁସାରେ । ତାର ବାଞ୍ଛିତ ଫଳ ମିଳେ ।
ମନୁଷ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରକାରେ । ମୋହର ପଥ ଅନୁସରେ ।
ମୋହର ନାହିଁ ପରାପର । ଧର୍ମାନୁସାରେ ମିଳେ ଫଳ ।୧୧।
ଯେମନ୍ତ ଫଳ ଯେ ବାଞ୍ଛଇ । ସେମନ୍ତ ଦେବତା ପୂଜଇ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତା ପୂଜଇ । ସାକ୍ଷାତେ ମତେ ନ ପୂଜଇ ।
ଅର୍ଜୁନ ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକରେ । ଚଞ୍ଚଳ କର୍ମ୍ମବୃକ୍ଷ ଫଳେ ।
କରମଫଳେ ମଗ୍ନ ହୋଇ । ମତେ ସାକ୍ଷାତେ ନ ଭଜଇ ।
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅଟେ ଜ୍ଞାନଫଳ । ସେ ବୃକ୍ଷ ଫଳିବା ଦୁଷ୍କର ।୧୨।
କାଳେ ତୁ ପାଞ୍ଚିବୁ ଏମନ୍ତ । ମୁହିଁ ଏଥିର ମୂଳସୂତ୍ର ।
କେବା ସକାମ ଭାବରେ । କେବା ନିଷ୍କାମେ କର୍ମ୍ମ କରେ ।
କିସ ତା ଏଥିର କାରଣ । କେ କରେ ଏ ସବୁ ଭିଆଣ ।
ଯେତେ ବଷମ ଭାବମାନ । କାରଣ ସିନା ଭଗବାନ ।
ଏମନ୍ତେ ପାର୍ଥି ପାରୁ ମନେ । ତେଣୁ କହୁଛି ସାବଧାନେ
ତେଣୁ କହୁଛି ଅର୍ଜୁନ । ମୁଁ ନୁହଇ ଏଥିର କାରଣ
ଗୁଣ କରମ ଅନୁସରି । ସରଜି ଅଛୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଚାରି
ସତ୍ତ୍ୱରଜାଦି ତିନିଗୁଣ । ଶମଦମାଦି ଯେ କରମ
ଏଥିର କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ମତେ । କହନ୍ତି ଦେବତା ସମସ୍ତେ

[illegible] ତୋତେ ଜଣାଇଲି ଏ । ପ୍ରକୃତ କରତା ମୁଁ ନୁହେ ॥
ମୋହର ଆସକତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଅକର୍ତ୍ତା ଅଟଇ ॥
ମୋହର ନାହିଁ ବିନାଶନ । ଅବ୍ୟୟ ବୋଲି ମତେ ଜାଣ ।୧୩।
ମୋହର ଅହଂକାର ନାହିଁ । ଏ କର୍ମ କରୁଅଛି ମୁହିଁ ॥
ଏ କର୍ମ କଲେ ଏହୁ ଫଳ । ପାଇବି ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ ମୋର ॥
ତେଣୁ କରମମାନେ ମୋତେ । ବନ୍ଧନ କରିବେ କେମନ୍ତେ ॥
ଯେ ମତେ ଏହିପରି ଜାଣେ । ନ ପଡ଼େ କରମ ବନ୍ଧନେ ।୧୪।
ଏମନ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ମୋର ଜାଣି । ପୂର୍ବକାଳରେ ଋଷି ମୁନି ॥
ମୋକ୍ଷ ଆଶାରେ କର୍ମ କଲେ । କେବଳେ ସଂସାରୁ ତରିଗଲେ ॥
ଯେ ପନ୍ଥେ ଗଲେ ମହାଜନ । କରହେ ସେ ପଥେ ଗମନ ।୧୫।
କିସ କରମ ଅକରମ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କଠିନ ॥
ଅତି ବିବେକୀ ଜନ ଚିତ୍ତ । ଏଥିରେ ହୁଅଇ ମୋହିତ ॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝି ନପାରନ୍ତି । ଠିକଣା କରିବେ କେମନ୍ତି ॥
[illegible]ମେରୁ ଅନ୍ତ ମୃତ ପରି । ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସ୍ଥିର କରି ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ମନ ଦେଇ ଶୁଣ ॥
ଯେବେ ତୁ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବୁ । ଘୋର ସଂସରୁ ତରିଯିବୁ ॥
ଅଶୁଭ ଫଳ ନପାଇବୁ । ଅବଶ୍ୟ ମୁକତି ଲଭିବୁ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି କର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ । ଶୁଣ ତୁ ହୋଇ ଧୀରଚିତ୍ତ ।୧୬।
[illegible] ଶାସ୍ତ୍ର ବିହିତ କରମ । କିସ ବା ନିଷିଦ୍ଧ କରମ ॥
[illegible]ର୍ମ ସନ୍ନ୍ୟାସ ତତ୍ତ୍ୱ ଯାହା । ଅକର୍ମ ବୋଲୁ ଏଟି ତାହା ॥
[illegible] ତିନି କର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ପୁଣି । ବୁଝିବେ ଅଟଇ ଗହନ ॥
[illegible]ଣିବା ବିଷୟ ଏଥିରେ । ଅଛି ଅର୍ଜୁନ ସବୁଥିରେ ॥
[illegible] ତତ୍ତ୍ୱ ବଡ଼ଇ କଠିନ । ବୁଝନ୍ତି ଏଥି ସାଧୁଜନ ।୧୭।
[illegible]କର୍ମେ ଅକର୍ମ ଦେଖଇ । ଅର୍ଜୁନ ବୁଦ୍ଧିମାନ ସେହି ।
[illegible]ର୍ମ୍ମ କର୍ମ ଦରଶନ । ସଦା କରନ୍ତି ଯୋଗୀଜନ ।

ଠ

କରମେ ଅକର୍ମ ଜାଣଇ । ଯେଉଁମାନେ ବୁଦ୍ଧି ଯୁକ୍ତ ନିତ୍ୟ ॥
ପରମେଶ୍ୱର ଅଧୀନ । ଯେତେକ କର୍ମ ସେ କରମ ॥
ସେ କର୍ମେ ନ ଲାଗେ ବନ୍ଧନ । ତେଣୁ ଅକର୍ମ ତାକୁ ଜାଣ ॥
ଏ ଜ୍ଞାନ ଥାଇ କର୍ମ କଲେ । ବନ୍ଧନ ଛୁଟି ଯାଏ ହେଲେ ॥
ତେଣୁ ଏ ସକଳ କରମ । କରମ ମଧ୍ୟେ ନୁହେ ଗଣ୍ୟ ॥
ସେ ସବୁ ଅକର୍ମ ଅଟଇ । ଏମନ୍ତ ଅର୍ଥ ବୁଝ ତୁହି ॥
ଏମନ୍ତ ଯାହାର ବିଶ୍ୱାସ । କରନ୍ତି ଅକର୍ମ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଏ ଭାବେ ଥାନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ । ବଟେକା ସିନା ସେହିମାନେ ॥
ବିହିତ କର୍ମ ଅକରଣ । ପ୍ରକୃତ ଅଟଇ କରମ ॥
ଶାସ୍ତ୍ର ବିହିତ କର୍ମ ଯେତେ । ବନ୍ଧନ ହେତୁ ସେ ସମସ୍ତେ ॥
ଯେହେତୁ ସେ ବନ୍ଧନ କାରଣ । କରିବା ନୁହଇ ଧରମ ॥
ପ୍ରକୃତ କରମ ସେଥାନ । ନ କରେ ତାକୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝେ ଯେଉଁ ଜନ । ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ॥
ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ସେ ଅଟଇ । କରମ କର ନ କରଇ ॥
ଯେଉଁଠି ଯାହା ଯେତେବେଳେ । ପ୍ରାପତ ହୁଏ ଅବହେଳେ ॥
ଆହାର ଆଦି କର୍ମ କରେ । ଯୋଗରେ ବସଇ ନିଶ୍ଚଳେ ।
ଏମନ୍ତ ଯେହୁ ଯୋଗୀଜନ । ସେ ଜାଣେ କର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ ମନ
ଆମ୍ଭ ନ କରେ କିଛି କର୍ମ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରଇ କରମ
ଏମନ୍ତ ଭେଦ ଯୋଗୀଜନ । ବୁଝିପାରନ୍ତି ଅବକୂଳ
କର୍ମେ ଅକର୍ମ ସେ ଦେଖନ୍ତି । ଅକର୍ମେ କର୍ମ ଦେଖୁଥାନ୍ତି
କଲେହେଁ ସକଳ କରମ । ଆହାର ବିହାର ସ୍ନାହାନ
ଥାଏ ତାଙ୍କର ଅନୁଜ୍ଞାନ । "ନ କରେ ମୁଁ କିଛି କରମ"
ତେଣୁ ସେ ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡିତ । ସେହି କେବଳ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ
ଯେ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଜାଣଇ । ମୂର୍ଖ ସେ ଅଜ୍ଞ ଅଟେ ସେହି
[illegible] କରନ୍ତି କରମ । ମନେ ଆସକ୍ତି ଭାବ ଥାଇ

ଯାହାଁ ବୁଦ୍ଧି ଅହଂକାର । ମନରେ ସନ୍ତତ ତାହାର ॥
ଏ କର୍ମ ଭଲ ଏହୁ ଫଳ । ଅବଶ୍ୟ ଲଭେ ହେବ ମୋର ॥
ତେଣୁ ତାହାର ହୁଏ ଦୋଷ । ଭୋଗଇ ଯନ୍ତ୍ର ସେ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଯେ ନ ରଖେ କର୍ମେ ଉଦ୍ୟୁକ୍ତ । ବୁଝ ଅର୍ଜୁନ ଏହୁ ତତ୍ତ୍ୱ ।୧୮।
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଦେଇ ଚିତ୍ତ । ତାହାକୁ କହନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ॥
ଯାହାର ଆରମ୍ଭ ସକଳ । ଦେହାଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟାପାର ॥
କାମ ସଂକଳ୍ପ ବିବର୍ଜିତ । ସେହୁଟି ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡିତ ॥
ତାହାଙ୍କ ସକଳ କରମ । ଜ୍ଞାନ-ଅଗ୍ନିରେ ଦଗ୍ଧ ଜାଣ ॥
ଜୀବନେ ଥାଇ ସେ ମୁକତ । ମହାପୁରୁଷ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ॥
ତାହାଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନୀଲୋକଗଣ । ପଣ୍ଡିତ ବୋଲନ୍ତି ଅର୍ଜୁନ ॥
ମନରେ ସଂକଳ୍ପ ନାହିଁ । କଲେ କରମ ନ ବାନ୍ଧଇ ॥
ତାହାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଅଗ୍ନି ବଳ । ଦହଇ ସବୁ କର୍ମ ଫଳ ॥
ସେମାନେ ନିଜ କର୍ମବଳେ । ବୁଝିଅଛନ୍ତି ଅହଂକାରେ ॥
ପ୍ରକୃତ ସକଳ କରଇ । ଆତ୍ମା କର୍ତ୍ତା ନ ହୋଇ ।୧୯।
ଏମନ୍ତ ଯେତୁ ଜ୍ଞାନୀଜନ । ସଂକଳ୍ପ କରି ବିସର୍ଜନ ॥
କର୍ମ ବା କରମ ଫଳରେ । ଆସକ୍ତି ନ ଥାଏ ମନରେ ॥
ନିତ୍ୟାନନ୍ଦରେ ତୃପ୍ତ ଥାନ୍ତି । ବିଷୟେ ରତ ନ କରନ୍ତି ॥
ଯାହା ବା ଯେବେଳେ ମିଳିଲା । ଅଥବା କିଛି ନ ମିଳିଲା ॥
[illegible] ବିଷୟ ପାଶେ ଥିଲା । କେହି ବା ତାକୁ ହରିନେଲା ॥
ଉଦାସଭାବ ମନେ ବହି । ସକଳ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ସେହି ॥
[illegible] ଗଣି ଲାଭ ଲୋକସାନ । ସଦା ଆନନ୍ଦେ ଥାଏ ମନ ॥
[illegible] କର୍ମମାନ କଲେ । ଚିନ୍ତା ନଥାଏ ମନେ ତିଳେ ॥
[illegible] କରୁଛନ୍ତି ସେହି । ମନେ ଭାବନା ତିଳେ ନାହିଁ ॥
[illegible] କର ନ କରନ୍ତି । ବୁଝ ଅର୍ଜୁନ ମନେ ଚିନ୍ତି ।୨୦।
[illegible]ରେ ଆଶା କିଛି ନାହିଁ । ସକଳ କାମନା ତେଜଇ ॥

ନିତ୍ୟ ତୃପ୍ତ ନିରାଶ୍ରଇ । ଚିତ୍ତକୁ ବ୍ରହ୍ମରେ ଲଗାଇ ॥
ବିଷୟୁ ଆରମ୍ଭ ମୁକଳ । ଛାଡ଼ିପାରୁଛି ଯେଉଁ ନର ॥
ତାଙ୍କ ମନେ ନାହିଁ ଅହଂକାର । କରୁଛନ୍ତି ଏ କର୍ମ ସକଳ ॥
ସଂଯତ କରି ଚିତ୍ତମନ । କରନ୍ତି ଯାବତ କରମ ॥
ଶରୀର ରକ୍ଷା ହେବାପାଇଁ । ବନ୍ଧନ ତାଙ୍କୁ ନ ଲାଗଇ ॥
ଏ ଦେହ ନ କଲେ ଧାରଣ । ଯୋଗ ସାଧିବେ କାହିଁ ପୁଣ ॥
ତେଣୁ ଏ ଦେହ ରକ୍ଷାପାଇଁ । ସ୍ୱଭାବେ ଭିକ୍ଷାଦି ମାଗଇ ॥
ତେବେ ବିହିତ କର୍ମମାନ । କରନ୍ତିନାହିଁ ସେ ଭରମ ॥
ତଥାପି ଦୋଷ ନଲାଗଇ । ତାର ବନ୍ଧନ ତେଣୁ ନାହିଁ ।୨୧
ଅକ୍ଳେଶେ ଯାହା ଯେତେବେଳେ । ନମାଗି ମିଳେ ଅବହେଳେ ॥
ତହିଁରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହଇ । ଅଧିକ ପାଇଁ ଆଶା ନାହିଁ ॥
କାହିଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଭାବ ନାହିଁ । ଶୀତୋଷ୍ଣ ସମାନ ମଣଇ ॥
ସୁଖଦୁଃଖରେ ସମଜ୍ଞାନ । ଯାହାର ଥାଏ ଅରଜୁନ ॥
କାହାକୁ ନମଣେ ଶତ୍ରୁ । ମିତ୍ର ଅଟଇ ସେ ସବୁର ॥
ସବୁଠି ବ୍ରହ୍ମ ଦରଶନ । ସକଳ ଅଟଇ ସମାନ ॥
ହର୍ଷ ବିଷାଦ କରୁ ନାହିଁ । ସିଦ୍ଧି ଅସିଦ୍ଧି ସମ ତୁଲ ॥
ଏମନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ ଯାହାର । କଲେହେଁ କରମ ସକଳ ॥
ନାହିଁଟି ସଂସାର ବନ୍ଧନ । ଏ କଥା ଅଟଇ ପ୍ରମାଣ ॥
ଏମନ୍ତ ଲୋକ କର୍ମ କଲେ । ନପଡ଼େ କେବେ କର୍ମଜାଲେ ।୨୨
ଏମନ୍ତ ନିଷ୍କାମୀ ପୁରୁଷ । ଯାର ଆସକ୍ତି ନାହିଁ ଲେଶ ॥
କାମକ୍ରୋଧରୁ ସେ ମୁକତ । ସଦା ବ୍ରହ୍ମରେ ଥାଏ ଚିତ୍ତ ॥
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନରେ ଥାଏ ମଜ୍ଜି । ଫଳ କାମନା ମନୁ ତେଜି ॥
ଏମନ୍ତ ଲୋକ ଯଜ୍ଞ କଲେ । ପ୍ରମାଦ ନଲାଗଇ ଭଲେ ॥
ଈଶ୍ୱର ଆରାଧନା ପାଇଁ । ଯଜ୍ଞ କରମ ସେ କରଇ ॥
କେବଳ ଲୋକ ଶିକ୍ଷା ହେତେ । ଯଜ୍ଞ କରଇ ସେ ଜଗତେ ॥

ତାହାର ଯେ ଯଜ୍ଞ କରମ । ତାହା ପ୍ରଳୟରେ ପୁଣ ।
ସମଗ୍ର କର୍ମ ହୁଏ ନିଃଶେଷ । ହନାଶ ଭଜଇ ନିସ୍ପୃହ ।
ଫଳ ଶକ୍ତିଭ ଯାଏ ନାଶ । ଏଥେଣି ସଂଶୟ ନାହିଁ କ୍ଲେଶ ।୨୩।
ଧାତ୍ରିଁ ଶ୍ରୀ ଏବେ କହଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।
ଯାହାର ଅଛି ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ । ସବୁଠି ବ୍ରହ୍ମ ଦେଖେ ଜାଣ ।
ଏମନ୍ତ ଲୋକ ଯଜ୍ଞ କଲେ । ବ୍ରହ୍ମ ଦେଖନ୍ତି ସେ ଯଜ୍ଞରେ ।
ହୋମରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ । ସ୍ରୁବ, ଅନଳ, ଘୃତ, ପୁଣ ।
ହୋମର ଯେ ଉପକରଣ । ହୋମକରତା ଯଜମାନ ।
ସବୁଠି ବ୍ରହ୍ମକୁ ଦେଖଇ । ତାହାର ଆନ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ କର୍ମେ ମନ । ଯାହାର ଥାଏ ଅରଜୁନ ।
ବ୍ରହ୍ମରେ ଚିତ୍ତ କରେ ଠୁଳ । ଲଭଇ ସେ ବ୍ରହ୍ମ କେବଳ ।
ନ ଲଭେ ସେହୁ ଆନ ଫଳ । ଏଣେ ତୁ ସଂଶୟ ନ କର ।
ଏମନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ ଜନ । ବ୍ରହ୍ମରେ ହୁଅନ୍ତି ସେ ଲୀନ ।୨୪।
ଅପର କର୍ମ ଯୋଗୀଗଣ । କରନ୍ତି ଦୈବଯଜ୍ଞ ପୁଣ ।
ଇନ୍ଦ୍ରବରୁଣ ଆଦି ଯେତେ । ଦେବତା ଅଛନ୍ତି ଜଗତେ ।
ତାଙ୍କ ଅର୍ଥେ ଯଜ୍ଞକର୍ମ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କରନ୍ତି ଅର୍ଜୁନ ।
ଅପର ଜ୍ଞାନଯୋଗୀ ପୁଣ । ତାହାଙ୍କ ଯଜ୍ଞଅଥ ଭିନ୍ନ ।
ବ୍ରହ୍ମକୁ ମଣନ୍ତି ଅନଳ । ଆହୁତ ଦିଅନ୍ତି କେବଳ ।
ଯଜ୍ଞାଦି ଯେତେ କର୍ମମାନ । ବ୍ରହ୍ମରେ କରେ ଅରପଣ ।
ଏହାକୁ ଜ୍ଞାନ ଯଜ୍ଞ କହି । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୫।
କେ ନିଷ୍ଠାପର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । କଠୋର ସଂଯମ ଆଚରି ।
ସେହି ସଂଯମ ଅନଳରେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ହୋମ କରେ ।
ଶ୍ରୋତ୍ରାଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକଳ । ସଂଯତ କରି ବାରବାର ।
ବିଷୟଠାରୁ କାଢିନିଏ । ଅନ୍ତରମୁଖୀ କରିଦିଏ ।
ଏ ଯଜ୍ଞ ହୋଇଲେ ସାଧନ । ବିଷୟେ ନ ଭ୍ରମଇ ମନ ।

ଏମନ୍ତ ସଂଯମ ପ୍ରଧାନ । ଚିତ୍ତଇ ରହନ୍ତି ଯେଉଁ ଜନ
ଅତ୍ ଥୋଇଥାଏ ଛନ୍ଦ ଗୁହ୍ୟ । ମୁକତି ଲଭିବାର ପାଇଁ ॥
ବିଷୟ ମଧ୍ୟେ ଥାନ୍ତି ସେହି । କେବଳ ଅନାସକ୍ତ ହୋଇ ॥
ବିଷୟ ଭୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ତେବେଣ ନଥାଏ ଆସକତି ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଅନଳରେ ନେଇ । ବିଷୟ ହବନ୍ତି ପକାଇ ॥
ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣଇ । କର୍ଣ୍ଣ ତହିଁରେ ନ ଭୁଲଇ ॥
ମଧୁର ଅମ୍ଳ ରସ ପାଇ । ଜିହ୍ୱାର ଲୋଭ ନ ବଢ଼ଇ ॥
ଏପରି ଅନାସକ୍ତ ହୋଇ । ବିଷୟ-ଭୋଗେ ଗୃହସ୍ଥ ଥାଇ ॥
କର୍ଣ୍ଣରେ ଧର୍ମ କଥା ଶୁଣେ । ଜିହ୍ୱାରେ ପ୍ରସାଦ ସେବନେ ॥
ଚକ୍ଷୁରେ ଦେବତା ଦର୍ଶନ । ଚର୍ମରେ ଶୀତୋଷ୍ଣ ସହନ ॥
ଏମନ୍ତେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ । କରନ୍ତି ଗୃହୀ ଯୋଗୀଜନ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କର୍ମ କରୁଥିବ । ବିଷୟ ଅଧୀନ ନ ହେବ ॥
ବିଷୟ ମସ୍ତକେ ପାଦ ଦେଇ । ବିଷୟ ଭୋଗୁଥିବ ଗୃହୀ ।୨୭।
ଅପର ଯୋଗୀ କଥା ଶୁଣ । ନିସ୍ପୃହରେ କରନ୍ତି ସେ ଧ୍ୟାନ ॥
ସେ ଧ୍ୟାନ ହୋଇଲେ ନିଶ୍ଚଳ । ଜଳଇ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନାନଳ ॥
ଆତ୍ମ ସଂଯମ ଯୋଗାନଳେ । ସେ ଯୋଗୀ ହୋମ କରେ ବଳେ
ଲଭଇ ସେହୁ ଆତ୍ମ ଜ୍ଞାନ । ଜାଣଇ ସେତ ନିଜେ ବ୍ରହ୍ମ ॥
ଧ୍ୟାନ ଲଗାଏ ଆତ୍ମାଠାରେ । ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତ ଯେତେବେଳେ ।
ଏ ଯୋଗ ଅଟେ ଅଗ୍ନି ସମ । ଏହି ଅନଳେ କରେ ହୋମ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରାଣ କର୍ମମାନ । ଏ ହୋମେ ଆହୁତି ଦେଲଣି ।
ସକଳ ଭରମ ଛାଡ଼ିଇ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଜିଣଇ ॥
ଲଗାଏ ଆତ୍ମାଠାରେ ମନ । ନ ହୁଏ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ମନ ॥
ମନ—ବ୍ରହ୍ମରେ ବିଚରଇ । ବିଷୟ କର୍ମ ପାସୋରଇ ।
ପ୍ରାଣ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ତାର । ଅବଶ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।୨୮।
କେ ବହୁ ଅର୍ଥ ଦାନ ଦିଏ । କୂପ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଖୋଳାଏ ॥

ନେଉତା ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ । ତେବେ ଭିତର ଅଛି ପୂଜନ ॥
କେ ଧର୍ମଶାଳା ନିର୍ମାଣ । କେତ୍ତୁ କରଇ ଅନ୍ନଦାନ ॥
ଏମନ୍ତେ ନାନା କର୍ମ କରି । ଦ୍ରବ୍ୟ-ଯଜ୍ଞକୁ କେ ଆଚରି ॥
କେତ୍ତୁ ଏ ତପ-ଯଜ୍ଞ ରତ । କରନ୍ତି ନାନା ଓଷା ବ୍ରତ ॥
କେ ଯୋଗଯଜ୍ଞ ଆଚରଣ । ଯମ ନିୟମ ଯେ ଆସନ ॥
ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା ପ୍ରତ୍ୟାହାର । ଅବର ପ୍ରାଣାୟାମ ପର ।୨୮
ଯେ ପ୍ରାଣାୟାମ ପରପୃଣ । ଶୁଣ ତହିଁର ବିଧାନ ॥
...ଠ ଅସନେ ବସିବ । ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତକୁ ଗୃକିବ ॥
... ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୃକିନେଇ । ଦକ୍ଷିଣ ନାସାପୁଟେ ଥୋଇ ॥
... କରିବ ନାସାଦ୍ୱାର । ବାମ ପୁଡାରେ ବାୟୁ ଗୃଣ ॥
... ବାୟୁ ଦଶାପିନେଇ । ଏମନ୍ତେ ପୂରକ ହୁଅଇ ॥
...ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ମେଣି । ଅଙ୍ଗଣା ଗୁଣ ଦଶ ନାଗି ॥
...ନେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ହୋମ । ଏହାକୁ କହନ୍ତି ଜାଣି-ମ ॥
...ନ୍ତୁ ଅନାମିକା ଦୁଇ । ଅଙ୍ଗୁଳମାନ ଗୃକି ନେଇ ॥
... ବାମନାସା ରୁନ୍ଧି । କରିବ ପବନକୁ ବନ୍ଦି ॥
... ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣ । ଜିବ୍ୟ ଚିତ୍ତରେ ଅଚଳନ ॥
...କ ଯେ ପବନ ଯିବ । କୁମ୍ଭକ ତାହା ବନ୍ଦି-କର ॥
... ନାସା ଖୋଲିଦେଇ । ରୁଦ୍ଧ ପବନ ଛାଡ଼ିଦେଇ ॥
... ଭବନେ ମେଣିବ । ରେଚକ ଏହାକୁ ଜାଣିବ ॥
...ନାସାରେ ଏହୁପର । ପବନ ଗୃକିବ ବିଗୁର ॥
... ନାସାରେ ଛାଡ଼ିବ । ଏପର ପ୍ରାଣାୟାମ ହେବ ॥
... ଭଲେ ଉଚ୍ଚାରଣ । ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ ଜାଣି ॥
... ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ । ପୂରକ କାଳ ବୋଲି ଗଣି ॥
... ଥର କୁମ୍ଭକ । ଷୋଡ଼ଶ ଥର ଯେ ଟେଟିକ ॥
... ମ ଜ୍ଞାନୀ ଜନ । କରନ୍ତି ଏ ଯୋଗ ସାଧନ ।୨୯

ଯେମନ୍ତେ ଯୋଗୀ ଅନ୍ନ ଖାଏ । ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଉଦର ପୂରଏ ॥
ଭାଗେକ ଜଳେ କରଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅନ୍ୟଭାଗେ ରଖେ ପବନ ॥
ଏ ବିଧି ଯେହୁ ଆଚରନ୍ତି । ପ୍ରାଣକୁ ପ୍ରାଣରେ ମିଶାନ୍ତି ॥
ଆହାର କରନ୍ତି ଏ ଜନ । ହୋଇଣ ନିୟମ ଅଧୀନ ॥
ଏମନ୍ତେ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାରେ । ଯୋଗ କରନ୍ତି ଯେଉଁ ନରେ ॥
ସେ ସର୍ବେ ଯଜ୍ଞକୁ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ପାପଶୂନ୍ୟ ହୋନ୍ତି ।୩୦
କହିଲୁଁ ଯେତେ ପରକାର । ଯଜ୍ଞ ହୁଅଇ ହେତୁକର ॥
ସର୍ବେ ଏମାନେ ଯଜ୍ଞଜ୍ଞାନୀ । ଜାଣହେ ବୀର ଫାଲ୍‌ଗୁନି ॥
ଏମାନଙ୍କର କଲମଷ । ବିନାଶ ହୁଅଇ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଭକ୍ଷଣ ଯଜ୍ଞର ବିଧାନ । ପାପ ହୋଇଛି ବିନାଶନ ॥
ସକଳେ ନଷ୍ଟାପ ଅଛନ୍ତି । ଯଜ୍ଞରେ ପାପ ଧୋଇଛନ୍ତି ॥
ଯଜ୍ଞର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ନ । ଅଟଇ ଅମୃତ ସମାନ ॥
ଏମାନେ ସେ ଅନ୍ନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି । ଅନ୍ୟଥା ଅନ୍ନ ନ ଛୁଅନ୍ତି ॥
ଏମନ୍ତ ଯେହୁ ଯୋଗୀଜନ । ଲଭଇ ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ ॥
ବ୍ରହ୍ମଗତିରେ ଯାଏ ପ୍ରାଣ । ସେହି ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାର ଜାଣ ।୩୧
କୁରୁ ସତ୍ତମ ପୃଥୀ ଶୁଣ । ନ କଲେ ଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ
ମନୁଷ୍ୟଲୋକ ସେ ନପାଏ । ଅତଏ ସୁଖ ଯହିଁ ଥାଏ
ଆଉ ଅଧିକ କି ପାଇବ । ଏଥିରୁ ସକଳ ବୁଝିବ ।୩୨
ଯଜ୍ଞ ବହୁତ ପରକାର । ବେଦ ଯେ କରନ୍ତି ବିସ୍ତାର
ସେ ସବୁ କରମରୁ ଜାତ । ଏ କଥା ଜାଣ ତୁ ନିଶ୍ଚିତ
ଶରୀର ବାକ୍ୟ ଅବା ମନ । ତହିଁରୁ ଜନମେ କରମ
ସେହି କରମୁଁ ଯଜ୍ଞ ଜାତ । ଯେ ଯଜ୍ଞ ବେଦରେ ବିହିତ
ଆତ୍ମା କର୍ମର ଅଗୋଚର । ଏ କଥା ଜାଣି ତୁ ନିକର
ଯଜ୍ଞ କରମମାନ ଯେତେ । ଆତ୍ମାରୁ ଭିନ୍ନ ସେ ସମସ୍ତେ
ଯଜ୍ଞ ସହିତ ଏ ଆତ୍ମାର । ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ହେତୁ କର

ଆତ୍ମା ଯଜ୍ଞର କର୍ତ୍ତା ନୁହେ । ଏ କଥା ବୁଝି ତୁ ନିଶ୍ଚୟେ ।
ଏ ଦୃଢ଼ଜ୍ଞାନ ଯାର ଥିବ । ମୁକତି ଅବଶ୍ୟ ଲଭିବ ।
ଜନ୍ମ ମରଣ ତାର ନାହିଁ । ସଂସାର ବନ୍ଧନ ତୁଟଇ ।୩୩।
ହେ ପାର୍ଥ ପରନ୍ତପ ଶୁଣ । ଜ୍ଞାନ ଯଜ୍ଞକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଣ ।
କରମ ଯଜ୍ଞ ଦ୍ରବ୍ୟଜାତ । ତେଣୁ ସେ ନୁହଇ ପ୍ରଶସ୍ତ ।
ଏଥିର ହେତୁ ଶୁଣ ତୁହି । ବିସ୍ତାରି ତୋତେ କହିବଇଁ ।
ସକଳ ପ୍ରକାର କରମ । ଯା ଅଛି ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ।
ଲୋକରେ ଯାହା ପ୍ରଚଳିତ । ଜ୍ଞାନରେ ହୁଏ ସମାପତ ।
ଫଳ ସହିତ କର୍ମମାନ । ଜ୍ଞାନରେ ହୁଅଇ ବିଲୀନ ।
କର୍ମ ସହିତ ଫଳ କ୍ଷୟେ । ଲବଧ ଜ୍ଞାନମାତ୍ର ରହେ ।
ତେଣୁ ଏ ଜ୍ଞାନ-ଯଜ୍ଞ ଜାଣ । ଗୁଣରେ ସବୁଠୁ ପ୍ରଧାନ ।୩୪।
ଏପରି ଯେଉଁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । କିପରି କରିବେ ସାଧନ ।
ଜାଣିବା ପାଇଁ କଲେ ମନ । ମୋ ଉପଦେଶ ମନେ ଘେନ ।
ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନୀ ପାଶେ ଯାଅ । ସେବାରେ ତାହାଙ୍କୁ ମନାଅ ।
ତାହାଙ୍କୁ ତୋର ଗୁରୁ କର । କର ତାହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ।
ପଚାର ଜ୍ଞାନ ସମାଚାର । କେଉଁଠୁ ହେଲା ମୋ ସଂସାର ?
କିପରି ନିବୃତ୍ତ ହୋଇବ । ସଂସାର ବନ୍ଧନ ତୁଟିବ ।
[illegible]ଆଦ ଜ୍ଞାନ କଥାମାନ । ପଚାର ତାଙ୍କୁ ଅର୍ଜୁନ ।
[illegible] ସେବାରେ ଦେଲେ ମନ । ମିଳିବ ତୋତେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ।
[illegible] ଅଟେ ଶାସ୍ତ୍ରର ପଣ୍ଡିତ । ସେ ଜାଣିଥିବ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ।
[illegible] ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ ଯେହୁ । ଶିଖାଇଦେବ ତତେ ସେହୁ ।
[illegible]ମାନେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇବେ । ଉଚିତ ଉପଦେଶ ଦେବେ ।୩୫।
[illegible] ଲଭିବୁ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ । ମୋହ ହୋଇବ ବିନାଶନ ।।
[illegible]ହିବ ବଧ ପାଇଁ । ଶୋକ କରିବୁ ନାହିଁ ତୁହି ।।
[illegible] ମୋହର ଭେଦଭାବ । ଜ୍ଞାନ ଲଭିଲେ ସବୁ ଯିବ ।।

... ସେ ... । ଉତ୍ତମ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସେବ ॥
ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ହେଲେ ତୋର । ପଥ ଦେଖିବ ପରିଷ୍କାର ॥
ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ସମାନ । ଦେଖିପାରିବୁ ଅର୍ଜୁନ ॥
ପଶୁ ଆଦି କରି ଯେତେ ଜୀବ । ସକଳ ସମାନ ଦିଶିବ ॥
ଏକଇ ଆତ୍ମା ସର୍ବଦେହେ । ବିରାଜି ଅଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟେ ॥
ସେ ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ଏକ । ଲୀଳାରେ ହୁଅନ୍ତି ଅନେକ ॥
ମୋଠାରେ ତୋ ଆତ୍ମା ଦେଖିବୁ । ପୁଣି ଭ୍ରମରେ ନ ପଡ଼ିବୁ ॥
କଳ୍ପନାଜାତ ଯେତା ସୃଷ୍ଟି । ଏ ସବୁ ଅବିଦ୍ୟା ସମ୍ଭୂତ ॥
ମାନବ ମାୟାମୁଗ୍ଧ ହୋଇ । ଶୋକାଦି ସମ୍ଭବ କରଇ ॥
ଅବିଦ୍ୟା ହୋଇଗଲେ ନାଶ । ଦେଖିପାରିବୁ କାଏ ଜଗ ॥
ଏକଇ ଆତ୍ମା ସବୁଠାରେ । ଦିଶଇ ନାନା ପରକାରେ ॥
ଏକଇ ଆତ୍ମା ନୁହେ ଭିନ୍ନ । କରିପାରିବୁ ଦରଶନ ॥
ତୋ ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ମୋଠାରେ । ଦେଖିବୁ ସମାନ ପ୍ରକାରେ ॥
କାହିଁ ନାହିଁ ଭିନ୍ନାଭିନ୍ନ । ତୋ ଆମ୍ଭ ମୁହିଁ ଟି ସମାନ ॥
ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ହେଲେ ତୋର । ତରିବୁ ଏ ଘୋର ସଂସାର ।୩୫
ହେଲେହେଁ ପାପୀ ଶିରୋମଣି । ତରିବ ପାପ-ତରଙ୍ଗିଣୀ ॥
ଜ୍ଞାନ-ନଉକା ଅଗ୍ରେ କରି । ତରିବୁ କହୁଛି ନିଚର ॥
ପାପ-ସମୁଦ୍ର ଅଥଳ ଜଳ । ତରିବୁ ସେ ନଉକା ବଳେ ॥
ଭୀଷ୍ମାଦିବଧ ପାପମାନ । ସକଳ ହୋଇବ ମୋଚନ ॥
ଜ୍ଞାନ-ବୋଇତ ଥିବ ଯାର । ପାପକୁ ତାର କାହିଁ ଡର ॥
ଅତି ସହଜେ ପାରିହେବ । ଏ କଥା ଅନ୍ୟଥା ନହେବ ।୩୬
ଜଳନ୍ତା ଅନଳ ଯେସନ । କାଷ୍ଠକୁ ଭସ୍ମ କରେ ପୁଣ ॥
ଜ୍ଞାନ-ଅନଳ ସେ ପ୍ରକାରେ । କର୍ମ-କାଷ୍ଠକୁ ଭସ୍ମ କରେ ॥
ପ୍ରାକ୍ତନ କର୍ମଫଳମାନ । କେବଳ ନ ହୁଏ ଦହନ
ଆନ ସକଳ କର୍ମ ଯେତେ । ଭସ୍ମ ହୁଅଇ ଅନାୟାସେ ।୩୭

ଶ୍ରମ । ଏବନ୍ତ ନାହିଁ କିଛୁ ଅନ୍ୟ ॥
ସାଧନ । କରିପାରିଲେ ବହୁଦିନ ॥
ଯୋଗସିଦ୍ଧ ହେବ । ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ଉପୁଜିବ ॥
ହୋଇବ ଯଥାକାଳେ । ଜାଗିବ ଆପଣା ଅନ୍ତରେ ॥
ଯୋଗ ନ ସାଧିଲେ । ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନଟି ନ ମିଳେ ।୩୯।
ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଉପଦେଶମାନ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କରିବ ପାଳନ ॥
ଗୁରୁ ଉପଦେଶ ଶୁଣି । ମନରେ ସଂଶୟ ନ ଗଣି ॥
ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହିତରେ । ନିଷ୍ଠାରେ ମନ ଦେଇ ପାଳେ
ଜିତିନ୍ଥି ଯେ ଜନ । ଲଭଇ ସେହୁ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ॥
ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ହେବ । ପରମଶାନ୍ତି ସେ ଲଭିବ ॥
ଲଭିବ ମୁକତି । ଜିତିଛି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ॥
ଲଭିବାପରେ କର୍ମ । କରିବା ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ॥
ଲଭିବାପୂର୍ବେ କର୍ମ । କରିବା ଅଟେ ପ୍ରୟୋଜନ ॥
କର୍ମ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଚିତ୍ତ ବିଶୁଦ୍ଧ ନୁହେ ଜାଣ ।୪୦।
ମୂର୍ଖ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ । ସଂଶୟୟୁକ୍ତ ଯାର ମନ ॥
ଗୁରୁ ନ ସେବଇ । ଯାହାକୁ ଗୁରୁ ଆଜ୍ଞା ନାହିଁ ॥
ଗୁରୁ ଉପଦେଶ । ନ କରେ ତହିଁରେ ବିଶ୍ୱାସ ॥
ସହିତ ନ ଶୁଣଇ । ସଂଶୟ ଚିତ୍ତରେ ଶୁଣଇ ॥
ଅଟେ ଯେହୁ ନର । ବିନାଶ ଘଟଇ ତାହାର ।
ଇହ ପର ନାହିଁ । ବିଷୟ-ଭୋଗ ସୁଖ ନାହିଁ ।
ଆରେ ଅବିଶ୍ୱାସ । ତାହାର ସୁଖ ନାହିଁ ଲେଶ ।୪୧
ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଯେହୁ ଲଭଇ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ॥
ଆରାଧନାପାଇଁ । ସକଳ କରମ କରଇ ॥
ତତ୍ତ୍ୱ ଜନମ । ଈଶ୍ୱରେ କରେ ଅର୍ପଣ ॥
ଧର କରେ । ସଂଶୟ ଛେଦିଲ ସତ୍ତ୍ୱରେ ॥

[illegible] ନ ମଣଇ । ଏଥି ସଂଶୟ ଛଳେ ନାହିଁ ।
[illegible] ଜନ । କଲେହେଁ ସ୍ୱର୍ଗ ଜରମ ।
[illegible] ନ ପଡ଼ଇ । ନରକ ପଥ ନ ଦେଖଇ ।୪୨।
ତେଣୁ କହୁଛି ଅରଜୁନ । ନିର୍ମ୍ମଳ କର ତୋର ମନ ।
ଧର ତୁ ବେଗେ ଜ୍ଞାନଅସି । ମନୁ ସଂଶୟ ପକା ନାଶି ।
କରମ ଯୋଗ ଅବଶ୍ୟ କର । ବୁଦ୍ଧିତ ଅଛଇ ତୋହର ।
ଅଜ୍ଞାନ ଭାବ ମନୁ ଛାଡ଼ । ଏ ମାୟାମୋହରେ ନ ପଡ଼ ।
[illegible] ଭାରତ ବେଗେ ଉଠ । ମୁକତି ପାଅ ନୋହି ମଠ ।୪୩
[illegible] ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସିଂହ । ହେ ପ୍ରଭୁ ମତେ ଅଶ୍ରା ଦିଅ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ
ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଜ୍ଞାନଯୋଗୋ ନାମ
ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ

ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗ

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ

ଆଗେ କହିଲ କର୍ମ୍ମ ତ୍ୟାଗ । ପୁଣି କହୁଛ କର୍ମ୍ମ ଯୋଗ ।
ମୋତେ ତ ଲାଗିଲା ସଂଶୟ । ହେ କୃଷ୍ଣ ଥୟ କରି କହ ।
କେଉଁଟି ଏ ଦୁଇ ମଧ୍ୟରୁ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟଇ ଅଟେ ଗୁରୁ ।
ତାହାକୁ କହତି ଅଶୟ । କେଉଁଟି ମୋ ପକ୍ଷରେ ଶ୍ରେୟ ।
ନିଶ୍ଚୟ କରି ମତେ କହ । ଯେପରି ନଥିବ ସଂଶୟ ।୧।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

ସନ୍ନ୍ୟାସ କର୍ମ୍ମଯୋଗ ଦୁଇ । ଉଭୟ ଅଟେ ମୋକ୍ଷଦାୟୀ ।
କର୍ମ୍ମ ସନ୍ନ୍ୟାସଠାରୁ ଜାଣି । କରମ ଯୋଗଟି ପ୍ରଧାନ ।୨।

[illegible] ନାହିଁ ଯାର ବାଞ୍ଛା । ଶତ୍ରୁତା ନକରଇ ଇଚ୍ଛା ।
[illegible] ଦୁଃଖରେ ସମାନ । ନିତ୍ୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତାଙ୍କୁ ଜାଣ ।
[illegible] କର୍ମ ଯେ କରଇ । ସହଜେ ବନ୍ଧନ ତୁଟଇ ।୩।
ସନ୍ନ୍ୟାସ କର୍ମଯୋଗ ଦୁଇ । ବେଦରେ ଅଭେଦ ଅଟଇ ।
ଦୁହିଁ ନପାରି ମୂଢ଼ଜନ । ବୋଲନ୍ତି ସିନା ଭିନ୍ନ, ଭିନ୍ନ ।
ବୁଝିପାରନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀ ଜନ । ଜାଣନ୍ତି ଉଭୟ ସମାନ ।
[illegible] କରମ ସାଧନ । କର୍ମ ତ୍ୟାଗର ଅନ୍ୟ ନାମ ।
[illegible]ହିଁ ଦିଅନ୍ତି ଏକ ଫଳ । ତହୁଁ ହୋଇଲେ ନିରମଳ ।୪।
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଲଭେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ । ଯୋଗୀର ତହିଁକି ଗମନ ।।
ଏ ଦୁହେଁ ଭିନ୍ନ ପଥେ ଯାନ୍ତି । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଭେଟ ହୋନ୍ତି ।।
[illegible] ଲକ୍ଷ ମୋକ୍ଷ ସ୍ଥାନ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଦିବ୍ୟଚିତ୍ତେ ଘେନ ।।
[illegible] ଜାଣଇ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ । ତତ୍ତ୍ୱଦରଶୀ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ।୫।
[illegible]ତମ ଯୋଗ ନସାଧିଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ଲଭ ନୁହେ ଭଲେ ।
[illegible]ତମ ଯୋଗୀ ମୁନିଗଣ । ନିର୍ମଳ ଯେଣୁ ତାଙ୍କ ମନ ।
[illegible]ରେ ବ୍ରହ୍ମପଦ ପାନ୍ତି । ପରମ ଆନନ୍ଦ ବହନ୍ତି ।୬।
[illegible] ନିରମଳ ଚିତ୍ତ । ଶରୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆୟତ୍ତ ।।
[illegible] ଭୂତରେ ସମଜ୍ଞାନ । କରନ୍ତି କର୍ମ ଆଚରଣ ।।
[illegible] ନୁହନ୍ତି ଜଡ଼ିତ । କମଳ ପତ୍ରେ ନୀର ମତ ।।
ତେଣୁ କରମ ଫଳମାନ । ନକରେ ତାହାଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ ।୭।
ତତ୍ତ୍ୱଦରଶୀ ଯୋଗୀଜନ । କଲେହେଁ ଦର୍ଶନ ଶ୍ରବଣ ।।
ସ୍ପର୍ଶନ ଆଘ୍ରାଣ, ଭୋଜନ । ଗମନ ନିଃଶ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣ ।୮।
[illegible], କଥନ, ଗ୍ରହଣ । ମଳମୂତ୍ରର ବିସର୍ଜନ ।।
[illegible] ମୁଦିବା ଉନ୍ମୀଳନ । ଏ ଆଦି ଯେତେକ କର୍ମମାନ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ କରୁଥାନ୍ତି । ଜୀବାତ୍ମା କିଛି ନକରନ୍ତି ।
[illegible]ରେ ମୋହର କିଛି ଅଛି । ଭରବା ବାଲୁ କରୁଅଛି ।୯।

[illegible] ଆଶା ଦେଖି ତେଜି | ଯେ ଥାନ୍ତି କଣ୍ଠମତର ମଜି ||
କରନ୍ତି କରମ ସାଧନ | ଈଶ୍ୱରେ କର ଅରପଣ ||
କମଳଦଳେ ଜଳ ସମ | ପାପ ନଲାଗେ କଦାଚନ ||୧୦
ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୁଦ୍ଧି ମନ | ଏମାନେ କରନ୍ତି କରମ ||
ଏମନ୍ତ ଜାଣି ଯୋଗୀଜନ | କରନ୍ତି ନାନା କର୍ମମାନ ||
ଚିତ୍ତ ନିର୍ମଳ ମୂଳ ଇଛା | ନାରଖି ମନେ ଅନ୍ୟ ବାଞ୍ଛା ||୧୧
ଫଳ ବାସନା ଯାର ନାହିଁ | ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ଯୋଗୀ ସେହି ||
ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତ ଅଟେ ତାର | ଶାନ୍ତି ଲଭଇ ସେ ନିକର ||
ଫଳ ବାସନା ଯାର ଥାଏ | ସଂସାରେ ବନ୍ଧନ ସେ ହୁଏ ||
ଏ କର୍ମ କଲେ ଏହୁ ଫଳ | ଲଭିବେ ବୋଲି ଶ୍ରେ କେବଳ ||
ଏମନ୍ତେ କରମ କରନ୍ତି | ନିଷ୍କାମ ଯୋଗୀ ସେ ନୁହନ୍ତି ||୧୨
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଏ ଶରୀର | ଅଟଇ ନବଦ୍ୱାର ପୁର ||
ଦୁଇ ନାସିକା ଦୁଇ କର୍ଣ୍ଣ | ଥିବର ମୁଖ ଦୁଇ ନୟନ ||
ପାୟୁ ଉପସ୍ଥ ଦ୍ୱାର ଦୁଇ | ଏମନ୍ତେ ନବଦ୍ୱାର ହୋଇ ||
ଏ ପୁରେ ଅତ୍ମାର ନିବାସ | ନିଷ୍କାମ ଯୋଗୀର ବିଶ୍ୱାସ ||
ବିଦେଶେ ବସାଘର ପରି | ଦେହକୁ ମଣେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ||
ସକଳ କର୍ମ ମନୁ ତେଜ | ଦେହେ ରହନ୍ତି ସୁଖେ ମଜି ||
ନ କରେ ନ କରାଏ କର୍ମ | ନିଷ୍କାମଯୋଗୀର ଏ ଧର୍ମ ||
ଦେହୀ ଦେହର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ | ସୁଚିତ୍ତେ ବୁଝ ବେଦ କୋବିଦ ||[illegible]
ଲୋକର କର୍ତ୍ତୃକର୍ମମାନ | ଈଶ୍ୱର ନକରେ ଭିଆଣ ||
କେଉଁ କର୍ମର କେଉଁ ଫଳ | ରଚନ୍ତି ନାହିଁ ଅଦମୂଳ ||
ଜୀବର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଯେତେ | ନୁହଇ ଈଶ୍ୱର ଅଧୀନରେ ||
ଏ ସବୁ ପ୍ରକୃତି ଭିଆଣ | ଆତ୍ମା ଯେ ନୁହଇ କାରଣ ||୧୪
କାହାର ପାପ ଅବା ପୁଣ୍ୟ | ଈଶ୍ୱର ନ କରେ ଗ୍ରହଣ ||
ମୂଢ଼ ଅଜ୍ଞାନୀ ମୋହ ହୋଇ | ବୃଥାରେ ଈଶ୍ୱର ନିନ୍ଦଇ ||

...ନ | ଦଅନ୍ତି ସୁଖ-ଦୁଃଖମାନ ||
... ଉର୍ଦ୍ଧ ନେନ୍ତି | ତାହାଙ୍କୁ ମାରଇ ତାରଇ ||
... ଇ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୋଗେ | ତାହାଙ୍କୁ ପକାଏ ନରକେ ||
ଅଜ୍ଞାନ-ଜଡ଼ିତ | ଲୋକେ ମଣନ୍ତି ଏହୁ ମତ ।୧୫
... ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ | ଶୁଣିବା ଏ ତଥ୍ୟ ବୁଝାଇ ||
... ତପନ କିରଣ | ଜଳରେ ହୋଇଲେ ପତନ ||
... ଜଳ ରବିତାପ ପାଏ | ଜଳୀୟବାଷ୍ପ ଉପୁଜାଏ ||
... ବାୟୁର ସଂଯୋଗ | ପାଇଲେ ବାଷ୍ପ ହୁଏ ମେଘ ||
... ମେଘ ଉପରକୁ ଯାଇ | ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖଇ |
... ଦୂର କରିଦେଲେ | ଯାବତ ସେ ମେଘ ଘୋଡ଼ାଏ |
... ମେଘକୁ ଉଡ଼ାଏ | ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ଦେଖାଯାଏ ||
... ରବିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ | ଉଠେ ରବିଙ୍କି ଅଚ୍ଛାଦନ ||
... ମେଘ ଏହିପରି | ବ୍ରହ୍ମକୁ ରଖଇ ଅବୋରି ||
... ସାଧନା ବାୟୁବଳେ | ଅଜ୍ଞାନ ଦୂର କର ହେଲେ ||
...ନପରି ଅତ୍ମଜ୍ଞାନ | ପ୍ରକାଶ ହେବ ଭଲେ ଜାଣ |
...ରେ ହେଲେ ଅଲୋକିତ | ଲଭିବ ଈଶ୍ୱର ସାକ୍ଷାତ ।୧୬
... ସଂଶୟ ନାହିଁ ଲେଶ | ଈଶ୍ୱରେ ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ||
...ତାରେ ଯତ୍ନ ଥାଇ | ପରମ ନିଷ୍ଠାପର ହୋଇ ||
... ଅଶ୍ରୟ ଈଶ୍ୱର | ଏ ଜ୍ଞାନ ଉଦେ ହେଲେ ତାର |
... ପାପ ନାଶ ଯାଏ | ମୋକ୍ଷ ଲଭଇ ସେ ନିଶ୍ଚୟେ ।୧୭
...ତ ବିନୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ | ଚଣ୍ଡାଳ ଗୋରୁ ହସ୍ତୀ ଶ୍ୱାନ |
... ଅକାର ବିଭିନ୍ନ | ଏକଇ ଅତ୍ମା ବିଦ୍ୟମାନ |
... ଜ୍ଞାନୀଜନ ମଣେ | ସମଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଗଣେ ।୧୮
... ବ୍ରହ୍ମ ସର୍ବଦେହେ | ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଯାର ହୁଏ ||
...ବ୍ରହ୍ମରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇ | ସଂସାରେ କିଛି ବସ୍ତୁ ନାହିଁ |

[illegible]ର । ଜୀବନ୍ତେ ଜିଣେ ସେ ସଂସାର ॥
ଯେ ଏହିର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସମସ୍ୱରୂପ ସେ ବିଶେଷ ॥
ସକଳ ବସ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ୱପର । ମଣନ୍ତି ଯେଉଁ ନରନାରୀ ॥
ଅନ୍ତେ ଲଭନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଭାବ । ବ୍ରହ୍ମରେ ପାଆନ୍ତି ସେ ଠାବ ।୧୯
ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ ବ୍ରହ୍ମ ନିଷ୍ଠ । ମନୁଷ୍ୟମଧ୍ୟେ ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ॥
ପାଇଲେ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ସେହୁ । କଦାଚିତେ ଆନନ୍ଦ ନୁହଇ ॥
ଅପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ଲଭ ହେଲେ । ଅଧୀର ନୁହନ୍ତି ସେ ଭଲେ ॥
ଯେଣୁ ତାଙ୍କର ସମଜ୍ଞାନ । ସକଳ ବସ୍ତୁରେ ସମାନ ॥
ତୋହର ମୋହର ନ ଜାଣେ । ସକଳ ବ୍ରହ୍ମମୟ ମଣେ ॥
ପ୍ରିୟ ଅପ୍ରିୟ କିଛି ନାହିଁ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୦
ଯାହାର ବାହାର ବସ୍ତୁରେ । ଆସକ୍ତି ନାହିଁ କଦାଚରେ ॥
ଶବ୍ଦ ସ୍ପର୍ଶ ରୂପ ରସେ ॥ ଗନ୍ଧଆଦିରେ ଯେ ନ ରସେ ।
ସେ ଆତ୍ମସୁଖୀ ହୋଇ ଭବେ । ଶାନ୍ତିରେ ସଦାକାଳ ହରେ ।୨୧
ବିଷୟ-ସୁଖ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଦୁଃଖର କାରଣ ଅଟଇ ॥
ଜ୍ଞାନୀ ତା ଜାଣଇ ନିଶ୍ଚିତ । ସେ ସୁଖେ ନୁହେ ଅସକତ ।୨୨।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖଭୋଗ ପାଇ । ମନରେ ଲୋଭ ଜାତ ହୋଇ
ଲୋଭର ନାମ ଅଟେ କାମ । ନ ହେଲେ ବାସନା ପୂରଣ ॥
ମନ ହୁଅଇ ଉତ୍ତେଜିତ । କ୍ରୋଧ ତା ଅଟଇ ନିଶ୍ଚିତ ॥
କାମ କ୍ରୋଧର ବଡ଼ ଦାଉ । ଅଜନୁ ସହୁପାରେ ଯେହୁ ॥
ସେ ମହାଯୋଗୀ ସୁଖୀ ଜାଣ । ଅଟେ ହେ ବୀର ଅର୍ଜୁନ ।୨୩
ଯାହାର ଆତ୍ମାରେ ପୀରତି । ଆତ୍ମାରେ ଖେଳା କରୁଥାନ୍ତି ॥
ଆତ୍ମାରେ ଦୃଷ୍ଟି ସଦା ଥାଏ । ସେ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣକୁ ପାଏ ।୨୪।
ଯେ ଋଷି ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ । ବେଦବିହିତ କର୍ମ କରେ ॥
ତେଣୁ ସେ ପାପଶୂନ୍ୟ ହୋଇ । ମନକୁ ସଂଯତ କରଇ ॥
ଯୋଗ ସାଧନାବଳେ ଯାହି । ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ଯେ ହୁଅଇ ॥

ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ହିତେ । କର୍ମ କରଇ ଯେ ନିୟତେ ।
ଏମନ୍ତ ଯୋଗୀ ଋଷିଗଣ । ଲଭନ୍ତି ଏ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ।୨୫।
ଯାହାର ଅନ୍ତଜ୍ଞାନ ହୁଏ । କାମକ୍ରୋଧରେ ବହୁନ୍ତି ହେ ।
ଥିଲେହେଁ ନାନାଦି କାରଣ । ଆୟତ୍ତେ ରଖିପାରେ ମନ ।
ଚଞ୍ଚଳ ନୁହେ ତାର ଚିତ୍ତ । ଅଚଳ ଯେସନ ପର୍ବତ ।
ଜୀବନ୍ତେ ମରଣେ ସେ ଯୋଗୀ । ମୋକ୍ଷଲାଭରେ ହୁଏ ଭାଗୀ ।୨୬
ମନୁ ବିଷୟ-ସୁଖ ତେଜି । ଦୃଷ୍ଟିକି ଭ୍ରୂମଧ୍ୟେ ଖଞ୍ଜି ।
ନାସାରେ ଚଳାଇ ପବନ । କୁମ୍ଭକ କରଇ ଯତନ ।
ଜିଣିପାରଇ ବୁଦ୍ଧି ମନ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରଇ ଦମନ ।୨୭।
ବାସନାଭୟ କ୍ରୋଧ ନାଶି । କେବଳ ମୋକ୍ଷ-ଅଭିଳାଷୀ ।
ଏମନ୍ତ ଜନ ଯୋଗଯୁକ୍ତ । ନିୟତ ଅଟେ ସେ ମୁକତ ।୨୮
ମୁଁ ତପଯଜ୍ଞର ପାଳକ । ସକଳ ପ୍ରାଣୀର ରକ୍ଷକ ।
ସକଳ ଜନ ଉପକାରୀ । କେ ନୁହେ ମୋହର ବଇରି ।
ଏମନ୍ତେ ଏତେଭାବେ ଜାଣେ । ମୁକତ ଲଭନ୍ତି ସେ ଜନେ ।୨୯
ଅନ୍ତେ ଏ ଭାଗ୍ୟ ଦେଖାଯିବ । ଜଗତବନ୍ଧୁ ମୁକ୍ତ ହେବ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ
ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀ ଭଗବଦ୍ଗୀତା-
ସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗୋ
ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—ଃ୦ଃ—

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଧ୍ୟାନଯୋଗ

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଶୁଣନା ମନୁ ତେଜି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମେ ଥିବ ମତି ।

ଅନାସ କରିବାକୁ ହେବ । କରିବା ଅଟଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ॥
ବିହିତ କର୍ମମାନଙ୍କରେ । କି ଫଳ ହେବ ନ ବିଚାରଇ ॥
ଏ ଭାବେ ଯେ କର୍ମ କରଇ । ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଟେ ସେହି ॥
ଯାବତ କର୍ମଫଳେ ଆଶା । ମନ ମଧ୍ୟରେ କରେ ବସା ॥
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯୋଗୀ ସେ ନୁହଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ॥
କେବଳ ଯଜ୍ଞକର୍ମମାନ । ଅଥବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କରମ ॥
କରଇ ନାହିଁ ଯେଉଁ ଜନ । ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୁହେ ଜାଣ
କେବଳ କରମ ଛାଡ଼ିଲେ । ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୁହେ ଭଲେ
କରିପାରିବା ବଳ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯେ କରମ ତେଜଇ ॥
ଯୋଗୀସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୁହେ ସେହି । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝ ପାର୍ଥ ତୁହି ॥
ଚିତ୍ତ ଅଶୁଦ୍ଧି ଥାଏ ଯେଣୁ । ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୁହେ ତେଣୁ ॥ ୧
ପାଣ୍ଡବ ଭଲେ ତୁହି ଜାଣ । ଯେ ଯୋଗ ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ପୁଣ
ଫଳ କାମନା ନାହିଁ ଯାର । ସେ ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନକର ॥
ଫଳ ବାସନା ମନେ ଥାଇ । କେ ଯୋଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୁହଇ
ଫଳ ବାସନା ଯାର ନାହିଁ । ତା ଚିତ୍ତ ନିର୍ମଳ ହୁଅଇ ॥
ଚିତ୍ତ ହୋଇଲେ ନିରିମଳ । ସ୍ୱଭାବେ ହୁଅଇ ନିଶ୍ଚଳ ।
ଚିତ୍ତ ନିଶ୍ଚଳ ଯେତେବେଳେ । ଯୋଗ ଅବସ୍ଥା ସେତେବେଳେ
ଯୋଗ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଭେଦ ନାହିଁ । ଯେ ଯୋଗ ସନ୍ନ୍ୟାସଟି ସେହି
ହେ ମୁନି ଜ୍ଞାନଯୋଗ କରେ । ଜ୍ଞାନ ଲଭିବା ବାଞ୍ଛା କରେ
ସେ ପଥେ କଲେ ଆରୋହଣ । କର୍ମଟି ତାହାର କାରଣ
ଅଗ୍ରେ ନ କଲେ କରମ । ଚିତ୍ତ ବିଶୁଦ୍ଧ ନୁହେ ଜାଣ
ନହେଲେ ଚିତ୍ତ ନିରିମଳ । ନ ଲଭେ ଜ୍ଞାନ ସେ ନିଶ୍ଚଳ
ତେଣୁ କହୁଛୁ ଅରଜୁନ । ଜ୍ଞାନ ଲଭିବାପାଏ ଜାଣ
କରମଯୋଗ କରୁଥିବ । ଯାବତ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହେବ
ହୋଇଲେ ଜ୍ଞାନ ପରାପତ । କରମ ତେଜିବା ବିହିତ

ଯୋଗାରୂଢ଼ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । କରମେ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ॥
ଯୋଗାରୂଢ଼ ହୋଇଲେ । କରମ ଉପରମ ବୋଲେ ।
ପୁଣି କାହୁଁ ତହୁଁ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଭୋଗ ବିଷୟରେ । ଇଚ୍ଛା ନକରେ ଯେତେବେଳେ ।
ତାହାଙ୍କ ସେ ବିଷୟ । କରମ ନ କରେ ନିଶ୍ଚୟ ॥
ଯାହାଙ୍କର ଅସକତ ନାହିଁ । ସକଳ କାମନା ତେଜଇ ॥
ସେହି ମହାତ୍ମା ତ୍ୟାଗୀ ଜନ । ଯୋଗ ଅରୂଢ଼ ବୋଲି ଜାଣ ।
ଆପଣା ବନ୍ଧନ ମୋଚନ । ଅପେକ୍ଷି ତହିଁର କାରଣ ।
ଆପଣା ଉତ୍ଥାନ ପତନ । ଅର୍ପଣା ହାତେ ଅଛୁ ପୁଣ ॥
ଆପେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁ ଅରି । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝ ହେତୁ କରି ।
ତାହା ଏ କହୁବା ଏମାନ । ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ଶୁଣ ।
ସଂସାର ପାରାବାର । ପୂରଇ ତହିଁ ମାୟାଜଳ ।
କାମକ୍ରୋଧାଦ ରିପୁମାନେ । ଅଛନ୍ତି ତହିଁରେ ବିଧାନେ ।
ଏ ଉତ୍ପାଟନ ଭୟଙ୍କର । ତମିକୁମ୍ଭୀର ପରକାର ।
ଏ ପାରାବାର ପାର ହେଲେ । ଉଭବ ଅଜ୍ଞାନ ହେଲେ ।
ଏହି ପାରାବାର । ମନଟି ନଉକା ନିକର ॥
ଜ୍ଞାନ ହେଲେ ତଳେ । ବୁଡ଼ିମରିବ ଅବହେଲେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରି ରିପୁଗଣ । କାମୁଡ଼ି ଖାଇଯିବେ ଜାଣ ॥
ଯାତନା ଭୋଗିବ । କେବେବେହେଁ ଉଠି ନପାରିବ ।
ଅତଏ ଅତିଲ ନାହଂସି । ତା ବଳେ ହୋଇପାର ପାରି ।
ହୁଅ ସାବଧାନ । ବିବେକ ଯୁକ୍ତ କର ମନ ।
ଧର୍ମ ସୁବଶ ହେଲେ । ନରକେ ପକାଇବ ହେଲେ ।
ବାଧୁଅ ଯେ ଇତରେ । ବସଇ ସେହୁ ସ୍ୱର୍ଗରେ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଧୀନ । ସେ ମନ ବଇରି ସମାନ ।
ଅଧୀନେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ । ସେ ମନ ବନ୍ଧୁଟି ନିଶ୍ଚୟ ।

ବିଷୟାସକ୍ତ ଯାର ମନ । ସେ ମନ ବଇରି ପ୍ରଧାନ ।
ବିଷୟ-ମୁକ୍ତ ହେଲେ ମନ । ପରମ ବନ୍ଧୁ ତାକୁ ଜାଣ ।୫।
ମନକୁ କରେ ଯେ ଆୟତ୍ତ । ଜିଣଇ ସେ ଏ ତିନି ଜଗତ ।
ନିଜ ବଶରେ ଥିଲେ ମନ । ସେ ମନ ଅତି ମିତ୍ର ଜାଣି ।
ମନ ଅଧୀନେ ଯେହୁ ରହେ । ସେ ମନ ତା ବଇରି ହୁଏ ।୬।
ଅହୁରି କହିବା ବୁଝାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।
ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜିଣିବ । ମନକୁ ନିଶ୍ଚଳ କରିବ ।
ଛାଡ଼ିବ ସବୁ ଅହଙ୍କାର । ମାନ ଅପମାନ ଅବର ।
ପ୍ରକୃତି ତାର ସମଜ୍ଞାନ । ସୁଖ ଦୁଃଖ ଶୀତ ଉଷ୍ମ ।
ସଦା ପ୍ରସନ୍ନ ଯାର ମନ । ମନକୁ ଜିଣେ ସେହୁ ଜାଣି ।
ଏମନ୍ତ ଲୋକ ହୃଦୟରେ । ପରମ ଆତ୍ମା ବାସ କରେ ।
ନିଶ୍ଚଳଭାବରେ ଭଗବାନ । ରହନ୍ତି ତା ହୃଦୟେ ଜାଣ ।୭।
ଶୁଣିଲେ ଉପଦେଶମାନ । ତହିଁରୁ ଲବଧ ଯେ ଜ୍ଞାନ ।
ସାକ୍ଷାତ ଅନୁଭବମାନ । ତହୁଁ ଲବଧ ଯେ ବିଜ୍ଞାନ ।
ସେ ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନରେ ଚିତ୍ତ । ସର୍ବଦା ଥାଏ ପରିତୃପ୍ତ ।
ପୁଣି ଅଟଇ ନିର୍ବିକାର । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜିଣଇ ନିକର ।
ମୃତ୍ତିକା ପାଷାଣ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ଯାହାକୁ ଦିଶଇ ସମାନ ।
ଏମନ୍ତ ଯେହୁ ଯୋଗୀଜନ । ଯୋଗ ଆରୂଢ ତାକୁ ଜାଣ ।୮।
ସ୍ୱଭାବେ ଯେ ହିତ ପାଞ୍ଚଇ । ସୁହୃଦଜନ ସେ ବୋଲାଇ
ସ୍ନେହରେ ହିତ ପାଞ୍ଚେ ଯେହୁ । ମିତ୍ର ବୋଲାଏଁ ସିନା ସେହୁ
ଅନର ଯେ ପାଞ୍ଚେ ଅହିତ । ଅରି ତାହାର ସେ ନିଶ୍ଚିତ
ମିତ୍ର ବଇରି ଯାର ନାହିଁ । ଅର୍ଜୁନ ଉଦାସୀନ ସେହି
ବିବାଦ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାପାଇଁ । ଯେ ଲୋକ କାମନା କରଇ
ବାଦୀ ବିବାଦୀ ଦୁଇଜଣ । ତା ପ୍ରତି ଅଟଇ ସମାନ
ଉଭୟପକ୍ଷ ହିତପାଇଁ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚେଷ୍ଟା ଯେ କରଇ

ମାହାନ୍ତି ଅଟେ ସେହି ଜନ । ଅର୍ଜୁନ ଭଲେ ଏହା ଜାଣ ॥
ଯେ ଜନ ହିଂସା କରଇ । ତାହାର ଦ୍ୱେଷୀ ଅଟେ ସେହି ।
ଯେ ... ଯା ସହିତ । ସେ ତାର ବନ୍ଧୁ ନିଶ୍ଚିତ ॥
ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉଦାସୀନ । ଅରି ଅପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁଜନ ॥
ମାଧ୍ୟସ୍ଥ ସାଧୁ ପାପିଠାରେ । ସମାନ ଜ୍ଞାନ ଯେହୁ କରେ ॥
ସେ ଲୋକ ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜନ । ଏହା ତୁ ଜାଣ ଅରଜୁନ । ୯॥
ଏବେ କହିବା ଅରଜୁନ । ଯୋଗାରୂଢର କି କରମ ॥
ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ରହିବ । ସତତ ଏକାକୀ ବସିବ ॥
ଘଣ ମେଳରେ ନ ରହିବ । ମନକୁ ଅନୁଗତ କରିବ ॥
ଶରୀର ଆତ୍ମା ପୁଣ ଚିତ୍ତ । ସକଳ କରିବ ସଂଯତ ॥
ଆଶା ନ ଥିବ କିଛିରେ । ବାସନା ନ ଥିବ ମନରେ ॥
ଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇବ । ମନ ଚଞ୍ଚଳ ନ କରିବ ॥
କାମକ୍ରୋଧକୁ ମନୁ ତେଜି । ନିଦ୍ରା ବା ତନ୍ଦ୍ରାରେ ନ ମଜ୍ଜି ॥
ଏକାନ୍ତ କରି ମନମୁନ୍ତ । କରିବ ହରି ଆରାଧନ ॥
ଏକାଗ୍ରରେ ରଖି ମନ । ନ ହେବ କାମନା ଅଧୀନ ॥
... ପରି ବସିଥିବ । ଅନାଦେ ସବୁ ସହୁଥିବ ॥
ମନକୁ ନିଶ୍ଚଳ କରିବ । ବିଷୟ ସୁଖକୁ ତେଜିବ ॥
... ରଖି ହରିଠାରେ । ବସିବ ଯୋଗ ସାଧନରେ ।୧୦
... ସ୍ଥାନ ବାଛିନେବ । କୁଶଆସନ ପକାଇବ ।
... ରେ ଥୋଇ ମୃଗଚର୍ମ । ଅଥବା ବାଘଚର୍ମ ଘେନ ।
... ରେ ପକାଇ ବସନ । ନିଶ୍ଚଳେ ଥାପିବ ଆସନ ।୧୧।
... ଉଚ୍ଚ ବା ନୀଚ ନ । ନୋହିବ କେବେହେଁ ଆସନ ।
... ଆସନେ ବସିବ । ମନ-ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିରୋଧିବ ।
... ବାହାର ବିଷୟ । ଅନ୍ତରେ ସବୁ ହେବ ଲୟ ।
... ନିଶ୍ଚଳ କରିବ । ଏକାଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସାଧିବ ।

ଓ ନିର୍ମ୍ମଳ ହେବାପାଇଁ । ଯୋଗ ସାଧିବ ସ୍ଥିର ହୋଇ ।୧୨
କେବଣ ଦିଗେ ନ ଗୁହ୍ନିଁବ । ଅଚଳ ଭାବରେ ବସିବ ॥
ଶିର ସଙ୍ଗ ଗ୍ରୀବାଶିର । ଏକରେଖାରେ ହେବ ସ୍ଥିର ॥
ଏମନ୍ତ ଭାବରେ ବସିବ । ଆସନ କେବେ ନ ଟଳିବ ॥
ନିଜ ନାସାର ଅଗ୍ରଦେଶେ । ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବ ଅନିମିଷେ ।୧୩।
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚିତ୍ତରେ ବସିବ । ମନରୁ ଭୟକୁ ତେଜିବ ॥
ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ବସିବ । ନିନ୍ଦା ସ୍ତୁତିକି ନ ଡରିବ ॥
ରକ୍ଷିବ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟବ୍ରତେ । ଭୟ ନ ଥିବ କିଛି ଚିତ୍ତେ ॥
ମନକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବ । ସକଳ କାମନା ତେଜିବ ॥
ମୋଠାରେ ଚିତ୍ତକୁ ରଖିବ । ମୋ ବିନୁ ଅନ ନ ଭାବିବ ॥
ମୋଠାରେ ଚିତ୍ତ ସମର୍ପଣ । କରିବ ପୁଣ ଯୋଗପଣ ॥
ବ୍ରହ୍ମରୁ ନୁହେ ସେହୁ ଭିନ୍ନ । ସ୍ୱୟଂ ବ୍ରହ୍ମ ସେ ଭଗବାନ ॥
ଏମନ୍ତ ଭାବ ରଖି ମନେ । ବସିବ ଆସନେ ମଉନେ ।୧୪।
ଏପରି ମନମୂନ ଦେଇ । ଚିତ୍ତକୁ ନିରୋଧ କରଇ ॥
ଯେ ଯୋଗୀ କରଇ ସାଧନ । ଲଭେ ସେ ନିର୍ବାଣ ପରମ ॥
ସା[illegible] ମୁକତି ଲଭଇ । ପରମ ଶାନ୍ତି ଲଭେ ସେହୁ ॥
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ଲାଭ କରେ । ନ ପଡ଼େ ଏ ଘୋର ସଂସାରେ ।୧୫।
ଯେ କରେ ବହୁତ ଭୋଜନ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରାହାରୀ ଜନ ॥
ବହୁତ ଶୟନ କରଇ । ଅତିଜାଗ୍ରତ ଯେ ରହଇ ॥
ଯୋଗ ସାମାର୍ଥ୍ୟ ଏ ଲୋକର । ନ ହେବ ଜାଣ ତୁ ନିକର ।୧୬।
ଅତି ଅଧିକ ନ ଶୋଇବ । ଅତି ଅଧିକ ନ ବୁଲିବ ॥
ଇଚ୍ଛା ଅଧିକ ନ ହୋଇବ । ସକଳ କରମ କରିବ
ଅଧିକ ଜାଗ୍ରତ ନ ହେବ । ନିୟମ ଧରି ଚଳୁଥିବ
ଶୟନ, ଭୋଜନ, ଭ୍ରମଣ । କର୍ମ୍ମ ସାଧନ ଜାଗରଣ
ଇଚ୍ଛା ଅଧିକ ନ ହୋଇବ । ସଂଯତ ଭାବରେ ଚଳିବ

ଏମନ୍ତେ ଯେ ଯୋଗ ସାଧିବ । ସଂସାର ଦୁଃଖ ନ ରହିବ ।୧୭।
ଯେତେକାଳେ ହୁଏ ସ୍ଥିର । ସଂଯତ ହୁଅଇ ନିକର ।
ସକଳ ବିଷୟ ଭୁଲଇ । ବିଷୟ ସୁଖେ ନ ରସଇ ।
ଚିତ୍ ଚୈତନ୍ୟ ଜ୍ଞାନଧ୍ୟାନ । ଯାବତ କ୍ରିୟାକର୍ମମାନ ।
ସକଳ ହୋଇଣ ନିଶ୍ଚଳ । ଆତ୍ମାରେ ହୁଏ ଯାଇ ଲୀନ ।
ଆତ୍ମା ସହିତ କରେ ମେଳ । ଆତ୍ମାରେ ପୀରତି କେବଳ ।
ମନ ଏ ଅବସ୍ଥା ଲଭିଲେ । ଯୋଗ ପ୍ରାପତ ହେତେବେଳେ ।୧୮।
ଯୋଗୀର ମନ ଆତ୍ମାଠାରେ । ରହିବ ଅଚଳଭାବରେ ।
ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ନ ଟଳିବ । ଅଭ୍ୟାସେ ମନ ସ୍ଥିର ହେବ ।
ଏଥିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁ ଶୁଣ । ଯେଉଁଠି ନଥିବ ପବନ ।
ସେଠାରେ ଦୀପକୁ ରଖିବ । ତା ଶିଖା କେବେ ନ ହଲିବ ।
ନ ହେବ ତଳେ ହଲଚଲ । ରହିବ ଅଚଳ ଅଟଳ ।
ଯୋଗୀର ମନ ଆତ୍ମାଠାରେ । ରହିବ ଏହି ପରକାରେ ।୧୯।
ଯୋଗୀର ମନ ଯେତେବେଳେ । ବିଷୟଭୋଗଆଦି ଭୁଲେ ।
କେବଳ ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖଇ । ଦେହର ଜ୍ଞାନ କିଛି ନାହିଁ ।
ଯାଏ ହୁଅଇ କ୍ରିୟାଶୂନ୍ୟ । ବିଶୁଦ୍ଧ ନିରମଳ ମନ ।
ମନ ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖଇ । ଆତ୍ମାରେ ସନ୍ତୋଷ ଲଭଇ ।
ଏମନ୍ତ ଅବସ୍ଥାକୁ ତାର । ଯୋଗ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି ବୋଲ ।୨୦।
ଆତ୍ମା ସହିତ ରତ କଲେ । ନିତ୍ୟ ଅନନ୍ତ ସୁଖ ମିଳେ ।
ଅନନ୍ତ ସୁଖ ଅଟେ ତାହା । ବଚନେ କହି ନୁହେ ଏହା ।
କେବଳ ବୁଦ୍ଧିର ଗୋଚର । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଥ ଅଗୋଚର ।
[illegible] ସୁଖ ଯେ ଲଭଇ । ତା ମନ ଆଉ ନ ବସଇ ।
[illegible] ସୁଖେ ବୁଡ଼ିରହେ ଚିତ୍ତ । ନନ୍ଦ [illegible]
[illegible] ଅବସ୍ଥାକୁ ତାର । ଯୋଗ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି ବୋଲ
[illegible] ଆତ୍ମା ସୁଖଲଭି । ଯେ କାଳେ ସାଧକର ହେବ

[illegible] ସୁଖ ତାକୁ ମଣେ । ତା ସଙ୍ଗେ ଆନକୁ ନ ଗଣେ
ଅଧିକ ସୁଖ ତହୁଁ ବଳି । କି ଅଛି ନପାରଇ କଳି
ଅଣିମାଆଦ ସୁଖ ଯେତେ । ମଣଇ ତୁଚ୍ଛା ତା ସହୁତେ
ସେ ସୁଖ ଭୋଗୁଥିବା କାଳେ । ଶୀତବରଷାଆଦ ଭୂଲେ ॥
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମନଆଦ ବୃତ୍ତି । ସକଳ ହୁଅଇ ନିବୃତ୍ତି ॥
କେ ସୁଖ ଦୁଃଖକୁ ଜାଣିବ । ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ କରାଇବ ॥
ଯେତେ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ହେଲେ । ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ନୁହେ ତଳେ ॥
ଏହି ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ । ଯୋଗ ଲଭଇ ତେତେବେଳେ
ଆତ୍ମାରେ ପରମାତ୍ମା ମିଳେ । ଯୋଗ ହୁଅଇ ତେତେବେଳେ
ସେ କାଳେ ସୁଖଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଯୋଗ ଅବସ୍ଥା ତାକୁ କହି ॥
ଏହାକୁ ଯୋଗ ବୋଲି ଜାଣ । ଅଭ୍ୟାସ କର ଅନୁକ୍ଷଣ ॥
ଦୃଢ ଚିତ୍ତରେ ତୁ ସାଧିବୁ । କାଳେ ନହେବ ନ ପାଞ୍ଚିବୁ ॥
ଅଥବା କଲେ ଏ ସାଧନ । ମିଳିବ ବହୁତ କଷଣ ॥
ଏମନ୍ତ ମନେ ନ କରିବୁ । ତଳେ କଷ୍ଟକୁ ନ ଡରିବୁ ॥
ଶାସ୍ତ୍ର ଗୁରୁଙ୍କ ଉପଦେଶ । ଏଥିରେ ନାହିଁ ଅବିଶ୍ୱାସ ॥
ଉତ୍ତମରୂପେ ଏହା ଜାଣ । କର ତୁ ଏ ଯୋଗ ସାଧନ ॥
ମନର ସଂକଳ୍ପମାନ । କାମନା ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣ ॥
ଯାବତ ଏ କାମନା ଥିବ । ଯୋଗରେ ସିଦ୍ଧି ନହୋଇବ ॥
ତେଣୁ କହୁଛି ଭଲେ ଜାଣ । କାମନା କର ବିନାଶନ ।
ସମୂଳେ ସେ ସବୁ ନାଶିବୁ । କାହିଁତେ ହେଲେ ନ ରଖିବୁ ।
ମନକୁ କରିବୁ ଆୟତ୍ତ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇବ ସଂଯତ
ମନ ଯା ଆୟତ୍ତରେ ନାହିଁ । ସେ ଯୋଗ ସାଧି ନପାରଇ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ହେଲେ ବିନାଶନ । ସଂଯତ ନହୋଇବ . ମନ
କେହି ମୂରୁଖ ଜନ ଥାନ୍ତି । ଏମନ୍ତ ଉପାୟ ପାଞ୍ଚନ୍ତି
ଫୁଟାଇ ଦିଅନ୍ତି ନୟନ । ବଧୀର କରନ୍ତି ବା କର୍ଣ୍ଣ

[illegible] ନାହିଁ । ମନ ଯେ ସକଳ ପାଞ୍ଚଇ ।
[illegible] ନ ପାରଇ । ମନରେ ସକଳ ଦେଖଇ ।
[illegible] ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଏମନ୍ତ ମନରେ ପାଞ୍ଚନ୍ତି ।
[illegible] ଲଗାଇବ ଯେଣେ । ଲାଗିରହିବ ମନ ତେଣେ ।
[illegible]କାଠିରେ ପକ୍ଷୀପର । ଲାଗିବ ନ ଆସିବ ଫେରି ।
[illegible] ଯହିଁକି ନରସିବ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସେଠାକୁ ନ ଯିବ ।
[illegible] ଅଟେ ଏ ଧରମ । ବୁଝ ତୁ ଦୃଢେ ଏ ମରମ ।
[illegible] ଲକ୍ଷଣ ଚିତ୍ତ ତୋର । ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସ ତୁ କର ।୨୪
[illegible] କରମଫଳୁ ତୋର । ମନ ତୋ ହୋଇବ ଚଞ୍ଚଳ ।
[illegible] ହୋଇବ ବିରକ୍ତ । ସାଧିବୁ ଏ ଯୋଗ ନମୃତ ।
[illegible] କରବୁ ତୁ ସ୍ଥିର । କେବେହେଁ ନହେବୁ ଅଧୀର ।
[illegible] ତୁ ଅଭ୍ୟାସ କରବୁ । କେବେହେଁ ଚଞ୍ଚଳ ନ ହେବୁ ॥
[illegible] କାହୁଁହିଁ ନ ଛାଡିବୁ । ଆତ୍ମାରେ ଲୟ ରଖିଥିବୁ ।
[illegible] ତୋ ମନ ଧୀରେ୨ । ଆତ୍ମାରେ ଲାଗିଯିବ ବଳେ ।
[illegible] ଯେବେ ବା ନହେବ । କେବେହେଁ କାରଣ ନହେବ ।
[illegible] କର ବାର ବାର । ଚଞ୍ଚଳ ମନ ହେବ ସ୍ଥିର ।୨୫।
[illegible] ନ ମନ ଦେଇ । ଏ ମନ ଚଞ୍ଚଳ ଅଟଇ ।
[illegible] ଏ ସହଜରେ । ନାନା ଦାଗକୁ ଗଢ କରେ ।
[illegible] କରବ ଯେତେବେଳେ । ଯତନେ ଫେରଅଣ ବଳେ ।
[illegible] ଅସ୍ୱାରେ ନିଯୁତ । ଅଭ୍ୟାସେ ହୋଇବ ସଂଯତ ।
[illegible] ପଶୁପକ୍ଷିମାନେ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ବୁଲୁଥାନ୍ତି ବନେ ।
[illegible] ହେଲେ ଜାଣ । ବ୍ୟଥିତ ହୁଏ ତାଙ୍କ ମନ ।
[illegible] ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ । ପୁଣି ପଳାନ୍ତି ବନେ ଭଲେ ।
[illegible] ହେଲେ [illegible] । ପାଶଣାରେ ପକାନ୍ତି ସେ ବନ ।
[illegible] ସମ ମଣି । ଆନନ୍ଦେ ରହେ ହୋଇ ତୁନି ।

...ଳେ ମନ । ଅଭ୍ୟାସେ ବଶ ହେବ ଜାଣ ॥
...ମେ ପ୍ରଥମେ ଚଞ୍ଚଳ । ହୋଇବ ନ ହୋଇ ନିଶ୍ଚଳ
...ଠରେ ଅମିତ୍ର ବେଗେ ଫେର । ମୁଣ୍ଡି ଲଗାଅ ଧୀର କର
...ପରି ଭଳ୍ପେ ବାର ବାର । ମନ ଅପୂର୍ବ ହେବ ତୋର ॥୧୬
ଅଭ୍ୟାସ କରୁ କରୁ ମନ । ସ୍ଥିର ହୋଇବ ଦୃଢ଼େ ଜାଣ ॥
ମନ ଯାହାର ସ୍ଥିର ହେବ । ତା ରଜଗୁଣ ନାଶ ଯିବ ।
ପ୍ରଶାନ୍ତ ହେବ ତାର ମନ । ନିଷ୍ପାପ ହୋଇବ ସେ ପୁଣ ॥
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ପାପପୁଣ୍ୟ । ସକଳ ତାହାର ସମାନ ॥
ନିଶ୍ଚେ ସେହୁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ । ଏମନ୍ତ ଯେହୁ ଯୋଗୀଜନ ॥
ଉତ୍ତମ ସୁଖ ସେ ଭୋଗଇ । ତାହାରୁ ସୁଖୀ କେହୁ ନାହିଁ ॥
ସମାଧି ସୁଖ ଲଭ ତାର । ଏ କଥା ଜାଣ ତୁ ନିଶ୍ଚର ॥୧୭
ଏମନ୍ତେ ଅତ୍ମାଠାରେ ମନ । ସଦା ଲଗାଏ ଯେହୁ ଜନ ॥
ପାପ ସକଳ ଯାଏ ନାଶ । ନ ରହେ କଳମଷ ଲେଶ ॥
ସହଜେ ବ୍ରହ୍ମ ଦରଶନ । ଲଭଇ ସେହୁ ଯୋଗୀଜନ ॥
ପରମ ସୁଖ ସେ ଲଭଇ । ଜୀବନ୍ତେ ମୁକତ ହୁଅଇ ॥୧୮
ଏମନ୍ତ ଯେଉଁ ଯୋଗୀଜନ । ଯୋଗଧ୍ୟାନରେ ସଦା ମନ ॥
ସବୁଠି ସମାନ ଦେଖଇ । ସମଦରଶୀ ସେ ନିଶ୍ଚଇ ॥
ସବୁଠି ବ୍ରହ୍ମ ଛନ୍ତି ରହି । ସକଳ ସମାନ ଦିଶଇ ॥
ସ୍ଥାବରଅଦ ଭୂତ ଯେତେ । ଅଛନ୍ତି ଏ ବିଶ୍ୱ ଜଗତେ ॥
ସବୁଠି ବ୍ରହ୍ମ ଅଛି ରହି । କେ କାହାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନୋହି ॥
ଦେହଟା ତାଙ୍କୁଣି କେବଳ । ଦିଶଇ ନାନା ପରକାର
ଏକଇ ବ୍ରହ୍ମ ସବୁ ଦେହେ । ବିରାଜିଛନ୍ତି ଜାଣିନୁହେ
ଅଜ୍ଞାନ୍ୟ ନ ହେଲେ ବିନାଶ । ଏ ଜ୍ଞାନ ନ ହୋଇବ ଲେଶ
ଯୋଗୀର ଥାଏ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ । କରଇ ବ୍ରହ୍ମ ଦରଶନ
ଆପଣା ପର ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ । ସବୁଠି ସମ ଦରଶନ

ନିଜଠାରେ । ସେ ଅଛି ସକଳ ଭୂତରେ ॥
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଯହିଁରେ ପୂରିଛି ଜଗତ ॥
ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖଇ । ଆତ୍ମାରେ ସକଳ ଦେଖଇ ॥
ଯେ ଏମନ୍ତ ଦେଖଇ । ଆନ କେ ଦେଖି ନପାରଇ ॥ ୨୯
ଆତ୍ମରୂପେ ଭଗବାନ । ସବୁଠି ଅଛି ଯାର ଜ୍ଞାନ ॥
ମତେ ସବୁଠି ଦେଖଇ । ସକଳ ମୋଠାରେ ଦେଖଇ ॥
ଯେ ଦେଖିପାରଇ । ସେ ମତେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖଇ ॥
ତାକୁ ଦେଖଇ ନିଶ୍ଚୟ । ଏଥିରେ ନାହିଁଟି ସଂଶୟ ॥
ତାକୁ କରେ ଅନୁଗ୍ରହ । ମୋ କୃପା ଲଭେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୩୦
ଦେବେ ନାରାୟଣ । ବସନ୍ତି ଅନାଦି କାରଣ ॥
ଭଗବାନ ମତେ । ପୂଜଇ ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ନିତ୍ୟେ ॥
ଜ୍ଞାନେ ଅରାଧଇ । ସବୁଠି ଯେ ମତେ ଦେଖଇ ॥
ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ଜନ । ଅନ୍ତେ ମୋଠାରେ ପାଏ ସ୍ଥାନ ॥
ଥଙ୍ଗେ ସେ ମିଶଇ । ସାଯୁଜ୍ୟ ମୋକ୍ଷ ସେ ଲଭଇ ॥
କେବେ ନାହିଁ ନାଶ । ଏ କଥା ଜାଣ ତୁ ଅବଶ୍ୟ ॥
ତେଜୁ ସେ କରମ । କେତେ ବା କର୍ମଫଳମାନ ॥
ଯାହା କରେ । ଯେ ଭାବେ ଥାଉ ଏ ସଂସାରେ ॥
ବୋଲେ ଶିଷ୍ଟ ବା ଅଶିଷ୍ଟ । କେ ବୋଲେ ଦୁରାଚାର ଦୁଷ୍ଟ ॥
ଭବନ୍ତୁ ଯାହା ତାହା । ଶୋଚନା ନ କରଇ ତାହା ॥
ମୋଠାରେ ଥାଏ ଲୟ । ମୁଁ ତାର କେବଳ ଆଶ୍ରୟ ॥
ମତେ ଯେ ଭଜଇ । ଜୀବନ୍ତେ ମୁକତି ଲଭଇ ॥ ୩୧ ॥
ଯେତେକ ଭକ୍ତଜନ । ସବୁଠୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାକୁ ଜାଣ ॥
ଦୁଃଖେ ହୁଏ ଦୁଃଖୀ । ଅଥବା ପର-ସୁଖେ ସୁଖୀ ॥
ମଣେ । ସମଦରଶୀ ସବୁ ଜନେ ॥
ଦୁଃଖ କଥା ଶୁଣି । ଆପଣା ଦୁଃଖ ହେଲା ମଣି ॥

ଯେ ଦୁଃଖେ ମୁଁ ଯଥା କାତର । ସେ ବିନା ସେହୁ ପରକାର ॥
କେହୁ ଭୋଗିବ ଦୁଃଖ ସହୁ । ଆହା ମୁଁ କିଛି କଲନାହିଁ ॥
ସକଳେ ରହନ୍ତୁ ସୁଖରେ । କାହାର ଦୁଃଖ ନୋହୁ ତଳେ ॥
ଏମନ୍ତ ବାଞ୍ଛଇ ଯେ ଜନ । ଅଟେ ସେ ଭକତ ପରମ ॥ ୩୨

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପୁଣି ପଚାରେ ଅରଜୁନ । ଶୁଣ ହେ ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ॥
ଯେ ଯୋଗ କହିଲେ ଆପଣ । କିପରି ସ୍ଥିର ହେବ ମନ ॥
ମନତ ବଡ଼ଇ ଚଞ୍ଚଳ । ସ୍ଥିର ନୋହିବ କେଉଁବେଳ ॥
ପବନ ଧରିବା ମୁଠାରେ । କେ ଜାଣି ସମ୍ଭବ ବା ପାରେ ॥
ମନ ଧରିବା ତହୁଁ କଷ୍ଟ । ଯୋଗ ଅବଶ୍ୟ ହେବ ନଷ୍ଟ ।୩୩।
ସ୍ୱଭାବେ ଚଞ୍ଚଳ ଏ ମନ । ଅଜେୟ ଅଭେଦ୍ୟ ଏ ପୁଣ ॥
ସ୍ୱଭାବେ ଅଟେ ବଳଶାଳୀ । ଯେଣିକି ଗୃହେ ଯାଏ ଚଳି ।
ବିଷୟ ବାସନାରେ ବୁଡ଼ି । ରହିଛି ସଦା ମନ ବୁଡ଼ି ।
କାହାର ଅଛି ସାମରଥ । ଭେଦିପାରିବ ସେହୁ ପଥ ।
ଶରୀର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ । ସଦା ଏ ମନର ଅଧୀନ ॥
ମନର ଯେଉଁ ଉପଦ୍ରବ । କାଏ ବା କେମନ୍ତେ ଏଡ଼ିବ ।
ଯାହା ବିଷୟେ ତାହା କରେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଥାନ୍ତି ସଦା ଜ୍ୱରେ ।
ଦେହକୁ ଅବଶ କରଇ । ଯେତେଣେ ବିଷୟରେ ତେଣେ ନେ
ଏମନ୍ତ ମନ ଥାଇ ଦେହେ । ଯୋଗ ସମ୍ଭବ କେବେ ନୁହେଁ
ପବନ ଧରିବ କେସନ । ମନର ନିଗ୍ରହ ତେସନ
ହେ କୃଷ୍ଣ ଫେଡ଼ ମୋ ସଂଶୟ । କିପରି ମନର ନିଗ୍ରହ ।୩୪।

ଭଗବାନୁବାଚ ।

ହେ ମହାବାହୁ ଅରଜୁନ । ଯାହା ପୁଚ୍ଛିଲ ଏବେ ଶୁଣ
ଏ ବଡ଼ କଠିନ ବ୍ୟାପାର । ଚଞ୍ଚଳମନ ହେବ ସ୍ଥିର
ଏଥିରେ ନାହିଁଟି ସଂଶୟ । ଦୁଃସାଧ୍ୟ ମନର ନିଗ୍ରହ

ଜାଣ ହେ କ୍ଷାନ୍ତ । ଉପାୟ ଅଛି କୁନ୍ତୀସୁତ ॥
ଅଭ୍ୟାସ ବଇରାଗ ଦୁଇ । ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ ଅଟଇ ॥
ପ୍ରାପ୍ତ ଇଛା ତ୍ୟାଗ । ଅଟଇ ଏହା ବଇରାଗ । ୩୫ ।
ମନ ଯାହାର ନୁହେ ବଶ । ଏ ଯୋଗ ନ ପାଏ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଯତନେ ମନ ବଶ ହେଲେ । ଏ ଯୋଗ ସ୍ୱଳ୍ପରେ ମିଳେ ।୩୬

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପୁଣି ପଚାରେ ଅରଜୁନ । ଅଉ କଥାଏ କୃଷ୍ଣ ଶୁଣ ॥
ଯୋଗେ ଯାହାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥାଇ । ନାନାଦ ଯତନ କରଇ ॥
ନ ପାରେ ବଶ କରି ମନ । ନ ହୁଏ ଯୋଗ ସିଦ୍ଧି ପୂର୍ଣ ॥
ଏମନ୍ତ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଯୋଗୀମାନେ । ଲଭନ୍ତି କି ଗତି କେସନେ ।୩୭
ଏମନ୍ତ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଯୋଗୀଜନ । ଉଭୟପଥ ହରାଇଣ ।
ଉତ୍ତର ମାରଗ ନ ଚିହ୍ନି । ଏମନ୍ତ ନିରାଶ୍ରୟ ପ୍ରାଣୀ ।
ନ ହେଲା କେଉଁ କୂଳ ତୀର । କି ଦଶା ଭୋଗିବ ସେ ନର ।
କର୍ମଫଳକୁ ତେଜିଲା । ଜ୍ଞାନ ମାର୍ଗତ ନ ପାଇଲା ॥
ଦୁଇନାବରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲା । କେଉଁଟି ଧରି ନପାରିଲା ॥
ଚିନ୍ତୁଅଛି ମନେ ମୁହିଁ । ଏସନ ଦଶା କି ଲଭଇ ॥
ଯେସନ୍ତ ମେଘ ଛିନ୍ନ ହୋଇ । ଚେଭ୍ରରେ ଷୁଦ୍ର ସେ ଅଟଇ ।
ଏ ମିଶିପାରେ ବଡ଼ ସଙ୍ଗେ । ଗୁଳିତ ହୁଏ ବାୟୁବେଗେ ॥
ଅବସ୍ଥା ନ ପାଇ କାହିଁ ସ୍ଥାନ । ବାୟୁରେ ହୋଇଯାଏ ଲୀନ ।
ଏସନ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଯୋଗୀଗଣ । ହେବେ କି ପଥେ ବିନାଶନ ।୩୮
ହେ କୃଷ୍ଣ ଏ ମୋର ସଂଶୟ । ଛେଦନ କର ହେ ନିଶ୍ଚୟ ।
ତୁମ୍ଭ ବିନୁ କେହୁ ନାହିଁ ଆନ । ହରିବ ସଂଶୟ ମୋହନ ।୩୯

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ଶ୍ରୀପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ହେ ପାର୍ଥ ଧୀରମନେ ଶୁଣ ।
ତାହାର ବିନାଶ ଯେ ନାହିଁ । ଭଲରେ ମନ୍ଦ ଅଛି କାହିଁ ॥

[illegible] ଯେ ଯାଉଥିଲା । ଯାଇବେ ଯେଥ ବାଟୀ ହେଲା ॥
ତେଣୁ ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଲୋକେ ଥିଲେ । ନନ୍ଦନ୍ତି ନାହିଁ କେତେ ଭଲେ ॥
ହୋଇଲେ ତାର ପରଲୋକ । ନ ଭୁଞ୍ଜେ କେବେହେଁ ନରକ ॥
ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ କର୍ମମାନ । କରୁ ଯେ ଥାଏ ଅଜୀବନ ॥
ନିଷ୍କାମକରମ କରଇ । ତାକୁ ଦୁର୍ଗତି ନଲାଗଇ ॥
ଏମନ୍ତେ ଶୁଣ ଅରେ ବାପ । ତାହାକୁ ନଲାଗଇ ପାପ ।୪୦
ଏବେ କହିବା ପାର୍ଥ ଶୁଣ । ଏ ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟର କାରଣ ॥
ଥୋକାଏ ଯୋଗୀ ମନେ ଚିନ୍ତି । ବିଷୟସୁଖ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ॥
ମନ ତାଙ୍କର ସ୍ଥିର ନୁହେ । ତେଣୁ ସେ ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟ ହୁଏ ॥
ଏମନ୍ତ ଯୋଗୀ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନ । କାଳେ ଲଭଇ ନିଷ୍ଟେ ଜାଣ ॥
ସେଠାରେ ରହେ କଷ୍ଟଦନ । କ୍ଷୟ ହୋଇଲେ ତାର ପୁଣ୍ୟ ॥
ଜନମ ଲଭେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ । ପବିତ୍ର ଧର୍ମାଲୋକ ଘରେ।୪୧।
ଥୋକାଏ ଯୋଗୀ ଅଳ୍ପଜ୍ଞାନ । କି ହେବ ବୈରାଗ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ॥
ଏଣୁ ସେ ଅକ୍ଷମ ହୁଅନ୍ତି । ସାଧନା କରି ନ ପାରନ୍ତି ॥
ବଣା ହୋଇଲା ଯୋଗ ଯେଣୁ । ବନ୍ଧନ ନ ତୁଟଇ ତେଣୁ ॥
କେବଳ ଯୋଗୀଙ୍କ ଗୃହରେ । ଜନମ ହୁଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ॥
ସଂସାରେ ଏମନ୍ତ ଜନମ । ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଅଟଇ ଜାଣିମ ।୪୨।
ପୂର୍ବବାସନା ଦେହେ ଯେନ୍ନ । ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସେ ସେହୁ ମନ
ପୂର୍ବସଂସ୍କାର ଥାଏ ତାର । ମୁକ୍ତିବିଷୟେ ତତପର ॥
ତେଣୁ ସେ ଅଧିକ ଯତନ । କରଇ ହେ ପାଣ୍ଡୁନନ୍ଦନ ।୪୩।
ନ କର ଅଧିକ ଯତନ । ବିଶେଷ ଫଳ ପାଏ ଜାଣ ॥
ପୂର୍ବବାସନା ଟାଣିନିଏ । ବଳେ ଯୋଗରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତଏ ॥
ତା ମନ ରହ୍ନ ଅକ୍ଳେଶରେ । ତତ୍ତ୍ୱବିଷୟ ଜାଣିବାରେ
ତା ଇଚ୍ଛା ଏଡ଼େ ବଳବତୀ । ଅଧିକ ଫଳ ହୁଏ ପ୍ରାପ୍ତି ।୪୪
ଯତନଶୀଳ ଯୋଗୀ ଯେବେ । ଅଧିକ ଯତନ କରବେ

[illegible] ର ଉଦୟେ ॥
[illegible] ପଢ଼ିକି ଲଭନ୍ତି ।
[illegible] ଲଭନ୍ତେ ।୪୫
[illegible] । [illegible] ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୋଗୀ ଜାଣ ।
[illegible] । [illegible] ଜାଣ ॥
[illegible] । ଅଟଇ ସକଳ ପ୍ରଧାନ ॥
[illegible] ଯୋଗ ମତ । ତୁ ଯୋଗୀ ହୁଅ ହେ ନୃପତ ୪୬
[illegible] ଯେଉଁ ଜନ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦେଇ ମୋରେ ମନ ॥
[illegible] ମୋ ଭଜନ । ଅଟେ ସେ ଯୋଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ।୪୭
[illegible] ଭଣେ । ଭକତ ଥାଉ ତୋ ଚରଣେ ॥

[illegible] ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ [illegible] ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ [illegible] ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଧ୍ୟାନଯୋଗୋ ନାମ [illegible]ଧ୍ୟାୟଃ ।

—❉—

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଜ୍ଞାନଯୋଗ

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

[illegible] କହନ୍ତି ଭଗବାନ । ଅର୍ଜୁନ ଏ ବାକ୍ୟଟିକେ ଶୁଣ ।
[illegible] ମୋ ଠାରେ ମନ । ରଖିଣ ଦୃଢ଼େ କର ଧ୍ୟାନ ।
[illegible] ମୋହଠାରେ । ଭଜ ତୁ ଏକାନ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ॥
[illegible] ଅଭ୍ୟାସ ଏହୁପର । କର ତୁ ଆନ ନବିଗୁର ॥
[illegible] ତେବେ ମତେ । ସଂଶୟ ନଥିବ କାହିଁତେ ॥
[illegible] । ସବୁ ବିଭୂତ ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ॥
[illegible] ତୁ ନିଶ୍ଚୟ । କହୁଛି ଶୁଣ ଧନଞ୍ଜୟ । ୧ ।

ଯେ ଗୁହ୍ୟ ଏ ଯତ୍ନ ଜାଣିଲେ । ଜ୍ଞାନ ଲଭିବୁ ଅବହେଳେ ॥
ଅଧିକ ଯାଣିବାକୁ ତୋର । ବାକି ନଥିବ ଯେ ପ୍ରକାର ॥
ସେ ସବୁ ବିଷୟ ତୁ ଶୁଣ । ବୁଝାଇ କହିବା ବିଜ୍ଞାନ ॥
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ । ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶ ବିଶେଷ ॥
ଯା ଅନୁଭବେ ଅଛୁ ଜାଣି । ସେ ସବୁ କହିବି ବଖାଣି ॥
ମୋର ବିଷୟେ ଅଛି ଯାହା । ସମସ୍ତ କହିବି ମୁଁ ତାହା ॥
ଶୁଣିଲେ ସଂଶୟ ତୁଟିବ । କିଛିହିଁ ବାକି ନରହିବ ।୨।
ଦେଖ ଏ ସାରା ଜଗତରେ । ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ ବାସ କରେ ॥
ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଏ ମାନବ । କରିପାରଇ ଶ୍ରେୟ ଲାଭ ॥
ସହସ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ । କେହି ବା ଜଣେ ଯତ୍ନ କରେ
ଲଭିବାପାଇଁ ଅତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଥାଏ ଯାହାର ତେତେ ପୁଣ୍ୟ ॥
ଏପରି ସାଧକ ମଧ୍ୟରେ । କେହି ବା ଜଣେ ଥାଇପାରେ ॥
ସେ ମତେ ଯଥାର୍ଥ ଜାଣଇ । ପରମ ଅତ୍ମା ବୋଲି ମୁହିଁ ॥
ପ୍ରାକ୍ତନ ପୁଣ୍ୟ ଥାଏ ଯାର । ଏ ଜ୍ଞାନ ଲଭେ ସେହି ନର ।୩।
ମୋହର ପ୍ରକୃତ ଅବର । ଅଟଇ ଅଠ ପରକାର ॥
ପୃଥିବୀ ଜଳ ତେଜ ବାୟୁ । ଆକାଶ ମନ ବୁଦ୍ଧି ଏହୁ ॥
ଅହଂକାରକୁ ଘେନ ପୁଣି । ଅଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତ ହେ ଫାଲ୍ଗୁନୀ ॥
ଏ ଅଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତ ମୋ ଜାଣ । ନିକୃଷ୍ଟ ଅଟେ ଅରଜୁନ ॥
ଏଥିରୁ ଭିନ୍ନ ଅଛି ଜାଣ । ଜୀବ ପ୍ରକୃତ ମୋର ପୁଣ ॥
ପରା ପ୍ରକୃତ ତାକୁ କହି । ସେହି ସେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟଇ ॥
ଏହି ପ୍ରକୃତ ବଳେ ମୁହିଁ । ଜଗତ ଧାରଣ କରଇ ।୪।
ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ସହିତ । ଅର୍ଜୁନ ଏ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତ ॥
ଏ ଦୁଇ ପ୍ରକୃତିରୁ ଜାତ । ଏହା ତୁ ଜାଣିଥା ନିଶ୍ଚିତ ॥
ଏ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଳୟ କାରଣ । ଅଟଇ ମୁଁହି ହେ ଅର୍ଜୁନ ।୫।
ସୂତାରେ ଗୁନ୍ଥା ମଣି ପରି । ଜଗତ ମୋତେ ଅଶ୍ରା କରି

[illegible] ପାର ଅରଜୁନ । ମୋଠାରୁ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ ଜାଣ ।
[illegible] ସୂତ୍ରେ ଥାଏ । ବାହାରେ ତା ଦେଖା ନଯାଏ ।
[illegible] ଜାଣି ସେହ୍ନପର । ସକଳ ମଧ୍ୟେ ଅଛୁ ପୂର ।
[illegible] ଯେତେକ ଅଜ୍ଞଜନ । ନପାନ୍ତି ମୋର ଦରଶନ ।୭।
[illegible] ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ସୁତ । ମୁଁ ଅଟେ ସର୍ବଜ୍ଞ ବଦାତ ।
ଜଳରେ ରସରୂପେ ଥାଇ । ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଭା ମୁଁ ହି ।
ବେଦେ ମୁଁ ପ୍ରଣବ ଓଁକାର । ଅକାଶେ ଶବ୍ଦରୂପ ମୋର ।
ମାନବ ଜାତର ଉଦ୍ୟମ । ସାର ଶକତ ମୁଁ ଜାଣିମ ।୮।
ପବନ ଗନ୍ଧ ପୃଥିବୀର । ଅଗ୍ନିର ତେଜ ମୁଁ ନକର ।
ଏ ସର୍ବ ଭୂତର ଜୀବନ । ତପୀର ତପ ମତେ ଜାଣ ।୯।
ଏ ଚରାଚର ଜଗତର । ମୂଳ କାରଣ ମତେ ଧର ।
ବୁଦ୍ଧିମାନର ବୁଦ୍ଧି ମୁଁ ହି । ତେଜସ୍ୱୀ ତେଜ ମୁଁ ଅଟଇ ।୧୦।
ବଳବାନର ବଳ ମୁହିଁ । ଯେ ବଳେ କାମକ୍ରୋଧ ନାହିଁ ।
ପ୍ରାଣୀର କାମ ଅଟେ ମୁହିଁ । ଧର୍ମ ବଇରୀ ଯେ ନୁହଇ ।୧୧।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ରାଜସ ତାମସ । ଏ ଅଦ ଭାବ ଯେ ବିଶେଷ ।
ସର୍ବେ ମୋଠାରୁ ଉତପନ୍ନ । ମୁଁ ନୁହେ କାହାର ଅଧୀନ ।
ସକଳ ମୋହର ଅଧୀନ । ମୋତହୁଁ ନାହିଁ କେହୁ ଅନ ।୧୨।
[illegible] ତ୍ରିଗୁଣ ଜଡତ । ମୋହିତ କରେ ଏ ଜଗତ ।
[illegible] ମୋହେ ପଡ଼ି ଯେ ବୁଲନ୍ତି । ମୋତେ ସେ ଚିହ୍ନି ନପାରନ୍ତି ।
ମୁଁ ଅଟେ ପରମ ପ୍ରଧାନ । ମୋହର ନାଶ ନାହିଁ ଜାଣ ।୧୩।
[illegible] ଗୁଣମୟ ମାୟା ମୋର । ଅଟଇ ଅତି ଚମତ୍କାର ।
[illegible] ବଳ ଅଛି କାର । ତରିବ ଏ ମାୟା ଦୁସ୍ତର ।
[illegible] ମୋଠାରେ ଯେ ହୁଏ ପ୍ରପନ୍ନ । ଏକାନ୍ତେ ଭଜେ ଦେଇ ମନ ।
[illegible] କେବଳ ସହଜରେ । ଦାଇବୀ ମାୟା ତରିପାରେ ।୧୪।
[illegible] ପାପୀ ଅବିବେକ ଜନ । ମାୟା ମୋହିତ ଜ୍ଞାନହୀନ ।

ଆସୁର ସ୍ୱଭାବ । ସେ କାହିଁ ଚରଣ ପଶିବ ।୧୫
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ଯେ ମତେ ଯେ ଭାବେ ଭଜଇ ।
ଅପଦ ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ । ଥୋକାଏ ଭଜନ୍ତି ସେ ଭଲେ ।
ରୋଗରେ ହେଲେ କଳବଳ । ଡାକନ୍ତି ରଖ ଅଦମୂଳ ।
ଥୋକାଏ କରନ୍ତି ଭଜନ । ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଦିବ୍ୟ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଲଭ ଆଶେ । କେହୁ ବା ଭଜନ୍ତି ଅଶେଷେ ।
ଯେ ଲଭିଥାଏ ଦିବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ । ସେ କରେ ମୋହର ଭଜନ ।
ସୁକୃତାତ୍ମା ଶୁଦ୍ଧଜାତି ଜାଣି । ମୋତେ ଭଜନ୍ତି ଅର୍ଜୁନ ।୧୬
ମୋଠାରେ ରଖି ସ୍ଥିରମତି । ମୋ ବିନୁ ନାହିଁ ଆନ ଗତି ।
ଏମନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ମୋରେ । ଜ୍ଞାନୀ ଭଜଇ ନିରନ୍ତରେ ।
ତେଣୁ ସେ ଜ୍ଞାନୀ ଭକ୍ତ ମୋର । ପ୍ରଧାନ ଅଟଇ ନିକର ।୧୭।
ଏ ଗୁଣ ଭକତ ପ୍ରଧାନ । ଜ୍ଞାନୀ ମୋ ଆତ୍ମାର ସମାନ ।
ଭଜଇ ମୋତେ ଏକଧ୍ୟାନେ । ମୋ ବିନୁ ଆନକୁ ନ ଜାଣେ ।
ଅନ୍ୟ ଯେ ତିନି ଭକ୍ତଜନ । ସକାମ ତାହାଙ୍କ ଭଜନ ।
ଫଳ ଆଶାରେ ସେ ପୂଜନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ସୁକୃତି ଅଟନ୍ତି ।
ଯେ ମତେ ଯେମନ୍ତେ ଭଜଇ । ମୁଁ ତାକୁ ତେମନ୍ତ ମିଳଇ ।
ଅଭକ୍ତଠାରୁ ସେ ପ୍ରଧାନ । ଶୁଣ ହେ ବୀର ଅରଜୁନ ।୧୮
ବହୁତ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତରେ । ଜ୍ଞାନୀ ମୋ ରୂପ ଜାଣିପାରେ ।
ଜଗତ ବାସୁଦେବମୟ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ।୧୯।
ଆଉ ଯେତେକ ଭକ୍ତ ଜନ । ହରାଇ ଦିବ୍ୟ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ।
ପୂଜନ୍ତି ନାନାଦି ଦେବତା । ଯେ ଯେଉଁ ଫଳର ଦାତା ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତା ପୂଜନ୍ତି । ପୁତ୍ର କଳତ୍ର ଲଭ ଚିନ୍ତି ।
କେହୁ ବା ଭୈରବ ସାଧନ । ମାରଣ ବଶ ଉଚ୍ଚାଟନ ।
ଯେ ବିଧି ଯେଉଁ ଦେବତାର । ପୂଜନ୍ତି ସେହି ପ୍ରକାର ।୨୦
ଯେ ଯେଉଁ ଦେବତା ପୂଜଇ । ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିରେ ମନ ଦେଇ ।

... ନ । ମୁଁ ପୁଣି କରଇ ଅଚଳ ॥
... ଭଜଇ । ସେ ମୂରତିରେ ଫଳ ଦେଇ ॥୧
... ପ୍ରକାରେ । ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯେ ବଢ଼ାଏ ମନରେ ।
... ଅଚଳ କରାଇ । ଭକତି ଦୃଢ଼ କରେ ମୁହିଁ ॥
... ଯେତୁ ମନାସନ୍ତି । ସେ ଫଳ ସେ ଦେବ ଦିଅନ୍ତି ॥
... ଦେବ ପୂଜଇ । ଦେବତା ଦେବ ଅବା ଭଜଇ ।
... ଫଳର କରତା । ପ୍ରକାନ୍ତି ସେ ସେହୁ ଦେବତା ।
ମୁଁ ସେହୁ ଫଳର କରତା । ମୋ ବିନୁ ନାହିଁ ଅନ ଧାତା ॥
ଦେବତାଆଦି ଛନ୍ତି ଯେତେ । ମୋହର ଅଧୀନ ସମସ୍ତେ ॥
... ଦେବତାମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହି । ମୁଁ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀରୂପେ ଥାଇ ॥
... ଦେବତା ଦିଏ ଯାହା । ମୋହର ବଧାନଟି ତାହା ॥
... ଗତ ଫଳ ଲଭେ ନର । ମୁଁ ତାର ବିଧାତା ଈଶ୍ୱର ॥୨୨
... ଅର୍ଜୁନ ଧୀରେ ଶୁଣି । ଏଥିରେ ଅଛି ତାରତମ୍ୟ ॥
... ଫଳ ନୁହେ ଚିରସ୍ଥାୟୀ । କାଳେ ସେ ବିନାଶ ହୁଅଇ ।
... ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ଯାହାଙ୍କର । ଲଭନ୍ତି ସେହୁ ଏହା ଫଳ ॥
ନାନାଦି ଦେବତା ପୂଜନ୍ତି । ନାନାଦି ଫଳ ମନାସନ୍ତି ॥
... ଣା ବାଞ୍ଛା ଅନୁସାରେ । ଫଳ ଲଭନ୍ତି ସେହୁ ନରେ ।
... ଫଳ ଯଦି ମୁଁ ଦିଅଇ । ତଥାପି ନୁହଇ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ॥
... ଦେବତା ଯେହୁ ପୂଜେ । ସେ ତାଙ୍କୁ ମିଳନ୍ତି ସହଜେ ।
... ଲୋକରେ ସେ ବସନ୍ତି । ଅଳପ କାଳ ତହିଁ ସ୍ଥିତି ।
... ଯେ ଏକାନ୍ତେ ପୂଜଇ । ମୋର ସାକ୍ଷାତ ସେ ଲଭଇ ।
... ଫଳ ଅଟେ ଚିରସ୍ଥାୟୀ । ଜନ୍ମ ମରଣ ନାଶ ଯାଇ ॥
... ମୋକ୍ଷ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ । ମୁଁ ଦେଣ୍ଟୁ ପରମ ଆନନ୍ଦ ।୨୩
... ପାଞ୍ଚିବୁ ଏମନ୍ତ । କିମ୍ପା ନଭଜେ ମୋର ଚିତ୍ତ ।
... ଏ ଫଳ ତାରତମ୍ୟ । କିମ୍ପା ଭୁଲନ୍ତି ଏହୁ ଜନ ॥

ଶ୍ରମତ ଅଟଇ ସମାନ । ଫଳରେ ଏତେ ଭେଦ ପୁଣ ?
ମତେ ନଭଜି ତାହିଁ ପାଇଁ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେବତା ପୂଜେ କେହୁ ॥
କହୁଛି ଏଥିର କାରଣ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ସାବଧାନେ ଶୁଣ
ଅଜ୍ଞାନୀ ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧି ଜନ । ନଜାଣେ ମୋ ଗୁଣ ଧର୍ମ ॥
ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅବିନାଶୀ ମୁହିଁ । ସବୁଠୁ ଉତ୍ତମ ଅଟଇ ॥
ପରମ ସ୍ୱରୂପ ମୋହର ତାହାଙ୍କୁ ନହୁଏ ଗୋଚର ॥
ମୁଁ ଅଟେ ମାୟାରୁ ଅତୀତ । ଏ କଥା ନଜାଣେ କହିତ ॥
ମୋର ସ୍ୱରୂପ ଜଣାନାହିଁ । ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିବଣା ହୋଇ ॥
ସଂସାର ରକ୍ଷା ହେତୁ ମୋର । ନାନାବିଧ ଲୀଳା ଅବତାର ॥
ସେ ଲୀଳାବଶୁଁ ଦେହ ଧରେ । ସଂସାରେ ଦେବତାରୂପରେ ॥
ଅଜ୍ଞାନୀ ଜନର ବିଶ୍ୱାସ । ଏସବୁ ଦେବତା ବିଶେଷ ॥
ମୋଠାରୁ ଅଟନ୍ତି ସେ ଭିନ୍ନ । ଦଅନ୍ତି ଫଳ ତତକ୍ଷଣ ॥
ତେଣୁ ସେ ତାହାଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି । ମତେ ଆଦର ନକରନ୍ତି ॥
ତେଣୁ ଲଭନ୍ତି ଯେଉଁ ଫଳ । ବିନାଶ ଯୋଗ୍ୟ ତା କେବଳ ॥
କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁର ଅଟେ ତାହା । ଜାଣି ନପାରେ ମୂଢ଼ ଏହା ॥୨୪॥
ଯୋଗମାୟାରେ ସମାବୃତ । ରହଇ ଯେଣୁ ମୁଁ ନିୟତ ।
ସକଳ ଲୋକରେ ପ୍ରକାଶ । ତେଣୁ ମୁଁ ନହୁଏ ଅବଗ୍ୟ ॥
ଜନ୍ମମରଣ ମୋର ନାହିଁ । ମୂଢ଼ ଏ କଥା ନଜାଣଇ ॥
ତେଣୁ ଯେତେକ ଅଜ୍ଞଜନ । ନପାନ୍ତି ମୋର ଦରଶନ ॥
ମୋହର ମାୟା ଚମତ୍କାର । ଅଘଟ ଘଟାଏ ନିକର ॥
ମୋହର ପ୍ରଜ୍ଞାର ବିଳାସ । ସେ ମାୟା ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ॥
ଗୁଣତ୍ରୟ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୋରମାୟା । ତମ-ସ୍ୱରୂପ ତାର କାୟା ।
ମୋହରଠାରୁ ହୋଇ ଜାତ । ଘୋଡ଼ାଏ ମତେ ସେ ନିୟତ ।
ଯେ ମାୟା ଭେଦ ନ ପାରିବ । ମତେ ସେ ଦେଖି ନପାରିବ ॥
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ । ଏ ତିନିକାଳ ପ୍ରାଣୀଗଣ ॥

ମୋଷୀଙ୍କି ଜାଣିଇ । ମତେ କେ ଜାଣି ନ ପାରଇ ॥
ମୋହଠାରୁ ଜାତ । ମୁଁ ତାର ଅଣପୃ ନିଶ୍ଚିତ ॥
ମାୟା ମୋହର ଅଧୀନ । ମୁଁ ନୁହେ ମାୟା-ମୁଗ୍ଧ ଜାଣ ॥
... ସେ ନ କରେ ମୋହିତ । ମୁଁ ନୁହେ ତାହାର ଆୟତ୍ତ ॥
... ଛଡ଼ା ଅନ ଅଜ୍ଞଜନ । ହୁଅଇ ମୋ ମାୟା ଅଧୀନ ॥
ମାୟାମୋହରେ ବଣ ହୋଇ । ମୋ ତଥା କେହି ନ ଜାଣଇ ॥
... ରେ ମୋହର ଭଜନ । ମୋ ନାମ ନଦରେ ସ୍ମରଣ ॥୨୬
... ପରନ୍ତପ ହେ ଭାରତ । ଶୁଣ କହୁଛୁ ହେତୁ ତତ୍ତ୍ୱ ॥
... କାଳରେ ଯେତେବେଳ । ଏ ସ୍ଥୂଳ ଦେହ ଜାତ ହେଲା ॥
... ତ୍ରି ହୁଏ ଇଚ୍ଛା ଦ୍ୱେଷ । ଘଟାଏ ଦ୍ୱନ୍ଦ ସେ ବଶେଷ ॥
... ହାଙ୍କୁ ମଣେ ଅନୁକୂଳ । କାହାକୁ ଅବା ପ୍ରତିକୂଳ ॥
... ନ୍ତ ଦ୍ୱନ୍ଦରେ ପଡ଼ଇ । ବବେକ ହଏ ସେ ହଜାଇ ॥
... ବିକ ହୋଇଲେ ବନାଶ । ମୋହ ଯେ ଘୋଟଇ ବିଶେଷ ॥
... ସୁଖୀ ଅବା ଦୁଃଖୀ ମଣେ । ଧାଉଥିଅଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
... ତାହାର ଦେଳ କାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ମୋତେ ନଲଭଇ ॥୨୭
... ଜନ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମମାନ । କରିପାରଇ ଆଚରଣ ॥
... ପାର ପାପ ନାଶଯାଏ । ସକଳ ଦ୍ୱନ୍ଦ-ମୁକ୍ତ ହୁଏ ॥
... ଜନ ମାୟାରେ ନ ହୁଡ଼ । ମୋହକୁ ଦଅଇ ଘଉଡ଼ ॥
... ତା ଚତ୍ତ ଥୟ ହୁଏ । ଭଜଇ ମତେ ଏକାଲୟେ ॥
... ନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପରଂବ୍ରହ୍ମ । ମୋ ଭନ୍ନ ଅନ ନାହିଁ ପୁଣ ॥
... ଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାର । ଦୃଢ଼େ ଭଜଇ ସେ ନିକର ॥୨୮
... ନ୍ତୁ ହେବେ ମୁକ୍ତ । ଯତନ କରନ୍ତି ନିୟତ ॥
... ନେ ମତେ ଅଣ୍ଡା କର । ଲଗନ୍ତି ହବସ ଶର୍ବଗ୍ଧ ॥
... ଶ୍ୱୟୁ ଜାଣନ୍ତି । ପରମବ୍ରହ୍ମକୁ ଚିହ୍ନନ୍ତି ॥
... ଦେହଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ଏକଥା ଜାଣଇ ସେ ଜନ ॥

ଏ ସବୁ ବିଷୟ ଜାଣିଲ । ଅଧିଭୂତ ଜ୍ଞାନ ତାକୁ କହି
ଯେଉଁ କର୍ମମାନ କଲେ । ଆତ୍ମାକୁ ଦେଖିପାରେ ହେଲେ
ସକଳ ତାକୁ ଯାଏ ଜଣା । ସେ କେବେ ନୁହେ ପଥବଣା ॥ ୨୯
ସକଳ ଭୂତେ ଅଛି ମୁହିଁ । ତେଣୁ ଅଧିଭୂତ ବୋଲଇ ॥
ସକଳ ଦେବମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ । ଅଧିଦୈବ ମୁଁ ଅଟଇ ॥
ସକଳ ଯଜ୍ଞମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ । ଅଧିଯଜ୍ଞ ତେଣୁ ବୋଲଇ ॥
ଯେ ଜାଣେ ମୋତେ ଅଧିଭୂତ । ଅଧିଦୈବ ମୁଁ ନିମୃତ ॥
ଅଧିଯଜ୍ଞ ମୁଁ ବୋଲି ଜାଣେ । ମୋଠି ଆସକ୍ତ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ଏମନ୍ତ ଜନ ମୃତ୍ୟୁକାଳେ । ମତେ ଜାଣଇ ଅବହେଳେ ॥
ମୃତ୍ୟୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଲେ ତାର । ନ ଭୁଲେ କେବେ ନାମ ମୋର
ମୋହର ଭକତ ଯେ ଜନ । ମତେ ନ ଭୁଲଇ କଦାଚନ ।
ସେ କେବେ ନୁହେ ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟ । ଏ କଥା ଜାଣ ତୁ ନିଶ୍ଚେ ॥ ୩୦
ଜଗତବନ୍ଧୁ ସିଂହ ଭଣେ । ହୋ ମନ ଥାଉ ତୋ ଚରଣେ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟା ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟା-
ସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୁପନିଷତ୍ସୁ
ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନ
ସମ୍ବାଦେ ବିଜ୍ଞାନଯୋଗୋ ନାମ
ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ତାରକବ୍ରହ୍ମ ଯୋଗ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପୁଣି ପଚାରେ ଅରଜୁନ । ଶୁଣ ହେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଧାନ
କି ବସ୍ତୁ ଅଟେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମ । ତାହାକୁ କହନ୍ତି କରମ
ଅଧିଭୂତ ବା ଅଧିଦୈବ । କି ବସ୍ତୁ କହ ଚିହ୍ନିବ

ଏ ଶରୀରରେ । କିପରି ଅଛନ୍ତି କେଉଁଠାରେ ॥
ଯୋଗୀ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଭକ୍ତ । ମରଣ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ॥
ମରଣ ଯାତନା ଲଭିଣ । ହରାଉଥିବେ ସ୍ମୃତିଜ୍ଞାନ ॥
ଚେତନା ହଜିଯାଉଥିବ । ବଳେ ଅବଶ ପରି ହେବ ॥
ସେକାଳେ ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଣେ । କିପରି ସଂଶୟ ମୋ ମନେ ॥୨॥

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଯାହାର କ୍ଷୟ ବୃଦ୍ଧି ନାହିଁ । ସେ ବସ୍ତୁ ଅକ୍ଷର ଅଟଇ ॥
ଯେ ବସ୍ତୁ ଅକ୍ଷର ପରମ । ତାହାର ନାମ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମ ॥
ପ୍ରକୃତିର ଯେ ଅଧିକାରଣ । ତାହାର ନାମଟି ପରମ ॥
ସକଳ ଅନାଦି କାରଣ । ନାମ ତାହାର ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମ ॥
ଯାହାର ନାହିଁଟି ବିନାଶ । ଯେହୁ ଅଟନ୍ତି ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ॥
ସୃଷ୍ଟି ବ୍ୟାପି ରହିଛନ୍ତି । ଜଗତ କାରଣ ଅଟନ୍ତି ॥
ପୁଣି ଯେ ରୂପରେଖ ଶୂନ୍ୟ । ତାହାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଜାଣ ॥
[illegible] ଯେଉଁ ଆତ୍ମଭାବ । ଦେହକୁ ଆଶ୍ରେ କରିଥିବ ॥
[illegible] ନାମଟି ତାହାର । ଦିବ୍ୟଚିତ୍ତରେ ହେତୁ କର ॥
[illegible] ପୁଣି ଜୀବାତ୍ମା ବୋଲାଇ । ପରମେଶ୍ୱର ଅଂଶ ସେହି ॥
[illegible] ପରମ ଈଶ୍ୱର । ଜୀବ ପରମ ଏ ବେଭାର ॥
[illegible] ପ୍ରାଣୀ ଜାତ । ଏକରୁ ଅନେକ ସମ୍ଭୂତ ॥
[illegible] ପଞ୍ଚ ହୋମଦାନ । ହୁଅଇ ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୟାଗେ ପୁଣ ॥
[illegible]ହାରେ ଯଜ୍ଞ ହୁଏ । ସେ ପୁଣି କରମ ବୋଲାଏ ॥୩॥
[illegible] ବିନାଶ ନିଶ୍ଚିତ । ତାହାର ନାମ ଅଟେ ଭୂତ ॥
[illegible] ନାଶ ଯାଏ । ଏ ହେତୁ ସେ ଭୂତ ବୋଲାଏ ॥
[illegible] ଆଶ୍ରେ କରି । ଦେବାଦି ରହନ୍ତି ଅଗୋଚର ॥
[illegible] ତହିଁଥାଏ । ତେଣୁ ଅଧିଭୂତ ବୋଲାଏ ॥
ଯେ ପୁରୁଷ । ଦେହପୁରରେ କରେ ବାସ ॥

ପୃଥ୍ୱୀମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟେ ଥାଏ । ଅଧିଦୈବତ ସେ ବୋଲାଏ ।
ତାହାଙ୍କ ଅଂଶରୁ ଉପୁଜି । ଅଟନ୍ତି ସର୍ବ ଦେବଗଣ ।
ବିଶ୍ୱମୂରତ ଯାହାର । ସମଷ୍ଟି ଦେବଗଣଙ୍କର ।
ଯା ଅଂଶ ସୂର୍ଯ୍ୟରୂପ ଧରେ । ବସଇ ଚକ୍ଷୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ।
ପ୍ରକାଶକ ତେଜ ଦିଅଇ । ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ସେ ବୋଲାଇ ।
ଅଧିଦୈବତ ଏ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ । କହିଲୁଁ ଶୁଣ ଅରଜୁନ ।
ହେ ଦେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅରଜୁନ । ମତେ ତୁ ଅଧିଯଜ୍ଞ ଜାଣ ।
ଏରୂପେ ଦେହମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ । ସନ୍ତତ ବିହାର କରଇ ।
ସର୍ବଯଜ୍ଞର ମୁଁ ବିଧାତା । ପୁଣି ତହିଁର ଫଳଦାତା ।
ସର୍ବଯଜ୍ଞର ଅଭିମାନୀ । ଯଜ୍ଞସ୍ୱରୂପ ବିଷ୍ଣୁ ଜାଣି । ୪ ।
ମରଣକାଳେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ । କେବଳ ମତେ ଚିନ୍ତେ ପୁଣି ।
ସ୍ମରଣ କରୁ କରୁ ମତେ । ଶରୀର ତେଜଇ ନିଭୃତେ ।
ମୋହର ଭାବ ମନେ ଚିନ୍ତି । ଶରୀର ତେଜି ଚଳିଯାନ୍ତି ।
ସେ ମୋର ସ୍ୱରୂପକୁ ପାଏ । ଏଥିରେ ନାହିଁଟି ସଂଶୟେ । ୫ ।
ଯେ ଯେଉଁ ଭାବ ମନେ ଚିନ୍ତି । ମରଣେ ଏ ଦେହ ଛାଡ଼ନ୍ତି ।
ସେ ସେହି ଭାବକୁ ପାଆନ୍ତି । ଅର୍ଜୁନ ଜାଣ ଏ ନିଶ୍ଚିତ । ୬ ।
ତେଣୁ ସନ୍ତତ ମୋତେ ଚିତ୍ତେ । ସ୍ମରଣ କରୁଥାଅ ନିତ୍ୟେ ।
ମୋଠାରେ ମନ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯାଅ ବେଗ ହୋଇ ।
ମୋତେ ତୁ ପାଇବୁ ନିଶ୍ଚୟ । ଏଥିରେ ନାହିଁ ସଂଶୟ । ୭ ।
ଶୁଣ ହେ ପାର୍ଥ ଦେଇ ମନ । ଚଞ୍ଚଳ ନ କରିବ ମନ ।
ଚିତ୍ତ ଚୈତନ୍ୟ ମୋରେ ଦେଇ । ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତେ ଯେ ଭଜଇ ।
ଅଭ୍ୟାସ ଯୋଗବଳେ ନିତ୍ୟେ । ସେହୁ ସ୍ମରଣ କରେ ମତେ ।
ନିତ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ସଂସ୍କାର ଜନମଇ ଭଲେ ।
ସଂସ୍କାର ଯେତେ ଦୃଢ ହୁଏ । ସ୍ମରଣଶକ୍ତିକି ବଢାଏ ।
ସଂସ୍କାରବଳେ ଯଥାକାଳେ । ଅଥବା ମରଣର ବେଳେ ।

ସ୍ମରଣପଥେ ଅବଚ୍ଛେଦରେ | ଈଶ୍ୱରଚିନ୍ତା ଉଦେ କରେ ||
ସେ ଭାବ ହୋଇଲେ ଉଦିତ | ଜୀବର ଘୁଞ୍ଚଇ ଜୀବତ୍ୱ ||
ପରମ ପୁରୁଷରେ ସ୍ଥିତ | ଲଭଇ ଜୀବ ମୋକ୍ଷଗତି | ୮ |
ଈଶ୍ୱର ପରମ ପୁରୁଷ | ଆଦିତ୍ୟପରି ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ||
ସର୍ବଜ୍ଞ ଅନାଦି ଅନନ୍ତ | ସକଳ ଲୋକର ପାଳକ ||
ଅଚିନ୍ତ୍ୟରୂପ ତାହାଙ୍କର | ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଜଗତର ||
ଅଣୁଠୁ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ | ପ୍ରକୃତିପର ସେ ଅଟଇ ||
ଏମନ୍ତ ଲକ୍ଷଣରେ ଯୁକ୍ତ | ଅଟନ୍ତି ଈଶ୍ୱର ନିଯୁତ ||
ତାଙ୍କୁ ଯେ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି | ତାଙ୍କଠାରେ ସେ ଲୀନ ହୋନ୍ତି | ୯ |
ଯେ ଲୋକ ମରଣକାଳରେ | ନିଶ୍ଚଳମନେ ମତେ ସ୍ମରେ ||
ସେ ଅବା ଭକତିରେ ମତେ | ମରଣସମୟରେ ଚିନ୍ତେ ||
ଯୋଗବଳରେ ମୃତ୍ୟୁକାଳେ | ଯେ ପ୍ରାଣାୟାମ କରେ ହେଲେ
ସୁଷୁମ୍ନାନାଡ଼ି ବାଟ ଦେଇ | ପ୍ରାଣବାୟୁକୁ ଆକର୍ଷଇ ||
ଦୁଇଭ୍ରୂଲତା ମଧ୍ୟସ୍ଥଳେ | ଦ୍ୱିଦଳ ଲଲାଟକମଳେ ||
ପ୍ରାଣବାୟୁକୁ ତହିଁ ସ୍ଥିର | ରଖିଣ ସ୍ମରଇ ଈଶ୍ୱର ||
ଏମନ୍ତ ଯୋଗୀ ଜ୍ଞାନୀ ଭକ୍ତ | ମତେ ସେ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରାପତ | ୧୦ |
ବେଦଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ନିକର | ଯାହାକୁ କହନ୍ତି ଅକ୍ଷର ||
ବିଷୟାସକ୍ତିଶୂନ୍ୟ ଯତି | ଯାହାଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହୋନ୍ତି ||
ଯାହାଙ୍କୁ ଜାଣିବାର ପାଇଁ | ସାଧକ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋଇ ||
ସଂକ୍ଷେପେ କହିବା ବୁଝାଇ | କି କି ଉପାୟେ ତାଙ୍କୁ ପାଇ | ୧୧ |
ନିରୋଧି ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ | ନ ଗୃହେ ଯେପରି ବିଷୟ ||
ମନକୁ ବିଷୟରୁ ଆଣି | ବନ୍ଦି କରିବ ହୃଦେ ପୁଣି ||
ଚଞ୍ଚଳ ମନ କର ଥୟ | ଅଭ୍ୟାସବଳେ ଏହା ହୁଏ ||
[illegible] ବାସନା ତେଜିବ | ବିଷୟଚିନ୍ତା ନ କରିବ | ୧୨ |
[illegible]ପବନ ଭ୍ରୂରୁମଧ୍ୟେ | ରଖିବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିରୁଦ୍ଧେ ||

...ଗଟରେ ବସିବ । ଓଁ ଏକାକ୍ଷର ଉଚ୍ଚାରିବ ॥
। ସ୍ମରଣ କର ମନେ । ତେଜିବ ଶରୀର ଯତନେ ॥
...ମ ଗତି ସେ ପାଇବ । ଏ ତଥ୍ୟ ଅଟଇଟି ଧ୍ରୁବ ।୧୩
...ୟ ଉପାୟ ଏବେ ଶୁଣ । କହୁବା ଅଛେ ଅରଜୁନ ॥
...ଳ ଉପାୟ ତେଜଣି । ଯେ ମତେ କରଇ ସ୍ମରଣ ॥
...ଃଖରେ ଅଥବା ସୁଖରେ । ସମ୍ପଦ ବିପଦକାଳରେ ॥
...ରଷ ବିଷାଦରେ ଜାଣି । ମୋ ନାମ ଯେ କରେ ସ୍ମରଣି ।
...ଆଶ୍ରା ଭରସା ଅନ ନାହିଁ । ମୋ ବିନୁ ଅନ ନ ଜାଣଇ ॥
ମୁହିଁ ତାହାର ଗତି ମୁକ୍ତି । ଏମନ୍ତେ ମତେ ସୁମରନ୍ତି ॥
ସବୁକାଳରେ ମୋର ନାମ । କରଇ ଭଜନ ସ୍ମରଣ ॥
ଏମନ୍ତ ଭକ୍ତି-ଯୁକ୍ତ ଯୋଗୀ । ସାଧଇ ହୋଇ ସର୍ବତ୍ୟାଗୀ ॥
ମୁଁ ପୁଣ ନୁହଇ ତାଙ୍କୁ ଦୂର । ସୁଲଭେ ଲଭେ ସେ ଈଶ୍ୱର ।୧୪
ମତେ ଯେ ଯୋଗୀଜନ ପାଏ । ଅନିତ୍ୟ ଜନମ ନ ପାଏ ॥
ଜନନୀ-ଜଠର କଷଣ । ନ ଲଭେ ସେହୁ କଦାଚନ ॥
ମୁକତି ଲଭଇ ସେ ଯେଣୁ । ଜନ୍ମମରଣ ନାହିଁ ତେଣୁ ।୧୫
ଅବ୍ରହ୍ମ ଚଉଦଭୁବନ । ଯେ କରେ ଯେଠାକୁ ଗମନ ॥
ଭୋଗ ସରିଲେ ଫେରଇ ସେ । ପୁଣି ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ବସେ ॥
ନାନାଦି କଷ୍ଟମାନ ସହି । ଜନନୀ-ଜଠରେ ରହଇ ॥
ଲଭଇ ଅଶେଷ କଷଣି । ପୁଣି ସେ ହୁଅଇ ଜନମ ॥
ମତେ ଯେ ପାଏ ଅରଜୁନ । ତାହାର ନାହିଁ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ।୧୬
ମନୁଷ୍ୟର ଦେବତାର । ଗୋଟିଏ ଦିବସ ଯାହାର ॥
ସହସ୍ର ଦେବଯୁଗେ ପୁଣି । ବ୍ରହ୍ମାର ଏକରାତି ଗଣି ॥
ବ୍ରହ୍ମାର ଏକ ରାତି ଦିନ । ପ୍ରକୃତ ଅହୋରାତ୍ର ଜାଣ ।୧୭
ବ୍ରହ୍ମାର ଦିବସରେ ପୁଣି । ଜଗତ ହୁଏ ଉତପନ୍ନ
ପ୍ରଳୟ ହୁଅଇ ରାତିରେ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝ ସୁଜ୍ଞାନରେ

ଜାନ୍ତ । ତହିଁରେ ହୁଏ ପୁଣି ଲୀନ ।
ଜଗତ । ସଚରାଚର ଯାତାୟାତ ।୧୮।
ସକଳ ଜଗତ । ବାରମ୍ବାର ହୁଏ ଜାତ ।
ପ୍ରଳୟେ ଥର ଭୂତପନ୍ନ । ହୋଇଣି କରମଅଧୀନ ।୧୯।
ଧାରଣ ଏହୁ ଜଗତର । ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ଯେ ନାହର ।
ସେ ପୁଣି ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅଟଇ । ପ୍ରଳୟବେଳେ ନାଶ ଯାଇ ।
ତହିଁରୁ ଅତ ସୂକ୍ଷ୍ମତର । କାରଣ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭର ।
ଜଗତ ପ୍ରଳୟ ହୋଇଲେ । ବିନାଶ ନ ଯାନ୍ତି ସେ ଭଲେ ।
ପରମଆତ୍ମା ତାର ନାମ । ଅଟନ୍ତି ସେ ଅଦକାରଣ ।।
ସେ ଅଟେ ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନ । ଅନାଦ ଅନନ୍ତ କାରଣ ।
ତାହାର ରୂପ ରେଖ ନାହିଁ । ନିର୍ଗୁଣ ପୁଣି ସେ ଅଟଇ ।।
ତର୍କରେ ନ ହୁଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ବୁଦ୍ଧି ସେଠାରେ ପରାହତ ।।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୁଝି ନ ପାରଇ । ସ୍ୱଭାବେ ତାର ନାମ ନାହିଁ ।।
ଅଛଇ ସେ ଏହୁ ଜଗତେ । ବିନାଶ ନୁହେ କଦାଚିତେ ।୨୦
ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅଚର ଅକ୍ଷର । ପରମଧାମ ସେ ଜୀବର ।
ସେ ମୋର ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ । ସେ ସ୍ଥାନ ମୋତେ ବୋଲି ଜାଣ
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମାଳ ମାଳ ହୋଇ । ଯା ଲୋମକୂପେ ବିରାଜଇ ।
ସକଳ ଘଟେ ଛନ୍ତି ପୂର । କାରଣ ଅଟନ୍ତି ସବୁର ।
ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତି ଯେ କରିବ । ପରମପୁରୁଷ ପାଇବ ।୨୨।
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ଭରତକୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତୁହି ।।
କାଳମହିମା ଏବେ ଶୁଣ । ଯେତେବେଳେ ଯାହାର ମରଣ ।।
ଯୋଗୀଏ କାଳ ଅନୁସରି । ମଲେ ଏ ସଂସାରେ ନ ଫେରି ।
ଯୋଗୀଏ ପୁଣି ଦେହ ଧରି । ଅନନ୍ତ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ଫେରି ।୨୩
ଜ୍ୟୋତି ଯେ ଦିବସ । ଉତ୍ତରାୟଣ ଛଅମାସ ।
ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପୁଣି ଯେଉଁ । ଏକାଳେ ଯାହାର ମରଣ ।

ଅର୍ଚ୍ଚିପଥ ତାର ନାମ । ଏ ପଥେ ଯେ କରେ ଗମନ ॥
ଅଗ୍ନିଲୋକରେ କରେ ବାସ । ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କୁ କରେ ତୋଷ ॥
ସେଠାରୁ ଜ୍ୟୋତିଲୋକେ ଯାଏ । ଜ୍ୟୋତି ଦେବତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ॥
ସେଠାରୁ ଗମନ କରଇ । ଦିବସଲୋକରେ ବସଇ ॥
ଦିବସ ଦେବ ତୋଷ ହେଲେ । ଉତ୍ତରାୟଣଲୋକେ ମିଳେ ॥
ସେଠାରୁ କରଇ ଗମନ । ଆଦିତ୍ୟଲୋକେ ତାର ସ୍ଥାନ ॥
ଆଦିତ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ମନାଇଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ବସେ ଯାଇ ॥
ଶେଷେ ବିଦ୍ୟୁତଲୋକ ପାଏ । ବିଦ୍ୟୁତ ଦେବତା ମନାଏ ॥
ପୁରୁଷ ଅମାନବ ଜାଣ । ସେଠାରେ ହୁଏ ଦରଶନ ॥
ସେ ଦେବ ଏମନ୍ତ କରନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରାନ୍ତି ॥
ଏତେ ଲୋକରେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି । କ୍ରମମୁକ୍ତିର ଅନୁଗାମୀ ॥
ଏତେ ଦେବତା ତୋଷ କରି । ଏତେ ଲୋକରେ ସେ ବିହରି ॥
ଯୋଗିଏ ପାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମସ୍ଥାନ । ନାହିଁ ତାଙ୍କର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ॥
ତେଣୁ ଉତ୍ତରାୟଣକାଳେ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦିବାବେଳେ ॥
ମରଣ ହୁଅଇ ଯାହାର । ଅବଶ୍ୟ ସଦ୍ଗତି ତାର ॥
ନିଷ୍କାମକର୍ମ୍ମ ଯୋଗୀଗଣ । ଏ ପଥେ କରନ୍ତି ଗମନ ।୨୪
ସକାମକର୍ମ୍ମ ଯେ କରଇ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ ସେ ଗମଇ ॥
ଧୂମରଜନୀ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ । ଦକ୍ଷିଣାୟନ ପୁଣି ଲକ୍ଷ ॥
ଏକାଳେ ଯେ ଦେହ ତେଜଇ । ପୁଣି ସେ ଜନମ ଲଭଇ ॥
ଧୂମଲୋକରେ ତାର ସ୍ଥାନ । ଧୂମଦେବତା ଦରଶନ ॥
ସେ ଦେବ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ । ରାତ୍ରିଲୋକକୁ ପୁଣି ଚଳେ ॥
ରାତ୍ରିଦେବଙ୍କୁ ତୋଷ କରି । ଲଭଇ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷପୁରୀ ॥
ଏ ଲୋକ ଦେବତା ସନ୍ତୋଷେ । ଦକ୍ଷିଣାୟନଲୋକେ ବସେ ॥
ସେଠାରୁ ପିତୃଲୋକେ ଚଳେ । ପିତୃଦେବତା ତୋଷେ ଭଲେ ॥
ପିତୃଲୋକରୁ ଚଳିଯାଇ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକରେ ସେ ବସଇ ॥

[illegible] । ପୁଣି ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ଆସେ ଫେରି ॥
[illegible] । ତେଣୁ ଜନମ ତାର ନିତ୍ୟ ॥
କରମଫଳ ଭୋଗ ଶେଷେ । ସ୍ୱର୍ଗଲୋକରୁ ପୁଣି ଖସେ ॥
ପୁଣି ବାସନାସୂତ୍ର ଧରି । ସଂସାରେ ଆସେ ଫେରି ॥
ତେଣୁ ଦକ୍ଷିଣାୟନକାଳେ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ରାତ୍ରବେଳେ ॥
ମରଣ ଲଭଇ ଯେ ନର । ଏ ପଥେ ଗମନ ତାହାର ।୨୫।
ଶୁକ୍ଳ କୃଷ୍ଣ ଦୁଇପଥ । ଜଗତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନିତ୍ୟ ॥
ଶୁକ୍ଳପଥେ ଯେ ଗମଇ । ପୁଣି ଜନମ ତାର ନାହିଁ ॥
କୃଷ୍ଣପଥରେ ଯାର ଗତି । ଅବଶ୍ୟ ଜନମ ଲଭନ୍ତି ।୨୬।
ଯେ ଯୋଗୀ ଜାଣେ ମାର୍ଗତତ୍ତ୍ୱ । ନୁହନ୍ତି ସେହୁ ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ ॥
ଶୁକ୍ଳମାର୍ଗ ଦେବଯାନ । କୃଷ୍ଣକୁ ପିତୃଯାନ ଜାଣ ॥
ଶୁକ୍ଳପଥ ଜ୍ଞାନମୟ । ସେ ପଥେ ମୋକ୍ଷହିଁ ନିଶ୍ଚୟ ॥
କୃଷ୍ଣପଥଟି ତମୋମୟ । ସଂସାରବନ୍ଧନ ନିଶ୍ଚୟ ॥
ତେଣୁ ମୁଁ ବୋଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । କର ତୁ ଯୋଗର ସାଧନ ।୨୭।
ଏହି ଅଧ୍ୟାୟେ ଯେଉଁ ତତ୍ତ୍ୱ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ହୋଇଛୁ ସମସ୍ତ ॥
ଶାସ୍ତ୍ର ବେଦାଦିଙ୍କ ତପ । ସକଳ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ଜପ ॥
ଆଦି ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ୍ମମାନ । ନୁହେ ଏ ତତ୍ତ୍ୱର ସମାନ ॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଯୋଗୀ ଜାଣଇ । ପରମ ପଦକୁ ଲଭଇ ।୨୮।
[illegible] ଜଗତବନ୍ଧୁ କହୁ । ହେ ଦୀନବନ୍ଧୁ କର ସାହୁ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ତାରକବ୍ରହ୍ମଯୋଗୋ ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—❀—

ରାଜଗୁହ୍ୟ ଯୋଗ

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଦେଇ ମନ । କହିବା ଗୁଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ।
ଏ ରାଜଯୋଗର ବିଜ୍ଞାନ । ଅଟଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପନ ।
ନିନ୍ଦା ନ କରୁ ଯେଣୁ ତୁହି । କହିବା ତୋତେ ସମଝାଇ ।
ଶୁଣି ସେ ସବୁ ଯିବୁ ତରି । ବନ୍ଧନ ତୁଟିବ ତୋହରି ।୧।
ବିଦ୍ୟାମାନଙ୍କ ସାର ଏହି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପ୍ୟ ଅଟଇ ।
ଅତି ପବିତ୍ର ଏହୁ କଥା । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମୋକ୍ଷ-ଫଳଦାତା ।
ଅନ୍ୟ ଧରମ କଥାମାନ । ନୁହନ୍ତି ଏ ବିଦ୍ୟା ସମାନ ।
ସହଜେ ଏହା ସାଧି ପାର । କେବେହେଁ ନାଶ ନାହିଁ ତାର ।୨।
ସକଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଅର୍ଜୁ ଧ୍ୟାନେ ଦେଇ ଶୁଣ ।୩।
ଶ୍ରଦ୍ଧା ବିହୀନ ମୂଢ଼ଜନ । ନକରେ ଏ ବିଦ୍ୟା ସାଧନ ।
ଏ ଧର୍ମ ନକରେ ବିଶ୍ୱାସ । ଉପାୟ ଥାଉଁ ଅଶେଷ ।
ତାହାଁରେ ମତେ ସେ ନପାଏ । ବୃଥାରେ ଭ୍ରମି ବୁଲୁଥାଏ ।
ମୃତ୍ୟୁ ସଂସାର ପଥ ଧରି । ଭ୍ରମଇ ଦବଣି ବେଗରି ।
ଭକ୍ତି ସହିତ ଜ୍ଞାନଧର୍ମ । ନପାଏ ଏଥିର ମରମ ।୪।
ନିଖିଳ ଜଗତ ମଧ୍ୟରେ । ବ୍ୟାପିଛି ଅବ୍ୟକ୍ତରୂପରେ ।
ଜଗତ ବାହାର ଭିତରେ । ବ୍ୟାପିଅଛି ମୁଁ ସବୁଠାରେ ।
ଜଗତ ସୃଷ୍ଟିକର ମୁଁହି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶଇ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚର ମୁଁ ନୁହେଁ । ଜ୍ଞାତମଧ୍ୟେ ଘୂରିଥାଏ ।
ମୁହିଁ ଏ ଜଗତ କାରଣ । ମୋ ବିନୁ କେହି ନାହିଁ ଆନ ।
ସକଳ ଭୂତ ମୋହଠାରେ । ବସନ୍ତି ମୋ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରେ ।
ହେଲେ ମୁଁ ସବୁର କାରଣ । ତେଣୁ ମୋଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ ।
ତାହାର ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ନଥାଇ । ସବୁରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ହୋଇ ।

[illegible] । [illegible]ସଙ୍ଗେ ନମିଶଇ ।୪।
[illegible] । [illegible] ଏ ଉଚିତ ॥
[illegible] । [illegible] ମୋହର ଅହଙ୍କାର ॥
[illegible] । [illegible] ଜଗତେ ମୁଁ ନାହିଁ ॥
ତୋ ମନେ ଏମନ୍ତ ହୋଇବ । ଏକଥା କିପରି ସମ୍ଭବ ॥
ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅଟେ ମୁଁହି । ସବୁରି ଆଶ୍ରୟ ଅଟଇ ॥
ତଥାପି କାହିଁରେ ନ ଥାଏ । ଏତ ବିରୋଧ ଜଣାପାଏ ॥
ଅର୍ଜୁନ ସଂଶୟ ନକର । ଦେଖ ମୋ ମାୟା ଅଗୋଚର ॥
ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ତାର । ଅଘଟ ଘଟାଏ ନିକର ॥
ମୋର ଯୋଗର ଏ ମହିମା । କିଏ କଳିବ ତାର ସୀମା ॥
ମୋ ଯୋଗମାୟା ଅଦଭୁତ । ତାହାର ଗୁରୁଣ ବହୁତ ॥
ତାଠାରେ ସକଳ ସମ୍ଭବେ । କିଛିହିଁ ନାହିଁ ଅସମ୍ଭବ ॥
ଯାହାକୁ ଅସମ୍ଭବ ମଣି । ସେ ସବୁ ସମ୍ଭବ ପ୍ରମାଣି ॥
[illegible]ଙ୍କୁ ଭାବ କାହିଁନାହିଁ । ଶୁଣ ତୁ କହୁଛି ବୁଝାଇ ॥
[illegible]ବ ଯେପରି ଦେହ ଧରେ । ପାଳଇ ଅତି ଯତନରେ ॥
[illegible] ସହିତ ମିଶିଥାଏ । ସକଳ ଦୁଃଖ ସୁଖ ସହେ ॥
[illegible]ର ଥାଏ ଅହଙ୍କାର । ଏ ଅଟେ ମୋହର ଶରୀର ॥
[illegible] ଅହଙ୍କାର ଥାଏ ଯେଣୁ । ଦେହ ସହିତ ଥାଏ ତେଣୁ ॥
[illegible]ଥାଏ ସେପରି ମୋହର । ଜଗତ ପ୍ରତି ଅହଙ୍କାର ॥
[illegible] ଧାରଣ ପାଳନ । କରଇ ମୁଁହି ଅର୍ଜୁନ ॥
[illegible]ଥାପି ଜଗତ ସହିତ । ମିଶି ନରହେ କଦାଚିତ ॥
[illegible] ସହିତ ମୋ ମନ । ଲିପ୍ତ ନଥାଏ କଦାଚନ ॥
[illegible]ରେ ଯଥା ଜଳ । ନ ମିଶି ରହଇ କେବଳ ॥
[illegible] ଜଗତ ସହିତ । ସର୍ବଦା ଥାଏ ମୁଁ ନିର୍ଲିପ୍ତ ।୫।
[illegible] ଆକାଶରେ ଥାଇ । ଆକାଶ ସଙ୍ଗେ ନ ମିଶଇ ॥

... ର ନ ଭିଶେ । ବାୟୁ ଯେ ନ ମିଶେ ଆକାଶେ ॥
... ରହି ସେ ପବନ । ତାର ବିନାଶ ନାହିଁ ଜାଣ ॥
ସକଳଠାରେ ବ୍ୟାପି ଥାଏ । ଦେଖିକି ଇଚ୍ଛା ଭେଦେ ଯାଏ ॥
ଯେପରି ଜାଣହେ ଅର୍ଜୁନ । ଏହୁ ସକଳ ଭୂତଗଣ ॥
ମୋଠାରେ କରନ୍ତି ଅସ୍ଥାନ । ସୋ ସଙ୍ଗେ ନ ମିଶନ୍ତି ପୁଣି ॥
ମୁଁ ହରିମୂର୍ତ୍ତି ନିରାକାର । ମୋହର ସ୍ଥିତ ନିରନ୍ତର ॥
ପବନ ଆକାଶ ସହିତ । ଯେପରି ହୋଇ ନିରତ ॥
ମୋର ସହିତ ଭୂତଗଣ । ତଥା କରନ୍ତି ଅବସ୍ଥାନ ।୬।
ପ୍ରଳୟ ବେଳେ ପ୍ରାଣୀଗଣ । ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରକୃତିରେ ଲୀନ ॥
ପୁଣି କଳପ ଆରମ୍ଭରେ । ମୁଁ ପୁଣି ପ୍ରାଣୀ ସୃଷ୍ଟି କରେ ॥
କଳପ କଳପ ଏପରି । ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରଳୟ ମୁଁ ହିଁ କରି ॥
ମାୟାର ଏସବୁ ଭିଆଣ । ମୁଁ ଏଥି ନୋହି ଲିପ୍ତ ଜାଣ ॥
ହେ କୁନ୍ତୀସୁତ ହେତୁବର । ଏମନ୍ତେ ଏହୁ ସମାଚାର ।୭।
ପ୍ରକୃତି ଆଶ୍ରୟରେ ମୁଁହି । ଏ ପ୍ରାଣୀ-ଜଗତ ସୃଜଇ ॥
ସଚରାଚର ଏ ଜଗତ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକୃତି ଆୟତ ॥
ପୂର୍ବଜନ୍ମର କର୍ମମାନ । ପ୍ରକୃତି ବୋଲି ତାକୁ ଗଣ ।୮।
ମୁଁ ନୁହେ କର୍ମର ଆୟତ୍ତ । ତେଣୁ ମୁଁ ଉଦାସ ନିୟତ ॥
ମୁଁ ଅନାସକ୍ତ ତେଣୁ ଜାଣ । ମୁଁ ନୁହେ କରମ ବନ୍ଧନ ॥
ମାତ୍ର ମୋହର ସନ୍ନିଧାନ । ପ୍ରକୃତି କରଇ ଭିଆଣ ॥
ସଚରାଚର ଏ ଜଗତ । ମାୟା ପ୍ରସବ କରେ ନିତ୍ୟ ॥
ପୁଣି ଜନମେ ପୁଣି ମରେ । କଲ୍ପାନ୍ତେ ଏହୁ ପରକାରେ ॥
ସାକ୍ଷୀ ସ୍ୱରୂପେ ଆମ୍ଭେ ଥାଉଁ । ତାହିଁରେ ଜଡ଼ିତ ନହେଉ ।
ମୋତେ ନ ମିଶି ମାନ ଧର । ମାୟାର ଏ ସବୁ ବେଭାର ।୧୦।
ହେ କୁନ୍ତୀସୁତ ମୂଢ଼ଜନ । ଭ୍ରମେ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ନବୁଝିଣ
ମୋତେ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ଗଣେ । ନାଦର ମତେ ଅନୁକ୍ଷଣେ

[illegible] । ନଚାରଇ । ୧୧ ।

[illegible] । ମାନଙ୍କୁ କୋଟି ରହିଛନ୍ତି ।

[illegible] । [illegible] ବିନାଶ ଯାଏ ପୁଣି ।

[illegible] । [illegible] ହୁଏ ତାର କାମ ।

[illegible] ଧାର ମନୋରଥ । [illegible] ସେ ନାସ୍ତିକ ।

[illegible] ମୂଢ଼ ତେବେ ଅଟନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଦେବତା ସେ ପୂଜନ୍ତି ।

ତେଣୁ ପାଇବେ ଫଳ ଆଶା । ମତେ ଭଜନ୍ତି ଭରସା ।୧୨।

ସତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରକୃତି ଅଟେ ଯାର । ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତ ଅଟେ ତାର ।

ଏକଚିତ୍ତରେ କରେ ଧ୍ୟାନ । ଜାଣେ ମୁଁ ଜଗତ-କାରଣ ।

ମୋହର ନାହିଁ ଯେ ବିନାଶ । ଭଜନ୍ତି ମତେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ।୧୩

ମୋହର ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ । କରନ୍ତି ହୋଇ ଏକମନ ।

ଅଟଳ ନିୟମରେ ରହି । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ କରଇ ।

ମତେ କରନ୍ତି ନମସ୍କାର । ମୋ ଆରାଧନା ତତ୍ପର ।୧୪

କେହୁବା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପାଏ । ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନୀ ସେ ବୋଲାଏ ।

ମୋହର ତୋହର ମଧ୍ୟରେ । ଅଭେଦ ବୋଲି ଏ ବିଶ୍ବରେ ।

ଏରୂପେ ମତେ ସେ ଭଜଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।

କେ ଦ୍ୱୈତ ଅଦ୍ୱୈତ ଜ୍ଞାନରେ । ମୋହର ଆରାଧନା କରେ ।

କେହୁବା ବ୍ରହ୍ମରୂପେ ଭଜେ । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତା ସହଜେ ।

[illegible] ବିଷ୍ଣୁ ରୁଦ୍ର ପୂଜା କରେ । ଭଜଇ ନାନା ପରକାରେ ।

ମୁଁ ଆତ୍ମା ଅଟେ ଜଗତର । ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ହେତୁ କର ।

[illegible] ନଚିହ୍ନି ଏହୁ ମତେ । ଭ୍ରମରେ ଭଜେ ନାନାମତେ ।୧୫

ମୁଁ କ୍ରତୁ ମୁଁ ଯଜ୍ଞ ମୁଁ ହୋମ । ଔଷଧ ଆଜ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣ ।

ଆଜ୍ୟ ମୁଁ ଅନଳ ଜାଣ । ଜଗତ-ପିତା-ମାତା ପୁଣ ।୧୬

[illegible] ମୁଁହି । ମୁଁ ପିତାମହ ଯେ ଅଟଇ ।

[illegible] ପବିତ୍ର ପ୍ରଣବ । ଋକ ସାମ ଯଜୁ ଅଥର୍ବ ।୧୭।

ମୁଁ [illegible] ଜଗତ ପତି । ମୋଠାରୁ ନାହିଁ ଅନ୍ୟଗତି ।
[illegible] ପାଳନ କରତା । ମୁଁ ପ୍ରଭୁ ସକଳ ନିୟନ୍ତା ।
ମୁଁ ସାକ୍ଷୀ ନିବାସ ଶରଣ । ସୁହୃଦ ପ୍ରଳୟ ନିଧାନ ।
ପ୍ରଭବ ପ୍ରଳୟ ଯେ ସ୍ଥାନ । ଅକ୍ଷୟ ବୀଜ ମତେ ଜାଣ ।୧୮।
ମୁଁ ହି ଉତ୍ତାପ କରେ ଦାନ । ଜଳକୁ କରଇ ଶୋଷଣ ।
କରଇ ଜଳ ବରଷଣ । ମୁଁ ଅଟେ ଜନମ ମରଣ ।
ମୁଁ ସତ ଅସତ ପ୍ରମାଣ । ଶୁଣ ହେ ବୀର ଅରଜୁନ ।୧୯।
ଋକ ଯଜୁରେ ସାମ ଛନ୍ଦ । ବେଦ ପଢଇ ଯେତେ ଜ୍ଞାନୀ ।
ଯେ ସୋମରସ ପାନ କରି । ପୁଣି ହିଁ ଯଜ୍ଞକୁ ଅଚର ।
ସ୍ୱର୍ଗ କାମନା କରୁଥାନ୍ତି । ଫଳରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଲୋକ ପାନ୍ତି ।
ସେଠାରେ ଦେବଭୋଗମାନ । ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଜାଣ ଅରଜୁନ ।୨୦।
ସେମାନେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଥାଇ । ବିଶାଳ ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗୀ ହୋଇ ।
କାଳେ ଯେ ପୁଣ୍ୟ ଶେଷ ହେଲେ । ଭୋଗ ସରଇ ଅବହେଳେ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକକୁ ସେ ଆସନ୍ତି । ସେଠାରେ ଜନମ ଲଭନ୍ତି ।
ବେଦ ବିହିତ ଧର୍ମମାନ । କରଇ ଯେ ଅନୁସରଣ ।
ଏମନ୍ତ ଭୋଗ କାମୀଜନ । ଭୋଗନ୍ତି ଜନମ ମରଣ ।
ଯିବାଆସିବା କରୁଥାନ୍ତି । ଲଭନ୍ତି ନାହିଁ ସେ ମୁକତି ।୨୧।
ତେଜି ସକଳ ଦୁଃଖଆଶା । ମତେ ଯେ କରନ୍ତି ଭରସା ।
ମୋଠାରୁ ଅନ୍ୟ ନ ଜାଣନ୍ତି । ମତେ ହେ ଧ୍ୟାନ କରୁଥାନ୍ତି ।
ମନ ନିଷ୍ଠରେ ମତେ ଭଜି । ମୋ ଭାବେ ଯେତେ ଥାନ୍ତି ମଜି ।
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦିଅଇ ସଦାୟ । ଅଲଭ୍ୟ ଲାଭରେ ହୋୟ ।
ଥିବା ପଦାର୍ଥ ରକ୍ଷାକର । ମୁଁ ନିଜେ ବହେ ମୋ କନ୍ଧରେ ।
ମୋକ୍ଷ ମୁଁ ପ୍ରଦାନ କରଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୨।
ଯେ ଜନ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭକ୍ତିଭାବରେ । ଅନ୍ୟ ଦେବତା ପୂଜା କରେ ।
ଅବିଧି ପୂଜା ଏ ମୋହର । ଏବେଣ ତୁ ସନ୍ଦେହ ନ କର ।

ଭୋଗରତା । ମୁଁ ପୁଣି ଅଟେ ଫଳଦାତା ।
ନ ଜାଣି ଯଥାର୍ଥ ନ ଜାଣେ ଯେଉଁ ଜନ ।
ପୁନର୍ଜନ୍ମ ବେଳେବେଳେ ନହୁଏ ଛେଦନ ।୨୪

ଦେବର୍ଷି ଧର୍ମକୁ ପୂଜନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କୁ ହୁଅନ୍ତି ପ୍ରାପତ ।
ପିତୃଙ୍କ ଉପାସକଗଣ । ଲଭନ୍ତି ପିତୃଲୋକ ଜାଣ ।
ଭୂତମାନଙ୍କ ଉପାସକ । ମରଣେ ଲଭେ ଭୂତଲୋକ ।
ମୋତେ ଯେ ସଦା ପୂଜୁଥାଏ । ଅନ୍ତେ ସେ ନିଶ୍ଚେ ମତେ ପାଏ ।୨୫

ନିର୍ମଳ ଚିତ୍ତ ଯାହାଙ୍କର । ନିଷ୍କାମ ଭକତ ମୋହର ।
ଭକ୍ତିରେ ପତ୍ର ପୁଷ୍ପ ଫଳ । ମନ୍ଦିଏ ଜଳ ବା କେବଳ ।
ଯେ କରେ ମତେ ସମର୍ପଣ । ସାଦରେ କରେ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ ।
ଯେତେ ସାମାନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ହେଲେ। ତହାଂ ମୁଁ ଯେନବ ପ୍ରୀତରେ
ଭକ୍ତ ପ୍ରଦତ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯହା । ଅନୁଗ୍ରହରୁ ନିଏ ତାହା ।୨୬

ଭୋଜନ ହୋମ ତପ ଦାନ । କରିବ ଯେ କରମମାନ ।
ସକଳ ସମର୍ପିବ ମତେ । ହେ କୁନ୍ତୀସୁତ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେ ।୨୭

ଏମନ୍ତେ ଯେ କର୍ମ କରିବ । କର୍ମବନ୍ଧନୁ ମୁକ୍ତ ହେବ ।
ଶୁଭ ଅଶୁଭ ଫଳମାନ । ସକଳ ହେବ ବିନାଶନ ।
ଧର୍ମରୁ ହୋଇଲେ ବିମୁକ୍ତ । ମତେ ତୁ ପାଇବୁ ନିଶ୍ଚିତ ।
ମୋଠାରେ କର୍ମ ସମର୍ପଣ । କର୍ମ ସନ୍ନ୍ୟାସ ବୋଲି ଜାଣ ।
ଯେଉଁ ଯୋଗ ଯେ ସାଧଇ । କର୍ମବନ୍ଧନ ତାର ନାହିଁ ।
ତାର ଯାବତ କର୍ମମାନ । ମୋଠାରେ କଲେ ସମର୍ପଣ ।
କର୍ମଜାତ ଫଳମାନ । ଭୋଗିବୁ ନାହିଁ କଦାଚନ ।
ଯୋଗେ ଯୋଗେ ଦେଲେ ଚିତ୍ତ। ମତେ ତୁ ପାଇବୁ ତୁରିତ ।୨୮

ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ଏଥିରୁ ଜାଣିବୁ ତୁହି ।
ମୁଁ [illegible] ଦୁଏ । ଅବକ୍ତଜନଙ୍କୁ ନଦିଏ ।
ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ମୁଁ ସମାନ । ନାହିଁ ମୋହର ଭେଦଜ୍ଞାନ ।

... ମେବ ନାହିଁ । ଭକ୍ତ ଅଭକ୍ତ ଭେଦ କାହିଁ
ଯେ ଭକ୍ତି ସହିତରେ । ମତେ ଭଜନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ
ସେମାନେ ମୋ ହୃଦେ ବସନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ହୃଦେ ମୋର ସ୍ଥିତି
ଭକ୍ତର ମହିମା ଏମନ୍ତ । ମୋର ବୈଷମ୍ୟ ନାହିଁ ସତ ।
ମୋହର ନାହିଁ ପକ୍ଷପାତ । ଭକତ ଅଥବା ଅଭକ୍ତ ।
ଦେଖ ତୁ ଯେସନେ ଅନଳ । ବିନାଶ କରଇ ଅନ୍ଧାର ।
ଶୀତାଦି ଦୁଃଖ ନିବାରଣ । କରଇ ସର୍ବତ୍ରି ସମାନ ।
ଦୂର ନିକଟ ଯେହ୍ନ ଥାଏ । ପ୍ରଭେଦ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଯାଏ ।
ଯେ ଯେତେ ଦୂରରେ ରହିବ । ଅଳପ ତାପ ସେ ଲଭିବ ।
ଅଗ୍ନିର ଦୋଷ ଏଥି ନାହିଁ । ଦୂର ତା କାରଣ ଅଟଇ ।
ଆନ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଏବେ ଶୁଣ । କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ମନେ ଘେନ
କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ସେବା କଲେ । ଫଳ ଫଳଇ ତତ୍କାଳେ ।
ଯେ ସେବା କରେ ଫଳ ପାଏ । ବୈଷମ୍ୟ କାହିଁ ନ ଥାଏ ।
ଏ ଅନୁକ୍ରମେ ମତେ ଜାଣ । ସକଳେ ମୋହର ସମାନ ।୨୯
ହେଲେ ହେଁ ଅତି ଦୁରାଚାରୀ । ଯେବେ ଭଜଇ ଦୃଢ଼ କରି ।
ଅନ୍ୟ ଦେବତା ନ ଭଜଇ । କେବଳ ଯେ ମତେ ଭଜଇ ।
ସକଳ ଦେବପତ୍ନ ମୁହିଁ । ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନେ ଯେ ଭଜଇ ।
ଅନ୍ୟ ଦେବତାଠାରେ ମନ । ନ ଦିଏ ଯେହ୍ନ କଦାଚନ ।
ତାହାଙ୍କୁ ସାଧୁ ବୋଲି ଜାଣ । ତାହାର ମତନ ଉତ୍ତମ ।୩୦
ଦେଖ କହୁଛୁ ଅର୍ଜୁନ । ହେଲେ ହେଁ ଅତି ପାପୀ ଜନ ।
ଯେବେ ମୋ ଶରଣ ପଶଇ । ଚଞ୍ଚଳ ଧାର୍ମିକ ହୁଅଇ ।
ଭୋଗ କରଇ ନିତ୍ୟ ଶାନ୍ତି । ଅନ୍ତେ ସେ ଲଭଇ ମୁକତି ।
ଯେହୁ କୁତର୍କୀ ଲୋକ ଥିବ । ଏ କଥା ଯେବେ ନ ମାନିବ ।
ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସହିତ । ତାହାକୁ କହ ... ହିତ
ବିନାଶ ନାହିଁ ମୋ ଭକ୍ତର । ଏ କଥା ଅଟଇ ନିଶ୍ଚୟ ।୩୧

କୁଳରେ ଯାର ଜାତ । ଅଛୁବ ବୋଲି ଲୋକେ ଖ୍ୟାତ ।
[illegible]ରେ ଜନମ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶୂଦ୍ର ବୈଶ୍ୟ ଆଦି ଯେନ ।
[illegible] ରେ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ । ମୋର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ପୁଣ ।
[illegible] ଲଭଇ ମୁକତ । ଲଭଇ ସେ ପରମ ଗତ । ୩୨
[illegible] ଅଧିକ କି କହିବା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜର୍ଷି ଅବା ।
[illegible] ଲଭନ୍ତି ଅବହେଳେ । ମୋଠାରେ ଦୃଢଭକ୍ତି-ବଳେ ।
[illegible] ଅନିତ୍ୟ ଅଟଇ । ଏଠାରେ ଲେଶ ସୁଖ ନାହିଁ ।
[illegible] ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକେ ତୁହି । ଜନମିଅଛୁ ଦେହ ବହି ।
କର ତୁ ମୋହର ଭଜନ । କହୁଛି ତୋତେ ଅରଜୁନ । ୩୩
[illegible]ଳ ଭୂତେ ଦେଖ ମତେ । ପୂରିରହିଛି ମୁଁ ଜଗତେ ।
[illegible] ବନୁ ନାହିଁ ଭେଦ ଆନ । ମୁଁ ଅଟେ ସକଳ ପ୍ରଧାନ ।
[illegible]ଇ ସକଳ ଅବସ୍ଥାରେ । ଦୁଃଖ କିବା ସୁଖ ସମୟରେ ।
[illegible]ମଣିବ ତୋର ଗତି । ଏମନ୍ତ ହେଉ ତୋର ମତି ।
[illegible]ଠାରେ ଦେଇ ମନପ୍ରାଣ । ଏକାଗ୍ରେ କର ତୁ ଭଜନ ।
[illegible]ଠାରେ ମନକୁ ଲଗାଅ । ମୋହର ଭକତ ତୁ ହୁଅ ।
[illegible]ତେ ତୁ ଦୃଢେ ପୂଜା କର । ମତେ ତୁ କର ନମସ୍କାର ।
[illegible] ଦୃଢେ ମୋରେ ମନ । ମୋଠାରେ ପଶ ତୁ ଶରଣ ।
[illegible] ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ପାଇବୁ । ଘୋର ସଂସାରୁ ତରିଯିବୁ । ୩୪
[illegible] କରୁଣା ସଦା ଥାଉ । ଜଗତବନ୍ଧୁ ଦୁଃଖ ଯାଉ ।

[illegible] ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ [illegible] ଶ୍ରୀ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋ-[illegible] ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ରାଜଗୁହ୍ୟଯୋଗୋ ନାମ [illegible]ମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—୦—

ଦଶମ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଭୂତିଯୋଗ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ହେ ମହାବାହୁ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ଶୁଣ ତୁ ପୁଣି ମୋ ବଚନ ।
ପରମ ତତ୍ତ୍ୱ କଥା ମୋର । ଶୁଣ କହୁଛି ମହାବୀର ।
ଶୁଣିବାପାଇଁ ମୋ ବଚନ । ଦେଖୁଛି ଅଛି ତୋର ମନ ।
ଅମୃତ ପାନ କଲା ସମ । ପ୍ରୀତରେ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ।
ତୋହର ହିତ କଥାମାନ । କହୁଛି ଶୁଣ ଦେଇ ମନ ।୧।
ଭୃଗୁ ପ୍ରଭୃତି ସାତଜଣ । ସନକ ଆଦି ଗୁରୁଜଣ ।
ଯେତେ ମହର୍ଷିମାନେ ଥିଲେ । ଆଗେ ସେ ଜନମ ଲଭିଲେ ।
ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବାଦି ମନୁଗଣ । ଚଉଦ ମନୁ ଥିଲେ ଜାଣ ।
ଏମାନେ ମୋର ଭାବଯୁକ୍ତ । ମୋର ମାନସୁଁ ହେଲେ ଜାତ ।
ମୋର ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭୁଁ ଜାତ । ସଂକଳ୍ପମାନଙ୍କ ନିୟତ ।
ସଂସାରଲୋକ ପ୍ରାଣିଗଣେ । ତାଙ୍କଠୁ ହୋଇଲେ ଜନମ ।
କ୍ରମେ ସଂସାର ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦି ଜନମିଲା ।
ଦେବତା ଋଷିଆଦି ଯେତେ । ନ ଜାଣେ ମୋ ଜନ୍ମ କାହିଁତେ ।
ମୁଁ ଅଟେ ସକଳ ପ୍ରକାର । ମୂଳ କାରଣ ତାହାଙ୍କର ।୨।
ମୁଁ ହି ଅନାଦି ଜନ୍ମଶୂନ୍ୟ । ସକଳ ମହାପ୍ରଭୁ ଜାଣ ।
ଯେ ମତେ ଏମନ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସକଳ ପାପରୁ ତରନ୍ତି ।୩।
ବୁଦ୍ଧି ଜନମ ଜ୍ଞାନ ଦମ । ମରଣ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଶମ ।
ମୋହଶୂନ୍ୟତା କ୍ଷମା ସତ୍ୟ । ଭୟ ଅଭୟ ଯେ ନିୟୁତ ।୪।
ଅହିଂସା ସମତା ଅଯଶ । ତପସ୍ୟା ତୁଷ୍ଟି ଦାନ ଯଶ ।
ଏମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇ । ମୋହରଠାରୁଁ ଜନମିଲେ ।୫।
ନାନା ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ହେଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏମନ୍ତ ସଂସାର ଭିଆଣ ।୬

...ତ ଯଥାର୍ଥଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି ।
...ତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ । ସଂଶୟ ନ କର ଅର୍ଜୁନ ।୭।
...ମାନେ ଜାଣ । ଅନାଦି କାରଣ ମୁଁ ସତ ।
...ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଜାଣି । ପଣ୍ଡିତେ ଭଜୁଥାନ୍ତି ପୁଣି ।୮।
...ନାମ କରନ୍ତି କୀର୍ତ୍ତନ । ଏକକୁ ଅନେକ କହନ୍ତି ।
...ମୋ କଥା ଶୁଣିଣ ସନ୍ତୋଷ । ଶାନ୍ତି ଲଭନ୍ତି ସେ ଅବଶ୍ୟ ।୯।
...ଭାବରେ ଯେ ମତେ ଭଜନ୍ତି । ଏକାନ୍ତ ମନ-ମୂନ ଦେଇ ।
...ତାଙ୍କୁ ହୁଅଇ ସଦୟେ । ନିର୍ମଳ ବୁଦ୍ଧି ତାଙ୍କୁ ଦିଏ ।୧୦।
ଯାହାଠାରେ ହୁଏ ମୁଁ ପ୍ରସନ୍ନ । ସୁବୁଦ୍ଧି ଦିଏ ହେ ଅର୍ଜୁନ ।
...ତେ ସେ ପାଇବ ଯେପରି । ଦେଖାଏ ପଥ ସେହିପରି ।
...ତାର ହୃଦୟେ ମୁଁ ପଶି । ଅଜ୍ଞାନ-ଅନ୍ଧକାର ନାଶି ।
...ଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜ୍ଞାନ-ଦୀପ ଜାଳି । ଛଡ଼ାଏ ତାର ମନୁ କାଳୀ ।୧୧।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ବୈକୁଣ୍ଠ ହେ ପରମବ୍ରହ୍ମ । ପବିତ୍ର ତୁ ପରମଧାମ ।
ତୁ ଅଟୁ ସକଳ ପ୍ରଧାନ । ଆଦିଦେବତା ଜନ୍ମ ଶୂନ୍ୟ ।
ସର୍ବବ୍ୟାପକ ଅଟୁ ତୁହି । ନିତ୍ୟ ପ୍ରକାଶରୂପ ହୋଇ ।୧୨।
ଦେବଳ ବ୍ୟାସ ଯେ ଅସିତ । ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ସହିତ ।
ସକଳ ଋଷି ମୁନିଗଣ । ଏପରି କରନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣନ ।
...ଜେତ ଆପଣି କହୁଛ । ଏଥିରେ ନାହିଁ କିଛି ମିଛ ।୧୩।
...ଯା ଉକ୍ତିଲ କେଶବ । ବୁଝିଲି ସତ୍ୟ ସେ ସର୍ବି ।
...ଦେବ ଦାନବ ଆଦିକରି । ନଜାଣନ୍ତି ମହିମା ତୋହରି ।୧୪।
...ଷ ରୂପ ଭଗବାନ । ଭୂତେଶ ହେ ଭୂତଭାବନ ।
...ଜଗତ-ପତି ଦେବଦେବ । ତୁ ତୋର ମହିମା ଜାଣିବ ।
... [illegible] ତ ଜଣା । ଆନ ହୁଅନ୍ତି ଏଥି ବଣା ।୧୫।
... ଦେବ [illegible] ଶବାନ । ବିସ୍ତାର କହନ୍ତୁ ଆପଣ ।

ମୁଁ ... ବଳରେ ବ୍ୟାପନ୍ତୁ ସାରାଜଗତରେ । ୧୬
... ଧ୍ୟାନ କଲେ ମୁଁ ହୁ । ତୋତେ ଜାଣିବ ଜୀବଗ୍ରାହୁ ।
କେଉଁ ପଦାର୍ଥ କଲେ ଧ୍ୟାନ । ଜାଣିବି ହେ ଯୋଗିପ୍ରଧାନ । ୧୭
ଶୁଣି ତୋ ଅମୃତ ବଚନ । ସନ୍ତୋଷ ନୁହେଁ ମୋର ମନ ।
ଯୋଗବିଭୂତ ସବୁ ତୋର । ବିସ୍ତାର କହ ଚକ୍ରଧର । ୧୮ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ହେ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବେ ଶୁଣ । ଠିକେ ମୋ ବିଭୂତ ବର୍ଣ୍ଣନ ।
ମୋହର ବିଭୂତ ବିସ୍ତର । ଅନ୍ତ କେ ପାଇବ ତାହାର । ୧୯
ମୁଁ ଆତ୍ମା ସକଳ ପ୍ରାଣୀର । କାରଣ ଜନ୍ମ ମରଣର । ୨୦ ।
ଅଦିତ୍ୟମଧ୍ୟେ ବିଷ୍ଣୁ ମୁଁ ହୁ । ତେଜମ୍ବୀମଧ୍ୟେ ରବି ହୋଇ ।
ନକ୍ଷତ୍ରମଧ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଁ ହୁ । ମରୁତେ ମରୀଚି ଅଟଇ । ୨୧ ।
ବେଦମଧ୍ୟରେ ସାମ ମୁଁ ହୁ । ଦେବତାମଧ୍ୟେ ଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁ ମନ । ପ୍ରାଣିର ମୁଁ ଅଟେ ଚୈତନ୍ୟ । ୨୨
ରୁଦ୍ରମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଶଙ୍କର । ଯକ୍ଷରାକ୍ଷସେ ମୁଁ କୁବେର ।
ବସୁମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି ମୁଁ ହୁ । ପର୍ବତେ ସୁମେରୁ ଅଟଇ । ୨୩ ।
ମୁଁ ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୋହିତ । ମୋ ନାମ ବୃହସ୍ପତି ସତ । ...
ମୁଁ ସେନାପତିମଧ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ନାମେ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ପ୍ରକଟ । ...
ଜଳାଶୟ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁ । ସମୁଦ୍ର ଅଟେ ଜାଣ ତୁହି । ୨୪
ମହର୍ଷିମଧ୍ୟେ ଭୃଗୁ ମୁଁ ହୁ । ବାକ୍ୟରେ ଓଁକାର ଅଟଇ ।
ଯଜ୍ଞରେ ଜପଯଜ୍ଞ ମୁଁ ହୁ । ସ୍ଥାବରେ ହିମାଳୟ ହୋଇ । ୨୫
ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁ । ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ଅଟଇ ।
ଗନ୍ଧର୍ବମଧ୍ୟେ ଚିତ୍ରରଥ । ଏ କଥା ଜାଣ ତୁ ନିଶ୍ଚିତ ।
ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁ । କପିଳମୁନି ମୁଁ ଅଟଇ । ୨୬ ।
ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁ । ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ... ବୋଲାଇ ।
ଗଜେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଐରାବତ ... ଧରେ ...

ସେନାରେ ସ୍କନ୍ଦ ମୁଁ ହୁଏ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୬
ଆୟୁଧମଧ୍ୟେ ବଜ୍ର ମୁଁ ହୁଏ । ଧେନୁରେ କାମଧେନୁ ହୋଇ ।
... କାମଅଶ୍ୱେ ସନ୍ତାନ । ଜନମ ହୁଏ ଅରଜୁନ ।
ସେ କାମଦେବ ଅଟେ ମୁଁ ହୁଏ । ସଂଶୟ ଏଥି କିଛି ନାହିଁ ।
ଉରଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ମୁଁ ହୁଏ ବାସୁକୀରୂପ ଧରେ ।୨୮
ନାଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁଏ । ଅନନ୍ତ ମୂରତି ଧରଇ ।
ଜଳଚରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ପୁଣି । ମୁଁ ହୁଏ ଅଟଇ ବରୁଣି ॥
ପିତୃଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁଏ । ଅର୍ଯ୍ୟମା ନାମଟି ବୋଲାଇ ॥
ସଂଯମୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ଯମ ମୁଁ ଅଟଇ ନିକରେ ।୨୯।
ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ । ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଅବଶ୍ୟ ଅଟଇ ।
ଗଣନାକାରୀମଧ୍ୟେ ଜାଣ । କାଳ ଅଟଇ ମୁଁ ହୁଏ ପୁଣ ।
ମୃଗମଧ୍ୟରେ ସିଂହ ମୁଁ ହୁଏ । ପକ୍ଷୀରେ ଗରୁଡ଼ ଅଟଇ ।୩୦।
ଦ୍ରୁତଗାମୀର ମଧ୍ୟେ ସାର । ପବନ ଅଟେ ମୁଁ ନିକର ।
ଶସ୍ତ୍ରଧାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁଏ । ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ଅଟଇ ।
ମତ୍ସ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁଏ । ଭୀଷଣ ମଗର ଅଟଇ ।
ନଦୀମଧ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗା ମୁଁ ହୁଏ । ବିଦ୍ୟାରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ୍ୟ ଅଟଇ ।୩୧
ମୁଁ ସୃଷ୍ଟି ଆଦି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ । ଯୁକ୍ତିକାରୀର ଯୁକ୍ତି ସତ ।୩୨।
ଅକ୍ଷରମଧ୍ୟେ ମୁଁ ଅକାର । ସମାସେ ଦ୍ୱନ୍ଦ ମୁଁ ନିକର ।
ଅକ୍ଷୟ କାଳ ମୁଁ ଅଟଇ । ସକଳ ଫଳଦାତା ମୁଁ ହୁଏ ।୩୩।
ମୁଁ ସର୍ବସଂହାରକ ମୃତ୍ୟୁ । ଭବିଷ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ହେତୁ ।
ନାରୀଗଣମଧ୍ୟେ ମୁହିଁ । କୀର୍ତ୍ତି, ଶ୍ରୀ, ବାଣୀ, ମେଧା ହୋଇ ।୩୪
ସ୍ମୃତି ଧୃତି କ୍ଷମା ଅଟେ । ବୃହତ ସାମ ମୁଁ ମୁକୁଟେ ।
ଛନ୍ଦ ମଧ୍ୟେ ମୁଁ ହୁଏ । ମାସରେ ମାର୍ଗଶୀର ହୋଇ ।
ଋତୁମଧ୍ୟରେ [illegible] । ଠକର ଦ୍ୟୂତ ଅଟେ ମୁଁ ତ ।୩୫।
[illegible] ମାନଙ୍କ [illegible] ତେଜ । ତେଜୀର ଜୟ ମତି ହେଜ ।

ଉଦ୍ୟୋଗୀଲୋକର ଉଦ୍ୟମ । ସାତ୍ତ୍ୱିକଲୋକଙ୍କ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ।୩୬।
ବୃଷ୍ଣି ବଂଶର ବାସୁଦେବ । ମୁନିଙ୍କମଧ୍ୟେ ବ୍ୟାସଦେବ ।
କବିମଧ୍ୟରେ ଶୁକ୍ର ମୁଁହି । ପାଣ୍ଡବେ ଅର୍ଜୁନ ବୋଲଇ ।୩୭
ଶାସନକାରୀର ଶାସନ । ଜ୍ଞାନୀର ମୁଁହି ଅଟେ ଜ୍ଞାନ ।
ଗୁପ୍ତବିଷୟମଧ୍ୟେ ମୁଁହି । ମଉନ ମୁଁହି ଯେ ଅଟଇ ।
ଯେ ଲୋକ ଜୟକୁ ଇଚ୍ଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅଟଇ ମୁଁ ନୀତି ।୩୮।
ସକଳ ଭୂତ ବୀଜ ମୁଁହି । ମୋ ତହୁଁ ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ ।୩୯
ମୋର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ସଂକ୍ଷେପେ କିଛି କହିଲଇ ।୪୦।
ଅର୍ଜୁନ ତୁମ୍ଭେ ଭଲେ ଜାଣ । ଯେଉଁଠି ଯାହା ବା ପ୍ରଧାନ ।
ସୁନ୍ଦରପଣେ ଯାହା ସାର । ଗୁଣରେ ଯାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ।
ଯେଉଁଠି ଯାହା ବା ଉତ୍ତମ । ସେଠାରେ ମୋ ଶକ୍ତି ଜାଣିମ ।
ଯେଉଁଠି ଅଛି ଶ୍ରେଷ୍ଠଗୁଣ । କ୍ଷମତା ବଳ ଧନ ଧାନ୍ୟ ।
ମୋ ତେଜଅଂଶରୁ ସେ ଜାତ । ମୋର ବିଭୂତି ସେ ସମସ୍ତ ।୪୧
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମୋର ବାଣୀ । କି ହେବ ଏତେ କଥା ଜାଣି ।
କେବଳ ଏତିକି ତୁ ଜାଣ । ଯେଣୁ ତୁ ଅଟୁ ଜ୍ଞାନବାନ ।
ମୋହର କଳାରୁ ଗୋଟିଏ । ଜଗତଯାକ ବ୍ୟାପୀ ରହେ ।୪୨
ଧ୍ୟାନ କରତ ବନ୍ଧୁ ମନ । ଦେଖନ୍ତା ଯୁଗଳ ଚରଣ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ବିଭୂତିଯୋଗୋନାମଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ

——o——

ଏକାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ବିଶ୍ୱରୂପଦର୍ଶନ ଯୋଗ

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ହେ କୃଷ୍ଣ କୃପା କରି ମୋତେ । କହିଲ କ[illegible]ଧେ ଯେତେ

...ଆମାଙ୍କ । କହିଲ ଅମ୍ଭ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ।
ମୁଁ ହୋଇଲି ସନ୍ତୋଷ । ମୋର ଅଜ୍ଞାନ ଗଲା ନାଶ ।୧।
ପ୍ରଭୁ କମଳଲୋଚନ । ପ୍ରାଣୀର ଜନମ ମରଣ ।
...ତୋହର ଭଣ । ତୋର ମହିମା ଅଗଣନ ।
...ମୋର କହିଲ ଶୁଣିଲି । ମୋହ ମାୟାରୁ ନିସ୍ତରିଲି ।୨।
...ଣୀ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଯେପରି । ଆପଣ କହିଲ ବିସ୍ତାରି ।
...ଥାର୍ଥ ହେ ପରମେଶ୍ୱର । ସଂଶୟ ଦୂରହେଲା ମୋର ।
...ଶ୍ୱର ରୂପତୋର । ଦେଖିବି ଇଚ୍ଛାହୁଏ ମୋର ।
...କୃଷ୍ଣ ହେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ସାର୍ଥକ ହେବ ମୋ ଜନମ ।୩।
...ବଳଇ ହେ ଗୋସାଇଁ । ଯୋଗ୍ୟ ଅଯୋଗ୍ୟ ନଜାଣଇ ।
...ତେ ମୁଁ ଏଥିକି ଭାଜନ । ଏପର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଆପଣ ।୪।
...ଆନୁ ନିଜରୂପ ମତେ । ହେ ଯୋଗେଶ୍ୱର କୃପାଚିତ୍ତେ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ ବାଚ

...ନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ଦେଖ ମୋରୂପ ଅରଜୁନ ।
...ନା ବର୍ଣ୍ଣେ ବିଭୂଷିତ । ଶୁକ୍ଳ କୃଷ୍ଣ ରକ୍ତ ପୀତ ।
...ଦେବତା ରାକ୍ଷସ । ଏମନ୍ତ ଆକାର ଅଶେଷ ।
...ନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣେ ଯେ ଆକାର । ଶତ ବା ସହସ୍ରପ୍ରକାର ।
...ପ୍ରକାର ରୂପ ମୋର । ଅପୂର୍ବ ଦିବ୍ୟ ମନୋହର ।
...ର୍ଥ ସାବଧାନେ ଦେଖ । ମୋରୂପ ଅଛଇ ଅସଂଖ୍ୟ ।୫।
... ମୋ ଶରୀରେ ଭରତ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ ।
... ରୁଦ୍ର ବସୁ ଅଷ୍ଟ । ଦୁଇ ଅଶ୍ୱିନୀ ସୁତଶ୍ରେଷ୍ଠ ।
... ପବନ ଅଣଗୁଣ । ମୋରୂପେ ଅଛେ ଗୁଡ଼ାକେଶ ।
... ପ୍ରାଚୀନ କାଳୁ କେହୁ । ଏରୂପ କେବେ ଦେଖିନାହୁଁ ।
... [illegible] । ମୋରୂପେ ବିରାଜ ଅନନ୍ତ ।
... [illegible] ଯାହା । ମୋ ବିଶ୍ୱରୂପେ ଦେଖ ତାହା ।

ଏକାଠେ ଏ ବିଶ୍ୱ ଜଗତ । ଦେଖ ମୋ ଶରୀରରେ ସ୍ଥିତ ॥
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ । ଦେଖିବୁ ଯେବେ କରୁ ମନ ॥
ଦେଖିପାରିବୁ ଗୁଡ଼ାକେଶ । ମୋରୂପେ ସେସବୁ ଅବଶ ।୭।
ତୋର ଚରମ ଚକ୍ଷୁଥିଲେ । ଦେଖିବୁ ନ ପାରିବୁ ଭଲେ ॥
ତେଣୁ ମୁଁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲି । ଦିବ୍ୟନୟନ ତୋତେ ଦେଲି ॥
ଏବେତୁ ଦେଖ ଅରଜୁନ । ମୋ ବିଶ୍ୱ ସ୍ୱରୂପ ବେଶନ ॥
ଦେଖ ଏ ଈଶ୍ୱର ଶକତି । ଘଟାଏ ଅଘଟନ ଅତି ॥
ସଞ୍ଜୟ ବୋଲେ ହେ ରାଜନ । ଏମନ୍ତ କହି ଭଗବାନ ॥
ପରମ ରୂପ ଈଶ୍ୱରର । ଦେଖାଇଦେଲେ ଯୋଗେଶ୍ୱର ।୯।
କି ଅବା ସେ ରୂପ ମହିମା । କଳି ନହୁଏ ପାରସୀମା ॥
ଅନେକ ମୁଖ ନାଶା ନେତ୍ର । ସୁନ୍ଦର ଭୂଷଣେ ଭୂଷିତ ॥
ଅସଂଖ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ମାନ । ହସ୍ତେ ହୋଇ ଉତ୍ତୋଳନ ॥
ଅପୂର୍ବ ନାନା ଫୁଲମାଳ । ଲମ୍ବିଛି ହୋଇ ମାଳ ମାଳ ॥
ମଣ୍ଡିଣି ପାଟ ପୀତାମ୍ବର । ଦିଶଇ ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦର ॥
କସ୍ତୁରୀ ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ । ସର୍ବାଙ୍ଗେ ହୋଇଛି ଲେପନ ॥
ରୂପ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମୟ ଦିଶେ । ତେଜରେ ଜଗତ ପ୍ରକାଶେ ॥
ଅନନ୍ତ ରୂପ ଅନ୍ତ ନାହିଁ । କଳନା ସହଜେ ନପାଇ ॥
ଯେଣେ ଗ୍ରହିଁଲେ ମୁଖଦେଶେ । କିଅବା ବର୍ଣ୍ଣିବା ବିଶେଷେ ।୧
ସହସ୍ରେ ରବି ଏକକାଳେ । ଆକାଶେ ଉଦୟ ହୋଇଲେ ॥
ରୂପଜ୍ୟୋତିଷ ନୁହେସର । କିଅବା କହିବା ବିସ୍ତାର ।୧
ସେରୂପେ ଦେଖନ୍ତି ଅର୍ଜୁନ । ସପ୍ତ ପାତାଳ ବିଦ୍ୟମାନ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଚଉଦ ଭୁବନ । ସେ ବିଶ୍ୱରୂପେ ବର୍ତ୍ତମାନ ।
ସାମାନ୍ୟ ଅବୟବ ପରି । ଏକାଂଶେ ରହିଥିଲା ପରି ।
ଦେଖିଣ ଅର୍ଜୁନ ବିସ୍ମୟ । ରୋମାଞ୍ଚିତ [illegible] ତାର ଦେହ
କରଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର । ଭଣି [illegible] ବୀରବର ।

[illegible] ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଏ ।

[illegible] । [illegible] ବ୍ରହ୍ମା ସ୍ତୁତି ॥
[illegible] । [illegible] ତୋଷ ପାନ୍ତୁ ୧୫
[illegible] ବାଦ୍ୟ ଦୁଃଖ ନେଇ । [illegible] ନିର୍ବିଶ ॥
[illegible] ଧନ୍ୟ [illegible] । ଯାଉ ନ ପାରେ ଆଦ ଅନ୍ତ ।୧୬
[illegible] ସଦା ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ । ତେଜ ତୋହର ଅଚଳିତ ॥
ଭୂପଅଗ୍ରେ ଚଉଦଶ । ସବୃତି ହୁଅଇ ପ୍ରକାଶ ॥
ଜଳନ୍ତାଅନଳ ସମାନ । ରବି ଯେସନ ତେଜସ୍ଥାନ ॥
ତାହୁଁ ବେଜଁଠି ସୀମା ତାର । ଦଇଶା ନୃତ୍ର ମୋହର ॥
ତାହାର ଅଛଇ ଶକତ । ଦେଖିପାରିବ ଏ ମୂରତ ॥
ଉଦ୍ୟାନଯୂନ ଦେଲୁ ତୁହି । ତେଣୁ ତୋ ରୂପ ଦେଖିଲଇଁ ୧୭
ପରମବ୍ରହ୍ମ ଅଟୁ ତୁହି । ବେଦାନ୍ତ ତୋ ନାମ ଘୋଷିଇ ।
ପରମପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ । ତୋତେ ଚିହ୍ନିବା ସାର ଧର୍ମ ।
ପରମଅକ୍ଷୟ ଶରୀର । ପାଳକ ତୁ ନିତ୍ୟଧର୍ମର ॥
ତୋହର ନାହିଁ ଯେ ବିନାଶ । ତୁ ଅଟୁ ପରମପୁରୁଷ । ୧୮॥
[illegible] ସ୍ଥିତି ଲୟ ଅନ୍ତ । ନାହିଁ ତୋହର ତୁ ଅନାଦି ॥
[illegible]ର ବୀଜର ଅନ୍ତନାହିଁ । ଅସଂଖ୍ୟ ବାହୁ ତୋର ଥାଇ ।
[illegible] ଚନ୍ଦ୍ରମା ଦୁଇ ନେତ୍ର । ଦେଖି ମୁଁ ହୋଇଲି ଚକିତ ॥
[illegible] ବଦନ ଅଦଭୁତ । ଯେସନ ଅନଳ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ॥
[illegible]ର ତେଜରେ ଏ ଜଗତ । ତାପିତ ହେଉଛି ସନ୍ତତ ।୧୯
[illegible]ଠାରୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପାଏ । ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପିଛୁ ତୋ କାଏ ॥
[illegible]ରୂପ ଅଦଭୁତ । ତ୍ରିଲୋକ ଭୟରେ କମ୍ପିତ ।୨୦।
[illegible] ଏ [illegible] । ତୋଠାରେ ପଶନ୍ତି ଶରଣ ॥
[illegible] ଭୟେ [illegible] । ହାତରେ ବୋଲେ ରକ୍ଷାକର ।

ତେ କରଯୋଡ଼ଣ କଣାଏ　　ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ଦେବଗ୍ରଏ ॥
ସିଦ୍ଧସ୍ୱରୂପ ଋଷିଗଣ　　। ପଢ଼ି ମଙ୍ଗଳ ସ୍ତବମାନ ॥
କଶାନ୍ତୁ ଜଗତ ମଙ୍ଗଳ　　। ବୋଲନ୍ତୁ ରକ୍ଷ ଅଦ୍ଭୁତ । ୨୧
ରୁଦ୍ର ଆଦିତ୍ୟ ବିଶ୍ୱଦେବ　　। ଅସୁର ମରୁତ ଗନ୍ଧର୍ବ ॥
ସିଦ୍ଧ, ସାଧକ, ବସୁ, ଯକ୍ଷ　　। ଉଷ୍ମପା ପିତୃଗଣ, ରକ୍ଷ ॥
ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର, ଅବର　　। ଗୃହାନ୍ତି ଭୟ ଥରହର ।୨୨
ଏ ବିଶ୍ୱରୂପ ଯେ ବିଶାଳ　　। ଦିଶୁଛୁ ମୁଖ ମାଳ ମାଳ ॥
ଅନେକ ନେତ୍ର ଊରୁମାନ　　। ଉଦର ଅନେକ ଚରଣ ॥
ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଲମ୍ବ ଦନ୍ତମାନ　　। ବିଶେଷେ ଦିଶୁଛି ଭୀଷଣ ॥
କରାଳ ଭୀମ ଭୟଙ୍କର　　। ରୂପ ଡ଼ରାଏ ନିରନ୍ତର ॥
ଦେଖି ଏ ମୂରତି ବିଶାଳ　　। ଲୋକେ ହୁଅନ୍ତି ଥରହର ॥
ମୋହର ଭୟ ହୁଏ ମନେ　　। ଏ ରୂପ ଦେଖିବି କେସନେ ॥
ନାନାବର୍ଣ୍ଣେ ବିଭୂଷିତ　　। ରୂପ ଦିଶଇ ଅଦଭୁତ ॥
ଅକାଶେ ମସ୍ତକ ଲଗିଛି　　। ତେଜରେ ଚୌଦିଗ ପୂରିଛି ॥
ପାଟି ମେଲଇ ଆଁ ଆଁ କରି　　। ତବିଷ୍ଟି ଗୃହ୍ନଛ ଯେପରି ॥
ଦେଖି ଏ ରୂପ ଭୟଙ୍କର　　। ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ରହେ ମୋହର ॥
ମନ ମୋହର ବିଚଳିତ　　। ସ୍ଥିର ନ ହୁଏ କଦାଚିତ ।୨୩
ମୁଖଅ ଦାନ୍ତ ମାଳ ମାଳ　　। ଦିଶଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ କରାଳ ॥
ପ୍ରଳୟ ଅନଳସମାନ　　। ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଦିଶେ ପୁଣି ॥
ଏ ଭୀମରୂପ ଦେଖି ମୁହିଁ　　। କେଉଁଠି ସୁଖ ନ ଲଭଇ ॥
ଦିଗ ମୁଁ ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହିଁ　　। ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ହେ ଗୋସାଇଁ ॥
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ପୁତ୍ରଗଣ　　। ସହିତେ ଭୀଷ୍ମ କର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୋଣ
ମୋହପକ୍ଷର ବୀରମାନେ　　। ଯେ ଛନ୍ତି ଏ ରଣପ୍ରାଙ୍ଗଣେ
ତୋହର କରାଳ ବଦନେ　　। ପଶୁ ଅଛନ୍ତି ତତକ୍ଷଣେ ।
ଦନ୍ତ ଦିଶଇ ବିକଟାଳ　　। ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭୈରବ ମଣ୍ଡଳ ।

ଦନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଗନ୍ଧୁରରେ । ପଶୁ ଅଛନ୍ତି ବୀରେ ଖରେ ॥
କେତେ ବୀର ଗର୍ଣ୍ଣି ଭାର ମୁଣ୍ଡ । ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥
ଦନ୍ତାଗ୍ର ସନ୍ଧିରେ ଲଗିଛନ୍ତି । କେତେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ୨୭
ନାନା ଦିଗରୁ ନଦୀମାନେ । ସମୁଦ୍ରେ ପଶନ୍ତି ଯେସନେ ॥
ତେସନ ବହୁ ବୀରମାନେ । ପଶନ୍ତି ତୋହର ବଦନେ । ୨୮
ଅନଳେ ଯେସନ ପତଙ୍ଗ । ପଡ଼ନ୍ତି ହୋଇ ଦ୍ରୁତବେଗ ॥
ତେସନ ଲୋକେ ଧାଇଁ ଆସି । ତୋମୁଖେ ଯାଉଛନ୍ତି ପଶି ୨୯
ଜଳନ୍ତା ଅନଳ ସମାନ । ଦିଶୁଛି ତୋହର ବଦନ ॥
ମେଲାଇ ସେଭୀମ ବଦନ । ଗ୍ରାସ କରୁଛୁ ସର୍ବଜନ ॥
ଓଷ୍ଠେ ଯେ ରୁଧିରେ ରଞ୍ଜିତ । ଲେହନ କରୁଛୁ ସତତ ॥
ସଂହାର ମୂରତି ତୋହର । ଉଗ୍ର ତେଜଟର କର ଜର ॥
ତୋ ତେଜ ଜଗତ ବ୍ୟାପିଛି । କେତେଣେ ସନ୍ତାପ ଦେଉଛି । ୩୦
ହେଦେବ ଦେବ ନିବେଦନ । କହନ୍ତୁ କିଏସେ ଆପଣ ॥
ଦୟା ଏ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ତୋର । ଚରଣେ ତୋର ନମସ୍କାର ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ମତେ କହ । ନଜାଣେ ହେଉଛି ସନ୍ଦେହ ॥
ଅନାଦି କାରଣ ଯେ ତୁହି । ବିସ୍ତାରି କହ ଦୟାବହି ॥
ନଜାଣେ ତୋହର ଚରିତ । ଜାଣିବି ମୋଇଚ୍ଛା ନିଯୁତ ॥

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଭକ୍ତ ବତ୍ସଳ ଭଗବାନ । କହନ୍ତି ଶୁଣ ଅରଜୁନ ॥
ସକାଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ନାଶଇ । ସେଭୀମ କାଳଅଟେ ମୁହିଁ ॥
ସଂହାର କରିବାକୁ ଜନ । ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଛି ମୁଁ ଜାଣ ॥
ଯୁଦ୍ଧେ ମାର ବା ନ ମାର । ମରିବେ ତୋ ବିପକ୍ଷ ବୀର । ୩୨
ଉଠ ତୁ ଉଠ ଅରଜୁନ । ହେଲା ନକରି କର ରଣ ॥
ହେବୁ ବେ[illegible]ଖର । ଆନନ୍ଦେ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗକର ॥
[illegible]ହୁବ [illegible]ଲ । ଉଠ ସମର କରଭଲ ॥

ତୋଶାନ୍ ମୋହସ୍ତେ ନିହତ । ଆଗରୁ ହୋଇଛନ୍ତି ନିହତ ।
ତୁହି ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ହୋଇ । ହେ ସବ୍ୟସାଚି ମାରଯାଇ ।୩୩
ଜୟଦ୍ରଥ ଯେ ଭୀଷ୍ମ କର୍ଣ୍ଣ । ଦ୍ରୋଣ ଅବର ବୀରଗଣ ।
ମୋହେତୁ ମଲ ପରିହୋଇ । ଏମାନେ ଛନ୍ତି ଏଠି ରହି ।
ତୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମାର । ମନରେ ଭୟ ତୁ ନ କର ।
ଅବଶ୍ୟ ହେବ ତୋର ଜୟ । ଶତ୍ରୁ ଜିଣିବୁ ଧନଞ୍ଜୟ ।୩୪ ।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ସଞ୍ଜୟ ବୋଲେ ହେ ରାଜନ । ଶୁଣିଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଚନ ।
ଅର୍ଜୁନ ଭୟେ ଥରହର । କମ୍ପିଲା ତାର କଳେବର ।
ବହିଲା ଗଦ ଗଦ ସ୍ୱର । ଶିର ନୁଆଇଁ ନମସ୍କାର ।୩୫ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅର୍ଜୁନ ବୋଲେ ହୃଷିକେଶ । ତୋହର ମହିମା ଅଶେଷ ।
ତୋହର ମହିମା କୀର୍ତ୍ତନେ । ଜଗତ ପୁଲକିତ ମନେ ।
ତୋର ପ୍ରେମରେ ବୁଡିଥାନ୍ତି । ରାକ୍ଷସ ଡରିଣ ପଳାନ୍ତି ।
ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ନମସ୍କାର । କରନ୍ତି ଯଥାର୍ଥ ତୋହର ।୩୬ ।
ହେ ମହାତ୍ମନ ହେ ଦେବେଶ । ଅନନ୍ତ ହେ ଜଗନ୍ନିବାସ ।
ଯେଣୁ ତୁ ଅବିନାଶୀ ବ୍ରହ୍ମ । ବ୍ରହ୍ମାର ଜନକ ତୁ ପୁଣ ।
ପ୍ରକୃତ ସତ ଯେ ଅସତ । ତୁ ଅଟୁ ତହିଁରୁ ଅତୀତ ।
ତେଣୁ ଏ ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀଜନ । ଅବଶ୍ୟେ ପୂଜେ ତୋ ଚରଣ ।[illegible]
ତୁ ଆଦ୍ୟ ଦେବ ହେ ଅନନ୍ତ । ପୁରାଣ ପୁରୁଷ ନିଶ୍ଚିତ ।
ତୁ ଜଗତର ଲୟସ୍ଥାନ । ବ୍ୟାପିଛୁ ଏ ଜଗତେ ପୁଣ ।
ପରମ ଧାମ ଅଟୁ ତୁହି । ତୋତେ ଅଜଣା କିଛି ନାହିଁ ।
ତୋତେ ଜାଣିବ ଇଚ୍ଛାକରି । ଜଗତ ସଦା ହୁଏ ଝୁରି ।[illegible]
ବରୁଣ ବାୟୁ ଅଗ୍ନି ଯମ । ତୁ ଚନ୍ଦ୍ର [illegible] ପୁଣ ।
ପିତାମହର ପିତା ତୁହି । ତୋତେ [illegible]ର ଭରି [illegible]

। କରୁଛନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଦୟାକର ।୩୯।
। କଲର ନାହିଁ ପରିଣାମ ।
... ତୁ ସରବ ସ୍ୱରୂପୀ ।
... ମୁଁ ହୁ ବାରମ୍ବାର ।୪୦।
... ସଖା ବୋଲିମଣି ।
... ଗର୍ବ ।
... । କେତେ ମୁଁ ଛଦସ୍ଥାର କଲି ।୪୧
... ଅସନ । ଭୋଜନ ଅବ ବେଳେଜାଣି ।
... ମୁଁ କେତେ ପରିହାସ । କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ହୃଷିକେଶ ।୪୨।
ଅତୁଳ ପ୍ରଭାବ ତୋହର । ତୁ ପିତା ଏହୁ ଜଗତର ।
... ପୂଜ୍ୟତୁହି । ଗୁରୁ ଗୁରୁର ଗୁରୁ ତୁହି ।
... ଲୋକେ ତୋ ସମାନ । କେଶେହେଁ କେହୁନାହିଁ ଜାଣ ।୪୩
ତେଣୁ ହେ ଜଗତର ସ୍ୱାମୀ । ସକଳ ପୂଜ୍ୟ ତୋତେ ନମି ।
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ କରେ ନମସ୍କାର । ହେ ଦେବ ଦେବ କୃପାକର ।
ମୋ ଦୋଷ କ୍ଷମାକର ତୁହି । ପିତା ପୁତ୍ରର ଭାବବହି ।
ସଖା ଯେପରି ସଖାଦୋଷ । ମାର୍ଜନା କରଇ ବିଶେଷ ।
ପତି ଯେପରି ପତ୍ନୀଦୋଷ । ଖଣ୍ଡଇ ନବହିଣ ଶେଷ ।
ଏପରି ଭାବ ମନେ ବହି । ମୋଦୋଷ କ୍ଷମାକର ତୁହି ।୪୪
ଅପୂର୍ବ ରୂପ ଦରଶନେ । ସନ୍ତୋଷ ହେଲା ମୋରମନେ ।
ଭୟରେ କମ୍ପୁଥର ହର । ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଏ ମନମୋର ।
ଜଗତ ନିବାସ ଦେବେଶ । ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ ତୁହି ଲେଶ ।
... ମନୋହର ବେଶ । ଦେଖାଅ ମତେ ହୃଷିକେଶ ।୪୫
... ବାହୁ ପ୍ରଭୁତେଜ । ଦେଖାଅ ତୋ ଚତୁରଭୁଜ ।
ଦେଖାଅ ... ହସ୍ତ । ଗଦା ପଦ୍ମରେ ବିଭୂଷିତ ।
... ମୂରତି ... । ମୋହନ ମୂରତ ଦେଖାଇ ।

ମୁକୁଟ ମଣ୍ଡିତ ତୋ ଶିର । ଦେଖାଅ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର ।୪୬।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ଶୁଣ ହେ ବୀର ଅରଜୁନ ॥
ମୁଁ ତେଣୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲି । ତୋତେ ଏରୂପ ଦେଖାଇଲି ।
ଏରୂପ ମୋ ଯୋଗ ଭିଆଣ । ଅନାଦି ପରମ ଅସୀମ ।
ତୋହର ପୂର୍ବେ ଅନ୍ୟ କେହି । କେବେ ଏରୂପ ଦେଖିନାହିଁ ।୪୭
ବେଦ ପଠନ ଯଜ୍ଞଦାନ । କଠୋର ତପସ୍ୟା ସାଧନ ॥
ଏମାନ ସାଧି କେହି ଜନ । ନପାଏ ଏରୂପ ଦର୍ଶନ ।
ତୋହର ବିନୁ ଅନ୍ୟ କେହି । ଦର୍ଶନ ସମର୍ଥ ନୁହଇ ।୪୮
ମୋର ଏରୂପ ଭୟଙ୍କର । ଦେଖିଣ କେବେହେଁ ନଡର ।
ମନରୁ ଛାଡ଼ ଭୟଭ୍ରାନ୍ତି । ଦେଖ ମୋ ମୋହନମୂରତି ।୪୯

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ସଞ୍ଜୟ ବୋଲେ ଭଗବାନ । ଏମନ୍ତ କହି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ଅର୍ଜୁନେ ପ୍ରବୋଧି କହିଲେ । ମୋହନ ବେଶ ଦେଖାଇଲେ ॥
ଅର୍ଜୁନ ମନୁ ଭୟ ଗଲା । ଯେଣୁ ସେ ମୂରତି ଦେଖିଲା ।୫୦

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅର୍ଜୁନ କୃତ କୃତ୍ୟ ହୋଇ । ସଧୀରେ ବଚନ ଭାଷଇ ॥
ଶାନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ତୋର । ଯେଣୁ ଏ ମନୁଷ୍ୟ ଆକାର ।
ଦେଖି ଏରୂପ ନିସ୍ତରିଲି । ଚଞ୍ଚଳ ମନ ସ୍ଥିର କଲି ।୫୧।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ।
ଯେ ରୂପ ଦେଖିଲୁ ତୁ ଆଜ । ଦେଖିବା ନୁହଇ ସହଜ ।
କେହି ତା କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । ଆଜ ତେ[illegible]ବା ଛୁହି ।
ଦେବତାମାନେ ନିତ ନିତ । ଏ ରୂ[illegible]ଇଛନ୍ତି ।୫[illegible]

ତୀର୍ଥାଚରଣ ତପସ୍ୟା ଅଟଇ । ବିପୁଳ ଅର୍ଥ ଦାନଦଇ ॥
ବେଦପଠନ ଯଜ୍ଞ ଦାନ । ଅଟଇ ବହୁ ଧର୍ମ୍ମ କର୍ମ୍ମ ॥
ଏତେ ଉପାୟ କଲେ କେହି । ଏ ରୂପ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ।୫୩
ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତି ଥାଏ ଯାର । ସେ ଦେଖେ ଏ ରୂପ ମୋହର ॥
ହେ ପରନ୍ତପ ହେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ସେ ହୁଏ ମୋହଠାରେ ଲୀନ ।୫୪
ପଣ୍ଡୁ ନନ୍ଦନ ଅରଜୁନ । ଯେ ମୋତେ ପାଏ ଏବେ ଶୁଣ ॥
ମୋପାଇଁ ଯେ କର୍ମ୍ମ କରଇ । ମୋଠାରେ ଅସକତ ରହଇ ॥
ମୋଠାରେ ଏକାନ୍ତଭକତ । ସକଳ ସଙ୍ଗ ବିବର୍ଜିତ ॥
ଯାହାର ଶତ୍ରୁ କେହି ନାହିଁ । ସଭିଙ୍କି ସମାନ ମଣଇ ।୫୫
ଦୀନ ଜଗତବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ରକ୍ଷା କରିବେ ବନମାଳୀ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନ ସମ୍ବାଦେ ବିଶ୍ୱରୂପଦର୍ଶନୋ ନାମୈକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

———

ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଭକ୍ତି ଯୋଗ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବୋଲେ ଦେବରାୟ । କଥାଏ ଲଗିଲା ସଂଶୟ ॥
ଯେ ଭକ୍ତ [illegible] । ତୋହର ଉପାସନା କରେ ॥
[illegible] । ନିର୍ଗୁଣ ନିରାକାର ପୁଣ ॥
[illegible] ବ୍ରହ୍ମକୁ [illegible] । ହେ ପ୍ରଭୁ କେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟଇ ।୧

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ପୁଣି କହନ୍ତି ଭଗବାନ । ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ମୋଠାରେ ମନମୂନ ଦେଇ । ନିଷ୍ଠାରେ ମତେ ଯେ ପୂଜଇ ॥
ଯାହାର ଶରଧା ମୋଠାରେ । ସେ ଯୋଗୀଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୋମତରେ ।୨
ଯେଣୁ ଅକାର ନାହିଁ ତାର । ବ୍ରହ୍ମ ଅଟଇ ନିରାକାର ॥
ସେ ବ୍ରହ୍ମ କେମନ୍ତ ଅଟଇ । କେ ଚିନ୍ତା କରି ନ ପାରଇ ॥
ତେଣୁ ସେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ବୋଲଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନଦେଇ ॥
ମିଛମାୟାକୁ ସତ୍ୟ ବୁଝି । ସଂସାରେ ପ୍ରାଣୀ ଥାଏ ମଜି ॥
ଏ ମିଥ୍ୟା ସତ୍ୟପର ଦିଶେ । କୂଟ ବୋଲଏ ସେ ବିଶେଷେ ॥
ମାୟାକୂଟରେ ବନ୍ଧ ଥାଇ । ଏ ବ୍ରହ୍ମକୂଟସ୍ଥ ବୋଲାଇ ॥
ଜ୍ଞାନ ନ ପାରେ ତାକୁ ଧରି । ମନ ଯେ ନ ପାରେ ବିଗ୍ରହି ॥
ନୟନ ଦେଖି ନ ପାରଇ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଗୋଚର ସେହି ॥
ଜନ୍ମ ମରଣ କ୍ଷୟ ବୃଦ୍ଧି । ଏ ଅାଦି ବିକାର ନାନାଦି ॥
ଏଥିରେ ନୋହେ ବିଚଳିତ । ତେଣୁ ସେ ଅଚଳ ନିୟତ ॥
ବିନାଶ ନାହିଁ ଟି ବ୍ରହ୍ମର । ତେଣୁ ସେ ବୋଲାଏ ଅକ୍ଷର ॥
ଏମନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ପୂଜଇ । ଅବଶ୍ୟ ମୋତେ ସେ ଲଭଇ ।୩
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରଣ ଦମନ । ସର୍ବତ୍ର ସମବୁଦ୍ଧି ଜ୍ଞାନ ॥
ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ହିତେ ରତ । ଏମନ୍ତ ଅଟେ ଯେ ଭକତ ॥
ତାକେ ସେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ପାଇବ । ଏ କଥା ଅନ୍ୟଥା ନ ହେବ ।୪
ନିର୍ଗୁଣବ୍ରହ୍ମ ଯେ ପୂଜନ୍ତି । ଅଧିକ କ୍ଳେଶ ସେ ଲଭନ୍ତି ॥
ଶୁଣ ହେ ବୀର ଅରଜୁନ । ଏପରି ହେବାର କାରଣ ॥
ସାକାର ଶରୀର ଯାହାର । ଧାରଣା କରନ୍ତି ସାକାର ॥
ଚିନ୍ତିଲେ ମତେ ନିରାକାର । ଧାରଣା[illegible]ହାର ॥
ଅକାର ନିରାକାର ଚିନ୍ତି । ଧାରଣା [illegible] ପାରନ୍ତି ॥

... ହେତୁ ମୂଳେ । ଧାରଣା କରେ ସେ ସହଜେ ॥
... ମଧ୍ୟେ ଯେତେ । ମୋମତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ ସେତେ ।୬
... ଯୋଗ ମୋଠାରେ । ଅରପେ ଯେତୁ ଭକ୍ତିଭରେ ॥
... ଚତ୍ତେ ଯେ ଭଜଇ । ମୋଠାରେ ମନ ଜ୍ଞାନ ଦେଇ ।୬
ଏ ମୃତ୍ୟୁ ସଂସାରସାଗରୁ । ଅଚିରେ ସେ ଭକ୍ତକୁ ଉଦ୍ଧରୁ ॥
ମୋଠାରେ ଯେତୁ ଦିଏ ଚିତ୍ତ । ଏ ଫଳ ପାଇବ ନିଶ୍ଚିତ ।୭।
ଶୁଣ ହେ ବୀର ଅରଜୁନ । ଲଗାଅ ମୋତେ ବୁଦ୍ଧି ମନ ॥
ମରଣେ ତୁ ମତେ ପାଇବୁ । ମୋଠାରେତୁହୁଲୀନହେବୁ ।୮
ଶୁଣ ତୁ ଏବେ ଧନଞ୍ଜୟ । ଯେବେ ତୋମନ ନୁହେ ଥୟ ।
ଲଗ୍ନରେ ଅଭ୍ୟାସ କରିବ । ଚଞ୍ଚଳ ମନ ସ୍ଥିରହେବ ॥
ଅଭ୍ୟାସ ବଳେ ତୁ ଜାଣିବୁ । ଯାଇଛୁ ତାହା ତୁ ପାଇବୁ । ୯
ଅଭ୍ୟାସ କରି ନପାରିଲେ । ମୋପାଇଁ କର୍ମ କର ଭଲେ ।
ମୋ ନାମ ଶ୍ରବଣ, କୀର୍ତ୍ତନ । ମୋହର ବନ୍ଦନ, ପୂଜନ ॥
ପ୍ରଣାମ, ଦାସ୍ୟ, ସଖ୍ୟଜାଣ । ନବମ ଆତ୍ମା ସମର୍ପଣ ॥
ନଅ ପ୍ରକାରେ ଏ ଭକତି । ପ୍ରକାରେ ସାଧିଲେ ମୁକତି ॥
ମୋ ପ୍ରତି ପାଇଁ କର୍ମ କଲେ । ଚିତ୍ତ ନିର୍ମଳ ହେବ ଭଲେ ॥
ମନ ତୋହର ହେବ ସ୍ଥିର । ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇବୁ ଉଦ୍ଧାର ।୧୦
ଏମନ୍ତ କରି ନପାରିଲେ । ମୋତେ ଶରଣ ପଶ ଭଲେ ॥
ମୋଠାରେ ଚିତ୍ତ ଦୃଢ଼କର । ଫଳକାମନା ତୁ ନକର ।୧୧
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ଅଭ୍ୟାସୁଁ ଜ୍ଞାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ।
ଜ୍ଞାନରୁଁ ଧ୍ୟାନ ଯେ ପ୍ରଧାନ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଦତ୍ୟଚିତ୍ତ ଘେନ ॥
କର୍ମ ଫଳ ବାଞ୍ଛା ମନେ । ଯେ ଲାଗେ କରମ ସାଧନେ ।
ଧ୍ୟାନରୁଁ ନିଷ୍କାମ କରମ । କରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଜାଣ ।
... କାମନା ... । ଶାନ୍ତି ଲଭିବୁ ତୁହିଭଲେ ।୧୨
... ଶତ୍ରୁ ... ନାହିଁ । ଯେ କାର ବଇରୀ ନୁହଇ ॥

ପରର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ । ସନ୍ତତ ଚେଷ୍ଟା ଯାରଜାଣ ॥
ପରର ଦୁଃଖ ଯେ ନସହେ । ତା ଦୁଖେ ଦୁଖି ହେଉଥାଏ ॥
ମୋହର ବୋଲି ଅହଂକାର । କେବେହେଁ ନାହିଁ ଯା ମନର ।
ଯେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ସମମଣେ । କ୍ଷମା ଧରଇ ତତକ୍ଷଣେ ।
ସଦା ଆନନ୍ଦ ଚିତ୍ତ ଯାର । ଯୋଗଅଭ୍ୟାସେ ଯେଉଁ ନର
ଜିଣେ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକଳ । ମୋଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ଅଚଳ ॥
ମୋଠାରେ ଦେଇ ବୁଦ୍ଧି ମନ । ଭକତି କରେ ଅନୁକ୍ଷଣ ॥
ଏମନ୍ତ ଭକ୍ତ ମୋର ପ୍ରିୟ । ଜାଣ ଅବଶ୍ୟ ଧନଞ୍ଜୟ ।୧୪
କାୟ ବଚନ ମନ ଜ୍ଞାନେ । ପୀଡ଼ଇ ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଜନେ ॥
ତାହାଙ୍କୁ କେହୁ ନପିଡ଼ଇ । କାହାକୁ ତାର ଭୟ ନାହିଁ ॥
ଲଭିଲେ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି । ହରଷେ ନ ଫୁଲଏ ଛାତି ॥
ପର ଉନ୍ନତ ଦରଶନେ । ହିଂସା ଯେ ନକରଇ ମନେ ॥
ଭୂତାଦି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ଗଣ । ଯାହାକୁ ନ ଡରନ୍ତି ପୁଣ ॥
ସୁଖରେ ଅବା ଦୁଃଖେ ଥିଲେ । ମନ ଅକୁଳ ନୁହେ ହେଲେ ।
ଏମନ୍ତ ଲୋକ ମୋର ପ୍ରିୟ । ମରମ ଶୁଣ ଧନଞ୍ଜୟ । ୧୫
ଯାହା ବା ମିଳେ ଯେତେବେଳେ । ସନ୍ତୋଷ ଲଭେ ଯେତହିଁରେ
ଯାହାର ବାହାର ଭିତର । ପବିତ୍ର ଥାଏ ନିରନ୍ତର ॥
ଯେହୁ ଆଳସ୍ୟହୀନ ହୋଇ । ଯତନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳଇ ॥
ବଇରୀ ମିତ୍ରେ ସମଜ୍ଞାନ । ସର୍ବବିଷୟେ ଉଦାସୀନ ॥
ଫଳ ପାଇବା ଆଶେ ଯାର । ଉଦ୍ୟମ ନଥାଏ ମନର ॥
ଏମନ୍ତ ଲୋକମୋର ପ୍ରିୟ । କହିଲି ତୋତେ ଧନଞ୍ଜୟ । [illegible]
ପ୍ରିୟ ଦରବ ଯେ ଲଭିଲେ । ହରଷ ନହୁଅନ୍ତି ଛଳେ ॥
ଅପ୍ରିୟରେ ନାହିଁ ଅସନ୍ତୋଷ । ଶୋଚନା ନାହିଁ ଯାର ଲେଶ
ଯାହାର ଚିତ୍ତେ ଶୋକ ନାହିଁ । ଯେମନ୍ତ [illegible] ଚେତନର ॥
ପାପ ପୁଣ୍ୟକୁ ପରିହର । ଭକ୍ତି [illegible] ପୂଜା କରେ

ମୋର ପ୍ରିୟ । କହଇ ତୋତେ ଧନଞ୍ଜୟ ।୧୭
ସମଜ୍ଞାନ । ସମାନ ମାନ ଅପମାନ ।
ସମ ମଣେ । ସୁଖଦୁଃଖକୁ ସମ ଗଣେ ।
କାମନା ତେଜଇ । ତେଣୁ ସେ ମୋର ପ୍ରିୟ ହୋଇ ।୧୮
ପ୍ରଶଂସା ଏକ ମଣି । ଅଳପ କଥା କହେ ପୁଣି ।
ଯାହା ମିଳଇ ଯେତେବେଳେ । ସନ୍ତୋଷ ହୁଏ ତା ପାଇଲେ ।
ଏକସ୍ଥାନରେ ବେଶି ଦିନ । ରଖଇନାହିଁ ବାସସ୍ଥାନ ।
ମୋଠାରେ ବୁଦ୍ଧି କରି ସ୍ଥିର । ଭକତି କରେ ନିରନ୍ତର ।
ଏମନ୍ତ ପୁରୁଷ ମୋ ପ୍ରିୟ । ଜାଣି ତୁ ଏବେ ଧନଞ୍ଜୟ ।୧୯
ଏତେ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ହୋଇ । ଯେ ଏହି ଧର୍ମ ଆଚରଇ ।
ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୋତେ ଜାଣି । ଶ୍ରଦ୍ଧାଭକ୍ତିରେ ପୂଜେ ପୁଣି ।
ମୋହର ଧ୍ୟାନ କରୁଥାଇ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ସେ ଅଟଇ ।
ଏ ଧର୍ମ ଅମୃତ ସମାନ । ଶୁଣ ସୁମତିରେ ଅର୍ଜୁନ ।୨୦
ଜଗତବନ୍ଧୁ ସିଂହ ମନ । ତୋ ପାଦେ ଥାଉ ନିଶିଦିନ ।୧
ଧନ କଥାକୁ ମନ ନୋହୁ । ଭବ-ବନ୍ଧନ ତୁଟିଯାଉ ।୨

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଭକ୍ତିଯୋଗୋ ନାମ ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—○—

ତ୍ରୟୋଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷବିବେକ ଯୋଗ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପ୍ରକୃତିଂ ପୁରୁଷଂ [illegible] । କେ ବା କହ ମତେ ପୁଣି

ପ୍ରକୃତି ପୁରୁଷ କ୍ରମଣ । କହନ୍ତୁ ଅପଣ ବେଗେ ॥
କ୍ଷେତ୍ର - କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ କାକୁ କହି । ଜ୍ଞାନ ବା ଜ୍ଞେୟ କେ ବୋଲାଇ ॥
ଏହି ଯେ ତୋହର ଶରୀର । କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲନ୍ତି ନାମ ତାର ॥
ଏହି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯେ ଜାଣଇ । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ବୋଲି ତାକୁ କହି ॥୧॥
ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରେ ହେ ଭାରତ । କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଅଟେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ॥
କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଦୁଇ ଭିନ୍ନ । ଏହି ବିଷୟେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ॥
ସେ ଜ୍ଞାନ ମୋ ମତରେ ସାର । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜ୍ଞାନଟି ଅସାର ॥
ଏଥିରୁ ବଳି ଅନ ଜ୍ଞାନ । କେବଳ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟଲକ୍ଷଣ ॥
ଜୀବନଧାରଣ ହୁଅଇ । ସଂସାରେ ଜଡାଇ ରଖଇ ॥
ବନ୍ଧନ କାରଣ ଯା ନୁହେ । ପ୍ରକୃତକର୍ମ ସେ ବୋଲାଏ ॥
ଯାହାଟି ମୁକତିକାରଣ । ପ୍ରକୃତ ବିଦ୍ୟା ତାକୁ ଜାଣ ॥
ଅନ୍ୟ କରମ ଯେ କରିବ । କେବଳ ଶ୍ରମ ସାର ହେବ ॥
ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାକୁ ଯେ ସାଧଇ । ଶିଳ୍ପନୈପୁଣ୍ୟ ସାର ହୋଇ ॥
କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଜ୍ଞାନ ଜ୍ଞାନ । ସେ ଜ୍ଞାନ ମୋକ୍ଷହେତୁ ଜାଣ ॥୨॥

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ହେ କୁନ୍ତୀସୁତ ପୁଣି ଶୁଣ ॥
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନ । ଅଥବା କ୍ଷେତ୍ରର ଲକ୍ଷଣ ॥
ସ୍ୱରୂପ ଧରମ ବିକାର । କି ଅବା ଅଟେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରର ॥
ଜାହାନ୍ତୁ ଜନମ କେହାର । କିବା ପ୍ରଭେଦ ଅଛି ଯାର ॥
କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ କି ରୂପ ଅଟଇ । ସଂକ୍ଷେପେ ତୋତେ କହିବଇ ॥
ବହୁପ୍ରକାରେ ଋଷି ଗଣ । ଛନ୍ଦେ ଯେ ଅଛନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣନ ॥
ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରପଦ ବେଦଗ୍ରନ୍ଥ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ କରିଛି ନିଶ୍ଚିତ ॥
ପୃଥ୍ୱୀ ଜଳ ତେଜ ପବନ । ଆକାଶ ବାୟୁ ପଞ୍ଚ ଜାଣ ॥
ଏମାନଙ୍କୁ ମହାଭୂତ କହି । ଶୁଣି [illegible]ନ ଦେଇ ॥
ଏ ମହାଭୂତର କାରଣ । ଅହଂକାର [illegible] ଅଭିମାନ ॥

[illegible] ॥

[illegible] । [illegible] ॥

[illegible] । [illegible] ॥

[illegible] । [illegible] ॥

। ବେଦେ [illegible] ବୋଲି କହି ॥

[illegible] । ପାଞ୍ଚ ବିଷୟ ଏ ସକଳ ॥

[illegible] ଜାଣ । ବିକାରଭଙ୍ଗ ଏ ପ୍ରମାଣ ॥୬॥

[illegible] ସଙ୍ଘାତ ଚେତନା । ଦୁଃଖଟେ ସୁଖ ଅହଂକାର ॥

[illegible] ଯେଉଁ ଏ ବିକାର । ଅଟଇ ଜାଣ ଏ ଷେତ୍ରର ॥୭॥

[illegible] ଧର୍ମ ଗୁଣମାନ । ଯାହାର ନାହିଁ ଅଭିମାନ ॥

[illegible] ନ କରେ ଯେ ମନେ । ହିଂସା ନ ଥାଏ ଅନ୍ତରେ ॥

[illegible] କାଳକୁ ଯାର ଥାଇ । ସେ ପୁଣି କ୍ଷମା ଅଟଇ ॥

[illegible] ଯେତେ ନୁହେ । ସରଳଭାବ ଶୁଣ କହେ ॥

[illegible] ଶୁଚିବନ୍ତ ହୋଇ । ଉତ୍ତମଗୁରୁ ଯେ ସେବଇ ॥

[illegible] ବାହାର ଭିତର । ପବିତ୍ର ଅଟେ ନିରନ୍ତର ॥

[illegible] ପଥରେ ସଦା ଥାଏ । କେବେହେଁ ଚଳିତ ନୁହେ ॥

[illegible] ବାସନାରୁ ମନ । ଫେରାଇ ନିଏ ଯେହୁ ଜନ ॥

[illegible] ଜୟ କର । ଚିନ୍ତଇ ଧର ସର୍ବେଶ୍ୱର ॥

[illegible] ସକଳ କର୍ମମାନ । ବୋଲାଏ ଜ୍ଞାନର ସାଧନ ॥୮॥

[illegible] ଯାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ । ଅସକ୍ତ ନୁହେ କଦାଚନ ॥

[illegible] ନାହିଁ ଅହଙ୍କାର । ଅସାର ମଣେ ଯେ ସଂସାର ॥

[illegible] ହୋଇଲେ ଜନମ । ବୃଦ୍ଧ ବୟସ ହେବ ଜାଣି ॥

[illegible] ସୁଖ ଦୁଃଖ ରୋଗ । ଅବଶ୍ୟ କରିବ ସେ ଭୋଗ ॥

[illegible] । କରୁ ଯେ ଥାଏ ନିରନ୍ତର ॥୯॥

[illegible] । ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଗୃହ ଥାଇ ॥

ମୋହର ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କର । ନ ଥାଏ ଅଜ୍ଞାନେ ଅବୋଧ ।
ତାହାଙ୍କ ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ନୁହେ । ସୁଖରେ ଆନନ୍ଦ ନ ପାଏ ॥
ଇଷ୍ଟ ବା ଅନିଷ୍ଟ ମିଳିଲେ । ସମାନ ଜ୍ଞାନ କରେ ଭଲେ ।୯
ମୋତେ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଜାଣେ । ମୋ ତହୁଁ ଅନ୍ୟଙ୍କୁ ନ ଗଣେ ।
ଦୁଷ୍କାର ବିପଦ ପଡିଲେ । ମୋ ତହୁଁ ଯା ମନ ନ ଟଳେ ।
ମୋଠାରେ ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ ହୋଇ । ଏକାନ୍ତମନେ ଯେ ଭଜଇ ।
ନବସ୍ଥାନେ ବାସକରେ । ନ ରହେ ଜନସମାଜରେ ।୧୦
ଆତ୍ମାଦିଷୟେ ଯେଉଁ ତତ୍ତ୍ୱ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ୍ୟଜ୍ଞାନ ତା ନିତ୍ୟତ ॥
ସେ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେ କରେ ବିଚାର । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ୍ୟଜ୍ଞାନ ହୁଏ ତାର ।
ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନେ ନିଷ୍ଠା ଯାର । ଯେ କରେ ମୋକ୍ଷର ବିଚାର ।
ଏ ସବୁ ଜ୍ଞାନର ସାଧନ । ଆଉ ସକଳ ଯେ ଅଜ୍ଞାନ ।୧୧
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । ଏମନ୍ତେ ଜ୍ଞାନ ଯେ ସାଧଇ ।
ଏ ମାର୍ଗେ ଯେ କରେ ସାଧନ । ପାଏ ସେ ବ୍ରହ୍ମଦରଶନ ।
ସେ ବ୍ରହ୍ମ ଅନାଦି ପରମ । ତାର ବିଷୟ ଏବେ ଶୁଣ ।
ସତ ବା ଅସତ ସେ ନୁହେ । ଏମନ୍ତ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର କହେ ।
ଈଶ୍ୱର ଅଛନ୍ତି କହିଲେ । ଦେଖାଇ ନ ପାରିବ ଭଲେ ।
ଅବର ଈଶ୍ୱର ନାହାନ୍ତି । ଏମନ୍ତ କହି ନ ପାରନ୍ତି ।
ତେଣୁ ଈଶ୍ୱର ଅସ୍ତି ନାସ୍ତି । ଦୁଇକଥାର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତି ।
ସତ ଅସତ ସେ ନୁହନ୍ତି । ଦୁଇରୁ ଅତୀତ ଅଟନ୍ତି ।୧୨
ସେ ବ୍ରହ୍ମ ସକଳ ଦେହରେ । ମସ୍ତକ ମୁଖ ନୟନରେ ।
ଶ୍ରବଣ ପାଦ ହସ୍ତେ ଥାଇ । ଶକତରୂପେ ବସିଜଇ ॥
ଜଡ଼ଦେହର ଯେତେ ଦେହେ । ତାହାକୁ ବ୍ୟାପି କରି ରହେ ॥
ଲକ୍ଷଣ ବ୍ରହ୍ମର ଅଶ୍ରେୟ । କର୍ମ ତହିଁରୁ ଜଡଦେହ ।୧୩
ତାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କିଛି ନାହିଁ । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରି[illegible] ଚଳାଇ ।
ବ୍ରହ୍ମର ହସ୍ତ ପାଦ ନାହିଁ । ପଦାର୍ଥ [illegible] କରଇ

[illegible] | ଲିପ୍ତ ନ ଥାଇ ଶୁଣିପାରେ ॥
[illegible] | ଏମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଗୁଣ ॥
କାହାର ସଙ୍ଗ [illegible] | ଜଗତ ଧରିଛନ୍ତି ସେହୁ ॥
ଗୁଣର ଅତୀତ ଅଟନ୍ତି | ସକଳ ଗୁଣ ପାଳୁଛନ୍ତି ।୧୪
ଜଗତ-ବାହାର ଭିତରେ | ଅଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ ସବୁଠାରେ ॥
ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଅଟନ୍ତି | ଦୂରେ ନିକଟେ ରହିଛନ୍ତି ॥
ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ହେତୁ ସେହୁ | ସହଜେ ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ ।୧୫
ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ପ୍ରଭୃତି | ଭୂତମାନେ ଯେ ରହିଛନ୍ତି ।
ସବୁର କାରଣ ସେ ବ୍ରହ୍ମ | ଜଗତଠାରୁ ସେ ଅଭିନ୍ନ ॥
କାରଣରୂପରେ ଅଭିନ୍ନ | କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଭିନ୍ନ ॥
ସେ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ଥିତିକାଳେ ଜାଣ | ଜଗତ କରଇ ପାଳନ ॥
ସେ ପୁଣି ପ୍ରଳୟକାଳରେ | ସକଳ ଭୂତ ଗ୍ରାସ କରେ ॥
ସୃଷ୍ଟିକାଳରେ ସେହୁ ପୁଣ | ନାନାରୂପରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ।୧୬
ଅନଳରବିଆଦି ଯେତେ | ଜ୍ୟୋତିଷ୍ପଦାର୍ଥ ଜଗତେ ॥
ସେହି ବ୍ରହ୍ମର ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି | ଜଗତେ ଆଲୋକ ଦିଅନ୍ତି ।
ମାୟାସ୍ୱରୂପ ଅନ୍ଧକାର | ବ୍ରହ୍ମରୁ ଅତୀତ ନିକର ॥
ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ସେ ଅଟନ୍ତି | ସାଧନାବଳେ ଜଣାଯାନ୍ତି ॥
ତାଙ୍କୁ ଜାଣିବେ ଇଶ୍ୱର | ଜ୍ଞାନଏ ମନୁଆନ୍ତି ଫୁର ॥
ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ହୃଦୟରେ | ଆତ୍ମାରୂପେ ସେ ବାସକରେ ॥
କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ସେ ଆତ୍ମା ବୋଲାଇ | ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ॥
କହିଲୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ତୋତେ | ଶରୀର ଆତ୍ମା ତତ୍ତ୍ୱ ଯେତେ ॥
ଯେ ଏହୁ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଜାଣନ୍ତି | ସେ ମୋର ସ୍ୱରୂପ ଲଭନ୍ତି ।୧୮
ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷ ଏ ଦୁଇ | ବେଦରେ ଅନାଦି ଅଟଇ ॥
[illegible] ଅଟ[illegible]ତ | କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ନିଶ୍ଚିତ ॥
ଦେହ ଇନ୍ଦ୍ରି[illegible]କାର | ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଜନ୍ମ ତାର ॥

ସୁଖଦୁଃଖର ହେତୁ ମୂଳ । ନିର୍ଗୁଣ ଅଟଇ କେବଳ ॥
ତ୍ରିଗୁଣ ପ୍ରକୃତିରୁ ଜାତ । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣ ତୁ ନିଶ୍ଚିତ ।୧୯
ଦେହ ପ୍ରକୃତିବଶ ହୋଇ । ନାନାଦି କରମ କରଇ ॥
ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଭୋଗମାନ । ଭୁଞ୍ଜଇ ପୁରୁଷ ପ୍ରମାଣ ।୨୦।
ଜୀବାତ୍ମା ପ୍ରକୃତିରେ ରହି । ଏ ସୁଖ ଦୁଃଖକୁ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥
ତ୍ରିଗୁଣେ ହୁଅଇ ଆସକ୍ତ । ଯେ ଗୁଣ ପ୍ରକୃତିରୁ ଜାତ ॥
ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ଯୋନିରେ । ଯେଣୁ ଜନମ ଲଭଇରେ ।୨୧
ପୁରୁଷ ଏ ଦେହରେ ଥାଇ । ଦେହରୁ ପୃଥକ ଅଟଇ ॥
ନିକଟେ ଥାଇ ଦେଖୁଥାଏ । ତାହିଁରେ ତା ମନ ନ ଥାଏ
ତାର ବିହୁନେ ଏ ଶରୀର । ସନ୍ତତ ହୁଅଇ ଅଚଳ ॥
ଚେତନ୍ୟ ସେ ବିଧାନକରତା । ଅବର ବୋଲାଏ ସେ ଭୋକ୍ତା ॥
ଫଳ ଅନୁଭବ କରେ । ଥାଏ ନିର୍ଲେପ ନିର୍ବିକାରେ ॥
ଆତ୍ମା ବୋଲାଏ ମହେଶ୍ୱର । ଅବର ପରମ ଈଶ୍ୱର ॥
ଜଡରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ପ୍ରଧାନ । ପରମ ଆତ୍ମା ତାର ନାମ । ୨୨
ଏହାକୁ ବୋଲି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନ ॥
ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଯେ ଲଭଇ । ଜନ୍ମମରଣୁ ତରିଯାଇ ॥
ଦେହ-ଆତ୍ମାର ଭେଦଜ୍ଞାନ । ଜାଣିଲେ ତୁଟଇ ଅଜ୍ଞାନ ॥
ଆତ୍ମା ବିହୀନେ ଜଡଦେହ । ଅନିତ୍ୟ ମିଥ୍ୟାଟି ନଶ୍ୱର ॥
ଆତ୍ମା ଯେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଥାଇ । ଏ ଦେହ ସକଳ ଭୁଞ୍ଜଇ ॥
ଏମନ୍ତ ଜାଣି କର୍ମ କଲେ । ପ୍ରମାଦ ନ ପଡଇ ଭଲେ ॥
ମୁକତି ଲଭନ୍ତି ସେ ଜନ । ପୁଣି ସେ ନୁହନ୍ତି ଜନମ ॥
କେତେ ବା ନିଜ ଧ୍ୟାନବଳେ । ଶରୀରେ ଆତ୍ମା ଦେଖେ ହେଳେ ।
କେ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗମାର୍ଗେ ଥାଇ । ଆତ୍ମାର ଦର୍ଶନ ଲଭଇ ॥
କେ କର୍ମଯୋଗ ବଳେ ପୁଣି । ଆତ୍ମା[illegible]ଦର୍ଶନ ।୨୪
କେ ଯେ ଏହି ପଥ ନ ଜାଣନ୍ତି । ଅନ୍ୟ[illegible]ଣ ସାଧନ୍ତି

[illegible] ଉପଦେଶ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସାଧନ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ।
[illegible] ଶ୍ରୁତ । ସଂସାରୁ ହୁଅନ୍ତି ମୁକତ ।
[illegible] ଜଙ୍ଗମ ସମ୍ଭୂତ । ଯା କିଛି ଜନମେ ଜଗତେ ।
[illegible] ସବୁ ଜନ୍ମର କାରଣ । ଈଶ୍ୱର ବିରାଜିତ ଜାଣ ।
[illegible] ହେଲେହେଁ ବିନାଶ । ଈଶ୍ୱର ନ ହୁଅନ୍ତି ନାଶ ।
ଏହା ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣନ୍ତି । ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନୀ ସେ ଅଟନ୍ତି । ୨୭
ଅଜ୍ଞାନୀ ଲୋକର ବିଚାର । ଆତ୍ମାକୁ ମଣିଣ ଶରୀର ।
ତେଣୁ ଶରୀର ନାଶ ହେଲେ । ଆତ୍ମା ବିନାଶ ବୁଝେଁ ଭଲେ ।
ଏମନ୍ତ ଯେ ଲୋକ ବୁଝଇ । ତାହାକୁ ଆତ୍ମଘାତୀ କହି ।
ତାହାର ନହୁଏ ମୁକତ । ଜ୍ଞାନୀ କେବଳ ତରିଯାନ୍ତି ।
ପୁଣି ଯେ ସମାନଭାବରେ । ଈଶ୍ୱର ଦେଖେ ସବୁଠାରେ ।
ଶରୀରସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମା ନାଶ । ଏ କଥା ନ କରେ ବିଶ୍ୱାସ ।
ତେଣୁ ସେ ଆତ୍ମଘାତୀ ନୁହେ । ମରଣେ ମୋକ୍ଷଗତି ପାଏ । ୨୮
ଜଗତେ ଯେତେ ଯେତେ କର୍ମ । କରୁଅଛନ୍ତି ପ୍ରାଣୀଗଣେ ।
ପ୍ରକୃତି କେବଳ କରତା । ଅନ୍ୟ କେ ନୁହେ ସାମରଥା ।
ଆତ୍ମାର ଏଥି କିଛି ନାହିଁ । ଏହା ଯେ ଦେଖଇ ଦେଖଇ । ୨୯
ଦେଖ ଅଟେ ଏ ସଂସାର । ଦିଶଇ ଅନେକ ଆକାର ।
ନାନାଦି ନାମକୁ ଧରଇ । ତେଣୁ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯାଇ ।
ମାତ୍ର ଏ ସମସ୍ତ ଏକକ । ଏକଇ ପ୍ରକୃତିରେ ସ୍ଥିତ ।
ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଜାତ ହୁଏ । ପୁଣି ପ୍ରକୃତିଠାରେ ଲୟେ ।
ଜଗତ ଦେଖେ ବ୍ରହ୍ମମୟ । ପ୍ରକୃତଜ୍ଞାନୀ ସେ ନିଶ୍ଚୟ । ୩୦ ।
ପରମ ଆତ୍ମା ଦେହେ ଥାଇ । କରମ ନ କରନ୍ତି ସେହି ।
ଯେଣୁ ସେ ନିର୍ଗୁଣ ଅତୀତ । ନୁହନ୍ତି କାହିଁରେ ଜଡ଼ିତ ।
ଅନାଦି ଅ[illegible]ତ । ଶୁଣ ତୁ ଏବେ କୁନ୍ତୀସୁତ । ୩୧ ।
ଆକାଶ ସର୍ବ[illegible]ଏ । କାହାର ସଙ୍ଗେ ଲିପ୍ତ ନୁହେ ।

ସେପରି ଆତ୍ମା ଦେହେ ଥାଇ । ତାହାଁରେ ଲିପ୍ତ ନ ହୁଅଇ ।୩୨
ଏକଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହେ ଭାରତ । ପ୍ରକାଶେ ସକଳ ଜଗତ ।
ତଥା ଏ ଦେହେ ଆତ୍ମା ଥାଇ । ସକଳ ଦେହ ପ୍ରକାଶଇ ।
ଲଭି ଆତ୍ମାର ସନ୍ନିଧାନ । ଏ ଦେହ ହୁଏ ସଚେତନ ।୩୩
କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ ଭେଦାଭେଦ । ଜାଣନ୍ତି ଭଲେ ଯେ ଗୋବିନ୍ଦ ।
ଜଡ଼ପ୍ରକୃତିରୁଁ ମୋକ୍ଷ ପାଇ । ଯେ ଏହି ଉପାୟ ଜାଣଇ ।
ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁରେ ପାରେ ଜାଣି । ପରମପଦ ଲଭେ ପୁଣି ।୩୪
ଅତେ ଜଗତଚକ୍ଷୁ ସହି । ତାକୁ ସେ ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଦିଅ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସି-କ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷବିବେକଯୋଗୋ ନାମ-ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ

ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗ ଯୋଗ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନ । କହିବା ତୋତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜ୍ଞାନ ।
ଯେ ଜ୍ଞାନ ଲଭି ମୁନିଜନ । ଛେଦିଲେ ସଂସାରବନ୍ଧନ ।
ଏହି ଜ୍ଞାନକୁ ଯେ ଲଭଇ । ମୋର ସ୍ୱରୂପ ସେହି ପାଇ ।
ସୃଷ୍ଟିକାଳରେ ଜାତ ନୁହେ । କଷଣ ନ ପାଏ ପ୍ରଳୟେ ।୨
ତ୍ରିଗୁଣ ଜଡ଼ିତ ପ୍ରକୃତି । ମହତ ବ୍ରହ୍ମ ସେ ବୋଲନ୍ତି ।
ଯେଣୁ ଏ ବିଶାଳ ପ୍ରକୃତି । ଜଗତ ଅବୋଧ ଅଛନ୍ତି ।
ଜଗତଠାରୁ ବଡ଼ ସେହି । ତେଣୁ ସେ ମହତ ବୋଲାଇ ।
ଜଗତେ ଯେତେ ଜନ୍ମମାନ । ସକଳ ପ୍ର[illegible]ଧୀନ ।
ତେଣୁ ତାହାକୁ ବ୍ରହ୍ମ କହି । ବ୍ରହ୍ମ[illegible] ସେହି ।

ମୋହର ଗର୍ଭଧାନ ସ୍ଥାନ । ଏହୁ ପ୍ରକୃତ ବୋଲି ଜାଣ ।
ମୁହିଁ ବୀଜ ମୁଁ ବୁଣିଲେ । ପ୍ରାଣୀ ସକଳ ଜାତ ହେଲେ ।
ମୋହର ଚିଦାଭାସ ଜାଣ । ବୀଜ ଅଟଇ ଅର୍ଜୁନ ।
ମୋହର ଯେଉଁ ପ୍ରତିବିମ୍ବ । ଚିଦାଭାସ ବୋଲି ଜାଣିବ ।୩
ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ଅଧମ । ନାନା ଯୋନିରେ ପ୍ରାଣୀ ଜନ୍ମ ।
ଧରଇ ନାନାଦି ମୂରତ । ସଂସାରେ ଜନମ ହୁଅନ୍ତ ।
ପ୍ରକୃତ ଅଟେ ତାଙ୍କ ମାତା । ମୁହିଁ ଜନମଦାତା ପିତା ।୪।
ସତ୍ତ୍ୱ ଯେ ରଜ ତମଗୁଣ । ପ୍ରକୃତଠାରୁ ଏ ଜନମ ।
ଏ ଗୁଣମାନ ଅର୍ଜୁନ । କରନ୍ତି କସ ଏତେ ଶୁଣ ।
ବିନାଶ ନାହିଁ ପୁରୁଷର । ତାଙ୍କୁ କରନ୍ତି ହରବର ।
ଦେହରେ କରନ୍ତି ବନ୍ଧନ । ଭୁଲେ ସେ ତେଣୁ ଅମ୍ଭ ଜ୍ଞାନ ।୫
ତିଗୁଣମଧ୍ୟେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ସ୍ୱଚ୍ଛ ନିର୍ମ୍ମଳ ବୋଲି ଜାଣ ।
ଏ ଗୁଣେ ଉପଦ୍ରବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ଶାନ୍ତ ଯେ ଅଟଇ ।
ଆତ୍ମାକୁ ଭେଦ କରପାଇ । ଆତ୍ମାର ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରକାଶଇ ।
ଏମନ୍ତ ଯେହୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ଅମ୍ଭଙ୍କୁ କରଇ ବନ୍ଧନ ।
ସୁଖାନୁଭବ ଜ୍ଞାନ ଦୁଇ । ଏ ଡୋର ଆତ୍ମାକୁ ବାନ୍ଧଇ ।
ନିଜକୁ ସୁଖୀ ବୋଲି ମଣେ । ତେଣୁ ଜୀବାତ୍ମା ସବୁ ଜାଣେ ।୬
ଶୁଣହେ ବୀର କୁନ୍ତୀସୁତ । ରଜଗୁଣର ଯେ ଚରିତ ।
ରଜଗୁଣର ତୃଷ୍ଣା ଜାତ । ଅବର ଅନୁରାଗ ସତ ।
ନିଜର ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ନାହିଁ । ବ୍ୟାକୁଳେ ତାହା ଖୋଜୁଥାଇ ।
ଏହା ଯେ ଇଚ୍ଛା ମାନବର । ତୃଷ୍ଣା ବୋଲିଣ ତାକୁ ଧର ।
ପାଇଣ ପଦାର୍ଥେ ପୀରତି । ତାହାକୁ କହନ୍ତି ଆସକ୍ତି ।
ତେଣୁ ଶରଧା ଅନୁରାଗ । ରଜଗୁଣରେ ହୁଏ ଯୋଗ ।
ପାଇଲା ଧନ [illegible] । ଅଲଭ୍ୟ ଲାଭ ହେଉଥିବ ।
ଏମନ୍ତ ଚିନ୍ତା [illegible] । ଦେଖଇ ଧନ ସେ ସ୍ୱପନେ ।

ଏଥିକୁ ଆଶ୍ରୟି ଭରମ । ଚେତନ୍ୟହୀନ ଏହା କର୍ମ
ଆତ୍ମାକୁ କରଇ ବନ୍ଧନ । ଜାଣିଲ ହେତୁ ରଜଗୁଣ । ୭
ସତକୁ ମିଛ କୋଳି ମଣି । ଏହାକୁ ତମଗୁଣ ଶୁଣି ।
ଅଜ୍ଞାନୁ ଜାତ ତମଗୁଣ । ମୋହ ଜନ୍ମାଏ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣ ।
ପ୍ରମାଦ ଆଲସ୍ୟ ଶୟନ । ତମଗୁଣର ଏ ଧରମ ।
ଆତ୍ମାକୁ ଅଜ୍ଞାନେ ବନ୍ଧନ । କରଇ ତେଣୁ ତମଗୁଣ । ୮ ।
ଅହେ ଭାରତ ଏବେ ଶୁଣ । ସୁଖରେ ବାନ୍ଧେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ।
କର୍ମରେ ବାନ୍ଧେ ରଜଗୁଣ । ତମର ଅଜ୍ଞାନ ବନ୍ଧନ । ୯ ।
କାହାର ପୁଣି କେଉଁ ଗୁଣ । ପ୍ରବଳ ହୁଏ ଅର୍ଜୁନ ।
କାହାର ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ବେଶି । ରଜ ତମକୁ ଦିଏ ନାଶି ।
ଯାହାର ରଜ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ । ସତ୍ତ୍ୱ ତମକୁ ଦଳଦିଏ ।
କାହାର ବେଶି ତମଗୁଣ । ରଜସତ୍ତ୍ୱକୁ ନାଶେ ପୁଣ ।
ଯେ ଗୁଣ ହୁଅଇ ପ୍ରଧାନ । ସେ କରେ ତା କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ । ୧୦ ।
ଶରୀର ସକଳ ଦୁଆରେ । ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶେ ଯେଉଁ କାଳେ ।
ଜ୍ଞାନଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଯାର । ଜ୍ଞାନ ଲଭନ୍ତେ ଅନୁକୂଳ ।
ସୁଖଶାନ୍ତିରେ ଦିନ ନେଇ । ଜ୍ଞାନଚରଚା କରୁଥାଇ ।
ଜାଣିବ ଏମନ୍ତ ଲୋକର । ସତ୍ତ୍ୱ ଯେ ଅଟଇ ପ୍ରବଳ । ୧୧ ।
ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଯେତେ ହୁଏ । ଲୋଭ ଅଧିକ ବଢୁଥାଏ ।
ଧନଅର୍ଜନେ ସ୍ପୃହାବାନ । କରମ କରୁଥାଏ ପୁଣ ।
କାହାର ପରର ସମ୍ପତ୍ତି । ଲୋଭିବ ସଦା ଯାର ମତି ।
ଯେତେ ଧନ ସେ ଅର୍ଜଇ । ସନ୍ତତ ଅଶାନ୍ତିରେ ଥାଇ ।
କାହାର କେଉଁ ଉପାୟରେ । ଧନ ଆସିବ ନିରନ୍ତର ।
ସୁନ୍ଦର ବଡ଼ଘର ତୋଳି । ଭେଟେ ହେନ ପାଏ ସମ୍ଭାଳି ।
ନାନା ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ । ଉତ୍କଳ ବଳ[illegible] ।
ଏମନ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଯାହାର । ରଜ ଯେ ପ୍ର[illegible]ହାର । ୧୨ ।

ଏ ତ୍ରିଗୁଣ ଯାଏ । ତାର ବଚନ ହୃଦୟେ ॥
ମୋର ଅମୃତ । ତପସ୍ୟାରେ ଜାତ ହେନ୍ତ ॥
ଥାନ୍ତି ଜାତି ଶୁଣି । ତଥି ରେ ନ ହୁଏ କାରଣି ॥
ଭାବ ବୋଲି ଭାକ୍ତି ବଲେ । ମନେ ନ ଧରନ୍ତ କାଳବଳେ ॥
ଥାନ୍ତି ଭାବ ମନେ । ଏହେ ଲକ୍ଷଣ ଭଗବାନେ ୧୩
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ବୃଦ୍ଧିକାଳେ । ଯାର ମରଣ ହୁଏ ଭଲେ ॥
ଦେବଲୋକଙ୍କର ତାର ସ୍ଥାନ । ଅଟଇ ଅବଶ୍ୟ ଅର୍ଜୁନ ॥
ସେ ଲୋକ ସନ୍ତତ ପୂଜିବ । ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭାଦି ଦେବ ॥
ଦେହ ତେଜନ୍ତି ସେହି ନର । ପାଇ ଏ ସ୍ଥାନ ସୁନ୍ଦର ॥
ପ୍ରକାଶମୟ ଏହି ସ୍ଥାନ । ଲଭନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀ ଜନ ।୧୪।
ରଜଗୁଣର ବୃଦ୍ଧି ବେଳେ । ଏ ନରଦେହ ତେଜାଗଲେ ॥
ମନୁଷ୍ୟ ଯୋନିରେ ଜନମ । ଦେବ ଅବଶ୍ୟ ଅର୍ଜୁନ ॥
ତମଗୁଣର ବୃଦ୍ଧିକାଳେ । ମନୁଷ୍ୟ ମରଣ ଲଭିଲେ ॥
ପଶୁ ପ୍ରଭୃତି ମୂଢ଼ଯୋନି । ପାଇବ ଅଟେ ଫାଲଗୁନି ॥
ସାତ୍ତ୍ୱିକକର୍ମର ନେ ଫଳ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ସୁନିର୍ମଳ ॥
ଦୁଃଖ ରଜକର୍ମ ଫଳ । ତାମସ ଅଜ୍ଞାନ କେବଳ ॥
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣରୁ ଜନ୍ମେ ଜ୍ଞାନ । ରଜରୁ ଲୋଭର ଜନମ ॥
ପ୍ରମାଦ ମୋହ ଯେ ଅଜ୍ଞାନ । ତମଗୁଣରୁ ହୁଏ ଜନ୍ମ ।୧୭
ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣୀର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଗତି । ସ୍ୱର୍ଗାଦିପଥେ ସେ ଗମନ୍ତି ।
ରଜଗୁଣୀର ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସ୍ଥାନ । ତମର ଅଧୋଗତି ଜାଣ ।୧୮।
ଯେତେବେଳେ ଜୀବ ଦେଖିପାରେ । ଗୁଣକରତା ଏ ସଂସାରେ ।
ଗୁଣର ବିନୁ ଅନ ନାହିଁ । କରମ କେହି ନ କରଇ ।
ଆତ୍ମା ଯେ ଗୁଣର ଅତୀତ । ଯେତେବେଳେ ଜାଣନ୍ତି ନିଶ୍ଚିତ ।
ସେତେବେଳେ [illegible] ଲଭଇ । ସଂସାର ବନ୍ଧନ ଛିଣ୍ଡାଇ ୧୯
ଏ ତିନିଗୁଣ [illegible] । ଦେହର ବୀଜ ବୋଲି ଜାଣି।

ଗୁଣରୁ ଦେହର ଜନମ । ଜୀବକୁ କରଇ ବନ୍ଧନ ॥
ଜନମ ମରଣ ଅଧୀନ । କରାଏ ଜୀବକୁ ଅର୍ଜୁନ ॥
ଏ ଜୀବ ଗୁଣକୁ ବଳିଲେ । ଜନ୍ମମରଣ ଜିଣିପାରେ ॥
ଜରା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଦୁଃଖ ନାଶେ । ହୁଅଇ ମୋକ୍ଷଲାଭ ଶେଷେ ॥

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପୁଣି ପଚାରେ ଅରଜୁନ । କିପରି ତ୍ରିଗୁଣ ଜିଣିମ ॥
କେ ଅବା ଜିଣିଛି ଏହାକୁ । କି ଚିହ୍ନ ଚହ୍ନିବା ତାହାକୁ ॥
କିପରି ଆଚରଣ ତାର । କହ ହେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାକୁର ।୨୧

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଶୁଣ ପାଣ୍ଡବ ଧୀରଚିତ୍ତେ । ଯାହା ତୁ ପଚାରିଲୁ ମୋତେ ॥
ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ବାରେ । ଜ୍ଞାନଉଦୟ ଯେତେବେଳେ ॥
ପ୍ରକାଶ ଅଟେ ତାର ନାମ । ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ସେ ଧରମ ॥
କର୍ମରେ ହୋଇଲେ ଆସକ୍ତି । ତା ନାମ ଅଟଇ ପ୍ରବୃତ୍ତି ॥
ରଜଗୁଣର ଏ ଧରମ । ମୋହ କରାଏ ତମଗୁଣ ॥
ଏ ମୋହ, ପ୍ରକାଶ, ପ୍ରବୃତ୍ତି । ମନକୁ ହେଲେ ଉତପତ୍ତି ॥
ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏ ନିଜ କର୍ମେ । ତଥାପି ନ ହୁଏ ମନେ ॥
କାଳେ ମିଳିବ ଅବା ଦୁଃଖ । ପାଇଁ ଯେ ନ ହୁଏ ବିମୁଖ ॥
ପୁଣି ଏ ତିନେହେଁ ଅନିତ୍ୟ । ମନକୁ ହୋଇଲେ ନିବୃତ୍ତ ॥
ସୁଖଆଶାକୁ ମନେ ପୋଷି । ନୁହନ୍ତି ତେଣେ ଅଭିଳାଷୀ ॥
ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତି ସମାନ । ମଣଇ ଯେସନ ସ୍ୱପନ ॥
କାହାରେ ଶରଧା ନ କରେ । ବଇରିଭାବ ନ ଆଚରେ ॥
ଏମନ୍ତ ଲକ୍ଷଣେ ଯେ ଯୁକ୍ତ । ସେ ଅଟେ ଗୁଣର ଅତୀତ ।୨୨
ଭକ୍ତର ମତରେ ସମାନ । ଯେ ଅଟେ ସଦା ଉଦାସୀନ ॥
ଗୁଣ ସକଳ କର୍ମ କରେ । ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନ[illegible]ବସ୍ତୁରେ ॥
ଆତ୍ମାର ଏଥି କିଛି ନାହିଁ । ଏହା [illegible] କାଣିଇ ॥

ମାନାପମାନ । ଯେତେକ ଗୁଣର ଉଅଣ ॥
ଯାହାଙ୍କ ଥାଏ । କାହିଁରେ ବିଚଳିତ ନୁହନ୍ତ ॥
ସମ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛି । ଏଥିରେ ମୋହର କି ଅଛି ॥
ଏମନ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଯାହାଙ୍କର । ଗୁଣଅତୀତ ସେହୁ ନର ।୨୩
ଧାତାନ୍ତରେ ସମଜ୍ଞାନ । ସମାନ ମୃତ୍ତିକା କାଞ୍ଚନ ॥
ପ୍ରିୟ ଅପ୍ରିୟ ଯାର ନାହିଁ । ନିନ୍ଦା ପ୍ରଶଂସା ନ ଶୁଣଇ ॥
ଧ୍ରୁଶିଲେ କରେ ସମଜ୍ଞାନ । ଆତ୍ମାରେ ଯାର ଅବସ୍ଥାନ ॥
ଆତ୍ମାକୁ ଜାଣେ ମୂଳକର । ଏ ସବୁ ସ୍ୱପନ ବିଗ୍ରହ ॥
ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧିରେ ଯେ କାଳଇ ଗୁଣର ଅତୀତ ସେ ହୋଇ ।୨୪
ଯାହାର ମାନ ଅପମାନ । ସକଳ ଅଟଇ ସମାନ ॥
ମିତ୍ର ବଇରି ସମଜ୍ଞାନ । କରଇ ନ ଦୀଅନ ମନ ॥
ଅଦୃଷ୍ଟବଶ ଘଟେ ଯାହା । ଆନନ୍ଦେ ସହ୍ୟାଏ ତାହା ॥
ଏମନ୍ତ ଲୋକ ଗୁଣାତୀତ । ଜାଣି ଅର୍ଜୁନ ତୁ ନିଶ୍ଚିତ ।୨୫
ମତେ ଯେ ଏକାନ୍ତେ ଭଜଇ । କାହିଁରେ ବିଚଳିତ ନୋହି ॥
ମୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣେ ଯେ ଅନ । ଗୁଣକୁ ଜିଣେ ସେ ଅର୍ଜୁନ ॥
ହୁଏ ସେ ମୋକ୍ଷଅଧିକାରୀ । ବୁଝ ତୁ ଏହା ଦୃଢ କରି ।୨୬
ଅଖଣ୍ଡ ସୁଖ ନିତ୍ୟ ମୋକ୍ଷ । ବ୍ରହ୍ମ ଅକ୍ଷୟ ଧର୍ମ ଲକ୍ଷ ॥
ମୁଁ ଅଟେ ଅଶ୍ରୟ ଏହାର । ମୁକ୍ତିକାରଣ ମୋତେ ଧର ॥
ମୋ ତହୁଁ ଆନ କେହି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯେ ମତେ ଭଜୁଥାଇ ॥
ସେହୁ ଏ ଗୁଣର ଅତୀତ । ଏ କଥା ଜାଣ ତୁ ନିଶ୍ଚିତ ।୨୭
କହଇ ଦୀନ ଜଗବନ୍ଧୁ । କରୁଣା କର ଦୀନବନ୍ଧୁ ॥
ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ[illegible]ସମ୍ବାଦେ ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗୋ ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ

ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟ ।

ପୁରୁଷୋତ୍ତମଯୋଗ

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

କହନ୍ତି ଦେବ ଭଗବାନ । ରହସ୍ୟ କଥା ଏକ ଶୁଣ ॥
ଜାଣ ତୁ ଏ ଭବ-ସଂସାର । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରକାର ॥
ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର ମୂଳ ତଳେ । ଏ ବୃକ୍ଷ ମୂଳଟି ଉପରେ ॥
ଓଲଟ ବୃକ୍ଷ ଅଟେ ଯେଣୁ । ଡାଳ ପତ୍ର ତଳେ ତେଣୁ ॥
ମୂଳ ଅଟଇ ସନାତନ । ଅନାଦି ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ॥
ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ଅଧଃପତ । ବୃକ୍ଷର ଡାଳ ଯେ ବୁଝିବ ॥
ପତ୍ର ତାର ବେଦମାନେ । ଯେ ଜାଣେ ସେହି ବେଦ ଜାଣେ ॥୧॥
ବୃକ୍ଷର ହୁଅଇ ବିନାଶ । ଜୀବପକ୍ଷରେ ସେ ଅକ୍ଷୟ ॥
ଯାବତ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ନୁହେ । ଜୀବଯେ ମୁକତି ନ ପାଏ ॥
ତେବେ ହୋଇବ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ଯେ କହୁଯାଉଛି ପ୍ରମାଣ ॥
ଯାବତ ନୁହେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ । ନ ତୁଟେ ଜନମ ମରଣ ॥
ପୁଣି ଜନମି ପଣି ମରେ । କେବେହେଁ ସଂସାର ନ ସରେ ॥
ପ୍ରଳୟେ କାରଣେ ଲୀନ । ପୁଣି ହୁଅଇ ଉତ୍ପନ୍ନ ॥
ସୂକ୍ଷ୍ମର ସ୍ଥୂଳ ସୃଷ୍ଟ ତ । ସଂସାର ଯେଣୁ ହୁଏ ଜାତ ॥
ଏମନ୍ତ ସଂସାର ପ୍ରବାହ । ନ ସରେ ରହେ ଅହରହ ॥
ଏଣୁ ଏ ନୁହେଁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ । ଅବର ଅବ୍ୟୟ ବୋଲଇ ॥
ଏ ବୃକ୍ଷ ଅଟଇ ବିଚିତ୍ର । ଶୋଭଇ ନାନା ପୁଷ୍ପ ପତ୍ର ॥
ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ସ୍କନ୍ଧ ଜାଣ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କୋଟର ପ୍ରମାଣ ॥
ଆକାଶ ଆଦି ପଞ୍ଚଭୂତ । ଗୁଡ଼ର ଶାଖାମାନେ ଜାତ ॥
ଶବଦ ସ୍ପରଶ ବିଷୟ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ବୋଲି କହ ॥
ଧର୍ମ୍ମ ଅଧର୍ମ୍ମ କର୍ମ୍ମ ଦୁଇ । ବୃକ୍ଷର [illegible] ॥
ଫଳଇ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଫଳ । ପ୍ରାଣିର [illegible] ॥

। ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କ ବଚନ । ଅହଂକାର ମୂର୍ଖ ଅଜ୍ଞାନ ॥
[illegible] ଏ ପରମ ଈଶ୍ୱର । ଚିନ୍ତି [illegible] ଅଧିକାର ॥
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପ୍ରବଳ ଦେଖୁଥାଇ । ତାହାର ସଙ୍ଗ ନ ମିଳଇ ॥
ସେହି ବୃକ୍ଷର ଯେତେ ଡାଳ । ମେଲଇ ଉପରକେ ତଳ ॥
ଡାଳ ତ୍ରିଗୁଣ ରସ ପାଇ । ମହା ଆନନ୍ଦେ ବଢ଼ୁଥାଇ ॥
ଶବଦ ମୃଗାକ୍ଷ ଯେ ରସ । ଏ ଆଦି ବିଷୟ ବିଶେଷ ॥
କୋମଳ ପଲ୍ଲବ ଏ ଜାଣ । ଉପର ତଳକୁ ମେଲିଣ ॥
ବାସନା କର୍ମ ଫଳ ଜାଣ । ଚେର ଓହଳ ବୋଲି ଗଣ ॥
ଏ ବୃକ୍ଷ ସାଧୁଙ୍କୁ ବିସ୍ତରି । ରହିଛନ୍ତି ଜଗତ ଅବୋରି ।୨।
ଏ ବୃକ୍ଷମୂଳ ତଳ ନାହିଁ । ଆଦି ଅନ୍ତ କେ ନ ଜାଣଇ ।
କେଉଁଠି କାହିଁରେ ରହିଛି । ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଜାଣେ କେ କିଛି ।
ମୂଳ ଦୋହାର ଦୃଢ଼ ଅଶ୍ମ । ବୈରାଗ୍ୟ ଶସ୍ତ୍ରେ ଯାକୁ କାଟେ ।୩।
ଆଦିପୁରୁଷ ପୁରାତନ । ଯାହାରୁ ଏ ବୃକ୍ଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ॥
ତାହାରେ ଶରଣ ପଶିବ । ଶରଣ ପଶିଲି କହିବ ॥
ଏମନ୍ତ ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତିରେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଯେ ଲଗ୍ନଚରେ ।
ସେ ସ୍ଥାନ ଲଭଇ ଯେ ଜନ । ଫେରି ନ ଆସେ କଦାଚନ ।୪।
ଯାହାର ନାହିଁ ଅହଂକାର । ମୋହ ବିଭ୍ରମ ନାହିଁ ଯାର ॥
ଧନଜନରେ ଆସକତି । ଛାଡ଼ିଣ ନ ଦଏ ତିଳେ ମତି ।
ଯେ ସଦା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନେ ରତ । କାମନାବିହୀନ ସନ୍ତତ ।
ସୁଖଦୁଃଖରେ ସମଜ୍ଞାନ । ଏମନ୍ତ ବିବେକୀ ଯେ ଜନ ।
ଏମନ୍ତେ ସେ ଦିନ ବଞ୍ଚଇ । ପରମ ପଦ ସେ ଲଭଇ ।୫।
ଅନଳ ରବି ଚନ୍ଦ୍ର ତେଜ । ଯହିଁ ପ୍ରକାଶ ନାହିଁ ହେଜ ।
ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯୋଗୀ ଗଲେ । ବାହୁଡ଼ି ନ ଆସନ୍ତି ତଳେ ।
ପରମ ପଦ [illegible] ସେହି । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୬।
ଜୀବ ଯେ ମୋ [illegible]ଇ । ପ୍ରାଣିର ଦେହରେ ରହଇ ।

ଗର୍ଭେ ଥାଏ ଜ୍ଞାନ । ଷଡ଼ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଘେନି ମନ ।
ଜୀବାତ୍ମା ଗୋଚରେ ନୋଇ ପାଇ । ବଳେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆକର୍ଷଇ ॥ ୭
ପୁଷ୍ପରୁ ସୁଗନ୍ଧ ପବନ । ହରଣ କରଇ ମଗନ ।
ଯେ ପୁଷ୍ପରେ ଯେତେ ଗନ୍ଧ ଥାଏ । ପବନ ସେ ଗନ୍ଧ ନେଇ ଯାଏ ।
ଫୁଲରୁ ଦେଲେହେଁ ଅନ୍ତର । ବାସନା-ଜଡ଼ିତ ନାକର ।
ଷଡ଼ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଫୁଲପରି । ଜୀବାତ୍ମା ପବନର ସରି ।
ଜୀବାତ୍ମା ଯନ୍ତ୍ର ଗଲେ ଉଡ଼ି । ବାସନା ତାର ଅଙ୍ଗ ଜଡ଼ି ।
ଅନ୍ୟ ଘଟକୁ ଗଲାବେଳେ । ବାସନା ସଙ୍ଗେ ନେଇ ଚଳେ ॥୮
ନାସିକା ଶ୍ରବଣ ନୟନ । ରସନା ତ୍ୱଚା ସେ ମନ ।
ଲଭିଣ ଏହାର ଆଶ୍ରୟ । ଜୀବାତ୍ମା ଭୁଞ୍ଜଇ ବିଷୟ ॥୯॥
ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ମୂଢ଼ ନ ଜାଣନ୍ତି । ଜୀବାତ୍ମା ଦେଖି ନ ପାରନ୍ତି ।
ଯେ ଆତ୍ମା ସେହି ଦେହେ ଥାଏ । ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଦେହେ ଯାଏ ।
ବିଷୟଭୋଗେ ଆସକତ । ଅଥବା ତ୍ରିଗୁଣେ ଜଡ଼ିତ ।
ଜ୍ଞାନନୟନ ଅଛି ଯାର । ସେ ଦେଖେ ଆତ୍ମାର ବେଭାର ॥୧୦
ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ଯୋଗିଜନ । ନିର୍ମଳ ଯାହାଙ୍କର ମନ ।
ନିଷ୍କାମକରମ ସାଧିଣ । ନିର୍ମଳ କରନ୍ତି ଯେ ମନ ।
ଦେହରେ ଆତ୍ମାର ବସତି । ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁରେ ସେ ଦେଖନ୍ତି ।
ମଳିନ ଅଟେ ଯାର ମନ । କଲେହେଁ ନାନାବିଧ ଯତନ ।
ନ ପାଏ ଆତ୍ମା ଦରଶନ । ଯେଣୁ ଚଞ୍ଚଳ ତାର ମନ ॥୧୧
ସୂର୍ଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ତେଜ ଥାଇ । ଜଗତ ପ୍ରକାଶ କରଇ ॥
ଚନ୍ଦ୍ର ଅନଳେ ତେଜ ଅଛି । ସେ ସବୁ ମୋଠାରୁ ଜନ୍ମିଛି ॥୧୨
ମୋର ଶକତିବଳେ ମୁହିଁ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କି ଧାରଣ କରଇ ।
ଯେ ରସ ଚନ୍ଦ୍ରଦେହୁଁ ବହି । ଔଷଧ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଇ ।
ସେ ସେ ମୋହର ବିଭୂତି । ଶୁଣ ଅ[illegible]ମତ ॥୧୩
ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଦେହେ ଅରଜୁନ । ଅନଳରୂ[illegible]ରହିଣ ।

। ଯେଉଁ ମୁଁ ... ।୧୪

। ମୁଁ ... ।

। ... ଅନ କେହି ନାହିଁ ।୧୫

... । କ୍ଷର ହେଉ ଅକ୍ଷର ଏହିରେ ।
... । ଜୀବାତ୍ମା ଅଟଇ ଅକ୍ଷର ।
... ତାର ଯାଇ । ଅକ୍ଷର ଅବିନାଶୀ ହୋଇ ।୧୬
ଏ ଦୁହିଁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ପରମାତ୍ମା ବୋଲି ଜାଣ ।
ସାରନଅଧୀଶ ଈଶ୍ୱର । ପାଳନ କରେ ତିନିପୁର ।
ଈଶ୍ୱର ଅବିନାଶୀ ହୋଇ । ତ୍ରିଲୋକେ ସୁବେଶ କରଇ ।
ଜଗତ କରଇ ଧାରଣ । ଏ କଥା ବୁଝ ଭଲ ଜାଣ ।୧୭
କ୍ଷରଠାରୁ ମୁହିଁ ଭିନ୍ନ । ଜୀବାତ୍ମାଠାରୁ ମୁଁ ପ୍ରଧାନ ।
ତେଣୁ ମୁଁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ଏମନ୍ତେ ଖ୍ୟାତ ମୋର ନାମ ।
ବେଦର ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ମୋତହୁଁ କେହି ନାହିଁ ଅନ ।୧୮
ସାଧୁଜନମାନେ ଯେବେ ଜନ । ଜାଣେଣି ମୁଁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ।
ସର୍ବଜ୍ଞ ବୋଲି ତାକୁ କହୁ । ସକଳଭାବରେ ଭଜଇ ।୧୯
ଏ ଅତି ଗୋପ୍ୟ ଜ୍ଞାନ । ତତେ କହିଲି ଅର୍ଜୁନ ।
ଯେ ଏହା ଜାଣଇ ନିର୍ମଳ । ହୋଇଲ ସେ କୃତାର୍ଥ ହୁଅଇ ।
ହୋଇ ଏ ବୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ । ଏହା ତୁ ଜାଣ ଦୃଢ଼େ ପାର୍ଥ ।
କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଚିତ୍ତ ମତ । ଜଗତବନ୍ଧୁଙ୍କ ଏ ମତ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହା... ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ
ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ...ସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗ-

ଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଯୋଗୋ ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଦେବାସୁର ସମ୍ପଦବିଭାଗ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଶୁଣି ଅର୍ଜୁନ ଦେଇ ମନ । ଦଇବୀସମ୍ପଦ ଭେ ପୁଣି ॥
ଅଭୟ ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି ଜ୍ଞାନ । ଯୋଗରେ ନିଷ୍ଠା, ଯଜ୍ଞ ଦାନ ॥
ତପସ୍ୟା ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ । ସରଳ ଅଟେ ଯାର ମନ ।୧।
ଅହିଂସା ଶାନ୍ତ ଉଦାସୀନ । ଅକ୍ରୋଧ କ୍ଷମା ଦୟା ପୁଣି ॥
ପରର ନିନ୍ଦା ନ କରଇ । ପ୍ରାଣୀଙ୍କଠାରେ ଦୟା ବହଇ ॥
ଚଞ୍ଚଳ ନୁହେ ଯାର ମନ । ଲୋକଲଜ୍ଜକୁ ଡରେ ପୁଣି ॥
ନିର୍ଲୋଭପଣେ ଯେହୁ ଜନ । ସନ୍ତତ ବଞ୍ଚୁଥାଏ ଦିନ ।୨।
ତିତିକ୍ଷାଶକ୍ତି ଯାର ଥାଇ । ପୁଣି ସେ କ୍ଷମା ଆଚରଇ ॥
ତେଜ ତାହାର ଫୁଟି ଦିଶେ । ମୁଁ ବଡ଼ ଗର୍ବ ନାହିଁ ଲେଶେ ॥
ଈର୍ଷ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଯା ହୃଦୟ । କାହାକୁ ନ କରଇ ଦ୍ରୋହ ॥
ସ୍ୱଜନ ଶୁଚିବନ୍ତ ହୋଇ । ଆପଣା କରମ କରଇ ॥
ଦଇବୀସମ୍ପଦ ଯାହାର । ଏ ଗୁଣମାନ ଥାଏ ତାର ।୩।
ଦମ୍ଭ, ଦରପ, ଅଭିମାନ । କ୍ରୋଧ ନିଷ୍ଠୁର ଆଚରଣ ॥
ଅଜ୍ଞାନଅନ୍ଧାରେ ଜଡ଼ିତ । ଅସୁରସମ୍ପଦରେ ଖ୍ୟାତ ।୪।
ଦଇବୀସମ୍ପଦ ଯାହାର । ମୋକ୍ଷର ହେତୁ ସେ ତାହାର ॥
ଦ[illegible]ବୀସମ୍ପଦରୁ [illegible] । ଜନମିଅଛୁ [illegible]ଗୁଣୀ ॥
ଶୋକ ନ କର ଅରଜୁନ । ଏ ତ[illegible] ହେନ ।୫।
ଦେବ ଅସୁର ସୃଷ୍ଟି ଦୁଇ । ଏ ଲୋ[illegible]ରେ ଅଛଇ ॥

...ସ୍ତ୍ରୀ ତଥା ମୂର୍ଖ । ବିସ୍ତାର ତୋତେ କହୁଲଇଁ ।
୮ ...ଷ୍ଟ ତତ୍ତ୍ୱମାନ । କହୁବା ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ।୬।
...ଂଶ ଯେ ଜନମ । ନ ଜାଣେ ଧରମ କରମ ।
...ର୍ମେ ବଳାନ୍ତି ସେ ମନ । ଏମାନେ ଅଶୁଚ-ବସ୍ତ୍ରୀନ ।
ସକଳା ମେଳଛ ହୁଅନ୍ତି । ଶୁଚିବନ୍ତ ସେ ନ ହୁଅନ୍ତି ।
ମିଥ୍ୟାକଥାକୁ ରସୁଥାନ୍ତି । ସତ୍ୟରେ ମନ ନ ବଳାନ୍ତି ।୭
ଈଶ୍ୱର ନାହାନ୍ତି ବୋଲନ୍ତି । ଥିଲେ ସେ କି କରିପାରନ୍ତି ।।
ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ହେଲେ । ଏ ସୃଷ୍ଟି ଉପୁଜଇ ଭଲେ ।
କାମ ଏ ସବୁର କାରଣ । ନାହିଁ ଅନ୍ତ ଅଧିକ ପ୍ରମାଣ ।
ଏତେକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖାଇ । ନଷ୍ଟିକର୍ମେ ରତ ହୋଇ ।୮।
ଋଷି ଅତରେ ନ ଦେଖିଲେ । ପରତେ ନ ଯାନ୍ତି ସେ ଭଲେ ।
ଦେହକୁ ମଣନ୍ତି ସେ ସାର । ଦେହରକ୍ଷାରେ ତତପର ।
ପରର ଧନ ଅପହର । ପ୍ରାଣୀର ହିଂସାକୁ ଆଦର ।
ଏମନ୍ତ ଅଳ୍ପବୁଦ୍ଧିଜନ । କରନ୍ତି ଉଗ୍ର କର୍ମମାନ ।
ଜଗତଵଇରି ହୁଅନ୍ତି । କାଳେ ସେ ବନାଶ ହୁଅନ୍ତି ।
ବ୍ୟାଘ୍ରଭଲ୍ଲୁକ ରୂପ ଧର । ପୁଣି ଜନ୍ମନ୍ତି ଦେହ ଧରି ।
ଜଗତପ୍ରାଣୀର ବନାଶ । ସାଧନ କରନ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ।୯।
ମନରେ ବଡ଼ ଅହଂକାର । ବହୁତ ଅଭିମାନ ତାର ।
ଗରବେ ଛାତିକି ଫୁଲଇ । ମୋହରେ ବୁଡି ରହିଥାଇ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହୁଏ ଯେତେ ବାଞ୍ଛା । ଶଙ୍କାରେ କରେ ତାହା ଇଚ୍ଛା ।
ସେହି କାମନା ଆଶ୍ରୟରେ । ଉପଦେବତା ପୂଜା କରେ ।
ଯେ ଶାସ୍ତ୍ର ଏ ଧର୍ମ ଅଛଇ । ତାହାକୁ ସାନ ଗ୍ରନ୍ଥ କହୁ ।
ମୁମ୍ଭ ଅବର ମୋହନ । କି ଅଛି ବେଦି ବେଦାନ୍ତ ।
ଶାନ୍ତତନ୍ତ୍ରୀ... । କି ଅବା ପ୍ରେତର ସାଧନ ।
ମିଥ୍ୟାଚଥାରେ... ଦେଇ । ନାନା ଅଡମ୍ବ କରୁଥାଇ ।

ଶାସ୍ତ୍ରନିଷିଦ୍ଧ କର୍ମ ଧ୍ୟାନ । ଅନନ୍ତେ ବଢ଼ଇ ସାଧନ । ୧୦
ନାନାପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ମନ । ବାସନା ପୋଷଇ ସଜନେ ।
ମରଣକାଳଯାଏ ତାର । ବାସନା ଥାଏ ନିରନ୍ତର ।
ସ୍ୱର୍ଗନରକ କିଛି ନାହିଁ । ଏ ଦେହ ସାର ଯେ ଅଟଇ ।
ଏମନ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରନ୍ତି । ଭୋଗବିଳାସେ ରତ ହୋନ୍ତି ।
ଭୋଗ୍ୟ କି ଧନ ସୁ-ସ୍ଥାପନ । କରନ୍ତି ନାନା ଅଚରଣ । ୧୧
ଆଶା ପାଶରେ ବନ୍ଧୀ ହୋଇ । କାମର ଅଧୀନ ହୁଅଇ ।
କ୍ରୋଧରେ ହୋଇ ଜରଜର । କରଇ ନାନାଦି ବେଭାର ।
ଅନ୍ୟାୟ ଉପାୟରେ ଧନ । କରୁଥାଏ ସେ ଉପାର୍ଜ୍ଜନ । ୧୨
ଧନ ଲାଳସା ବଳୁଥାଏ । ପେଟଭ ପାଇଲେ ତୃପ୍ତ ନୁହେ ।
ଆଜି ପାଇଲି ଏତେ ଧନ । ଜ୍ୟାସ୍ୟ ବଢ଼ିବ ଦ୍ୱିଗୁଣ ।
କାଲିକି ଅଧିକ ପାଇବି । ପରଧନକୁ ଯତ୍ନ ନେବି ।
ବାପ ରଖିଛନ୍ତି କେତେ ଧନ । ଏସବୁ ଠୁଳ କଲେ ଜାଣି ।
ବେପାରବଣିଜେ ଖଟାଇ । ଦେବି ମୁଁ ସେ ଧନ ବଢ଼ାଇ ।
ସୁଧ ମିଳିବ ଏଥୁ କେତେ । ଅପାର ଧନ ହେବ ହାତେ ।
ହାତୀ ଝୁଲିବ ମୋର ଦ୍ୱାରେ । ଗଢ଼ିବି ପଲଙ୍କ ଉପରେ ।
ଖଣ୍ଡୁଏ ଖଟ ପକାଇବି । ତହିଁ ଉପରେ ନିଦ୍ରା ଯିବି ।
ସୁନ୍ଦରୀ ରମଣୀଲଭନ । ରଖିବି ଗଣ୍ଡାଗଣ୍ଡା ପୁଣ ।
ଏମନ୍ତ ଅସୀମ ଚିନ୍ତାରେ । ବୁଡ଼ି ରହନ୍ତି ସେମନ୍ତ ନରେ । ୧୩
ଆଜି ଏ ଶତ୍ରୁ ମଲା ପୁଣି । ଅନ୍ୟଙ୍କୁ କାଲି ଦେବି ହାଣି ।
ତାହାର ଧନଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି । ମୋ ଘରେ ପୂରାଇବି ପୁଣି ।
ମୋଠାରୁ କିଏ ବଳସ୍ୱାର । ମୁଁ ଟସ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଈଶ୍ୱର ।
ମୋଠାରୁ ବଳି ସୁଖୀ ନାହିଁ । ମୁଁ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ ଅଟଇ ।
କେ ଅଛି ମନୁଷ୍ୟମଧ୍ୟରେ । ମୋହ[illegible]ଇପାରେ । ୧୪
କେ ହେବ ମୋ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ମୁଁ [illegible] କୁଳୀନ ।

[illegible] ବହୁଧର୍ମୀ । କାହାକୁ ମନ୍ଦିରେ ନ ଗଣି ।
[illegible] କରିବି । ଯଶପତାକା ଉଡ଼ାଇବି ॥
[illegible] ଫିଟାଇବି । ମନଇଚ୍ଛାରେ ଦାନ ଦେବି ॥
[illegible] କେତେ କେତେ ଜନ । ଗାଧୁଳ ନାହିଁ ମୋ ପରି ପୁଣ ॥
[illegible] ମୋଠାରୁ ବହୁଧନ । କହଇ ମୋ ମନ ଗାଧୁନ ॥
[illegible] ଅନନ୍ତ ମନେ ହେବ । ମୋ ସଙ୍ଗେ କେ ସରିହୋଇବ ।୧୬
[illegible] ନାନା ଚିନ୍ତା କରି । ମୋହରେ ଦେଉଥାନ୍ତି ଘାରି ॥
[illegible]-ଜାଲେ ସେ ପଡ଼ନ୍ତି । କୋମବିଳାସ ମତ୍ତ ହୋନ୍ତି ।
[illegible] ଏ ଗତ । ଲ୍ମାପିତ ନରକେ ପଡ଼ନ୍ତି ॥
[illegible] ନିଜ ବଡ଼ ମଣି । ଅଟେ ବୋଲାନ୍ତି ବଡ଼ ଧଣୀ ॥
[illegible]ଗରବରେ ମତ୍ତ ହୋଇ । ନାନାଦି କର୍ମ ଆରମ୍ଭଇ ॥
[illegible] ଯେ ବଧିବାଧନ । ତାହା ନ ମାନେ ସେହି ଜନ ।
[illegible] ପୂଜାଗ୍ୟ ମଣେ । ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ସେ ନ ଗଣେ ।
[illegible] କରିବା ଆନେ ନାମ । କରନ୍ତି ଯାଗ ଯଜ୍ଞ ହୋମ ।
[illegible] ଧର୍ମଭାବ ନାହିଁ । ତାହାଙ୍କର ହୁଅନ୍ତି ଦେଖାଇ ।୧୭
[illegible] ଯେ ଗୁଣ ଅହଙ୍କାର । ରହିଣି କରେ ଅହଙ୍କାର ।
[illegible] ଦରପ କ୍ରୋଧ କାମ । ଜନ୍ମାଏ ମନର ବିଭ୍ରମ ।
[illegible] ଦୋଷେ ସେ ଦୋଷୀ ଅଟନ୍ତି । ମୋହର ନିନ୍ଦା କରୁଥାନ୍ତି ।
[illegible] ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦନ୍ତି । ଗୁରୁ ଆଦେଶ ନ ଶୁଣନ୍ତି ।
[illegible] ନିର୍ଲଜ ଠକ ବନ୍ଧୁ । ଭକ୍ତଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥାଇ ।୧୮
[illegible] ପର-ନିନ୍ଦାକାରୀ । ଏ ଲୋକ ମୋହର ବଇରୀ ।
[illegible] ତାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ କରଇ । ଅସୁରଯୋନିରେ ଜନ୍ମାଇ ।
[illegible] ତାଙ୍କ କରଇ । ଜନମ ଦିଏ ଏ ସଂସାରେ ।୧୯
[illegible]ସୁରଯୋନି[illegible] । ମୋତେ ନ ପାଇ ଅଚାରନ୍ତି ।
[illegible]-ଅନ୍ଧା[illegible] । ନିଗମ ପଥ ଯାନ୍ତି ହୁଡ଼ି ।

ଜନମ ଜନ୍ମାନ୍ତରେ ନସନ୍ତ । ମତେ ସେ କେବେହେଁ ନ ପାଇ ।
ଶୀଘ୍ର ନୀଚ ଯୋନି ପାଏ । ଅଜ୍ଞାନେ ମତ୍ତ ଘାଣ୍ଟି ହୁଏ ॥
କାମ ଯେ ବୋଧ ଲୋଭ ପୁଣ । ତିନିହେଁ ବିନାଶ କାରଣ ॥
ନରକଦ୍ୱାର ଏହୁ ଜାଣ । ଏ ପଥେ ପାଏ ନୀଚଯୋନି ॥
ଅସୁରସମ୍ପତ୍ତିର ମୂଳ । ଏ ତିନି ଅଟନ୍ତି କେବଳ ॥
ତଲେହେଁ ହୋଇଲେ ପ୍ରବଳ । ଅମ୍ଭାକୁ କରେ କଲବଲ ॥
ଅସ୍ମାର ଅଧୋଗତି ହୁଏ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ସେ ନ ପାଏ ॥
ମୋକ୍ଷଗତିକି ଯେ ଇଚ୍ଛିବ । ଏ ତିନି ଦୋଷକୁ ତେଜିବ ॥
ଏ ତିନିରୂପକୁ ଜିଣିଲେ । ମୋକ୍ଷ ଲଭିବ ଲୋକ ଭଲେ ।୨୧
ଏ ତିନି ନରକର ଦ୍ୱାର । ତେଜି ପାରିବ ଯେଉଁ ନର ॥
ଆପଣା ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ । ସନ୍ତତେ କରିବ ସେ ଜନ ॥
ମୁକତି ଲାଭ ହେବ ତାର । ଶୁଣ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ହୋଇ ସ୍ଥିର ।୨୨
ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଛାଡିଦେଇ । ମନକୁ କର୍ମ ଆଚରଇ ॥
ମୋକ୍ଷ ଅଥବା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ । ନ ଲଭେ ସେହୁ କଦାଚନ ।୨୩
ତେଣୁ ତୁ ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ । ଶାସ୍ତ୍ରେ ଯେ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରମାଣ ।
କି କର୍ମ କରିବା ଉଚିତ । କିଏ ଅଥବା ଅନୁଚିତ ।
ଶାସ୍ତ୍ରର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଣୀ । ଶୁଣି କରମ କର ପୁଣି । ୨୪
ଜ୍ଞାନ ଜଗତବନ୍ଧୁ ଭଣେ । ଭୋ ବନା ଅନକୁ ନ ଗଣେ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଦୈବାସୁରସମ୍ପଦ୍ୱିଭାଗଯୋଗୋ ନାମ ଷୋଡ଼ଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗ ଯୋଗ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପୁଣି ପଚାରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ଯେ ଛାଡ଼ି ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଯଜ୍ଞ ଆଚରନ୍ତି । ଶ୍ରଦ୍ଧାଚିତ୍ତେ କରମ ଭଜନ୍ତି ।
ଯେ ପଥେ ଗଲେ ମହାଜନ । ସେ ପଥେ କରନ୍ତି ଗମନ ।
ଏମାନଙ୍କ ଲୋକର ବିଶ୍ୱାସ । ଅଟେ ରାଜସ କି ତାମସ ।
ଅଥବା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତା ମନ । କହ କୃଷ୍ଣ କହ ମତେ ପୁଣ ।୧।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ଶୁଣିହ ବୀର ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ।
ପ୍ରାଣୀର ପୂର୍ବର ଜନମ । ସଂସ୍କାରବଳେ ଉତପନ୍ନ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧା ତିନି ପରକାର । ଗୁଣଭେଦରେ ଅଟେ ବୀର ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ରାଜସ ତାମସ । ସଂଶୟ ନ କର ତୁ ଲେଶ ।୨।
ପୂର୍ବ ଜନମ କର୍ମ୍ମମାନ । ଅଟଇ ହୃଦେ ସାବଧାନ ।
ଯେମନ୍ତ କର୍ମ୍ମ ସେ କରଇ । ତା ଶ୍ରଦ୍ଧା ସେମନ୍ତ ହୁଅଇ ।
ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ଚେଭ୍ରର । ଚେଷ୍ଟା ସେମନ୍ତ ତାହାର ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକଭାବ ଯାର ଥାଏ । ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବୋଲାଏ ।
ରାଜସ ତାମସ ଯା ଭାବ । ତା ଶ୍ରଦ୍ଧା ସେମନ୍ତ କହାଇବ ।
ଜୀବାତ୍ମା ଅଟଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟ । ଯେମନ୍ତ ଗୁଣର ଉଦୟ ।୩।
ଯାହାର ଥାଏ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ସେ ଭଜେ ଦେବତା ସୁଜନ ।
ଯାହାର ରଜୋଗୁଣ ଥାଏ । ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସ ପୂଜୁଥାଏ ।
ତମଗୁଣରେ ଯେ ଜଡ଼ିତ । ପୂଜଇ ସେହୁ ଭୂତ ପ୍ରେତ ।୪।
ଶାସ୍ତ୍ରବିଧିକି ଛାଡ଼ିଦେଇ । ଅହଙ୍କାରରେ ମତି ହୋଇ ।
କାମ ଆସକ୍ତି [illegible] । ଦମ୍ଭରୁ ପ୍ରାଣୀକି ଅଶେଷ ।
ଘୋର ତ[illegible] । କାଳ ଅଛନ୍ତି ଜ୍ଞାନହୀନ ।୫।

ଅଶାସ୍ତ୍ର ତପ ଆଚରନ୍ତି । ବହୁତ କଷ୍ଟ ସହନ୍ତି ॥
କରନ୍ତି ନାନା ଉପବାସ । ପୀଡ଼ନ୍ତି ଦେହକୁ ବିଶେଷ ॥
ତେଣୁ ଶରୀର ଶୁଷ୍କ ହୁଏ । ଅସ୍ଥାପେ ବହୁ କ୍ଲେଶ ପାଏ ॥
ନ ଜାଣେ ମୁଁ ଅଛି ଅନ୍ତରେ । ମୋତେ ପୀଡ଼ଇ ନିରନ୍ତରେ ॥
ମୋ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଲଙ୍ଘେ ତେଣୁ । ମୋତେ କଷଣ ମିଳଇ ତେଣୁ ॥
ଏମନ୍ତ ଅବିବେକୀ ଜନ । ଅସୁର ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣ ॥୬॥
ପୁଣି କହନ୍ତି ଭଗବାନ । ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନେ ଶୁଣ ॥
ଭୋଜନ ଯଜ୍ଞ ତପ ଦାନ । ଗୁଣଭେଦରେ ହୁଏ ଭିନ୍ନ ॥
ଏମାନେ ତିନି ପ୍ରକାର । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ବୀରବର ॥୭॥
ଯେବଣ ଆହାର ଭୁଞ୍ଜିଲେ । ଆୟୁଷ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଭଲେ ॥
ଉତ୍ସାହ ବଳ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ । ନାନାଦି ରୋଗ ନାଶ ଯାଇ ॥
ମନର ହୁଅଇ ତୃପତ । ମନ ପ୍ରସନ୍ନ ଥାଏ ନିତ ॥
ସୁସ୍ୱାଦୁ ଚିକ୍କଣ ମିଶ୍ରିତ । ଉତ୍ତମରସେ ଲସନ୍ତ ॥
ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟର ଗୁଣମାନ । ଦେହରେ ରହେ ବହୁଦିନ ॥
ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅପବିତ୍ର ନୁହେ । ଦେଖିଲେ ମନ ମୋହିହୁଏ ॥
ଯାହାର ଥାଏ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ । ଏମନ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ତାର ପ୍ରେମ ॥୮॥
ଅତି ଆମ୍ବିଳ ଅତି ଉଷ୍ଣ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପିତା ଅତି ଲୁଣି ॥
ଅତି ରୁଗୁଆ ଅଟକଣି । ଝାଲ ସୋଷେ ଅଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥
ଏ ଜାତି ଖାଦ୍ୟ ଯେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି । ଦୁଃଖରୋଗ ଛଟପଟ ହୋନ୍ତି ॥
ସନ୍ତାପ ପରପାକ ନୁହେ । ନାନାଦି ଗ୍ଲାନି ଜନମାଏ ॥
ଶେଷେ ବହୁତ ରୋଗ ଜାତ । ରଜଗୁଣୀର ପ୍ରିୟ ସତ ॥୯॥
ଶୀତଳ ନୀରସ ଆହାର । ଅଇଁଠା ଚଢ଼ିଅ ଅବର ॥
ପଲାଣ୍ଡୁ ମଦ୍ୟ ମାଂସ ଜାଣି । ଏଆଦି ଅମେଧ୍ୟ ଭୋଜନ ॥
ଯାହାର ତମଗୁଣ ଥାଏ । ଏସବୁ [illegible] ॥୧୦॥
ଶୁଣହେ ପଣ୍ଡୁର ନନ୍ଦନ । ସାତ୍ତ୍ୱି[illegible]ଧାନ ॥

ଅନୁସର । ଯେ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ଅତର ॥
...ମ୍" ବୋଲି କରେ । ଫଳକାମନା ପରିହରେ ।୧୧
...ଧ ଲାଭ ପାଇଁ । ଲୋକେ ବା ପ୍ରଶଂସା ମିଳଇ ॥
... ହୁଏ ଅଚରିତ । ସେ ଯଜ୍ଞ ରାଜସ ନିଶ୍ଚିତ ।୧୨
...ବିଧାନ ଛାଡ଼ିକରି । ମନ ମାଫିକେ କର୍ମ କରି ॥
...ବିହୀନ ଶ୍ରଦ୍ଧାହୀନ । ନ କରେ ପୁଣ୍ୟ ଅନ୍ନ ଦାନ ॥
...ଣା ନ ଦିଏ କଳ୍ପିତ । ଏ ଯଜ୍ଞ ତାମସ ନିଶ୍ଚିତ ।୧୩
...ଦେବତା ଗୁରୁ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଅବର ସୁପଣ୍ଡିତ ଜନ ॥
...ଜାବ ଏହାଙ୍କୁ ଯତନେ । ସରଳ ଶୁଚିବନ୍ତମନେ ॥
ପାଳନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ । ପ୍ରାଣି ହିଂସାରେ ନୁହେ ରତ ॥
ଶରୀରତପ ଏ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୧୪
ଅମୀୟ ମଧୁର ବଚନ । କହି ତୋଷିବ ପ୍ରାଣିମନ ॥
ପରର ହିତକଥାମାନ । କହିବ ସତ୍ୟ ନ ତେଜଣ ॥
ବେଦଅଭ୍ୟାସ ଅବା ଜାଣ । ବଚନ ତପ ବୋଲି ମଣ ।୧୫
ମନନିର୍ମଳ ନମ୍ରଭାବ । ମଉନେ ଅସ୍ମାକୁ ଭାବିବ ॥
ସକଳ ପ୍ରାଣୀହିତ ଚିନ୍ତା । ବିଷୟେ ନ କରିବ ରତ ॥
ତେଜ କପଟ ବ୍ୟବହାର । ମାନସ ତପ ଏ ନିକର ।୧୬
ମନରୁ ଫଳବାଞ୍ଛା ତେଜି । ଏକାନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାବେ ମଜି ॥
କଲେ ଏ ତ୍ରିବିଧ ତପ ସାଧନ । ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପ ବୋଲି ଜାଣ ।୧୭
ପ୍ରଶଂସା ମିଳିବା ଆଶାରେ । ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମିଳିପାରେ ॥
ଏମନ୍ତ ଦମ୍ଭ ମନେ ଧରି । ଯେ ଅବା ଏ ତପ ଆଚରି ॥
ଅସ୍ଥାୟୀ ଅନିଶ୍ଚିତ ଯେଣୁ । ରାଜସ ତପ ବୋଲି ତେଣୁ ।୧୮
ମନାସି ବିନାଶ ପରର । ତପସାଧନେ ତତପର ॥
ଅଜ୍ଞାନୀ ଦୁରା[illegible]ରେ । କଠୋର ତପକୁ ଆଚରେ ॥
ଦେହକୁ ଦେଇ[illegible]କ୍ଲେଶ । ଏ ତପ ତାମସ ଅବଶ୍ୟ ।୧୯

ଦାନ କରିବା ବିଧି ଜାଣି । ଦାନ କରନ୍ତି ଯେତୁ ପ୍ରାଣୀ ॥
ବିଚାରି ଦେଶକାଳପାତ୍ର । ଯେ ଦାନ କରଇ ନିସ୍ପୃହ ॥
କିଅବା ଦେଶ କାଳ ପାତ୍ର । କହୁବା ଶୁଣ ଅହେ ପାର୍ଥ ॥
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର । କାଶୀ ଯେ ଗଙ୍ଗା ଗୟାତୀର୍ଥ ॥
ଏ ଆଦି ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରମାନ । ଦେଶଅର୍ଥରେ ଏତେ ଘେନ ॥
ଅମାବସ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଗ୍ରହଣ । ସଂକ୍ରାନ୍ତିଆଦି କାଳ ଜାଣ ॥
ପଣ୍ଡିତ ତପସ୍ୱୀ ଯେ ଜନ । ପାତ୍ର ଅର୍ଥରେ ତାଙ୍କୁ ଘେନ ॥
ଆଶା ନ ଥିବ ଦାତାଙ୍କର । ପାତ୍ର କରିବେ ଉପକାର ॥
ତେଣୁ ଏ ଦାନ ତାଙ୍କୁ ଦେବା । ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇବା ॥
ଏମନ୍ତ ପାଇଁ ଦାନ ଦେଲେ । ବିଅର୍ଥ ହୁଏ ତାହା ଭଲେ ॥
ନ ଥିଲା କେବେ ଉପକାରୀ । ଏମନ୍ତ ପାତ୍ର ବାଛି କର ॥
ଅନୁପକାରୀ ଯେଉଁ ଲୋକ । ଦାନ ଗ୍ରହଣେ ସେ ଅଧିକ ॥
ଏ ଦାନ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୦।
ଯାହାକୁ ଦାନ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର ଆଶା ଥାଏ ॥
ସ୍ୱରଗ ଲଭିବା ଆଶାରେ । ମନଃ କଷ୍ଟରେ ଦାନ କରେ ॥
ରାଜସଦାନ ସେ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନଦେଇ ।୨୧।
ଅଦେଶ ଅକାଳ ଅପାତ୍ର । ସତ୍କାର ନାହିଁ ତଳେ ମାତ୍ର ॥
ଦକ୍ଷିଣା ଦିଏ ତିରସ୍କାର । ତାମସଦାନ ସେ ଅବର ।୨୨।
ବ୍ରହ୍ମର ତିନିଗୋଟି ନାମ । ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ବୋଲି ଜାଣ ॥
ସୃଷ୍ଟିକାଳରେ ବ୍ରହ୍ମା ପୁଣ । ଏ ତିନିନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ॥
ସର୍ଜିଲେ ବେଦ ଯଜ୍ଞ ପୁଣ । ସର୍ଜିଲେ ଅବର ବ୍ରାହ୍ମଣ ।୨୩।
ତେଣୁ ଏ ବ୍ରହ୍ମବାଦିମାନେ । ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମ ଆଚରଣେ ॥
ଉଚ୍ଚାରି ଓଁକାର ସହିତ । କରମେ ହୁଅନ୍ତି ନିଯୁକ୍ତ ।୨୪।
ତପ ନେଇ ମୋକ୍ଷବାଞ୍ଛା କରେ । ତତ [illegible] ଉଚ୍ଚାରେ ॥
[illegible] ମାନ ତେଜି । ଯଜ୍ଞାଦି [illegible] ମଜି ।୨୫।

ଶ୍ରେୟ ଅର୍ଥେସତ । ଶବଦ ହୁଅଇ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ॥
ଅଦ ଯେତେ । ମଙ୍ଗଳକର୍ମ ଏ ଜଗତେ ॥
କର୍ମ ଅରମ୍ଭରେ ଜାଣ । ସତ ଶବଦ ଉଚ୍ଚାରଣ ।୨୭।
ତପସ୍ୟା ଦାନକର୍ମ । ଯେ ନିଷ୍ଠା ଥାଏ ଲୋକମାନେ ॥
ସେ ନିଷ୍ଠା ନାମ ଅଟେ ସତ । ତେଣୁ ସେ କର୍ମ ସତ ସତ ॥
ଯଜ୍ଞ ତପସ୍ୟା ହୋମ ଦାନ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ନ ହେଲେ ସାଧନ ॥
ଅସତ ବୋଲି ସେ ବୋଲାଏ । କେଉଁହେଁ ଫଳ ସେ ନ ଦିଏ ।୨୮
ଦୀନ ଜଗତବନ୍ଧୁ ଭାବ । ଅସତ ଗୁଣ ନାଶ ଯିବ ॥
ଇତ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସି-
କ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ-
ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗ ଯୋ-
ଗୋନାମ ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—※—

ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ମୋକ୍ଷ ଯୋଗ

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ

ପୁଣି ପୁଚ୍ଛଇ ଅରଜୁନ । ହେ ପ୍ରଭୁ କେଶିନିସୂଦନ ॥
ହେ ମହାବାହୁ ହୃଷିକେଶ । ତ୍ୟାଗ ତତ୍ତ୍ୱ କି ସନ୍ନ୍ୟାସ ॥
କହନ୍ତୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି । ଏ ଦୁଇ ତତ୍ତ୍ୱ ଭଲକରି ।୧।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ

କହନ୍ତି ପ୍ରଭୁ ଭଗବାନ । ଶୁଣହେ ପଣ୍ଡୁର ନନ୍ଦନ ॥
ଯେ କାମ୍ୟ କର୍ମକୁ ତେଜନ୍ତି । ସେମାନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀବୋଲନ୍ତି ॥
କରମଫଳ ପରତ୍ୟାଗୀ । ବୋଲନ୍ତି ପଣ୍ଡିତରେ ତ୍ୟାଗୀ ॥
ଏମନ୍ତେ କେ[illegible]ଶନ୍ତି । ସନ୍ନ୍ୟାସ ତ୍ୟାଗର ପ୍ରଭେଦ ।୨
କେଥାବାଏ ପଣ୍ଡି[illegible] । ତେଜିବ ସକଳ କରମ ॥

ବେଦ ବୋଲନ୍ତି ଯଜ୍ଞଦାନ । ତପସ୍ୟା ଆଦି କର୍ମମାନ ॥
ଛାଡ଼ିବା ଉଚିତ ନୁହଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୩
ତ୍ୟାଗ ବିଷୟେ ମୋ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । କହିବା ତୋତେ ଏହୁ ତତ୍ତ୍ୱ ॥
ଶୁଣ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ତୁହି । ତିନିପ୍ରକାର ତ୍ୟାଗ ହୋଇ ।୪
ଯଜ୍ଞ ତପସ୍ୟା ଦାନଯେତେ । କରମ ଅଛି ଏଜଗତେ ॥
ଏ ସବୁ ତ୍ୟାଗ ନ କରିବ । ଏମାନ ଅବଶ୍ୟ କରିବ ॥
ଯେ ଜ୍ଞାନୀ ଏମାନ କରଇ । ଅବଶ୍ୟ ପବିତ୍ର ହୁଅଇ ।୫
ମୁଁ କଲି ବୋଲି ଅଭିମାନ । କେବେହେଁ ନ କରିବ ପୁଣ ॥
ଫଳ କାମନା ନ କରିବ । ଯଜ୍ଞାଦି କରମ କରିବ ॥
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମୋର ମତ । ଏହାରୁ ଜାଣହେ ନିଶ୍ଚିତ ।୬
ନିତ୍ୟ କର୍ମକୁ ନ ଛାଡ଼ିବ । ଅଜ୍ଞାନେ ତମ ତ୍ୟାଗ ହେବ ।୭
କର୍ମ କେବଳ ଦୁଃଖଦାୟୀ । ଭୟରେ ଯେ କର୍ମ ଛାଡ଼ଇ ।୮
ରାଜସତ୍ୟାଗ ସେ ବୋଲାଇ । କେବେହେଁ ତା ଫଳ ନ ପାଇ
ମୁଁ କଲି ବୋଲି ଅଭିମାନ । ନ ଥାଏ ଯାର ଲେଶ ଜାଣ ॥
ଫଳକାମନା ଯେ ଛାଡ଼ଇ । ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତ୍ୟାଗ ସେ ବୋଲାଇ ।୯
ଯେ ସବୁ ନିତ୍ୟକର୍ମମାନ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ହୋଇଛି ବିଧାନ ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତ୍ୟାଗୀ ବୁଦ୍ଧିମାନ । ମନ ସଂଶୟ ତେଜି ପୁଣ ॥
ସେ କର୍ମମାନ ଆଚରଇ । ତା ପ୍ରତି ଦ୍ୱେଷ ନ କରଇ ॥
ସୁଖଜନକ କରମରେ । ପ୍ରୀତି ନ ଥାଏ ଅନ୍ତରେ ।୧୦।
ଯାବତ ଥିବ ଦେହ ଧରି । କରମ ତେଜିବ କି ପରି ॥
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରମ ତେଜିବ । ଏ କଥା ଅତି ଅସମ୍ଭବ ।
ତେଣୁ କରମଫଳତ୍ୟାଗୀ । ଅଟନ୍ତି ଯଥାର୍ଥରେ ତ୍ୟାଗୀ ।୧୧
କରମ ଯେହୁ ନ ତେଜନ୍ତି । ତିନିପ୍ରକାରେ ଫଳ ପାନ୍ତି ॥
ଶୁଭ ଅଶୁଭ ମିଶ୍ରଫଳ । ସନ୍ନ୍ୟା[illegible] ଫଳ ।୧୨
ହେ ମହାବାହୁ ଏବେ ଶୁଣ । ଅଛି [illegible] କାରଣ ॥

ସର୍ବକର୍ମର ସିଦ୍ଧିପାଇଁ । ସାଂଖ୍ୟ ବେଦାନ୍ତ ଛନ୍ତି କହି ।୧୩
ଆତ୍ମା ଦଇବ ଅହଂକାର । ପାଞ୍ଚଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏ ଈଶ୍ୱର ।
ଏ ପଞ୍ଚ କାରଣ ଅଟଇ । କର୍ମର ସିଦ୍ଧି ଲାଭପାଇଁ ।୧୪
କାୟ ବଚନ ମନ ଦେଇ । ଶରୀର ଯେ କର୍ମ କରଇ ।
ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ କରମ । ଏ ପଞ୍ଚ ତାର ହେତୁ ଜାଣ ।୧୫
ଏମନ୍ତ ପ୍ରମାଣ ଅଛଇ । ମୂଢ଼ ତା ଜାଣି ନ ପାରଇ ।
ଆତ୍ମାକୁ କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ମଣେ । ଯେଣୁ ତା ସ୍ୱରୂପ ନ ଜାଣେ ।୧୬
ଯାହାର ନାହିଁ ଅଭିମାନ । ମୁଁ କଲି ବୋଲି କର୍ମମାନ ।
ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ପାପପୁଣ୍ୟ । କର୍ମେ ଲିପ୍ତ ନୁହେ ଜାଣ ।
କଲେ ସକଳ ଜନ ନାଶ । ନ ଲାଗେ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟାଦୋଷ ।
ବନ୍ଧନ ନ ହୁଏ ତାଙ୍କର । ଶୁଣ ତୁ ଏ ତଥ୍ୟ ନିକର ।୧୭
ଜାଣିବା ଶକତି ଅବର । ଜାଣିବା ଲୋକ ଯେ ନିକର ।
ଜାଣିବାଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ତିନି । କର୍ମ କରନ୍ତି ଫାଲ୍‌ଗୁନି ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କର୍ମ କର୍ତ୍ତା ନୟ । କର୍ମର ଅଟନ୍ତି ଆଶ୍ରୟ ।୧୮।
ଜ୍ଞାନ କରମ କର୍ତ୍ତା ତିନି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଗୁଣଭେଦେ ତିନି
ଶୁଣହେ ବୀର ଅର୍ଜୁନ । ସେ ତତ୍ତ୍ୱ ଏବେ ବିସ୍ତରେଣ ।୧୯
ଏକଇ ଆତ୍ମା ଭିନ୍ନଦେହେ । ଯେ ଜ୍ଞାନବଳେ ଦେଖାଯାଏ ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଜ୍ଞାନ ସେ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୦
ନାନା ପ୍ରାଣୀର ନାନା ଭାବ । ଯେ ଜ୍ଞାନବଳେ ଦେଖାଯିବ ।
ରାଜସଜ୍ଞାନ ତାର ନାମ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନ ।୨୧
ଏକଦେହରେ ଆତ୍ମା ଥାଏ । ଅନ୍ୟତ୍ର ସେ ଦେଖା ନ ଯାଏ ।
ଏମନ୍ତ ତୁଚ୍ଛ ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ । ତାମସ ଅଟେ ସେ ପ୍ରମାଣ ।୨୨।
ଫଳକାମନା ଯହିଁ ନାହିଁ । ବଇରୀଭାବକୁ ନ ବହି ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ [illegible]ନ । କରନ୍ତି ଯାହା ଅନୁଷ୍ଠାନ ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ମ [illegible]ନ୍ତି । ସଂଶୟ କିଛି ନାହିଁ ଏଥି ।୨୩

ଯେ ଅହଂକାରୀ ଫଳକାମୀ । ଅଟଇ ବଡ ପରିଶ୍ରମୀ
ସେ ଯେଉଁ କରମ କରଇ । ରାଜସକର୍ମ ସେ ଅଟଇ ।୨୪
ମାୟାମୋହରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ । ନିଜ ଶକତି ନ ଜାଣଇ ।
ପରପୀଡାକୁ ନ ବିଚାରି । ହାନିଲାଭରେ ସମ ସରି ।
ଏ ଭାବେ କଲା କର୍ମମାନ । ତାମସ ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣ ।୨୫
ଫଳକାମନା ମନେ ନାହିଁ । ଗରବ ବଚନ ନ କହି ।
ଉଦ୍ୟମ କରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି । ସିଦ୍ଧି ଅସିଦ୍ଧି ନ ବିଚାରି ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକକର୍ତ୍ତା ସେ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୬
ବିଷୟେ ଅନୁରାଗୀ ହୋଇ । ଫଳକାମନା ମନେ ବହି ।
ଲୋଭୀ ହିଂସକ ଅପବିତ୍ର । ହର୍ଷ ଶୋକରେ ସଦା ଯୁକ୍ତ ।
ରାଜସକର୍ତ୍ତା ତାକୁ କହି । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୨୭
ଅସାବଧାନ ଅବିବେକ । ଉଦ୍ଧତ ଅଳସ ବଞ୍ଚକ ।
ପରକୁ ଅପମାନ ଦିଏ । ଦିନକକାର୍ଯ୍ୟ ମାସେ ନିଏ ।
ଶୋକରେ ସଦା ହୁଏ ଯୁକ୍ତ । ତାମସକର୍ତ୍ତା ସେ ନିଶ୍ଚିତ ।୨୮
ଗୁଣଭେଦରେ ହୁଏ ତିନି । ବୁଦ୍ଧି ଧଇର୍ଯ୍ୟ ଫାଲଗୁନି ।୨୯
ଯେ ବୁଦ୍ଧିବଳେ ଅରଜୁନ । ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିବୃତ୍ତି କ ଚିହ୍ନ ।
କାର୍ଯ୍ୟ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଜାଣିପାର । ପ୍ରଭେଦ ଭୟ ଅଭୟର ।
ବନ୍ଧନ ମୁକତି ଲକ୍ଷଣ । ସାତ୍ତ୍ୱିକବୁଦ୍ଧି ତାକୁ ଜାଣ ।୩୦
ସନ୍ଦେହଭାବେ ହୁଏ ଜଣା । ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ଚିହ୍ନଣା ।
କାର୍ଯ୍ୟ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଏହିମତେ । ଯେ ବୁଦ୍ଧି ଜାଣେ ଅଯଥାର୍ଥେ ।
ସେହି ବୁଦ୍ଧି ରାଜସ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୩୧
ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ତମରେ ଜଡ଼ିତ । ହିତକୁ ମଣେ ବିପରୀତ ।
ଅଧରମକୁ ଧର୍ମ ମଣେ । ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଅଶାସ୍ତ୍ରେ ଗଣେ ।୩୨
ଅର୍ଜୁନ ଧାରଣା ଶକତି । ଧୃତି [illegible] ଖ୍ୟାତି ।
ଯେ ଧୃତି ଯୋଗବଳ ପାଇ । ଅବା[illegible] ନ ରମଇ ।

ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମନ ପ୍ରାଣ । ଏହାର ଯେତେ କ୍ରିୟାମାନ ।
ଯେବେ ସେ ଧୃତ ସାହା ହୁଏ । ଅପଥେ କେବେହେଁ ନ ଯାଏ ।
ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତପଥେ ଗୃଲ । ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଧୃତ ତାକୁ ବୋଲ ।୩୩
ଯେ ଧୃତବଳ ପାଇ ଜନ । ମୁଁ କର୍ତ୍ତା କରେ ଅଭିମାନ ।
ଫଳ ପାଇବ ମନେ ପାଞ୍ଚି । ଧର୍ମ୍ମାର୍ଥ କାମ ଆଚରୁଛି ।
ରାଜସଧୃତ ତାକୁ କହ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଧୀର ହୋଇ ।୩୪
ଯେ ଧୃତ ହେତୁ ଅରଜୁନ । ଶୟନ ନ ହୁଏ ବର୍ଜନ ।
ଶୋକ ବିଷାଦ ଗର୍ବ ଭୟ । ଛାଡ଼ି ନ ପାରେ ସେ କଷ୍ଟୟ ।
ସେ ଧୃତ ତାମସ ବୋଲଇ । ଅର୍ଜୁନ ତୋତେ କହିଲଇଁ ।୩୫
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ବୀରବର । ସୁଖ ଯେ ତିନିପରକାର ।
ଅଭ୍ୟାସେ ଯହିଁ ରତ ହୋଇ । ଦୁଃଖସାଗରୁ ପାର ଯାଇ ।୩୬
ପ୍ରଥମେ ବିଷପରି ଲାଗେ । ଶେଷେ ଅମୃତଫଳ ଭୋଗେ ।
ନିର୍ମଳ ଆତ୍ମବୁଦ୍ଧି ଯାର । ତହୁଁ ଜନମ ଏ ସୁଖର ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକସୁଖ ତାକୁ କହ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୩୭
ବିଷୟେ ସଂଯୋଗ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ । ତହୁଁ ଯେ ସୁଖର ଉଦୟ ।
ପ୍ରଥମେ ଅମୃତ ସମାନ । ଶେଷରେ ବିଷଫଳ ଜାଣ ।
ରାଜସସୁଖ ତାର ନାମ । ଅର୍ଜୁନ ହୁଅ ସାବଧାନ ।୩୮
ପ୍ରମାଦ ଆଳସ୍ୟ ଶୟନ । ଏଥୁଁ ଯେ ସୁଖ ଉତପନ୍ନ ।
ପ୍ରଥମେ ଶେଷେ ସୁଖ ଦେଇ । ବୁଦ୍ଧିକି ମୋହିତ କରଇ ।
ତାମସସୁଖ ସେ ବୋଲାଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୩୯
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସ୍ୱରଗ ଦେବଲୋକ । ଏଠାରେ ନାହିଁ କେହି ଲୋକ ।
ସ୍ଥାବର ଅଥବା ଜଙ୍ଗମ । ଏ ତିନିଗୁଣକୁ ଜିଣିମ ।୪୦
ଶୁଣହେ ବୀର ଅରଜୁନ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୈଶ୍ୟ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।
ଶୂଦ୍ର ଅବ[illegible] । ବିଭିନ୍ନ କର୍ମ ଏ କହନ୍ତି ।
ସ୍ୱଭାବ ଗୁଣ[illegible] । ବିଭିନ୍ନ କର୍ମକୁ ଅଚରି ।୪୧

ଅନ୍ତର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମ । ତେଜଣି ଲୋଭ କ୍ରୋଧ କାମ ॥
ଶୌଚ ବାହାର ଭିତର । ସଦା ସରଳ ବ୍ୟବହାର ॥
ସତତ କ୍ଷମା ଆଚରଣ । ଦଣ୍ଡିବା ଶକ୍ତି ଥାଇ ପୁଣି ॥
ବେଦାଦିଶାସ୍ତ୍ରର ପଠନ । ଯହିଁରୁ ଲାଭ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ॥
ସେ ଜ୍ଞାନ ଅନୁଭବେ ଅଣି । ଲଭିବ ଅତ୍ମଜ୍ଞାନ ପୁଣି ॥
ଅଛଇ ପରମଈଶ୍ୱର । ଅବର ଅଛି ପରକାଳ ॥
ଏମନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସମନର । ଏମାନ କର୍ମ ବ୍ରାହ୍ମଣର ॥
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । କ୍ଷତ୍ରିୟ କର୍ମ କି ବୋଲାଇ ॥
ଥିବ ଅଦ୍ଭୁତ ପରାକ୍ରମ । ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଳିଷ୍ଠ ଜାଟିମ ॥
ଦେଖିଲେ ଶତ୍ରୁ ଭୟ ପାଇ । ଏମନ୍ତ ତେଜଥିବ ବହୁ ॥
ଭୀଷଣ ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିପାରେ ଭଲେ ॥
ଦାଇବେ କାର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲେ । ହେଲେ କଥଇ କଉଗଲେ ॥
ଗଲେହେଁ ଯାଏ ତା ଜୀବନ । ରଣୁ ନ କରେ ପଳାୟନ ॥
ଗୋରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି ଅନ୍ନ । ସୁପାତ୍ର ଦେଖି ଦିଏ ଦାନ ॥
ପ୍ରଜା ପାଳଇ ଦୁଷ୍ଟ ଦଳି । ପ୍ରଭୁତ୍ୱଗୁଣେ ରାଜ୍ୟ ପାଳି ॥
ତେଣୁ ତାହାର ଏ ସ୍ୱଭାବ । ଆପଣାଛୁଏ ଜାତ ହେବ ।୪୩
ନାନାଦି ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ । ବାଣିଜ୍ୟ ପଶୁର ପାଳନ ॥
ବୈଶ୍ୟର ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ । ଶୂଦ୍ର ସେବକ ତିନିବର୍ଣ୍ଣ ।୪୪।
ଯେ ଯାହା କର୍ମେ ରତ ଥିଲେ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧି ଲଭେ ଭଲେ ।୪୫
ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଏ ଜଗତ । ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଅଇ ନିୟତ ॥
ତାହାଙ୍କୁ କରେ ଯେ ଅର୍ଚ୍ଚନ । କରି ଆପଣା ବର୍ଣ୍ଣ କର୍ମ ॥
ଅବଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ସେ ଲଭଇ । ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ ।୪୬
ଯାହାର ଯେମନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ । ତେମନ୍ତ କର୍ମ ସେ କରିବ ॥
ତହିଁରେ ପାପ ଲେଶ ନାହିଁ । ତେଣୁ [illegible] ହୋଇ ॥
ମନ୍ଦଭାବରେ ହେଲେ ହେବ । ତହିଁ [illegible] ନ ଲାଗିବ ॥

ସ୍ଵ... ...ତିର ଯେ କରମ । ଭଲେ ପାଳିଲେ ଅଧରମ ।୪୭
...ବେ କର୍ମ-ଦୋଷଯୁକ୍ତ । ତଥାପି ନ...... ନାସ୍ତ ।
...ମବସ୍ତାନେ ଅଗ୍ନି ନାହିଁ । ତେସନ କର୍ମେ ଦୋଷ ଥାଇ ।୪୮
ମନୁ ଆସକ୍ତି ଛାଡ଼ିଦେଇ । ମୁଁ କଲି ବୋଲି ନ ବୋଲଇ ॥
ଫଳକାମନା ଛାଡ଼ିଦେଇ । ନିଷ୍କାମେ କର୍ମ କରୁଥାଇ ।
ଉତ୍ତମ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବୋଲଇ । ସତ୍ତ୍ୱଶୁଦ୍ଧିକି ସେ ଲଭଇ ।୪୯
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ମନ ଦେଇ । କପରି ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇ ।
ଜ୍ଞାନର ଶେଷସୀମା ଏହି । ସଂକ୍ଷେପେ କହିବା ବୁଝାଇ ।୫୦
ବିଶୁଦ୍ଧ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ହୋଇ । ଧୀରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମଇ ।
ବିଷୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ । ରାଗଦ୍ୱେଷକୁ ଫିଙ୍ଗେ ଦୂରେ ।
ଏମନ୍ତ ଗୁଣ ଥାଏ ଯାର । ବ୍ରହ୍ମପ୍ରାପତ ଯୋଗ ତାର ।୫୧
ପବିତ୍ରସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି । ଲଘୁ ଆହାର ଯେ କରନ୍ତି ।
ବଚନ ଶରୀର ଯେ ମନ । ଏହାକୁ କଲେ ଯେତେ ଜନ ।
ପରମଅତ୍ମାଙ୍କ ଧ୍ୟାନରେ । ନିଯୁକ୍ତ ଥାଏ ନିରନ୍ତରେ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈରାଗ୍ୟ ଅନୁସରି । ବଞ୍ଚେ ଯେ ଦରପ ଟର୍ବି ।
ଦରପ ବଳ ଅହଂକାର । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ।
ଅବର ତ୍ୟଜ କ୍ରୋଧ କାମ । ଦାନାଦି ନ କରି ଗ୍ରହଣ ।
ଶାନ୍ତ ମମତାଶୂନ୍ୟ ହେବ । ବ୍ରହ୍ମ ପାଇବା ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ।୫୩
ବ୍ରହ୍ମ ଭାବରେ ଯେ ନିଶ୍ଚଳ । ମନ ତାହାର ନିରମଳ ।
ବିଷୟେ ଅଭିଳାଷ ନାହିଁ । ଅଭାବେ ଶୋଚନା ନ ଥାଇ ।
ସକଳ ପ୍ରାଣୀରେ ସମାନ । ବେଭାର ତାହାଙ୍କର ପୁଣି ।
ତେଣୁ ମୋଠାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଭକ୍ତି । ମୋ ଭକ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ଅଟନ୍ତି ।୫୪
ଲଭିଣ ଉତ୍ତମ ଭକତି । କପରି କିଏ ମୁଁ ଚିହ୍ନନ୍ତି ।
ଏମନ୍ତେ ଯେ [illegible]ରେ । ମରଣେ ଲୀନ ମୋହଠାରେ ।୫୫
ମତେ ଯେ [illegible] । ମୁଁ ତାକୁ କରେ ଅନୁଗ୍ରହ ।

କଲେହେଁ ସକଳ କରମ । ଅନାଦ୍ୟ ମୋକ୍ଷ ପାଏ ଜାଣ ।୫୬
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ସାବଧାନ । ଜାଣ ମୁଁ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମ ।
ତୋର ସକଳ କର୍ମମାନ । ମୋତେ ତୁ କର ସମର୍ପଣ ॥
ମନରୁ ତେଜ କର୍ମଫଳ । ବୁଦ୍ଧିଆଶ୍ରୟେ କର୍ମ କର ।
ମୋଠାରେ ମନକୁ ନିବେଶ । ରହୁବନାହିଁ ତୋ କଲୁଷ ।୫୭
ମୋଠାରେ ଚିତ୍ତ ଅରପିଲେ । ମୋ କୃପା ପାଇବୁ ତୁ ଭଲେ ।
ସକଳ ଦୁଃଖ ଯିବ ନାଶ । ଏ କଥା ଘଟିବ ଅବଶ୍ୟ ।
ଯେବେ ମୋ କଥା ନ ଶୁଣିବ । ଶୁଣିବା ଅବଜ୍ଞା କରିବ ।
ମନରେ ଥିଲେ ଅହଂକାର । ନଷ୍ଟ ହୋଇବ ନିରନ୍ତର ।୫୮
ଯେ ଅହଂକାର ମନେ ବହୁ । "ବୋଲୁଛୁ" ମୁଁ ଯୁଝିବି ନାହିଁ ।
ଏମନ୍ତ ଯାହା କରୁ ମନ । ବୃଥା ଏ ବ୍ୟବସାୟ ଜାଣ ।
ସ୍ୱଭାବ ତୋତେ ବଳାଇବ । ଯୁଦ୍ଧରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବ ।୫୯
ମିଛ ମୋହରେ ପଡ଼ି ତୁହି । ଯାହୁଛୁ ଯା କରିବୁ ନାହିଁ ।
ଶେଷରେ ଅଟଣୀ ସ୍ୱଭାବ । ଧକ୍କା ଦେଇ ତା କରାଇବ ।୬୦
ହେ ଅରଜୁନ ପୁଣି ଶୁଣ । ସର୍ବାନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ନାରାୟଣ ।
ଈଶ୍ୱର ନିଜ ମାୟାବଳେ । ଭ୍ରମାନ୍ତି ଏ ଜୀବଙ୍କୁ ହେଳେ ।
ଶରୀରଧାରୀ ଯେତେ ପ୍ରାଣୀ । ଯନ୍ତ୍ରଅରୁଢ଼ ତାଙ୍କୁ ଜାଣି ।
ଶରୀରଯନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟେ ଥାନ୍ତି । ଯନ୍ତ୍ରଅରୁଢ ସେ ବୋଲାନ୍ତି ।
ସେ ଯାହା କର୍ମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ । ସକଳ ହୃଦରେ ବସଇ ॥
ଦେହାଭିମାନୀ ଜୀବଗଣ । ମୋ ଦେହ ବୋଲି ଅଭିମାନ ॥
ଏ ମୋର ଅଟଇ ଶରୀର । ମନରେ ଥାଏ ଅହଂକାର ॥
ତ୍ରିଗୁଣମାୟାରଜ୍ଜୁ ଧରି । ମୂର୍ଗୀ ଜଗୁଏ ନରହରି ।
ପିତୁଳାପରି ପ୍ରାଣିମାନେ । ଭ୍ରମନ୍ତି ସଂସାର–କାନନେ ।
ସ୍ୱସ୍ୱଭାବଅନୁସାରେ କର୍ମ । ବଳେ [illegible]ଯୀଗଣ ।୬୧
ଏମନ୍ତ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର । ଶରଣ [illegible]ଙ୍କର ।

ଙ୍କ କରୁଣା ଲଭି କୁଳେ । ପରମ ଶାନ୍ତି ଲଭି ହେଲେ ।
ରମ ଧାମ ତୁ ପାଇବୁ । ଘୋର ସଂସାରୁ ତରିଯିବୁ ।୬୨
ଏ ଅତି ଗୂଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱମାନ । କହିଲି ତୋତେ ଅରଜୁନ ।
ବୁଦ୍ଧିରେ କର ତୁ ବିଚାର । ଯାହା ତୋ ଇଛା ତାହା କର ।
ପୁଣି ତୁ ଶୁଣ ଅରଜୁନ । ଯେଣୁ ତୁ ମୋର ପ୍ରିୟଜନ ।୬୩
ଭକ୍ତରେ ମୋ ବଚନ ଶୁଣ । ମଙ୍ଗଳ ତୋହର ନିଦାନ ।୬୪
ମନ ନିବେଶ ମୋହଠାରେ । ମୋହର ଭକ୍ତ ହୁଅ ତାରେ ।
ମୋପାଇଁ ଯାଗଯଜ୍ଞମାନ । କର ତୁ ସଦା ଅନୁଷ୍ଠାନ ।
କର ତୁ ମତେ ନମସ୍କାର । ମତେ ତୁ ପାଇବୁ ନିକର ।
ଯେଣୁ ମୋ ପ୍ରିୟ ଅଛୁ ତୁହି । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହିଲଇଁ ।୬୫
ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ବିଧିମାନ । ସକଳ ଛାଡ଼ି ଅରଜୁନ ।
ଭଗବାନଙ୍କ ଭକ୍ତିବଳେ । ସକଳ ସିଦ୍ଧି ମିଳିପାରେ ।
ଏ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ତୁ କର । କେବଳ ମୋତେ ଆଶ୍ରା କର ।
ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ତୋର ଥିଲେ । ଲାଗିବ ନାହିଁ ପାପ ଛଳେ ।
ଶୋକ ନ କର ଅରଜୁନ । ପାପ ନ ହେବ କଦାଚନ ।
ସକଳ ପାପରୁ ମୁକତ । କରିବି କହୁଛି ନିଶ୍ଚିତ ।
ଶରଣ ନିଅ ତୁ ମୋହର । ସକଳ ପାପ ହେବ ଦୂର ।୬୬
ଶୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଦେଇ ମନ । କହିଲି ଗୀତା ତତ୍ତ୍ୱମାନ ।
ତପସ୍ୟାହୀନ ଭକ୍ତିଶୂନ୍ୟ । ଗୁରୁଙ୍କୁ ନ ସେବେ ଯେ ଜନ ।
ମୋହର ନିନ୍ଦା ଯେ କରଇ । ତାକୁ ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ନ ଶୁଣାଇ ।୬୭
ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତି ମୋତେ ଥାଇ । ମୋ ଭକ୍ତ ଆଗେ ବଖାଣଇ ।
ସେ ମତେ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବ । ଏଥି ସଂଶୟ ନ କରିବ ।୬୮ ।
ସେ ମୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ହୋଇ । ନ ଥିଲା ତା ସମାନ କେହି ।
ନ ହେବ ନା[illegible] । ତା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ପ୍ରିୟଜନ ।୬୯
ତୋ ମୋର [illegible]ସମ୍ବାଦ । ପଠନ କରେ ଯେ କୋବିଦ ।

ସେ ମୋର ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞ କରେ । ତହିଁକି ନାହିଁ ସମସର ।୭୦
ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଏହା ଯେ ଶୁଣଇ । ମୋହର ନିନ୍ଦା ନ କରଇ ॥
ସମସ୍ତ ପାପ କ୍ଷୟ ଯାଏ । ଉତ୍ତମ ଲୋକ ସେହୁ ପାଏ ।୭୧
ଏକାଗ୍ରମନେ ଧନଞ୍ଜୟ । ଶୁଣିଲୁ ଟିକି ଏ ବିଷୟ ॥
ଅଜ୍ଞାନ ମୋହ ଭ୍ରମ ତୋର । ନାଶ କି ହୋଇଲା ନିକର ।୭୨

ଅର୍ଜୁନଉବାଚ ।

ଅର୍ଜୁନ ବୋଲେ ଭଗବାନ ଯେ ତତ୍ତ୍ୱ କହିଲ ଆପଣ ॥
ମୋହର ଭ୍ରମ ହେଲା ଦୂର । ସ୍ମରିଲା ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ମୋର ॥
ମନୁ ସଂଶୟ ଗଲା ଦୂର । ପାଳିବି ବଚନ ତୁମ୍ଭର ।୭୩।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ସଞ୍ଜୟ ବୋଲେ ହେ ରାଜନ । କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ କଥାମାନ
ଶୁଣିଲି ମୁହିଁ ନିରନ୍ତର । ରୋମାଞ୍ଚ ଜାତହୁଏ ମୋର ।୭୪
ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ । ଶୁଣିଲି କଥା ଗୋପନୀୟ ॥
ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହୁଥିଲେ । ମୁଁ ତାହା ଶୁଣିଲି କର୍ଣ୍ଣରେ ।୭୫
ସେହି ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥାମାନ । ଶୁଣି ହରଷ ମୋର ମନ ॥
ପୁଣି ସେ କଥା ମନେ କଲେ । ରୋମାଞ୍ଚ ଜାତହୁଏ ଭ୍ ଲ ।୭୬
ମନେ ପଡ଼ିଲେ ବିଶ୍ୱରୂପ । ବିସ୍ମୟ ଜନମେ ଅମାପ ॥
ସ୍ମରି ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂରତି । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହୁଏ ମୋର ମତି ।୭୭
ଶୁଣ ରାଜନ ସାବଧାନ । ଦେଖି ଶୁଣି ଏ କଥାମାନ ॥
ଏମନ୍ତ ହୁଏ ମୋର ମନେ । ଜାଣିବେ ପଣ୍ଡୁ ପୁତ୍ରମାନେ ॥
ଯେଉଁ ପକ୍ଷରେ ଯୋଗେଶ୍ୱର । ଶ୍ରୀହରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିକର ॥
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପଦେଶ ଘେନି । ଯୁଝିବେ ବୀର ଫାଲଗୁନୀ ॥
ସେ ପକ୍ଷ ଜିଣିବ ନିଶ୍ଚୟ । କେ[illegible]ଧୀର ସଂଶୟ ॥
ରାଜ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ସେ ପାଇବ । ସମ[illegible]ଜ୍ୟ ଦେବ ॥

ସଂସାର ଲଭିବେ ଜନନ । ବର୍ଣ୍ଣିବ ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନ ୬
ଗୀତାଭକ୍ତ ସେ ରଖିବେ । ନ୍ୟାୟରେ ସମତାକରିବେ ୭
ଯେ ପକ୍ଷେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ । ସେ ପକ୍ଷ ଜୟପାଏ ଜାଣ ୭୮
ଯାହାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶୁଣି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୁଖ ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ।୧
ମନରୁ ସଂଶୟ ତେଜିଲେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟପଥେ ଚାଲିଗଲେ ।୨
ବନ୍ଦଇ ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀପଦ୍ମର । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପରମ ଈଶ୍ୱର ।୩।
ନ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କ କରୁଣା । ବ୍ରହ୍ମା ଶଙ୍କର ହୋନ୍ତି ବଣା ।୪।
ଯେଣୁ ସେ କୃପା କଲେ ମୋରେ । ଗାଇଲି ଗୀତା ମୁଁ ଭାଷାରେ ।୫
ସୁଜନେ ପଢ ଦେଇ ମନ । ସହଜେ ତୁଟିବ ଅଜ୍ଞାନ ।୬
ଭବ ବନ୍ଧନ ଫିଟିଯିବ । ପଥ ସୁଗମ ଦେଖାଯିବ ।୭
ଜଗତବନ୍ଧୁ ଦୁଃଖୀ ଯାଉ । କୃଷ୍ଣଚରଣେ ମତି ରହୁ ।୮।
ସତେକି କରୁଣା ହୋଇବ । ଯୁଗଳପଦ ଦେଖାଯିବ ।୯।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମ-ପର୍ବଣି ଶ୍ରୀ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗ-ଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନ ସମ୍ବାଦେ ମୋକ୍ଷଯୋଗୋ ନାମ ଅଷ୍ଟା-ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସ୍ୱସ୍ତି ପ୍ରଜାଭ୍ୟ ପରିପାଳୟନ୍ତୁ
ନ୍ୟାଯେ୍ୟନ ମାର୍ଗେଣ ମହୀଂ ମହୀଶାଃ
ଗୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭମସ୍ତୁ ନିତ୍ୟଂ
ଲୋକା ସମସ୍ତା ସୁଖିନୋଭବନ୍ତୁ ।
କାଲେ ବର୍ଷନ୍ତୁ ପର୍ଜନ୍ୟଃ ପୃଥିବୀ ଶସ୍ୟଶାଳିନୀ
ଦେଶୋଽୟଂ କ୍ଷୋଭରହିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ସନ୍ତୁ ନିର୍ଭୟାଃ ।।

—o—

ଗୀତା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଗୀତା ସୁଗୀତା କର୍ତ୍ତବ୍ୟା କିମନ୍ୟୈଃ ଶାସ୍ତ୍ର ବିସ୍ତରୈଃ
ଯା ସ୍ୱୟଂ ପଦ୍ମନାଭସ୍ୟ ମୁଖ ପଦ୍ମାଦ୍ ବିନିଃସୃତା

ପଦ୍ମ ନାଭଙ୍କ ମୁଖପଦ୍ମୁ । ଗଳନ୍ତି ଯେଉଁ ଗୀତାମଧୁ ।୧।
ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଯିଙ୍ଗି ଦେଇ । ପବିତ୍ର ହୁଅ ତାହା ପିଇ ।୨।

ଋଷୟଃ ଊଚୁଃ ।

ବସି ସକଳ ଋଷିମାନେ । ପୁଛନ୍ତି ସୂତ ସନ୍ନିଧାନେ ।୩।
ହେ ସୂତ ତୁମ୍ଭେ ହେ ସଦସୁ । ଗୀତା ମହାତ୍ମ୍ୟ ବେଗେ କହ ।୪।
ପୂର୍ବକାଳରେ ବ୍ୟାସ ମୁନି । ଯେତତ୍ତ୍ୱ କହିଥିଲେ ପୁଣି ।୫।

ସୂତ ଉବାଚ ।

ଯାହା ପୁଚ୍ଛିଲ ମୁନିଗଣ । ମୁଁ କିବା କହିବି ବର୍ଣ୍ଣନ ।୬।
ମୋହର ଅଳ୍ପକ ଶକତ । କହିପାରେ ମୁଁ ଗୀତା କୀର୍ତ୍ତି ।୭।
କୃଷ୍ଣ ଜାଣନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ତତ୍ତ୍ୱ । ଜାଣନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାସସୁତ ।୮।
ବ୍ୟାସ ଜାଣନ୍ତି ନଜାଣନ୍ତି । ଶ୍ରୀଧର ସକଳ ଜାଣନ୍ତି ।୯।
ଅନ୍ୟ କେବଳ ଶୁଣିଛନ୍ତି । କିଞ୍ଚିତେ କୀର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ।୧୦।
ବ୍ୟାସଙ୍କ ଠାରୁ ଯାହା କିଛି । ଶୁଣିଛି ସେ କଥା କହୁଛି ।୧୧।
ଉପନିଷଦ ଶାସ୍ତ୍ର ମାନ । ଗୋମାତା ବୋଲି ତାକୁ ଜାଣ ।୧୨।
ବାଛୁରି ତାର ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ଦୁହିଁଲେ ଗୋପାଳ ନନ୍ଦନ ।୧୩।
ଗୀତା ଅମୃତ ଦୁଗ୍ଧପାନ । କରିଲେ ସୁପଣ୍ଡିତ ଜନ ।୧୪।
ତ୍ରିଲୋକ ଉଦ୍ଧାରିବା ପାଇଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୀତା ଥିଲେ କହି ।୧୫।
ସେ କୃଷ୍ଣଚରଣେ ଶରଣ । ପଶ ସକଳ ମୁନିଗଣ ।୧୬।
ଏ ଘୋର ସଂସାର ସାଗର । ତରିବ ଯେବେ ବାଞ୍ଛାକର ।୧୭।
ଗୀତା-ନାବକୁ ଆଶ୍ରେ କର । ଆନନ୍ଦେ ନରେ ହୁଅ ପାର ।୧୮।
ଗୀତାର ଜ୍ଞାନ ଯାର ନାହିଁ । ଯେବା [illegible] କରଇ ।୧୯।
ଲକ୍ଷ୍ୟାକୁ ଯେବେ ସେ ବାଞ୍ଛିବ । ବାଳ [illegible] ହସିବ ।୨୦।

...ର ପଠନ ପାଠନ । ସଂସାରେ ନ ଭଜେ ଯେ ଜନ ।୨୨
... ମଧ୍ୟେ ପାପୀ ସେହୁ । ଏଥିରେ ସଂଶୟ ନ ଥାଇ ।୨୨
ତାଠାରୁ ଅଧମ ଯେ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟଜନ୍ମ ବୃଥା ଯାଇ ।୨୩
ତାର ବିଭବ ଜାତି କୁଳ । ସକଳ ହୁଅଇ ବିଫଳ ।୨୪
ଯଜ୍ଞ ଭରମ ତପ ଦାନ । ସକଳ ତାର ବୃଥା ଜାଣ ।୨୫
ଯେ ପଢନ୍ତି ଗୀତା ଦବା ଜାଣି । ସତତ ହେଉଥାଏ ଘୋଷି ।୨୬
ସେମାନେ ନୁହନ୍ତି ମାନବ । ଦେବତା ବୋଲି ସେ ଜାଣିବ ।୨୭
ଗୀତା ସକଳ ଜ୍ଞାନସାର । ଗୀତାକୁ କର ଅଗ୍ରସାର ।୨୮
ସକଳ ଧର୍ମ୍ମଶାସ୍ତ୍ରସାର । ଗୀତା-ଅମୃତ ପାନ କର ।୨୯
ସେହୁ ଅମୃତ ପାନ କରି । ପବିତ୍ର ହୁଅ ନରନାରୀ ।୩୦
ଗୀତାର ଅଶେଷ ମହିମା । କେ କହିପାରେ ଗୁଣ ସୀମା ।୩୧
ଗୀତାର ପଠନ ପାଠନ । ଶ୍ରବଣ ଧ୍ୟାନ ବା କୀର୍ତ୍ତନ ।୩୨
ଯେ ସ୍ଥାନେ ହୁଏ ବିସ୍ତରଣ । ସେଠାରେ ଶ୍ରୀଯଦୁନନ୍ଦନ ।୩୩

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ

ସାକ୍ଷାତ୍ ବ୍ରହ୍ମରୂପ ଗୀତା । ପରମବିଦ୍ୟା ଜଗଦ୍ହିତା ।୩୪
ଗୀତା ମୋହର ନିଜଗୃହ । ଗୀତା ମୋ ପରମ ଆଶ୍ରୟ ।୩୫
ଗୀତା ଯେ ସ୍ଥାନେ ପାଠ ହୁଏ । ସେଠାରେ ସବୁ ତୀର୍ଥ ରହେ ।୩୬
ସକଳ ଯୋଗୀ ଋଷିଦେବ । ଗୋପୀ ଗୋପାଳ ଯେ ଉଦ୍ଧବ ।୩୭
ନାରଦ ଆଦି ଭକ୍ତଗଣ । ସେ ଥାନେ ହୁଅନ୍ତି ମେଳଣ ।୩୮
ଗୀତା ମୋ ପରମ ବିଜ୍ଞାନ । ଗୀତା ପରମ ପଥ ଜାଣ ।୩୯
ପ୍ରଳୟ ସୃଜନ ପାଳନ । ଗୀତା ଆଶ୍ରୟେ କରେ ଜାଣ ।୪୦
ପରମ ଗୁରୁ ଗୀତା ମୋର । ଗୀତା ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ରସାର ।୪୧
ଯେ ଏକମନେ ଏକଚିତ୍ତେ । ଅଠର ଅଧ୍ୟାୟ ପଢନ୍ତି ନିତ୍ୟେ ।୪୨
ସେ ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ହୁଅଇ । ପରମପଦ ଲଭି ପାଇ ।୪୩
ଯେ ପଢନ୍ତି [illegible] । ଗୋଦାନପୁଣ୍ୟ ସେ ଲଭନ୍ତି ।୪୪
...ଦଶ ଭଗବ... [illegible] ।। ପଠନେ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନଯୋଗ ।୪୫

ଯେ ତିନି ଅଧ୍ୟାୟ ପଢଇ । ସେ ସୋମଯାଗ ଫଳପାଇ ।୪୬
ଏକଅଧ୍ୟାୟ ଯେ ପଢ଼ଇ । ରୁଦ୍ରଲୋକରେ ସେ ବସଇ ।୪୭
ନିତ ପେ ଚରଣେ ପଢ଼ିବ । ନର ଜନ୍ମରୁ ଉଦ୍ଧରିବ ।୪୮
ଦଶ ସପତ ପଞ୍ଚଗୁର । ଦୁଇ ତିନି ଅର୍ଦ୍ଧ ବିଗୁର ।୪୯
ଯେପଢ଼େ ନିତ ଦୃଢମନ । ପାଇବ ସୋମଲୋକଜାଣ ।୫୦
ଅଧ୍ୟାୟ ଶ୍ଳୋକ ବା ଚରଣ । ପଠନେ ବହୁଧର୍ମ୍ମ ଜାଣ ।୫୧
ମରଣକାଳେ ଗୀତା ଶୁଣି । ପାତକୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଚ୍ଚରେ ପୁଣି ।୫୨
ଗୀତାକୁ ଛୁଇଁ ପ୍ରାଣଗଲେ । ବୈକୁଣ୍ଠେବସେ ସେହୁଭଲେ ।୫୩
ଗୀତାପୁସ୍ତକ କଲେ ଦାନ । ଗୋ ଦାନ ସଙ୍ଗେ ସେ ସମାନ ।।
ଗୀତା ପୁସ୍ତକ ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ । ବ୍ରାହ୍ମଣେକରଇଯେ ଦାନ ।୫୫
ତାହାର ପୁନର୍ଜ୍ଜନ୍ମ ନାହିଁ । ଏକଥା ନିଷ୍ଟୟ ଅଟଇ ।୫୬
ଶତ ପୁସ୍ତକ କଲେଦାନ । ପାଇବ ସେ ବ୍ରହ୍ମ ସଦନ । ୫୭
ଗୃହଜାତରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ଯେ ଧରଇ । ୫୮
ନ ପଢେ ନଶୁଣଇ ଗୀତା । ଅମୃତ ଛାଡ ଖାଏ ପୀତା ।୫୯
ଗୀତାନିନ୍ଦେ ଯେ ଗର୍ବପଣେ । ନରକେ ପଡ଼େ ଅଜ୍ଞାନପଣେ ।୬୦
ଗର୍ବରେ ଗୀତା ନ ମାନଇ । କୁମ୍ଭୀନରକେ ସେ ପଡଇ ।୬୧
ଗୀତାର ଅର୍ଥ ନ ଶୁଣଇ । ଶୂକରଯୋନି ସେ ଲଭଇ ।୬୨
ଗୀତାର୍ଥ ନ ଶୁଣି ଯେ ନର । ବୈଷ୍ଣବ ବୋଲାଏ ନିକର ।୬୩
ତାହାର ଶ୍ରମପଣ୍ଡ ହୋଇ । ଅଜ୍ଞାନେ ହେଉଥାଏ ବାଇ ।୬୪

ସୂତ ଉବାଚ ।

ଶୁଣ ସକଳ ମୁନିଜନ । ଗୀତାର ମହିମା ଏସନ ।୬୫
ଗୀତାର ମହିମା କୀର୍ତ୍ତନ । ସକଳଗୁଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଣ ।୬୬
ଦୁର୍ଲଭ ମାନବ ଜନମ । ସଫଳ ହେବ ନିଷ୍ଟେଜାଣ ।୬୭
ଗୀତାର ମହିମା ନଜାଣି । [illegible] ପ୍ରାଣୀ ।୬୮
ସ୍ୱକୃତ ଶ୍ରମ ଯାଏନଷ୍ଟ । ସା[illegible] ହସିବ ପଣ୍ଡିତ ।୬୯

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ।

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଉବାଚ ।

ଧର୍ମକ୍ଷେତ୍ରେ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରେ ସମବେତା ଯୁଯୁତ୍ସବଃ ।
ମାମକାଃ ପାଣ୍ଡବାଶ୍ଚୈବ କିମକୁର୍ବତ ସଞ୍ଜୟ । ୧ ।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତୁ ପାଣ୍ଡବାନୀକଂ ବ୍ୟୂଢଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନସ୍ତଦା ।
ଆଚାର୍ଯ୍ୟମୁପସଙ୍ଗମ୍ୟ ରାଜା ବଚନମବ୍ରବୀତ୍ । ୨ ।
ପଶ୍ୟୈତାଂ ପାଣ୍ଡୁପୁତ୍ରାଣାମାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହତୀଂ ଚମୂଂ ।
ବ୍ୟୂଢାଂ ଦ୍ରୁପଦପୁତ୍ରେଣ ତବ ଶିଷ୍ୟେଣ ଧୀମତା । ୩ ।
ଅତ୍ର ଶୂରା ମହେଷ୍ୱାସା ଭୀମାର୍ଜ୍ଜୁନସମା ଯୁଧି ।
ଯୁଯୁଧାନୋ ବିରାଟଶ୍ଚ ଦ୍ରୁପଦଶ୍ଚ ମହାରଥଃ । ୪ ।
ଧୃଷ୍ଟକେତୁଶ୍ଚେକିତାନଃ କାଶୀରାଜଶ୍ଚ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ।
ପୁରୁଜିତ୍ କୁନ୍ତିଭୋଜଶ୍ଚ ଶୈବ୍ୟଶ୍ଚ ନରପୁଙ୍ଗବଃ । ୫ ।
ଯୁଧାମନ୍ୟୁଶ୍ଚ ବିକ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ତମୌଜାଶ୍ଚ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ।
ସୌଭଦ୍ରୋ ଦ୍ରୌପଦେୟାଶ୍ଚ ସର୍ବ୍ବ ଏବ ମହାରଥାଃ । ୬ ।
ଅସ୍ମାକନ୍ତୁ ବିଶିଷ୍ଟା ଯେ ତାନ୍ନିବୋଧ ଦ୍ୱିଜୋତ୍ତମ ।
ନାୟକା ମମ ସୈନ୍ୟସ୍ୟ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥଂ ତାନ୍ ବ୍ରବୀମିତେ । ୭ ।
ଭବାନ୍ ଭୀଷ୍ମଶ୍ଚ କର୍ଣ୍ଣଶ୍ଚ କୃପଶ୍ଚ ସମିତିଞ୍ଜୟଃ ।
ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ବିକର୍ଣ୍ଣଶ୍ଚ ସୌମଦତ୍ତିସ୍ତଥୈବ ଚ । ୮ ।
ଅନ୍ୟେ [illegible] ରା ମଦର୍ଥେ ତ୍ୟକ୍ତଜୀବିତାଃ ।
ନାନାଶସ୍ତ୍ର [illegible] ସର୍ବ୍ବେ ଯୁଦ୍ଧବିଶାରଦାଃ । ୯ ।

ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତଂ ତଦସ୍ମାକଂ ବଳଂ ଭୀଷ୍ମାଭିରକ୍ଷିତମ୍ ।
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତଂ ତ୍ୱିଦମେତେଷାଂ ବଳଂ ଭୀମାଭିରକ୍ଷିତଂ ।୧୦
ଅୟନେଷୁ ଚ ସର୍ବେଷୁ ଯଥାଭାଗମବସ୍ଥିତାଃ ।
ଭୀଷ୍ମମେବାଭିରକ୍ଷନ୍ତୁ ଭବନ୍ତଃ ସର୍ବ ଏବ ହି ।୧୧।
ତସ୍ୟ ସଂଜନୟନ୍ ହର୍ଷଂ କୁରୁବୃଦ୍ଧଃ ପିତାମହଃ ।
ସିଂହନାଦଂ ବିନଦ୍ୟୋଚ୍ଚୈଃ ଶଙ୍ଖଂ ଦଧ୍ମୌ ପ୍ରତାପବାନ୍ ।୧୨।
ତତଃ ଶଙ୍ଖାଶ୍ଚ ଭେର୍ୟଶ୍ଚ ପଣବାନକଗୋମୁଖାଃ ।
ସହସୈବାଭ୍ୟହନ୍ୟନ୍ତ ସ ଶବ୍ଦସ୍ତୁମୁଳୋଽଭବତ୍ ।୧୩।
ତତଃ ଶ୍ୱେତୈର୍ହୟୈର୍ଯୁକ୍ତେ ମହତି ସ୍ୟନ୍ଦନେ ସ୍ଥିତୌ ।
ମାଧବଃ ପାଣ୍ଡବଶ୍ଚୈବ ଦିବ୍ୟୌ ଶଙ୍ଖୌ ପ୍ରଦଧ୍ମତୁଃ ।୧୪।
ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟଂ ହୃଷୀକେଶୋ ଦେବଦତ୍ତଂ ଧନଞ୍ଜୟଃ ।
ପୌଣ୍ଡ୍ରଂ ଦଧ୍ମୌ ମହାଶଙ୍ଖଂ ଭୀମକର୍ମା ବୃକୋଦରଃ ।୧୫।
ଅନନ୍ତବିଜୟଂ ରାଜା କୁନ୍ତୀପୁତ୍ରୋ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଃ ।
ନକୁଳଃ ସହଦେବଶ୍ଚ ସୁଘୋଷ-ମଣିପୁଷ୍ପକୌ ।୧୬।
କାଶ୍ୟଶ୍ଚ ପରମେଷ୍ୱାସଃ ଶିଖଣ୍ଡୀ ଚ ମହାରଥଃ ।
ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନୋ ବିରାଟଶ୍ଚ ସାତ୍ୟକିଶ୍ଚାପରାଜିତଃ ।୧୭।
ଦ୍ରୁପଦୋ ଦ୍ରୌପଦେୟାଶ୍ଚ ସର୍ବଶଃ ପୃଥିବୀପତେ ।
ସୌଭଦ୍ରଶ୍ଚ ମହାବାହୁଃ ଶଙ୍ଖାନ୍ ଦଧ୍ମୁଃ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।୧୮।
ସ ଘୋଷୋ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାଣାଂ ହୃଦୟାନି ବ୍ୟଦାରୟତ୍ ।
ନଭଶ୍ଚ ପୃଥିବୀଞ୍ଚୈବ ତୁମୁଲୋ ବ୍ୟନୁନାଦୟନ୍ ।୧୯।
ଅଥ ବ୍ୟବସ୍ଥିତାନ୍ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ କପିଧ୍ୱଜଃ ।
ପ୍ରବୃତ୍ତେ ଶସ୍ତ୍ରସମ୍ପାତେ ଧନୁରୁଦ୍ୟମ୍ୟ ପାଣ୍ଡବଃ ।
ହୃଷୀକେଶଂ ତଦା ବାକ୍ୟମିଦମାହ ମହୀପତେ ।୨୦।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ସେନୟୋରୁଭୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ରଥଂ ସ୍ଥାପୟ [illegible] ଽଚ୍ୟୁତ ।୨୧।

ଯାବଦେତାନ୍ନିରୀକ୍ଷେଽହଂ ଯୋଦ୍ଧୁକାମାନବସ୍ଥିତାନ୍
କୈର୍ମୟା ସହ ଯୋଦ୍ଧବ୍ୟମସ୍ମିନ୍ ରଣସମୁଦ୍ୟମେ । ୨୨ ।
ଯୋତ୍ସ୍ୟମାନାନବେକ୍ଷେଽହଂ ଯ ଏତେଽତ୍ର ସମାଗତାଃ ।
ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ୟ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧେର୍ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରିୟଚିକୀର୍ଷବଃ । ୨୩ ।
ଏବମୁକ୍ତୋ ହୃଷୀକେଶୋ ଗୁଡ଼ାକେଶେନ ଭାରତ ।
ସେନୟୋରୁଭୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ରଥୋତ୍ତମଂ । ୨୪ ।
ଭୀଷ୍ମଦ୍ରୋଣପ୍ରମୁଖତଃ ସର୍ବେଷାଞ୍ଚ ମହୀକ୍ଷିତାଂ ।
ଉବାଚ ପାର୍ଥ ପଶ୍ୟୈତାନ୍ ସମବେତାନ୍ କୁରୂନିତି । ୨୫ ।
ତତ୍ରାପଶ୍ୟତ୍ ସ୍ଥିତାନ୍ ପାର୍ଥଃ ପିତୄନଥ ପିତାମହାନ୍ ।
ଆଚାର୍ଯ୍ୟାନ୍ମାତୁଲାନ୍ ଭ୍ରାତୄନ୍ ପୁତ୍ରାନ୍ ପୌତ୍ରାନ୍ ସଖୀଂସ୍ତଥା ।
ଶ୍ୱଶୁରାନ୍ ସୁହୃଦଶ୍ଚୈବ ସେନୟୋରୁଭୟୋରପି । ୨୬ ।
ତାନ୍ ସମୀକ୍ଷ୍ୟ ସ କୌନ୍ତେୟଃ ସର୍ବାନ୍ ବନ୍ଧୂନବସ୍ଥିତାନ୍ ।
କୃପୟା ପରୟାବିଷ୍ଟୋ ବିଷୀଦନ୍ନିଦମବ୍ରବୀତ୍ । ୨୭ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱେମାନ୍ ସ୍ୱଜନାନ୍ କୃଷ୍ଣ ଯୁଯୁତ୍ସୂନ୍ ସମବସ୍ଥିତାନ୍ ।
ସୀଦନ୍ତି ମମ ଗାତ୍ରାଣି ମୁଖଂଚ ପରିଶୁଷ୍ୟତି । ୨୮ ।
ବେପଥୁଶ୍ଚ ଶରୀରେ ମେ ରୋମହର୍ଷଶ୍ଚ ଜାୟତେ ।
ଗାଣ୍ଡୀବଂ ସ୍ରଂସତେ ହସ୍ତାତ୍ ତ୍ୱକ୍ ଚୈବ ପରିଦହ୍ୟତେ । ୨୯ ।
ନ ଚ ଶକ୍ନୋମ୍ୟବସ୍ଥାତୁଂ ଭ୍ରମତୀବ ଚ ମେ ମନଃ ।
ନିମିତ୍ତାନି ଚ ପଶ୍ୟାମି ବିପରୀତାନି କେଶବ । ୩୦ ।
ନ ଚ ଶ୍ରେୟୋଽନୁପଶ୍ୟାମି ହତ୍ୱା ସ୍ୱଜନମାହବେ ।
ନ କାଙ୍କ୍ଷେ ବିଜୟଂ କୃଷ୍ଣ ନ ଚ ରାଜ୍ୟଂ ସୁଖାନି ଚ । ୩୧ ।
କିଂ ନୋ [illegible] ଗୋବିନ୍ଦ କିଂ ଭୋଗୈର୍ଜୀବିତେନ ବା ।
ଯେଷାମର୍ଥେ [illegible] ନୋ ରାଜ୍ୟଂ ଭୋଗାଃ ସୁଖାନି ଚ [illegible]
ତ ଇମେଽବ[illegible] ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରାଣାଂସ୍ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଧନାନି ଚ ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଃ ପିତରଃ ପୁତ୍ରାସ୍ତଥୈବ ଚ ପିତାମହାଃ । ୩୩ ।
ମାତୁଳାଃ ଶ୍ୱଶୁରାଃ ପୌତ୍ରାଃ ଶ୍ୟାଳାଃ ସମ୍ବନ୍ଧିନସ୍ତଥା ।
ଏତାନ୍ ନ ହନ୍ତୁମିଚ୍ଛାମି ଘ୍ନତୋଽପି ମଧୁସୂଦନ । ୩୪ ।
ଅପି ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟରାଜ୍ୟସ୍ୟ ହେତୋଃ କିଂ ନୁ ମହୀକୃତେ ।
ନିହତ୍ୟ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ ନଃ କା ପ୍ରୀତିଃ ସ୍ୟାଜ୍ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।୩୫।

ପାପମେବାଶ୍ରୟେଦସ୍ମାନ୍ ହତ୍ୱୈତାନାତତାୟିନଃ ।
ତସ୍ମାନ୍ନାର୍ହା ବୟଂ ହନ୍ତୁଂ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ ସ୍ୱବାନ୍ଧବାନ୍ ।
ସ୍ୱଜନଂ ହି କଥଂ ହତ୍ୱା ସୁଖିନଃ ସ୍ୟାମ ମାଧବ । ୩୬ ।

ଯଦ୍ୟପ୍ୟେତେ ନ ପଶ୍ୟନ୍ତି ଲୋଭୋପହତଚେତସଃ ।
କୁଳକ୍ଷୟକୃତଂ ଦୋଷଂ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହେ ଚ ପାତକଂ । ୩୭ ।
କଥଂ ନ ଜ୍ଞେୟମସ୍ମାଭିଃ ପାପାଦସ୍ମାନ୍ନିବର୍ତ୍ତିତୁଂ ।
କୁଳକ୍ଷୟକୃତଂ ଦୋଷଂ ପ୍ରପଶ୍ୟଦ୍ଭିର୍ଜ୍ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । ୩୮ ।

କୁଳକ୍ଷୟେ ପ୍ରଣଶ୍ୟନ୍ତି କୁଳଧର୍ମାଃ ସନାତନାଃ ।
ଧର୍ମ୍ମେ ନଷ୍ଟେ କୁଳଂ କୃତ୍ସ୍ନମଧର୍ମୋଽଭିଭବତ୍ୟୁତ । ୩୯ ।

ଅଧର୍ମ୍ମାଭିଭବାତ୍ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରଦୁଷ୍ୟନ୍ତି କୁଳସ୍ତ୍ରିୟଃ ।
ସ୍ତ୍ରୀଷୁ ଦୁଷ୍ଟାସୁ ବାର୍ଷ୍ଣେୟ ଜାୟତେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କରଃ । ୪୦ ।
ସଙ୍କରୋ ନରକାୟୈବ କୁଳଘ୍ନାନାଂ କୁଳସ୍ୟ ଚ ।
ପତନ୍ତି ପିତରୋ ହ୍ୟେଷାଂ ଲୁପ୍ତପିଣ୍ଡୋଦକକ୍ରିୟାଃ । ୪୧ ।
ଦୋଷୈରେତୈଃ କୁଳଘ୍ନାନାଂ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କରକାରକୈଃ ।
ଉତ୍ସାଦ୍ୟନ୍ତେ ଜାତିଧର୍ମ୍ମାଃ କୁଳଧର୍ମ୍ମାଶ୍ଚ ଶାଶ୍ୱତାଃ । ୪୨ ।

ଉତ୍ସନ୍ନ କୁଳଧର୍ମ୍ମାଣାଂ ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ନରକେ ନିୟତଂ ବାସୋ ଭବତୀତ୍ୟନୁଶୁଶ୍ରୁମ । ୪୩ ।

ଅହୋ ବତ ମହତ୍ ପାପଂ କର୍ତ୍ତୁଂ [illegible] ବୟଂ ।
ଯଦ୍ରାଜ୍ୟସୁଖଲୋଭେନ ହନ୍ତୁଂ ସ୍ୱଜ[illegible]ତାଃ । ୪୪ ।

ଯଦି ମାମପ୍ରତୀକାରମଶସ୍ତ୍ରଂ ଶସ୍ତ୍ରପାଣୟଃ ।
ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରା ରଣେ ହନ୍ୟୁସ୍ତନ୍ମେ କ୍ଷେମତରଂ ଭବେତ୍ ।୪୬।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଏବମୁକ୍ତ୍ୱାର୍ଜ୍ଜୁନଃ ସଂଖ୍ୟେ ରଥୋପସ୍ଥ ଉପାବିଶତ୍ ।
ବିସୃଜ୍ୟ ସଶରଂ ଚାପଂ ଶୋକସଂବିଗ୍ନମାନସଃ । ୪୭ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନ ସମ୍ବାଦେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବିଷାଦଯୋଗୋନାମ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—o—

ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ତଂ ତଥା କୃପୟାବିଷ୍ଟମଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣାକୁଲେକ୍ଷଣଂ ।
ବିଷୀଦନ୍ତମିଦଂ ବାକ୍ୟମୁବାଚ ମଧୁସୂଦନଃ । ୧ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

କୁତସ୍ତ୍ୱା କଶ୍ମଳମିଦଂ ବିଷମେ ସମୁପସ୍ଥିତଂ ।
ଅନାର୍ଯ୍ୟଜୁଷ୍ଟମସ୍ୱର୍ଗ୍ୟମକୀର୍ତ୍ତିକରମର୍ଜ୍ଜୁନ । ୨ ।
କ୍ଳୈବ୍ୟଂ ମାସ୍ମ ଗମଃ ପାର୍ଥ ନୈତତ୍ ତ୍ୱୟ୍ୟୁପପଦ୍ୟତେ ।
କ୍ଷୁଦ୍ରଂ ହୃଦୟଦୌର୍ବଲ୍ୟଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱୋତ୍ତିଷ୍ଠ ପରନ୍ତପ । ୩ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

କଥଂ ଭୀଷ୍ମମହଂ ସଂଖ୍ୟେ ଦ୍ରୋଣଞ୍ଚ ମଧୁସୂଦନ ।
ଇଷୁଭିଃ ପ୍ରତିଯୋତ୍ସ୍ୟାମି ପୂଜାର୍ହାବରିସୂଦନ । ୪ ।
ଗୁରୂନହତ୍ୱା ହି ମହାନୁଭାବାନ୍
ଶ୍ରେୟୋ ଭୋକ୍ତୁଂ ଭୈକ୍ଷ୍ୟମପୀହ ଲୋକେ ।
ହତ୍ୱାର୍ଥ [illegible]ହୈବ
ଭୁଞ୍ଜୀୟ [illegible]ରପ୍ରଦିଗ୍ଧାନ୍ । ୫ ।

ନ ଚୈତଦ୍ବିଦ୍ମଃ କତରନ୍ନୋ ଗରୀୟୋ
ଯଦ୍ବା ଜୟେମ ଯଦି ବା ନୋ ଜୟେୟୁଃ ।
ଯାନେବ ହତ୍ୱା ନ ଜିଜୀବିଷାମ-
ସ୍ତେଽବସ୍ଥିତାଃ ପ୍ରମୁଖେ ଧାର୍ତ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରାଃ । ୬ ।।
କାର୍ପଣ୍ୟଦୋଷୋପହତସ୍ୱଭାବଃ
ପୃଚ୍ଛାମି ତ୍ୱାଂ ଧର୍ମ୍ମ-ସଂମୂଢ଼ଚେତାଃ ।
ଯଚ୍ଛ୍ରେୟଃ ସ୍ୟାନ୍ନିଶ୍ଚିତଂ ବ୍ରୂହି ତନ୍ମେ
ଶିଷ୍ୟସ୍ତେଽହଂ ଶାଧି ମାଂ ତ୍ୱାଂ ପ୍ରପନ୍ନଂ । ୭ ।।
ନ ହି ପ୍ରପଶ୍ୟାମି ମମାପନୁଦ୍ୟାଦ୍-
ଯଚ୍ଛୋକମୁଚ୍ଛୋଷଣମିନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ।
ଅବାପ୍ୟ ଭୂମାବସପତ୍ନମୃଦ୍ଧଂ
ରାଜ୍ୟଂ ସୁରାଣାମପି ଚାଧିପତ୍ୟଂ । ୮ ।।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଏବମୁକ୍ତ୍ୱା ହୃଷୀକେଶଂ ଗୁଡ଼ାକେଶଃ ପରନ୍ତପଃ ।
ନ ଯୋତ୍ସ୍ୟ ଇତି ଗୋବିନ୍ଦମୁକ୍ତ୍ୱା ତୂଷ୍ଣୀଂ ବଭୂବ ହ । ୯ ।।
ତମୁବାଚ ହୃଷୀକେଶଃ ପ୍ରହସନ୍ନିବ ଭାରତ ।
ସେନୟୋରୁଭୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ବିଷୀଦନ୍ତମିଦଂ ବଚଃ । ୧୦ ।
ଅଶୋଚ୍ୟାନନ୍ୱଶୋଚସ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରଜ୍ଞାବାଦାଂଶ୍ଚ ଭାଷସେ ।
ଗତାସୂନଗତାସୂଂଶ୍ଚ ନାନୁଶୋଚନ୍ତି ପଣ୍ଡିତାଃ । ୧୧ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ନ ତ୍ୱେବାହଂ ଜାତୁ ନାସଂ ନ ତ୍ୱଂ ନେମେ ଜନାଧିପାଃ ।
ନ ଚୈବ ନ ଭବିଷ୍ୟାମଃ ସର୍ବେ ବୟମତଃ ପରଂ । ୧୨ ।।
ଦେହିନୋଽସ୍ମିନ୍ ଯଥା ଦେହେ [illegible] ଯୌବନଂ ଜରା ।
ତଥା ଦେହାନ୍ତରପ୍ରାପ୍ତି-ଧୀ [illegible] ତି । ୧୩ ।।

ମାତ୍ରାସ୍ପର୍ଶାସ୍ତୁ କୌନ୍ତେୟ ଶୀତୋଷ୍ଣସୁଖଦୁଃଖଦାଃ

ଆଗମାପାୟିନୋଽନିତ୍ୟାସ୍ତାଂସ୍ତିତିକ୍ଷସ୍ୱ ଭାରତ ୧୪

ଯଂ ହି ନ ବ୍ୟଥୟନ୍ତ୍ୟେତେ ପୁରୁଷଂ ପୁରୁଷର୍ଷଭ ।
ସମଦୁଃଖସୁଖଂ ଧୀରଂ ସୋଽମୃତତ୍ୱାୟ କଳ୍ପତେ । ୧୫ ।

ନାସତୋ ବିଦ୍ୟତେ ଭାବୋ ନାଭାବୋ ବିଦ୍ୟତେ ସତଃ ।
ଉଭୟୋରପି ଦୃଷ୍ଟୋଽନ୍ତସ୍ତ୍ୱନୟୋସ୍ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିଭିଃ । ୧୬ ।

ଅବିନାଶି ତୁ ତଦ୍‌ବିଦ୍ଧି ଯେନ ସର୍ବମିଦଂ ତତଂ ।
ବିନାଶମବ୍ୟୟସ୍ୟାସ୍ୟ ନ କଶ୍ଚିତ୍ କର୍ତ୍ତୁମର୍ହତି । ୧୭ ।

ଅନ୍ତବନ୍ତ ଇମେ ଦେହା ନିତ୍ୟସ୍ୟୋକ୍ତାଃ ଶରୀରିଣଃ ।
ଅନାଶିନୋଽପ୍ରମେୟସ୍ୟ ତସ୍ମାଦ୍ ଯୁଧ୍ୟସ୍ୱ ଭାରତ । ୧୮ ।

ଯ ଏନଂ ବେତ୍ତି ହନ୍ତାରଂ ଯଶ୍ଚୈନଂ ମନ୍ୟତେ ହତଂ ।
ଉଭୌ ତୌ ନ ବିଜାନୀତୋ ନାୟଂ ହନ୍ତି ନ ହନ୍ୟତେ । ୧୯ ।

ନ ଜାୟତେ ମ୍ରିୟତେ ବା କଦାଚିତ୍
ନାୟଂ ଭୂତ୍ୱା ଭବିତା ବା ନ ଭୂୟଃ ।
ଅଜୋ ନିତ୍ୟଃ ଶାଶ୍ୱତୋଽୟଂ ପୁରାଣୋ
ନ ହନ୍ୟତେ ହନ୍ୟମାନେ ଶରୀରେ । ୨୦ ।

ବେଦାବିନାଶିନଂ ନିତ୍ୟଂ ଯ ଏନମଜମବ୍ୟୟଂ ।
କଥଂ ସ ପୁରୁଷଃ ପାର୍ଥ କଂ ଘାତୟତି ହନ୍ତି କଂ । ୨୧ ।

ବାସାଂସି ଜୀର୍ଣ୍ଣାନି ଯଥା ବିହାୟ
ନବାନି ଗୃହ୍ଣାତି ନରୋଽପରାଣି ।
ତଥା ଶରୀରାଣି ବିହାୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣା-
ନ୍ୟନ୍ୟାନି ସଂଯାତି ନବାନି ଦେହୀ । ୨୨ ।

ନୈନଂ ଛି ନୈନଂ ଦହତି ପାବକଃ ।
ନ ଚୈନଂ ନ ଶୋଷୟତି ମାରୁତଃ । ୨୩ ।

ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟୋଽୟମଦାହ୍ୟୋଽୟମକ୍ଲେଦ୍ୟୋଽଶୋଷ୍ୟ ଏବ ଚ ।
ନିତ୍ୟଃ ସର୍ବଗତଃ ସ୍ଥାଣୁରଚଲୋଽୟଂ ସନାତନଃ ।
ଅବ୍ୟକ୍ତୋଽୟମଚିନ୍ତ୍ୟୋଽୟମବିକାର୍ଯ୍ୟୋଽୟମୁଚ୍ୟତେ । ୨୪ ।
ତସ୍ମାଦେବଂ ବିଦିତ୍ୱୈନଂ ନାନୁଶୋଚିତୁମର୍ହସି । ୨୫ ।
ଅଥ ଚୈନଂ ନିତ୍ୟଜାତଂ ନିତ୍ୟଂ ବା ମନସେ ମୃତଂ ।
ତଥାପି ତ୍ୱଂ ମହାବାହୋ ନୈନଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି । ୨୬ ।
ଜାତସ୍ୟ ହି ଧ୍ରୁବୋ ମୃତ୍ୟୁ ର୍ଧ୍ରୁବଂ ଜନ୍ମ ମୃତସ୍ୟ ଚ ।
ତସ୍ମାଦପରିହାର୍ଯ୍ୟେଽର୍ଥେ ନ ତ୍ୱଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି । ୨୭ ।
ଅବ୍ୟକ୍ତାଦୀନି ଭୂତାନି ବ୍ୟକ୍ତମଧ୍ୟାନି ଭାରତ ।
ଅବ୍ୟକ୍ତନିଧନାନ୍ୟେବ ତତ୍ର କା ପରିଦେବନା । ୨୮ ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବତ୍ ପଶ୍ୟତି କଶ୍ଚିଦେନ-
ମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବଦ୍ ବଦତି ତଥୈବ ଚାନ୍ୟଃ ।
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବଚ୍ଚୈନମନ୍ୟଃ ଶୃଣୋତି
ଶ୍ରୁତ୍ୱାପ୍ୟେନଂ ବେଦ ନ ଚୈବ କଶ୍ଚିତ୍ । ୨୯ ।

ଦେହୀ ନିତ୍ୟମବଧ୍ୟୋଽୟଂ ଦେହେ ସର୍ବସ୍ୟ ଭାରତ ।
ତସ୍ମାତ୍ ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି ନ ତ୍ୱଂ ଶୋଚିତୁମର୍ହସି । ୩୦ ।
ସ୍ୱଧର୍ମମପି ଚାବେକ୍ଷ୍ୟ ନ ବିକମ୍ପିତୁମର୍ହସି ।
ଧର୍ମ୍ମ୍ୟାଦ୍ଧି ଯୁଦ୍ଧାଚ୍ଛ୍ରେୟୋଽନ୍ୟତ୍ କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ନ ବିଦ୍ୟତେ । ୩୧ ।
ଯଦୃଚ୍ଛୟା ଚୋପପନ୍ନଂ ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରମପାବୃତଂ ।
ସୁଖିନଃ କ୍ଷତ୍ରିୟାଃ ପାର୍ଥ ଲଭନ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧମୀଦୃଶଂ । ୩୨ ।
ଅଥ ଚେତ୍ତ୍ୱମିମଂ ଧର୍ମ୍ମ୍ୟଂ ସଂଗ୍ରାମଂ ନ କରିଷ୍ୟସି ।
ତତଃ ସ୍ୱଧର୍ମ୍ମଂ କୀର୍ତ୍ତିଂ ଚ ହିତ୍ୱା ପାପମବାପ୍ସ୍ୟସି । ୩୩ ।
ଅକୀର୍ତ୍ତିଂ ଚାପି ଭୂତାନି କଥୟିଷ୍ୟନ୍ତି ତେଽବ୍ୟୟାଂ ।
ସମ୍ଭାବିତସ୍ୟ ଚାକୀର୍ତ୍ତି ର୍ମରଣାଦତି[illegible]ଯୀ୪ ।
ଭୟାଦ୍ରଣାଦୁପରତଂ ମଂସ୍ୟନ୍ତେ [illegible]ଥାଃ ।

ଯେଷାଂ ଚ ତ୍ୱଂ ବହୁମତୋ ଭୂତ୍ୱା ଯାସ୍ୟସି ଲାଘବଂ ।୩୫।
ଅବାଚ୍ୟବାଦାଂଶ୍ଚ ବହୂନ୍ ବଦିଷ୍ୟନ୍ତି ତବାହିତାଃ ।
ନିନ୍ଦନ୍ତସ୍ତବ ସାମର୍ଥ୍ୟଂ ତତୋ ଦୁଃଖତରଂ ନୁ କିଂ । ୩୬ ।
ହତୋ ବା ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସି ସ୍ୱର୍ଗଂ ଜିତ୍ୱା ବା ଭୋକ୍ଷ୍ୟସେ ମହୀଂ ।
ତସ୍ମାଦୁତ୍ତିଷ୍ଠ କୌନ୍ତେୟ ଯୁଦ୍ଧାୟ କୃତନିଶ୍ଚୟଃ । ୩୭ ।
ସୁଖଦୁଃଖେ ସମେ କୃତ୍ୱା ଲାଭାଲାଭୌ ଜୟାଜୟୌ ।
ତତୋ ଯୁଦ୍ଧାୟ ଯୁଜ୍ୟସ୍ୱ ନୈବଂ ପାପମବାପ୍ସ୍ୟସି । ୩୮ ।
ଏଷା ତେଽଭିହିତା ସାଂଖ୍ୟେ ବୁଦ୍ଧିର୍ୟୋଗେ ତ୍ୱିମାଂ ଶୃଣୁ ।
ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଯୁକ୍ତୋ ଯୟା ପାର୍ଥ କର୍ମବନ୍ଧଂ ପ୍ରହାସ୍ୟସି ।୩୯ ।
ନେହାଭିକ୍ରମନାଶୋଽସ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟବାୟୋ ନ ବିଦ୍ୟତେ ।
ସ୍ୱଳ୍ପମପ୍ୟସ୍ୟ ଧର୍ମସ୍ୟ ତ୍ରାୟତେ ମହତୋ ଭୟାତ୍ । ୪୦ ।
ବ୍ୟବସାୟାତ୍ମିକା ବୁଦ୍ଧିରେକେହ କୁରୁନନ୍ଦନ ।
ବହୁଶାଖା ହ୍ୟନନ୍ତାଶ୍ଚ ବୁଦ୍ଧୟୋଽବ୍ୟବସାୟିନାଂ ।୪୧ ।
ଯାମିମାଂ ପୁଷ୍ପିତାଂ ବାଚଂ ପ୍ରବଦନ୍ତ୍ୟବିପଶ୍ଚିତଃ ।
ବେଦବାଦରତାଃ ପାର୍ଥ ନାନ୍ୟଦସ୍ତୀତି ବାଦିନଃ ୪୨।
କାମାତ୍ମାନଃ ସ୍ୱର୍ଗପରା ଜନ୍ମକର୍ମଫଳପ୍ରଦାଂ ।
କ୍ରିୟା ବିଶେଷବହୁଳାଂ ଭୋଗୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଗତିଂ ପ୍ରତି ।୪୩।
ଭୋଗୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପ୍ରସକ୍ତାନାଂ ତୟାପହୃତଚେତସାଂ ।
ବ୍ୟବସାୟାତ୍ମିକା ବୁଦ୍ଧିଃ ସମାଧୌ ନ ବିଧୀୟତେ । ୪୪ ।
ତ୍ରୈଗୁଣ୍ୟବିଷୟା ବେଦା ନିସ୍ତ୍ରୈଗୁଣ୍ୟୋ ଭବାର୍ଜୁନ ।
ନିର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୋ ନିତ୍ୟସତ୍ତ୍ୱସ୍ଥୋ ନିର୍ଯୋଗକ୍ଷେମ ଆତ୍ମବାନ୍ ।୪୫।
ଯାବାନର୍ଥ ଉଦପାନେ ସର୍ବତଃ ସଂପ୍ଲୁତୋଦକେ ।
ତାବାନ୍ ସର୍ବେଷୁ ବେଦେଷୁ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ବିଜାନତଃ । ୪୬
କର୍ମଣ୍ୟେବାଧିକ ... ମା ଫଳେଷୁ କଦାଚନ ।
ମା କର୍ମଫଳହେ ... ସଙ୍ଗୋଽସ୍ତ୍ୱକର୍ମଣି । ୪୭

ଯୋଗସ୍ଥଃ କୁରୁ କର୍ମାଣି ସଙ୍ଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଧନଞ୍ଜୟ ।
ସିଦ୍ଧ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟୋଃ ସମୋ ଭୂତ୍ୱା ସମତ୍ୱଂ ଯୋଗ ଉଚ୍ୟତେ ।। ୪୮ ।।
ଦୂରେଣ ହ୍ୟବରଂ କର୍ମ ବୁଦ୍ଧିଯୋଗାଦ୍ଧନଞ୍ଜୟ ।
ବୁଦ୍ଧୌ ଶରଣମନ୍ୱିଚ୍ଛ କୃପଣାଃ ଫଳହେତବଃ ।। ୪୯
ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତୋ ଜହାତୀହ ଉଭେ ସୁକୃତଦୁଷ୍କୃତେ ।
ତସ୍ମାଦ୍ ଯୋଗାୟ ଯୁଜ୍ୟସ୍ୱ ଯୋଗଃ କର୍ମସୁ କୌଶଳଂ ।। ୫୦ ।।
କର୍ମଜଂ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତା ହି ଫଳଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ମନୀଷିଣଃ ।
ଜନ୍ମବନ୍ଧବିନିର୍ମୁକ୍ତାଃ ପଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତ୍ୟନାମୟଂ ।। ୫୧ ।।
ଯଦା ତେ ମୋହ କଲିଲଂ ବୁଦ୍ଧିର୍ବ୍ୟତିତରିଷ୍ୟତି ।
ତଦା ଗନ୍ତାସି ନିର୍ବେଦଂ ଶ୍ରୋତବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରୁତସ୍ୟ ଚ ।। ୫୨ ।।
ଶ୍ରୁତିବିପ୍ରତିପନ୍ନା ତେ ଯଦା ସ୍ଥାସ୍ୟତି ନିଶ୍ଚଳା ।
ସମାଧାବଚଳା ବୁଦ୍ଧିସ୍ତଦା ଯୋଗମବାପ୍ସ୍ୟସି ।। ୫୩ ।।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞସ୍ୟ କା ଭାଷା ସମାଧିସ୍ଥସ୍ୟ କେଶବ ।
ସ୍ଥିତଧୀଃ କିଂ ପ୍ରଭାଷେତ କିମାସୀତ ବ୍ରଜେତ କିଂ ।। ୫୪ ।।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ପ୍ରଜହାତି ଯଦା କାମାନ୍ ସର୍ବାନ୍ ପାର୍ଥ ମନୋଗତାନ୍ ।
ଆତ୍ମନ୍ୟେବାତ୍ମନା ତୁଷ୍ଟଃ ସ୍ଥିତପ୍ରଜ୍ଞସ୍ତଦୋଚ୍ୟତେ ।। ୫୫ ।।
ଦୁଃଖେଷ୍ୱନୁଦ୍ୱିଗ୍ନମନାଃ ସୁଖେଷୁ ବିଗତସ୍ପୃହଃ ।
ବୀତରାଗଭୟକ୍ରୋଧଃ ସ୍ଥିତଧୀର୍ମୁନିରୁଚ୍ୟତେ ।
ଯଃ ସର୍ବତ୍ରାନଭିସ୍ନେହସ୍ତତ୍ତତ୍ ପ୍ରାପ୍ୟ ଶୁଭାଶୁଭଂ ।
ନାଭିନନ୍ଦତି ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ତସ୍ୟ ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ।। ୫୭ ।।
ଯଦା ସଂହରତେ ଚାୟଂ କୂର୍ମୋଽଙ୍ଗାନୀ[illegible]ବଶଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣୀନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥେଭ୍ୟସ୍ତସ୍ୟ [illegible]ତା ।। ୫୮ ।।

ବିଷୟା ବିନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ନିରାହାରସ୍ୟ ଦେହିନଃ ।
ରସବର୍ଜ୍ଜଂ ରସୋଽପ୍ୟସ୍ୟ ପରଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ନିବର୍ତ୍ତତେ । ୫୯ ।

ଯତତୋ ହ୍ୟପି କୌନ୍ତେୟ ! ପୁରୁଷସ୍ୟ ବିପଶ୍ଚିତଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ପ୍ରମାଥୀନି ହରନ୍ତି ପ୍ରସଭଂ ମନଃ । ୬୦ ।
ତାନି ସର୍ବାଣି ସଂଯମ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଆସୀତ ମତ୍ପରଃ ।
ବଶେ ହି ଯସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ତସ୍ୟ ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା । ୬୧ ।

ଧ୍ୟାୟତୋ ବିଷୟାନ୍ ପୁଂସଃ ସଙ୍ଗସ୍ତେଷୂପଜାୟତେ ।
ସଙ୍ଗାତ୍ ସଞ୍ଜାୟତେ କାମଃ କାମାତ୍ କ୍ରୋଧୋଽଭିଜାୟତେ । ୬୨ ।
କ୍ରୋଧାତ୍ ଭବତି ସମ୍ମୋହଃ ସମ୍ମୋହାତ୍ ସ୍ମୃତିବିଭ୍ରମଃ ।
ସ୍ମୃତିଭ୍ରଂଶାତ୍ ବୁଦ୍ଧିନାଶୋ ବୁଦ୍ଧିନାଶାତ୍ ପ୍ରଣଶ୍ୟତି । ୬୩ ।
ରାଗଦ୍ୱେଷବିଯୁକ୍ତୈସ୍ତୁ ବିଷୟାନିନ୍ଦ୍ରିୟୈଶ୍ଚରନ୍ ।
ଆତ୍ମବଶ୍ୟୈର୍ବିଧେୟାତ୍ମା ପ୍ରସାଦମଧିଗଚ୍ଛତି । ୬୪ ।

ପ୍ରସାଦେ ସର୍ବଦୁଃଖାନାଂ ହାନିରସ୍ୟୋପଜାୟତେ ।
ପ୍ରସନ୍ନଚେତସୋ ହ୍ୟାଶୁ ବୁଦ୍ଧିଃ ପର୍ଯ୍ୟବତିଷ୍ଠତେ । ୬୫ ।
ନାସ୍ତି ବୁଦ୍ଧିରଯୁକ୍ତସ୍ୟ ନ ଚାଯୁକ୍ତସ୍ୟ ଭାବନା ।
ନ ଚାଭାବୟତଃ ଶାନ୍ତିରଶାନ୍ତସ୍ୟ କୁତଃ ସୁଖଂ । ୬୬ ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ହି ଚରତାଂ ଯନ୍ମନୋଽନୁବିଧୀୟତେ ।
ତଦସ୍ୟ ହରତି ପ୍ରଜ୍ଞାଂ ବାୟୁର୍ନାବମିବାମ୍ଭସି । ୬୭ ।
ତସ୍ମାଦ୍ ଯସ୍ୟ ମହାବାହୋ ! ନିଗୃହୀତାନି ସର୍ବଶଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣୀନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥେଭ୍ୟସ୍ତସ୍ୟ ପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା । ୬୮ ।
ଯା ନିଶା ସର୍ବଭୂତାନାଂ ତସ୍ୟାଂ ଜାଗର୍ତ୍ତି ସଂଯମୀ ।
ଯସ୍ୟାଂ ଜାଗ୍ରତି ଭୂତାନି ସା ନିଶା ପଶ୍ୟତୋ ମୁନେଃ । ୬୯ ।

ଆପୂ[illegible] [illegible]ଷ୍ଠଂ
ସମୁଦ୍ର [illegible]ନ୍ତି ଯଦ୍ୱତ୍ ।

ତଦ୍ବତ୍ କାମା ଯଂ ପ୍ରବିଶନ୍ତି ସର୍ବେ
ସ ଶାନ୍ତିମାପ୍ନୋତି ନ କାମକାମୀ । ୭୦ ।
ବିହାୟ କାମାନ୍ ଯଃ ସର୍ବାନ୍ ପୁମାଂଶ୍ଚରତି ନିଃସ୍ପୃହଃ ।
ନିର୍ମମୋ ନିରହଙ୍କାରଃ ସ ଶାନ୍ତିମଧିଗଚ୍ଛତି । ୭୧ ।
ଏଷା ବ୍ରାହ୍ମୀ ସ୍ଥିତିଃ ପାର୍ଥ ନୈନାଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ବିମୁହ୍ୟତି ।
ସ୍ଥିତ୍ୱାସ୍ୟାମନ୍ତକାଲେଽପି ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣମୃଚ୍ଛତି । ୭୨ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀ ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗୋ ନାମ ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—o—

ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

[କର୍ମଯୋଗ ।]

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଜ୍ୟାୟସୀ ଚେତ୍ କର୍ମଣସ୍ତେ ମତା ବୁଦ୍ଧିର୍ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ତତ୍ କିଂ କର୍ମଣି ଘୋରେ ମାଂ ନିୟୋଜୟସି କେଶବ ।।୧।
ବ୍ୟାମିଶ୍ରେଣେବ ବାକ୍ୟେନ ବୁଦ୍ଧିଂ ମୋହୟସୀବ ମେ ।
ତଦେକଂ ବଦ ନିଶ୍ଚିତ୍ୟ ଯେନ ଶ୍ରେୟୋଽହମାପ୍ନୁୟାଂ ।୨।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଲୋକେଽସ୍ମିନ୍ ଦ୍ୱିବିଧା ନିଷ୍ଠା ପୁରା ପ୍ରୋକ୍ତା ମୟାନଘ ।
ଜ୍ଞାନଯୋଗେନ ସାଂଖ୍ୟାନାଂ କର୍ମଯୋଗେନ ଯୋଗିନାଂ । ୩।
ନ କର୍ମଣାମନାରମ୍ଭାନ୍ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟଂ ପୁରୁଷୋଽଶ୍ନୁତେ ।
ନ ଚ ସନ୍ନ୍ୟସନାଦେବ ସିଦ୍ଧିଂ ସମଧିଗଚ୍ଛତି । ୪ ।
ନ ହି କଶ୍ଚିତ୍ କ୍ଷଣମପି ଜାତୁ [illegible] ତ୍ ।
କାର୍ଯ୍ୟତେ ହ୍ୟବଶଃ କର୍ମ ସର୍ବଃ [illegible] ର୍ଗୁଣୈଃ । ୫ ।

କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ସଂୟମ୍ୟ ଯ ଆସ୍ତେ ମନସା ସ୍ମରନ୍ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥାନ୍ ବିମୂଢ଼ାତ୍ମା ମିଥ୍ୟାଚାରଃ ସ ଉଚ୍ୟତେ ।୬।
ଯସ୍ତ୍ୱିନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ମନସା ନିୟମ୍ୟାରଭତେଽର୍ଜୁନ ।
କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟୈଃ କର୍ମଯୋଗମସକ୍ତଃ ସ ବିଶିଷ୍ୟତେ ।୭।
ନିୟତଂ କୁରୁ କର୍ମ ତ୍ୱଂ କର୍ମ ଜ୍ୟାୟୋ ହ୍ୟକର୍ମଣଃ ।
ଶରୀରଯାତ୍ରାପି ଚ ତେ ନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ୍ୟେଦକର୍ମଣଃ ।୮।
ଯଜ୍ଞାର୍ଥାତ୍ କର୍ମଣୋଽନ୍ୟତ୍ର ଲୋକୋଽୟଂ କର୍ମବନ୍ଧନଃ ।
ତଦର୍ଥଂ କର୍ମ କୌନ୍ତେୟ ମୁକ୍ତସଙ୍ଗଃ ସମାଚର ।୯।
ସହଯଜ୍ଞାଃ ପ୍ରଜାଃ ସୃଷ୍ଟ୍ୱା ପୁରୋବାଚ ପ୍ରଜାପତିଃ ।
ଅନେନ ପ୍ରସବିଷ୍ୟଧ୍ୱମେଷ ବୋଽସ୍ତ୍ୱିଷ୍ଟକାମଧୁକ୍ ।୧୦।
ଦେବାନ୍ ଭାବୟତାନେନ ତେ ଦେବା ଭାବୟନ୍ତୁ ବଃ ।
ପରସ୍ପରଂ ଭାବୟନ୍ତଃ ଶ୍ରେୟଃ ପରମବାପ୍ସ୍ୟଥ ।୧୧।
ଇଷ୍ଟାନ୍ ଭୋଗାନ୍ ହି ବୋ ଦେବା ଦାସ୍ୟନ୍ତେ ଯଜ୍ଞଭାବିତାଃ ।
ତୈର୍ଦତ୍ତାନପ୍ରଦାୟୈଭ୍ୟୋ ଯୋ ଭୁଂକ୍ତେ ସ୍ତେନ ଏବ ସଃ ।୧୨।
ଯଜ୍ଞଶିଷ୍ଟାଶିନଃ ସନ୍ତୋ ମୁଚ୍ୟନ୍ତେ ସର୍ବକିଲ୍ବିଷୈଃ ।
ଭୁଞ୍ଜତେ ତେ ତ୍ୱଘଂ ପାପା ଯେ ପଚନ୍ତ୍ୟାତ୍ମକାରଣାତ୍ ।୧୩।
ଅନ୍ନାଦ୍ଭବନ୍ତି ଭୂତାନି ପର୍ଜନ୍ୟାଦନ୍ନସମ୍ଭବଃ ।
ଯଜ୍ଞାଦ୍ଭବତି ପର୍ଜନ୍ୟୋ ଯଜ୍ଞଃ କର୍ମସମୁଦ୍ଭବଃ ।୧୪।
କର୍ମ ବ୍ରହ୍ମୋଦ୍ଭବଂ ବିଦ୍ଧି ବ୍ରହ୍ମାକ୍ଷରସମୁଦ୍ଭବଂ ।
ତସ୍ମାତ୍ ସର୍ବଗତଂ ବ୍ରହ୍ମ ନିତ୍ୟଂ ଯଜ୍ଞେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ।୧୫।
ଏବଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତଂ ଚକ୍ରଂ ନାନୁବର୍ତ୍ତୟତୀହ ଯଃ ।
ଅଘାୟୁରିନ୍ଦ୍ରିୟାରାମୋ ମୋଘଂ ପାର୍ଥ ସ ଜୀବତି ।୧୬।
ଯସ୍ତ୍ୱାତ୍ମରତି [illegible] ସ୍ୟାଦାତ୍ମତୃପ୍ତଶ୍ଚ ମାନବଃ ।
ଆତ୍ମନ୍ୟେବ [illegible] କାର୍ଯ୍ୟଂ ନ ବିଦ୍ୟତେ ।୧୭।
ନୈବ ତସ୍ୟ କୃ[illegible]ର୍ଥୋ ନାକୃତେନେହ କଶ୍ଚନ ।

ନ ଚାସ୍ୟ ସର୍ବଭୂତେଷୁ କଶ୍ଚିଦର୍ଥବ୍ୟପାଶ୍ରୟଃ । ୧୮ ।
ତସ୍ମାଦସକ୍ତଃ ସତତଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ କର୍ମ ସମାଚର ।
ଅସକ୍ତୋ ହ୍ୟାଚରନ୍ କର୍ମ ପରମାପ୍ନୋତି ପୂରୁଷଃ । ୧୯ ।
କର୍ମଣୈବ ହି ସଂସିଦ୍ଧିମାସ୍ଥିତା ଜନକାଦୟଃ ।
ଲୋକସଂଗ୍ରହମେବାପି ସଂପଶ୍ୟନ୍ କର୍ତ୍ତୁମର୍ହସି । ୨୦ ।
ଯଦ୍ୟଦାଚରତି ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ତତ୍ତଦେବେତରୋ ଜନଃ ।
ସ ଯତ୍ ପ୍ରମାଣଂ କୁରୁତେ ଲୋକସ୍ତଦନୁବର୍ତ୍ତତେ । ୨୧ ।
ନ ମେ ପାର୍ଥାସ୍ତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ତ୍ରିଷୁ ଲୋକେଷୁ କିଞ୍ଚନ ।
ନାନବାପ୍ତମବାପ୍ତବ୍ୟଂ ବର୍ତ୍ତ ଏବ ଚ କର୍ମଣି । ୨୨ ।
ଯଦି ହ୍ୟହଂ ନ ବର୍ତ୍ତେୟଂ ଜାତୁ କର୍ମଣ୍ୟତନ୍ଦ୍ରିତଃ ।
ମମ ବର୍ତ୍ମାନୁବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟାଃ ପାର୍ଥ ! ସର୍ବଶଃ । ୨୩ ।
ଉତ୍ସୀଦେୟୁରିମେ ଲୋକା ନ କୁର୍ଯ୍ୟାଂ କର୍ମ ଚେଦହଂ ।
ସଙ୍କରସ୍ୟ ଚ କର୍ତ୍ତା ସ୍ୟାମୁପହନ୍ୟାମିମାଃ ପ୍ରଜାଃ । ୨୪ ।
ସକ୍ତାଃ କର୍ମଣ୍ୟବିଦ୍ୱାଂସୋ ଯଥା କୁର୍ବନ୍ତି ଭାରତ ।
କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ବିଦ୍ୱାଂସ୍ତଥାସକ୍ତଶ୍ଚିକୀର୍ଷୁର୍ଲୋକସଂଗ୍ରହଂ । ୨୫ ।
ନ ବୁଦ୍ଧିଭେଦଂ ଜନୟେଦଜ୍ଞାନାଂ କର୍ମସଙ୍ଗିନାଂ ।
ଯୋଜୟେତ୍ ସର୍ବକର୍ମାଣି ବିଦ୍ୱାନ୍ ଯୁକ୍ତଃ ସମାଚରନ୍ । ୨୬ ।
ପ୍ରକୃତେଃ କ୍ରିୟମାଣାନି ଗୁଣୈଃ କର୍ମାଣି ସର୍ବଶଃ ।
ଅହଙ୍କାରବିମୂଢାତ୍ମା କର୍ତ୍ତାହମିତି ମନ୍ୟତେ । ୨୭ ।
ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ତୁ ମହାବାହୋ ! ଗୁଣକର୍ମବିଭାଗୟୋଃ ।
ଗୁଣା ଗୁଣେଷୁ ବର୍ତ୍ତନ୍ତ ଇତି ମତ୍ୱା ନ ସଜ୍ଜତେ । ୨୮ ।
ପ୍ରକୃତେର୍ଗୁଣସଂମୂଢାଃ ସଜ୍ଜନ୍ତେ ଗୁଣକର୍ମସୁ ।
ତାନକୃତ୍ସ୍ନବିଦୋ ମନ୍ଦାନ୍ କୃ[illegible]ଚାଳୟେତ୍ । ୨୯ ।
ମୟି ସର୍ବାଣି କର୍ମାଣି [illegible]ଚେତସା ।
ନିରାଶୀର୍ନିର୍ମମୋ ଭୂତ୍ୱା ଯୁଧ୍ୟ[illegible]ଜ୍ୱରଃ । ୩୦ ।

ଯେ ମେ ମତମିଦଂ ନିତ୍ୟମନୁତିଷ୍ଠନ୍ତି ମାନବାଃ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାବନ୍ତୋଽନସୂୟନ୍ତୋ ମୁଚ୍ୟନ୍ତେ ତେଽପି କର୍ମଭିଃ । ୩୧ ।
ଯେ ତ୍ୱେତଦଭ୍ୟସୂୟନ୍ତୋ ନାନୁତିଷ୍ଠନ୍ତି ମେ ମତଂ
ସର୍ବଜ୍ଞାନବିମୂଢାଂସ୍ତାନ୍ ବିଦ୍ଧି ନଷ୍ଟାନଚେତସଃ । ୩୨ ।
ସଦୃଶଂ ଚେଷ୍ଟତେ ସ୍ୱସ୍ୟାଃ ପ୍ରକୃତେର୍ଜ୍ଞାନବାନପି ।
ପ୍ରକୃତିଂ ଯାନ୍ତି ଭୂତାନି ନିଗ୍ରହଃ କିଂ କରିଷ୍ୟତି । ୩୩ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ୟାର୍ଥେ ରାଗଦ୍ୱେଷୌ ବ୍ୟବସ୍ଥିତୌ ।
ତୟୋର୍ନ ବଶମାଗଚ୍ଛେତ୍ ତୌ ହ୍ୟସ୍ୟ ପରିପନ୍ଥିନୌ । ୩୪ ।
ଶ୍ରେୟାନ୍ ସ୍ୱଧର୍ମୋ ବିଗୁଣଃ ପରଧର୍ମାତ୍ ସ୍ୱନୁଷ୍ଠିତାତ୍ ।
ସ୍ୱଧର୍ମେ ନିଧନଂ ଶ୍ରେୟଃ ପରଧର୍ମୋ ଭୟାବହଃ । ୩୫ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅଥ କେନ ପ୍ରଯୁକ୍ତୋଽୟଂ ପାପଂ ଚରତି ପୂରୁଷଃ ।
ଅନିଚ୍ଛନ୍ନପି ବାର୍ଷ୍ଣେୟ ବଳାଦିବ ନିୟୋଜିତଃ । ୩୬ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

କାମ ଏଷ କ୍ରୋଧ ଏଷ ରଜୋଗୁଣସମୁଦ୍ଭବଃ ।
ମହାଶନୋ ମହାପାପ୍ମା ବିଦ୍ଧ୍ୟେନମିହ ବୈରିଣଂ । ୩୭ ।
ଧୂମେନାବ୍ରିୟତେ ବହ୍ନିର୍ଯଥାଦର୍ଶୋ ମଳେନ ଚ ।
ଯଥୋଲ୍ୱେନାବୃତୋ ଗର୍ଭସ୍ତଥା ତେନେଦମାବୃତଂ । ୩୮ ।
ଆବୃତଂ ଜ୍ଞାନମେତେନ ଜ୍ଞାନିନୋ ନିତ୍ୟବୈରିଣା ।
କାମରୂପେଣ କୌନ୍ତେୟ ! ଦୁଷ୍ପୂରେଣାନଳେନ ଚ । ୩୯ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ମନୋ ବୁଦ୍ଧିରସ୍ୟାଧିଷ୍ଠାନମୁଚ୍ୟତେ ।
ଏତୈର୍ବିମୋହୟତ୍ୟେଷ ଜ୍ଞାନମାବୃତ୍ୟ ଦେହିନଂ । ୪୦ ।
ତସ୍ମାତ୍ତ୍ୱମିନ୍ଦ୍ରିୟାଣ୍ୟାଦୌ ନିୟମ୍ୟ ଭରତର୍ଷଭ !
ପାପ୍ମାନଂ ପ୍ରଜହି ହ୍ୟେନଂ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନନାଶନଂ । ୪୧ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ପରାଣ୍ୟାହୁରିନ୍ଦ୍ରିୟେଭ୍ୟଃ ପରଂ ମନଃ ।

ମନସସ୍ତୁ ପରା ବୁଦ୍ଧିର୍ଯୋ ବୁଦ୍ଧେଃ ପରତସ୍ତୁ ସଃ । ୪୨ ।
ଏବଂ ବୁଦ୍ଧେଃ ପରଂ ବୁଦ୍ଧ୍ୱା ସଂସ୍ତଭ୍ୟାତ୍ମାନମାତ୍ମନା ।
ଜହି ଶତ୍ରୁଂ ମହାବାହୋ । କାମରୂପଂ ଦୁରାସଦଂ । ୪୩ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ କର୍ମଯୋଗୋ ନାମ ତୃତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ । ୩ ।

— ଶ୍ରୀ —

ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ଜ୍ଞାନଯୋଗଃ)

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଇମଂ ବିବସ୍ୱତେ ଯୋଗଂ ପ୍ରୋକ୍ତବାନହମବ୍ୟୟଂ ।
ବିବସ୍ୱାନ୍ ମନବେ ପ୍ରାହ ମନୁରିକ୍ଷ୍ୱାକବେଽବ୍ରବୀତ୍ । ୧ ।
ଏବଂ ପରମ୍ପରାପ୍ରାପ୍ତମିମଂ ରାଜର୍ଷୟୋ ବିଦୁଃ ।
ସ କାଳେନେହ ମହତା ଯୋଗୋ ନଷ୍ଟଃ ପରନ୍ତପ । ୨ ।
ସ ଏବାୟଂ ମୟା ତେଽଦ୍ୟ ଯୋଗଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ପୁରାତନଃ ।
ଭକ୍ତୋଽସି ମେ ସଖା ଚେତି ରହସ୍ୟଂ ହ୍ୟେତଦୁତ୍ତମଂ । ୩

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅପରଂ ଭବତୋ ଜନ୍ମ ପରଂ ଜନ୍ମ ବିବସ୍ୱତଃ ।
କଥମେତଦ୍ବିଜାନୀୟାଂ ତ୍ୱମାଦୌ ପ୍ରୋକ୍ତବାନିତି । ୪ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ବହୂନି ମେ ବ୍ୟତୀତାନି ଜନ୍ମାନି ତବ ଚାର୍ଜ୍ଜୁନ ।
ତାନ୍ୟହଂ ବେଦ ସର୍ବାଣି ନ ତ୍ୱଂ ବେତ୍ଥ ପରନ୍ତପ । ୫ ।
ଅଜୋଽପି ସନ୍ନବ୍ୟୟାତ୍ମା ଭୂତାନା[illegible] ।
ପ୍ରକୃତିଂ ସ୍ୱାମଧିଷ୍ଠାୟ ସମ୍ଭବାମ୍ୟାତ୍ମମା[illegible]

ଯଦା ଯଦା ହି ଧର୍ମ୍ମସ୍ୟ ଗ୍ଲାନିର୍ଭବତି ଭାରତ ।
ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନମଧର୍ମ୍ମସ୍ୟ ତଦାତ୍ମାନଂ ସୃଜାମ୍ୟହଂ ॥ ୭ ।
ପରିତ୍ରାଣାୟ ସାଧୂନାଂ ବିନାଶାୟ ଚ ଦୁଷ୍କୃତାଂ ।
ଧର୍ମ୍ମ ସଂସ୍ଥାପନାର୍ଥାୟ ସମ୍ଭବାମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ । ୮ ।
ଜନ୍ମ କର୍ମ ଚ ମେ ଦିବ୍ୟମେବଂ ଯୋ ବେତ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।
ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଦେହଂ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନୈତି ମାମେତି ସୋଽର୍ଜ୍ଜୁନ । ୯ ।
ବୀତରାଗଭୟକ୍ରୋଧା ମନ୍ମୟା ମାମୁପାଶ୍ରିତାଃ ।
ବହବୋ ଜ୍ଞାନତପସା ପୂତା ମଦ୍ଭାବମାଗତାଃ । ୧୦ ।
ଯେ ଯଥା ମାଂ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ତାଂସ୍ତଥୈବ ଭଜାମ୍ୟହଂ ।
ମମ ବର୍ତ୍ମାନୁବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟାଃ ପାର୍ଥ ସର୍ବଶଃ । ୧୧ ।
କାଙ୍କ୍ଷନ୍ତଃ କର୍ମ୍ମଣାଂ ସିଦ୍ଧିଂ ଯଜନ୍ତ ଇହ ଦେବତାଃ ।
କ୍ଷିପ୍ରଂ ହି ମାନୁଷେ ଲୋକେ ସିଦ୍ଧିର୍ଭବତି କର୍ମ୍ମଜା । ୧୨ ।
ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟଂ ମୟା ସୃଷ୍ଟଂ ଗୁଣକର୍ମ୍ମବିଭାଗଶଃ ।
ତସ୍ୟ କର୍ତ୍ତାରମପି ମାଂ ବିଦ୍ଧ୍ୟକର୍ତ୍ତାରମବ୍ୟୟଂ । ୧୩ ।
ନ ମାଂ କର୍ମ୍ମାଣି ଲିମ୍ପନ୍ତି ନ ମେ କର୍ମ୍ମଫଲେ ସ୍ପୃହା ।
ଇତି ମାଂ ଯୋଽଭିଜାନାତି କର୍ମ୍ମଭିର୍ନ ସ ବଧ୍ୟତେ । ୧୪ ।
ଏବଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା କୃତଂ କର୍ମ୍ମ ପୂର୍ବୈରପି ମୁମୁକ୍ଷୁଭିଃ ।
କୁରୁ କର୍ମ୍ମୈବ ତସ୍ମାତ୍ ତ୍ୱଂ ପୂର୍ବୈଃ ପୂର୍ବତରଂ କୃତଂ । ୧୫ ।
କିଂ କର୍ମ୍ମ କିମକର୍ମ୍ମେତି କବୟୋଽପ୍ୟତ୍ର ମୋହିତାଃ ।
ତତ୍ତେ କର୍ମ୍ମ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି ଯଜ୍ଜ୍ଞାତ୍ୱା ମୋକ୍ଷ୍ୟସେଽଶୁଭାତ୍ । ୧୬ ।
କର୍ମ୍ମଣୋ ହ୍ୟପି ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଞ୍ଚ ବିକର୍ମ୍ମଣଃ ।
ଅକର୍ମ୍ମଣଶ୍ଚ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ ଗହନା କର୍ମ୍ମଣୋ ଗତିଃ । ୧୭
କର୍ମ୍ମଣ୍ୟକର୍ମ୍ମ ଯଃ ପଶ୍ୟେଦକର୍ମ୍ମଣି ଚ କର୍ମ୍ମ ଯଃ ।
ସ [illegible] ନୁଷ୍ୟେଷୁ ସ ଯୁକ୍ତଃ କୃତ୍ସ୍ନକର୍ମ୍ମକୃତ୍ । ୧୮ ।
ଯସ୍ୟ [illegible] ର୍ମ୍ମାଃ କାମସଂକଳ୍ପବର୍ଜ୍ଜିତାଃ ।

ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଦଗ୍ଧକର୍ମାଣଂ ତମାହୁଃ ପଣ୍ଡିତଂ ବୁଧାଃ । ୧୯ ।
ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା କର୍ମଫଳାସଙ୍ଗଂ ନିତ୍ୟତୃପ୍ତୋ ନିରାଶ୍ରୟଃ ।
କର୍ମଣ୍ୟଭିପ୍ରବୃତ୍ତୋଽପି ନୈବ କିଞ୍ଚିତ୍ କରୋତି ସଃ । ୨୦ ।
ନିରାଶୀର୍ଯତଚିତ୍ତାତ୍ମା ତ୍ୟକ୍ତସର୍ବପରିଗ୍ରହଃ ।
ଶାରୀରଂ କେବଳଂ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ନାପ୍ନୋତି କିଲ୍ବିଷଂ । ୨୧ ।
ଯଦୃଚ୍ଛାଲାଭସନ୍ତୁଷ୍ଟୋ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାତୀତୋ ବିମତ୍ସରଃ ।
ସମଃ ସିଦ୍ଧାବସିଦ୍ଧୌ ଚ କୃତ୍ୱାପି ନ ନିବଧ୍ୟତେ । ୨୨ ।
ଗତସଙ୍ଗସ୍ୟ ମୁକ୍ତସ୍ୟ ଜ୍ଞାନାବସ୍ଥିତଚେତସଃ ।
ଯଜ୍ଞାୟାଚରତଃ କର୍ମ ସମଗ୍ରଂ ପ୍ରବିଲୀୟତେ । ୨୩ ।
ବ୍ରହ୍ମାର୍ପଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ହବିର୍ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନୌ ବ୍ରହ୍ମଣା ହୁତଂ ।
ବ୍ରହ୍ମୈବ ତେନ ଗନ୍ତବ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମକର୍ମସମାଧିନା । ୨୪ ।
ଦୈବମେବାପରେ ଯଜ୍ଞଂ ଯୋଗିନଃ ପର୍ଯ୍ୟୁପାସତେ ।
ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନାବପରେ ଯଜ୍ଞଂ ଯଜ୍ଞେନୈବୋପଜୁହ୍ୱତି । ୨୫ ।
ଶ୍ରୋତ୍ରାଦୀନୀନ୍ଦ୍ରିୟାଣ୍ୟନ୍ୟେ ସଂଯମାଗ୍ନିଷୁ ଜୁହ୍ୱତି ।
ଶବ୍ଦାଦୀନ୍ ବିଷୟାନନ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଗ୍ନିଷୁ ଜୁହ୍ୱତି । ୨୬ ।
ସର୍ବାଣୀନ୍ଦ୍ରିୟକର୍ମାଣି ପ୍ରାଣକର୍ମାଣି ଚାପରେ ।
ଆତ୍ମସଂଯମଯୋଗାଗ୍ନୌ ଜୁହ୍ୱତି ଜ୍ଞାନଦୀପିତେ । ୨୭ ।
ଦ୍ରବ୍ୟଯଜ୍ଞାସ୍ତପୋଯଜ୍ଞା ଯୋଗଯଜ୍ଞାସ୍ତଥାପରେ ।
ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ଯତୟଃ ସଂଶିତବ୍ରତାଃ । ୨୮ ।
ଅପାନେ ଜୁହ୍ୱତି ପ୍ରାଣଂ ପ୍ରାଣେଽପାନଂ ତଥାପରେ ।
ପ୍ରାଣାପାନଗତୀ ରୁଦ୍ଧ୍ୱା ପ୍ରାଣାୟାମପରାୟଣାଃ । ୨୯ ।
ଅପରେ ନିୟତାହାରାଃ ପ୍ରାଣାନ୍ ପ୍ରାଣେଷୁ ଜୁହ୍ୱତି ।୩୦ ।
ସର୍ବେଽପ୍ୟେତେ ଯଜ୍ଞବିଦୋ ଯଜ୍ଞକ୍ଷୟିତକଲ୍ମଷାଃ । ।
ଯଜ୍ଞଶିଷ୍ଟାମୃତଭୁଜୋ ଯାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମ ସନାତନଂ ।
ନାୟଂ ଲୋକୋଽସ୍ତ୍ୟଯଜ୍ଞସ୍ୟ କୁତୋଽନ୍ୟଃ କୁରୁସତ୍ତମ ।୩୧ ।

ଏବଂ ବହୁବିଧା ଯଜ୍ଞା ବିତତା ବ୍ରହ୍ମଣୋ ମୁଖେ
କର୍ମଜାନ୍ ବିଦ୍ଧି ତାନ୍ ସର୍ବାନେବଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ବିମୋକ୍ଷ୍ୟସେ ।୩୩

ଶ୍ରେୟାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟମୟାଦ୍ୟଜ୍ଞାଜ୍ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞଃ ପରନ୍ତପ ।
ସର୍ବଂ କର୍ମାଖିଳଂ ପାର୍ଥ ! ଜ୍ଞାନେ ପରିସମାପ୍ୟତେ ।୩୪।

ତଦ୍ୱିଦ୍ଧି ପ୍ରଣିପାତେନ ପରିପ୍ରଶ୍ନେନ ସେବୟା ।
ଉପଦେକ୍ଷ୍ୟନ୍ତି ତେ ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞାନିନସ୍ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନଃ । ୩୫ ।

ଯଜ୍ଜ୍ଞାତ୍ୱା ନ ପୁନର୍ମୋହମେବଂ ଯାସ୍ୟସି ପାଣ୍ଡବ ।
ଯେନ ଭୂତାନ୍ୟଶେଷେଣ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟସ୍ୟାତ୍ମନ୍ୟଥୋ ମୟି । ୩୬ ।

ଅପିଚେଦସି ପାପେଭ୍ୟଃ ସର୍ବେଭ୍ୟଃ ପାପକୃତ୍ତମଃ ।
ସର୍ବଂ ଜ୍ଞାନପ୍ଳବେନୈବ ବୃଜିନଂ ସନ୍ତରିଷ୍ୟସି । ୩୭ ।

ଯଥୈଧାଂସି ସମିଦ୍ଧୋଽଗ୍ନିର୍ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେଽର୍ଜୁନ ।
ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଃ ସର୍ବକର୍ମାଣି ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେ ତଥା । ୩୮ ।

ନ ହି ଜ୍ଞାନେନ ସଦୃଶଂ ପବିତ୍ରମିହ ବିଦ୍ୟତେ ।
ତତ୍ ସ୍ୱୟଂ ଯୋଗସଂସିଦ୍ଧଃ କାଳେନାତ୍ମନି ବିନ୍ଦତି । ୩୯ ।

ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ଲଭତେ ଜ୍ଞାନଂ ତତ୍ପରଃ ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ଜ୍ଞାନଂ ଲବ୍ଧ୍ୱା ପରାଂ ଶାନ୍ତିମଚିରେଣାଧିଗଚ୍ଛତି । ୪୦ ।

ଅଜ୍ଞଶ୍ଚାଶ୍ରଦ୍ଦଧାନଶ୍ଚ ସଂଶୟାତ୍ମା ବିନଶ୍ୟତି ।
ନାୟଂ ଲୋକୋଽସ୍ତି ନ ପରୋ ନ ସୁଖଂ ସଂଶୟାତ୍ମନଃ ।୪୧

ଯୋଗସନ୍ନ୍ୟସ୍ତକର୍ମାଣଂ ଜ୍ଞାନସଞ୍ଛିନ୍ନସଂଶୟମ୍ ।
ଆତ୍ମବନ୍ତଂ ନ କର୍ମାଣି ନିବଧ୍ନନ୍ତି ଧନଞ୍ଜୟ । ୪୨ ।

ତସ୍ମାଦଜ୍ଞାନସମ୍ଭୂତଂ ହୃତ୍ସ୍ଥଂ ଜ୍ଞାନାସିନାତ୍ମନଃ ।
ଛିତ୍ତ୍ୱୈନଂ ସଂଶୟଂ ଯୋଗମାତିଷ୍ଠୋତ୍ତିଷ୍ଠ ଭାରତ । ୪୩ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନ [illegible]ସମ୍ବାଦେ ଜ୍ଞାନଯୋଗୋ ନାମ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।।

(କର୍ମ୍ମସନ୍ନ୍ୟାସ ଯୋଗଃ ।)

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ସନ୍ନ୍ୟାସଂ କର୍ମ୍ମଣାଂ କୃଷ୍ଣ ପୁନର୍ଯୋଗଞ୍ଚ ଶଂସସି ।
ଯଚ୍ଛ୍ରେୟ ଏତୟୋରେକଂ ତନ୍ମେ ବ୍ରୂହି ସୁନିଶ୍ଚିତଂ । ୧ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ସନ୍ନ୍ୟାସଃ କର୍ମ୍ମଯୋଗଶ୍ଚ ନିଃଶ୍ରେୟସକରାବୁଭୌ ।
ତୟୋସ୍ତୁ କର୍ମସନ୍ନ୍ୟାସାତ୍ କର୍ମଯୋଗୋ ବିଶିଷ୍ୟତେ ।୨।
ଜ୍ଞେୟଃ ସ ନିତ୍ୟସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯୋ ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ନ କାଙ୍କ୍ଷତି ।
ନିର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୋ ହି ମହାବାହୋ ସୁଖଂ ବନ୍ଧାତ୍ ପ୍ରମୁଚ୍ୟତେ ।୩।
ସାଂଖ୍ୟଯୋଗୌ ପୃଥକ୍ ବାଳାଃ ପ୍ରବଦନ୍ତି ନ ପଣ୍ଡିତାଃ ।
ଏକମପ୍ୟାସ୍ଥିତଃ ସମ୍ୟଗୁଭୟୋର୍ବିନ୍ଦତେ ଫଳଂ । ୪ ।
ଯତ୍ ସାଂଖ୍ୟୈଃ ପ୍ରାପ୍ୟତେ ସ୍ଥାନଂ ତଦ୍ଯୋଗୈରପି ଗମ୍ୟତେ ।
ଏକଂ ସାଂଖ୍ୟଞ୍ଚ ଯୋଗଞ୍ଚ ଯଃ ପଶ୍ୟତି ସ ପଶ୍ୟତି ।୫।
ସନ୍ନ୍ୟାସସ୍ତୁ ମହାବାହୋ ଦୁଃଖମାପ୍ତୁମଯୋଗତଃ ।
ଯୋଗଯୁକ୍ତୋ ମୁନିର୍ବ୍ରହ୍ମ ନ ଚିରେଣାଧିଗଚ୍ଛତି । ୬ ।
ଯୋଗଯୁକ୍ତୋ ବିଶୁଦ୍ଧାତ୍ମା ବିଜିତାତ୍ମା ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ସର୍ବଭୂତାତ୍ମଭୂତାତ୍ମା କୁର୍ବନ୍ନପି ନ ଲିପ୍ୟତେ । ୭ ।
ନୈବ କିଞ୍ଚିତ୍ କରୋମୀତି ଯୁକ୍ତୋ ମନ୍ୟେତ ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ।
ପଶ୍ୟନ୍ ଶୃଣ୍ୱନ୍ ସ୍ପୃଶନ୍ ଜିଘ୍ରନ୍ନଶ୍ନନ୍ ଗଚ୍ଛନ୍ ସ୍ୱପନ୍ ଶ୍ୱସନ୍ ।୮।
ପ୍ରଳପନ୍ ବିସୃଜନ୍ ଗୃହ୍ଣନ୍ନୁନ୍ମିଷନ୍ନିମିଷନ୍ନପି ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣୀନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥେଷୁ ବର୍ତ୍ତନ୍ତ ଇତି ଧାରୟନ୍ । ୯ ।
ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟାଧାୟ କର୍ମାଣି ସଙ୍ଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା କରୋତି ଯଃ ।
ଲିପ୍ୟତେ ନ ସ ପାପେନ ପଦ୍ମପତ୍ରମିବାମ୍ଭସା ।୧୦।

କାୟେନ ମନସା ବୁଦ୍ଧ୍ୟା କେବଳୈରିନ୍ଦ୍ରିୟୈରପି ।
ଯୋଗିନଃ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ତି ସଂଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱାତ୍ମଶୁଦ୍ଧୟେ ।୧୧।
ଯୁକ୍ତଃ କର୍ମଫଳଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଶାନ୍ତିମାପ୍ନୋତି ନୈଷ୍ଠିକୀଂ ।
ଅଯୁକ୍ତଃ କାମକାରେଣ ଫଳେ ସକ୍ତୋ ନିବଧ୍ୟତେ ।୧୨।
ସର୍ବକର୍ମାଣି ମନସା ସଂନ୍ୟସ୍ୟାସ୍ତେ ସୁଖଂ ବଶୀ ।
ନବଦ୍ୱାରେ ପୁରେ ଦେହୀ ନୈବ କୁର୍ବନ୍ ନ କାରୟନ୍ ।୧୩।
ନ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱଂ ନ କର୍ମାଣି ଲୋକସ୍ୟ ସୃଜତି ପ୍ରଭୁଃ ।
ନ କର୍ମଫଳସଂଯୋଗଂ ସ୍ୱଭାବସ୍ତୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।୧୪।
ନାଦତ୍ତେ କସ୍ୟଚିତ୍ ପାପଂ ନ ଚୈବ ସୁକୃତଂ ବିଭୁଃ ।
ଅଜ୍ଞାନେନାବୃତଂ ଜ୍ଞାନଂ ତେନ ମୁହ୍ୟନ୍ତି ଜନ୍ତବଃ ।୧୫।
ଜ୍ଞାନେନ ତୁ ତଦଜ୍ଞାନଂ ଯେଷାଂ ନାଶିତମାତ୍ମନଃ ।
ତେଷାମାଦିତ୍ୟବଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ପ୍ରକାଶୟତି ତତ୍ପରଂ ।୧୬।
ତଦ୍‌ବୁଦ୍ଧୟସ୍ତଦାତ୍ମାନସ୍ତନ୍ନିଷ୍ଠାସ୍ତତ୍ପରାୟଣାଃ ।
ଗଚ୍ଛନ୍ତ୍ୟପୁନରାବୃତ୍ତିଂ ଜ୍ଞାନନିର୍ଦ୍ଧୂତକଲ୍ମଷାଃ ।୧୭।
ବିଦ୍ୟାବିନୟସମ୍ପନ୍ନେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଗବି ହସ୍ତିନି ।
ଶୁନି ଚୈବ ଶ୍ୱପାକେ ଚ ପଣ୍ଡିତାଃ ସମଦର୍ଶିନଃ ।୧୮।
ଇହୈବ ତୈର୍ଜିତଃ ସର୍ଗୋ ଯେଷାଂ ସାମ୍ୟେ ସ୍ଥିତଂ ମନଃ ।
ନିର୍ଦ୍ଦୋଷଂ ହି ସମଂ ବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ମାଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଣି ତେ ସ୍ଥିତାଃ ।୧୯।
ନ ପ୍ରହୃଷ୍ୟେତ୍ ପ୍ରିୟଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ନୋଦ୍ୱିଜେତ୍ ପ୍ରାପ୍ୟ ଚାପ୍ରିୟଂ ।
ସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧିରସଂମୂଢୋ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଣି ସ୍ଥିତଃ ।୨୦।
ବାହ୍ୟସ୍ପର୍ଶେଷ୍ୱସକ୍ତାତ୍ମା ବିନ୍ଦତ୍ୟାତ୍ମନି ଯତ୍ ସୁଖଂ ।
ସ ବ୍ରହ୍ମଯୋଗଯୁକ୍ତାତ୍ମା ସୁଖମକ୍ଷୟମଶ୍ନୁତେ ।୨୧।
ଯେ ହି ସଂସ୍ପର୍ଶଜା ଭୋଗା ଦୁଃଖଯୋନୟ ଏବ ତେ ।
ଆଦ୍ୟନ୍ତ [illegible] ନ ତେଷୁ ରମତେ ବୁଧଃ ।୨୨।
ଶକ୍ନୋତୀହ [illegible] ସୋଢୁଂ ପ୍ରାକ୍ ଶରୀରବିମୋକ୍ଷଣାତ୍

କାମକ୍ରୋଧୋଦ୍ଭବଂ ବେଗଂ ସ ଯୁକ୍ତଃ ସ ସୁଖୀ ନରଃ ॥ ୨୩ ॥
ଯୋଽନ୍ତଃସୁଖୋଽନ୍ତରାରାମସ୍ତଥାନ୍ତର୍ଜ୍ୟୋତିରେବ ଯଃ ।
ସ ଯୋଗୀ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣଂ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋଽଧିଗଚ୍ଛତି ॥ ୨୪ ॥
ଲଭନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣମୃଷୟଃ କ୍ଷୀଣକଲ୍ମଷାଃ ।
ଛିନ୍ନଦ୍ୱୈଧା ଯତାତ୍ମାନଃ ସର୍ବଭୂତହିତେ ରତାଃ ॥ ୨୫ ॥
କାମକ୍ରୋଧବିଯୁକ୍ତାନାଂ ଯତୀନାଂ ଯତଚେତସାମ୍ ।
ଅଭିତୋ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣଂ ବର୍ତ୍ତତେ ବିଦିତାତ୍ମନାମ୍ ॥ ୨୬ ॥
ସ୍ପର୍ଶାନ୍ କୃତ୍ୱା ବହିର୍ବାହ୍ୟାଂଶ୍ଚକ୍ଷୁଶ୍ଚୈବାନ୍ତରେ ଭ୍ରୁବୋଃ ।
ପ୍ରାଣାପାନୌ ସମୌ କୃତ୍ୱା ନାସାଭ୍ୟନ୍ତରଚାରିଣୌ ॥ ୨୭ ॥
ଯତେନ୍ଦ୍ରିୟମନୋବୁଦ୍ଧିର୍ମୁନିର୍ମୋକ୍ଷପରାୟଣଃ ।
ବିଗତେଚ୍ଛାଭୟକ୍ରୋଧୋ ଯଃ ସଦା ମୁକ୍ତ ଏବ ସଃ ॥ ୨୮ ॥
ଭୋକ୍ତାରଂ ଯଜ୍ଞତପସାଂ ସର୍ବଲୋକମହେଶ୍ୱରମ୍ ।
ସୁହୃଦଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ମାଂ ଶାନ୍ତିମୃଚ୍ଛତି ॥ ୨୯ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ କର୍ମସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗୋ ନାମ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ

(ଧ୍ୟାନଯୋଗଃ)

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ଅନାଶ୍ରିତଃ କର୍ମଫଳଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ କର୍ମ କରୋତି ଯଃ ।
ସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଚ ଯୋଗୀ ଚ ନ ନିରଗ୍ନିର୍ନ ଚାକ୍ରିୟଃ ॥ ୧ ॥
ଯଂ ସନ୍ନ୍ୟାସମିତି ପ୍ରାହୁର୍ଯୋଗଂ ତଂ ବିଦ୍ଧି ପାଣ୍ଡବ ।
ନ ହ୍ୟସନ୍ନ୍ୟସ୍ତସଙ୍କଳ୍ପୋ ଯୋଗୀ ଭବତି କଶ୍ଚନ ॥ ୨ ॥

ଆରୁରୁକ୍ଷୋର୍ମୁନେର୍ଯୋଗଂ କର୍ମ କାରଣମୁଚ୍ୟତେ ।
ଯୋଗାରୂଢ଼ସ୍ୟ ତସ୍ୟୈବ ଶମଃ କାରଣମୁଚ୍ୟତେ ।୩।
ଯଦା ହି ନେନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥେଷୁ ନ କର୍ମସ୍ୱନୁଷଜ୍ଜତେ ।
ସର୍ବସଙ୍କଳ୍ପସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯୋଗାରୂଢ଼ସ୍ତଦୋଚ୍ୟତେ ।୪।
ଉଦ୍ଧରେଦାତ୍ମନାତ୍ମାନଂ ନାତ୍ମାନମବସାଦୟେତ୍ ।
ଆତ୍ମୈବ ହ୍ୟାତ୍ମନୋ ବନ୍ଧୁରାତ୍ମୈବ ରିପୁରାତ୍ମନଃ ।୫।
ବନ୍ଧୁରାତ୍ମାତ୍ମନସ୍ତସ୍ୟ ଯେନାତ୍ମୈବାତ୍ମନା ଜିତଃ ।
ଅନାତ୍ମନସ୍ତୁ ଶତ୍ରୁତ୍ୱେ ବର୍ତ୍ତେତାତ୍ମୈବ ଶତ୍ରୁବତ୍ ।୬।
ଜିତାତ୍ମନଃ ପ୍ରଶାନ୍ତସ୍ୟ ପରମାତ୍ମା ସମାହିତଃ ।
ଶୀତୋଷ୍ଣସୁଖଦୁଃଖେଷୁ ତଥା ମାନାପମାନୟୋଃ ।୭।
ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନତୃପ୍ତାତ୍ମା କୂଟସ୍ଥୋ ବିଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ଯୁକ୍ତ ଇତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ଯୋଗୀ ସମଲୋଷ୍ଟାଶ୍ମକାଞ୍ଚନଃ ।୮।
ସୁହୃନ୍ମିତ୍ରାର୍ଯ୍ୟୁଦାସୀନମଧ୍ୟସ୍ଥ-ଦ୍ୱେଷ୍ୟ-ବନ୍ଧୁଷୁ ।
ସାଧୁଷ୍ୱପି ଚ ପାପେଷୁ ସମବୁଦ୍ଧିର୍ବିଶିଷ୍ୟତେ ।୯।
ଯୋଗୀ ଯୁଞ୍ଜୀତ ସତତମାତ୍ମାନଂ ରହସି ସ୍ଥିତଃ ।୧୦।
ଏକାକୀ ଯତଚିତ୍ତାତ୍ମା ନିରାଶୀରପରିଗ୍ରହଃ ।୧୦।
ଶୁଚୌ ଦେଶେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପ୍ୟ ସ୍ଥିରମାସନମାତ୍ମନଃ ।
ନାତ୍ୟୁଚ୍ଛ୍ରିତଂ ନାତିନୀଚଂ ଚୈଲାଜିନକୁଶୋତ୍ତରମ୍ ।୧୧।
ତତ୍ରୈକାଗ୍ରଂ ମନଃ କୃତ୍ୱା ଯତଚିତ୍ତେନ୍ଦ୍ରିୟକ୍ରିୟଃ ।
ଉପବିଶ୍ୟାସନେ ଯୁଞ୍ଜ୍ୟାଦ୍ୟୋଗମାତ୍ମବିଶୁଦ୍ଧୟେ ।୧୨।
ସମଂ କାୟଶିରୋଗ୍ରୀବଂ ଧାରୟନ୍ନଚଳଂ ସ୍ଥିରଃ ।
ସଂପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ନାସିକାଗ୍ରଂ ସ୍ୱଂ ଦିଶଶ୍ଚାନବଲୋକୟନ୍ ।୧୩।
ପ୍ରଶାନ୍ତାତ୍ମା ବିଗତଭୀର୍ବ୍ରହ୍ମଚାରିବ୍ରତେ ସ୍ଥିତଃ ।
ମନଃ ସଂ [illegible] ଆସୀତ ମତ୍ପରଃ ।୧୪।
ଯୁଞ୍ଜନ୍ନେବଂ [illegible] ଯୋଗୀ ନିୟତମାନସଃ ।

ଶାନ୍ତିଂ ନିର୍ବାଣପରମାଂ ମତ୍ସଂସ୍ଥାମଧିଗଚ୍ଛତି । ୧୫ ।
ନାତ୍ୟଶ୍ନତସ୍ତୁ ଯୋଗୋଽସ୍ତି ନ ଚୈକାନ୍ତମନଶ୍ନତଃ ।
ନ ଚାତିସ୍ୱପ୍ନଶୀଳସ୍ୟ ଜାଗ୍ରତୋ ନୈବ ଚାର୍ଜ୍ଜୁନ ।।୧୬ ।
ଯୁକ୍ତାହାରବିହାରସ୍ୟ ଯୁକ୍ତଚେଷ୍ଟସ୍ୟ କର୍ମ୍ମସୁ ।
ଯୁକ୍ତସ୍ୱପ୍ନାବବୋଧସ୍ୟ ଯୋଗୋ ଭବତି ଦୁଃଖହା ।୧୭।
ଯଦା ବିନିୟତଂ ଚିତ୍ତମାତ୍ମନ୍ୟେବାବତିଷ୍ଠତେ ।
ନିସ୍ପୃହଃ ସର୍ବକାମେଭ୍ୟୋ ଯୁକ୍ତ ଇତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ତଦା ।୧୮।
ଯଥା ଦୀପୋ ନିବାତସ୍ଥୋ ନେଙ୍ଗତେ ସୋପମା ସ୍ମୃତା ।
ଯୋଗିନୋ ଯତଚିତ୍ତସ୍ୟ ଯୁଞ୍ଜତୋ ଯୋଗମାତ୍ମନଃ । ୧୯ ।
ଯତ୍ରୋପରମତେ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ଯୋଗସେବୟା ।
ଯତ୍ର ଚୈବାତ୍ମନାତ୍ମାନଂ ପଶ୍ୟନ୍ନାତ୍ମନି ତୁଷ୍ୟତି । ୨୦ ।
ସୁଖମାତ୍ୟନ୍ତିକଂ ଯତ୍ତଦ୍ବୁଦ୍ଧିଗ୍ରାହ୍ୟମତୀନ୍ଦ୍ରିୟଂ ।
ବେତ୍ତି ଯତ୍ର ନ ଚୈବାୟଂ ସ୍ଥିତଶ୍ଚଳତି ତତ୍ତ୍ୱତଃ । ୨୧ ।
ଯଂ ଲବ୍ଧ୍ୱା ଚାପରଂ ଲାଭଂ ମନ୍ୟତେ ନାଧିକଂ ତତଃ ।
ଯସ୍ମିନ୍ ସ୍ଥିତୋ ନ ଦୁଃଖେନ ଗୁରୁଣାପି ବିଚାଲ୍ୟତେ ।୨୨।
ତଂ ବିଦ୍ୟାଦ୍ଦୁଃଖସଂଯୋଗବିୟୋଗଂ ଯୋଗସଂଜ୍ଞିତଂ ।
ସ ନିଶ୍ଚୟେନ ଯୋକ୍ତବ୍ୟୋ ଯୋଗୋଽନିର୍ବିଣ୍ଣଚେତସା ।୨୩।
ସଙ୍କଳ୍ପପ୍ରଭବାନ୍ କାମାଂସ୍ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ସର୍ବାନଶେଷତଃ ।
ମନସୈବେନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାମଂ ବିନିୟମ୍ୟ ସମନ୍ତତଃ । ୨୪ ।
ଶନୈଃ ଶନୈରୁପରମେଦ୍ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଧୃତିଗୃହୀତୟା ।
ଆତ୍ମସଂସ୍ଥଂ ମନଃ କୃତ୍ୱା ନ କିଞ୍ଚିଦପି ଚିନ୍ତୟେତ୍ । ୨୫ ।
ଯତୋ ଯତୋ ନିଶ୍ଚଳତି ମନଶ୍ଚଞ୍ଚଳମସ୍ଥିରଂ ।
ତତସ୍ତତୋ ନିୟମ୍ୟୈତଦାତ୍ମନ୍ୟେବ ବଶଂ ନୟେତ୍ । ୨୬ ।
ପ୍ରଶାନ୍ତମନସଂ ହ୍ୟେନଂ ଯୋଗିନଂ ... ମଂ ।
ଉପୈତି ଶାନ୍ତରଜସଂ ବ୍ରହ୍ମଭୂ ... । ୨୭ ।

ଯୁଞ୍ଜ[illegible] ସଦାତ୍ମାନଂ ଯୋଗୀ ବିଗତକଲ୍ମଷଃ ।
ସୁଖେନ ବ୍ରହ୍ମସଂସ୍ପର୍ଶମତ୍ୟନ୍ତଂ ସୁଖମଶ୍ନୁତେ । ୨୮ ।
ସର୍ବଭୂତସ୍ଥମାତ୍ମାନଂ ସର୍ବଭୂତାନି ଚାତ୍ମନି ।
ଈକ୍ଷତେ ଯୋଗଯୁକ୍ତାତ୍ମା ସର୍ବତ୍ର ସମଦର୍ଶନଃ । ୨୯ ।
ଯୋ ମାଂ ପଶ୍ୟତି ସର୍ବତ୍ର ସର୍ବଂ ଚ ମୟି ପଶ୍ୟତି ।
ତସ୍ୟାହଂ ନ ପ୍ରଣଶ୍ୟାମି ସ ଚ ମେ ନ ପ୍ରଣଶ୍ୟତି । ୩୦ ।
ସର୍ବଭୂତସ୍ଥିତଂ ଯୋ ମାଂ ଭଜତ୍ୟେକତ୍ୱମାସ୍ଥିତଃ ।
ସର୍ବଥା ବର୍ତ୍ତମାନୋଽପି ସ ଯୋଗୀ ମୟି ବର୍ତ୍ତତେ । ୩୧ ।
ଆତ୍ମୌପମ୍ୟେନ ସର୍ବତ୍ର ସମଂ ପଶ୍ୟତି ଯୋଽର୍ଜୁନ ।
ସୁଖଂ ବା ଯଦି ବା ଦୁଃଖଂ ସ ଯୋଗୀ ପରମୋ ମତଃ । ୩୨ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଯୋଽୟଂ ଯୋଗସ୍ତ୍ୱୟା ପ୍ରୋକ୍ତଃ ସାମ୍ୟେନ ମଧୁସୂଦନ ।
ଏତସ୍ୟାହଂ ନ ପଶ୍ୟାମି ଚଞ୍ଚଳତ୍ୱାତ୍ ସ୍ଥିତିଂ ସ୍ଥିରାମ୍ । ୩୩ ।
ଚଞ୍ଚଳଂ ହି ମନଃ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରମାଥି ବଳବଦ୍ଦୃଢମ୍ ।
ତସ୍ୟାହଂ ନିଗ୍ରହଂ ମନ୍ୟେ ବାୟୋରିବ ସୁଦୁଷ୍କରମ୍ । ୩୪ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଅସଂଶୟଂ ମହାବାହୋ ମନୋ ଦୁର୍ନିଗ୍ରହଂ ଚଳମ୍ ।
ଅଭ୍ୟାସେନ ତୁ କୌନ୍ତେୟ ବୈରାଗ୍ୟେଣ ଚ ଗୃହ୍ୟତେ । ୩୫ ।
ଅସଂଯତାତ୍ମନା ଯୋଗୋ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ ଇତି ମେ ମତିଃ ।
ବଶ୍ୟାତ୍ମନା ତୁ ଯତତା ଶକ୍ୟୋଽବାପ୍ତୁମୁପାୟତଃ । ୩୬ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଅୟତିଃ ଶ୍ରଦ୍ଧୟୋପେତୋ ଯୋଗାଚ୍ଚଳିତମାନସଃ ।
ଅପ୍ରାପ୍ୟ ଯୋଗସଂସିଦ୍ଧିଂ କାଂ ଗତିଂ କୃଷ୍ଣ ଗଚ୍ଛତି । ୩୭ ।
କଚ୍ଚିନ୍ନୋ[illegible] ଛିନ୍ନାଭ୍ରମିବ ନଶ୍ୟତି ।
ଅପ୍ରତିଷ୍ଠୋ [illegible] ବିମୂଢୋ ବ୍ରହ୍ମଣଃ ପଥି । ୩୮ ।

ଏତନ୍ମେ ସଂଶୟଂ କୃଷ୍ଣ ! ଛେତ୍ତୁମର୍ହସ୍ୟଶେଷତଃ ।
ତ୍ୱଦନ୍ୟଃ ସଂଶୟସ୍ୟାସ୍ୟ ଛେତ୍ତା ନ ହ୍ୟୁପପଦ୍ୟତେ । ୩୯ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ପାର୍ଥ ନୈବେହ ନାମୁତ୍ର ବିନାଶସ୍ତସ୍ୟ ବିଦ୍ୟତେ ।
ନହି କଲ୍ୟାଣକୃତ୍ କଶ୍ଚିଦ୍ ଦୁର୍ଗତିଂ ତାତ ! ଗଚ୍ଛତି । ୪୦ ।
ପ୍ରାପ୍ୟ ପୁଣ୍ୟକୃତାଂ ଲୋକାନୁଷିତ୍ୱା ଶାଶ୍ୱତୀଃ ସମାଃ ।
ଶୁଚୀନାଂ ଶ୍ରୀମତାଂ ଗେହେ ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟୋଽଭିଜାୟତେ । ୪୧ ।
ଅଥବା ଯୋଗିନାମେବ କୁଳେ ଭବତି ଧୀମତାଂ ।
ଏତଦ୍ଧି ଦୁର୍ଲଭତରଂ ଲୋକେ ଜନ୍ମ ଯଦୀଦୃଶଂ । ୪୨ ।
ତତ୍ର ତଂ ବୁଦ୍ଧିସଂଯୋଗଂ ଲଭତେ ପୌର୍ବଦେହିକଂ ।
ଯତତେ ଚ ତତୋ ଭୂୟଃ ସଂସିଦ୍ଧୌ କୁରୁନନ୍ଦନ ! । ୪୩ ।
ପୂର୍ବାଭ୍ୟାସେନ ତେନୈବ ହ୍ରିୟତେ ହ୍ୟବଶୋଽପି ସଃ ।
ଜିଜ୍ଞାସୁରପି ଯୋଗସ୍ୟ ଶବ୍ଦବ୍ରହ୍ମାତିବର୍ତ୍ତତେ । ୪୪ ।
ପ୍ରଯତ୍ନାଦ୍ୟତମାନସ୍ତୁ ଯୋଗୀ ସଂଶୁଦ୍ଧକିଲ୍ୱିଷଃ ।
ଅନେକଜନ୍ମସଂସିଦ୍ଧସ୍ତତୋ ଯାତି ପରାଂ ଗତିଂ । ୪୫ ।
ତପସ୍ୱିଭ୍ୟୋଽଧିକୋ ଯୋଗୀ ଜ୍ଞାନିଭ୍ୟୋଽପି ମତୋଽଧିକଃ ।
କର୍ମିଭ୍ୟଶ୍ଚାଧିକୋ ଯୋଗୀ ତସ୍ମାଦ୍ୟୋଗୀ ଭବାର୍ଜ୍ଜୁନ । ୪୬ ।
ଯୋଗିନାମପି ସର୍ବେଷାଂ ମଦ୍‌ଗତେନାନ୍ତରାତ୍ମନା ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ଭଜତେ ଯୋ ମାଂ ସ ମେ ଯୁକ୍ତତମୋ ମତଃ । ୪୭ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ
ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ
ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଧ୍ୟାନଯୋଗୋ
ନାମ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ । ୬ ।

ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ଜ୍ଞାନଯୋଗଃ ।)

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ମୟ୍ୟାସକ୍ତମନାଃ ପାର୍ଥ ଯୋଗଂ ଯୁଞ୍ଜନ୍ ମଦାଶ୍ରୟଃ ।
ଅସଂଶୟଂ ସମଗ୍ରଂ ମାଂ ଯଥା ଜ୍ଞାସ୍ୟସି ତଚ୍ଛୃଣୁ । ୧ ।
ଜ୍ଞାନଂ ତେଽହଂ ସବିଜ୍ଞାନମିଦଂ ବକ୍ଷ୍ୟାମ୍ୟଶେଷତଃ ।
ଯଜ୍ଜ୍ଞାତ୍ୱା ନେହ ଭୂୟୋଽନ୍ୟଜ୍ ଜ୍ଞାତବ୍ୟମବଶିଷ୍ୟତେ । ୨ ।
ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ ସହସ୍ରେଷୁ କଶ୍ଚିଦ୍ ଯତତି ସିଦ୍ଧୟେ ।
ଯତତାମପି ସିଦ୍ଧାନାଂ କଶ୍ଚିନ୍ମାଂ ବେତ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱତଃ । ୩ ।
ଭୂମିରାପୋଽନଲୋ ବାୟୁଃ ଖଂ ମନୋ ବୁଦ୍ଧିରେବ ଚ ।
ଅହଙ୍କାର ଇତୀୟଂ ମେ ଭିନ୍ନା ପ୍ରକୃତିରଷ୍ଟଧା । ୪ ।
ଅପରେୟମିତସ୍ତ୍ୱନ୍ୟାଂ ପ୍ରକୃତିଂ ବିଦ୍ଧି ମେ ପରାଂ ।
ଜୀବଭୂତାଂ ମହାବାହୋ ଯୟେଦଂ ଧାର୍ଯ୍ୟତେ ଜଗତ୍ । ୫ ।
ଏତଦ୍ୟୋନୀନି ଭୂତାନି ସର୍ବାଣୀତ୍ୟୁପଧାରୟ ।
ଅହଂ କୃତ୍ସ୍ନସ୍ୟ ଜଗତଃ ପ୍ରଭବଃ ପ୍ରଳୟସ୍ତଥା । ୬ ।
ମତ୍ତଃ ପରତରଂ ନାନ୍ୟତ୍ କିଞ୍ଚିଦସ୍ତି ଧନଞ୍ଜୟ ।
ମୟି ସର୍ବମିଦଂ ପ୍ରୋତଂ ସୂତ୍ରେ ମଣିଗଣା ଇବ । ୭ ।
ରସୋଽହମପ୍ସୁ କୌନ୍ତେୟ ପ୍ରଭାସ୍ମି ଶଶିସୂର୍ଯ୍ୟୟୋଃ ।
ପ୍ରଣବଃ ସର୍ବବେଦେଷୁ ଶବ୍ଦଃ ଖେ ପୌରୁଷଂ ନୃଷୁ । ୮ ।
ପୁଣ୍ୟୋ ଗନ୍ଧଃ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ଚ ତେଜଶ୍ଚାସ୍ମି ବିଭାବସୌ ।
ଜୀବନଂ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ତପଶ୍ଚାସ୍ମି ତପସ୍ୱିଷୁ । ୯ ।
ବୀଜଂ ମାଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ବିଦ୍ଧି ପାର୍ଥ ସନାତନଂ ।
ବୁଦ୍ଧିର୍ବୁଦ୍ଧିମତାମସ୍ମି ତେଜସ୍ତେଜସ୍ୱିନାମହଂ । ୧୦ ।
ବଳଂ [illegible] କାମରାଗବିବର୍ଜିତଂ ।
ଧର୍ମାବିରୁ[illegible] କାମୋଽସ୍ମି ଭରତର୍ଷଭ । ୧୧ ।

ଯେ ଚୈବ ସାତ୍ତ୍ୱିକା ଭାବା ରାଜସାସ୍ତାମସାଶ୍ଚ ଯେ
ମତ୍ତ ଏବେତି ତାନ୍ ବିଦ୍ଧି ନ ତ୍ୱହଂ ତେଷୁ ତେ ମୟି ।୧୨।
ତ୍ରିଭିର୍ଗୁଣମୟୈର୍ଭାବୈରେଭିଃ ସର୍ବମିଦଂ ଜଗତ୍ ।
ମୋହିତଂ ନାଭିଜାନାତି ମାମେଭ୍ୟଃ ପରମବ୍ୟୟଂ ।୧୩।
ଦୈବୀ ହ୍ୟେଷା ଗୁଣମୟୀ ମମ ମାୟା ଦୁରତ୍ୟୟା ।
ମାମେବ ଯେ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ମାୟାମେତାଂ ତରନ୍ତି ତେ ।୧୪।
ନ ମାଂ ଦୁଷ୍କୃତିନୋ ମୂଢାଃ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ନରାଧମାଃ ।
ମାୟୟାପହୃତଜ୍ଞାନା ଆସୁରଂ ଭାବମାଶ୍ରିତାଃ ।୧୫।
ଚତୁର୍ବିଧା ଭଜନ୍ତେ ମାଂ ଜନାଃ ସୁକୃତିନୋଽର୍ଜୁନ ।
ଆର୍ତ୍ତୋ ଜିଜ୍ଞାସୁରର୍ଥାର୍ଥୀ ଜ୍ଞାନୀ ଚ ଭରତର୍ଷଭ ।।୧୬।
ତେଷାଂ ଜ୍ଞାନୀ ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତ ଏକଭକ୍ତିର୍ବିଶିଷ୍ୟତେ ।
ପ୍ରିୟୋ ହି ଜ୍ଞାନିନୋଽତ୍ୟର୍ଥମହଂ ସ ଚ ମମ ପ୍ରିୟଃ ।୧୭।
ଉଦାରାଃ ସର୍ବ ଏବୈତେ ଜ୍ଞାନୀ ତ୍ୱାତ୍ମୈବ ମେ ମତଂ ।
ଆସ୍ଥିତଃ ସ ହି ଯୁକ୍ତାତ୍ମା ମାମେବାନୁତ୍ତମାଂ ଗତିଂ ।୧୮।
ବହୂନାଂ ଜନ୍ମନାମନ୍ତେ ଜ୍ଞାନବାନ୍ ମାଂ ପ୍ରପଦ୍ୟତେ ।
ବାସୁଦେବଃ ସର୍ବମିତି ସ ମହାତ୍ମା ସୁଦୁର୍ଲଭଃ ।୧୯।
କାମୈସ୍ତୈସ୍ତୈର୍ହୃତଜ୍ଞାନାଃ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେଽନ୍ୟଦେବତାଃ ।
ତଂ ତଂ ନିୟମମାସ୍ଥାୟ ପ୍ରକୃତ୍ୟା ନିୟତାଃ ସ୍ୱୟା ।୨୦।
ଯୋ ଯୋ ଯାଂ ଯାଂ ତନୁଂ ଭକ୍ତଃ ଶ୍ରଦ୍ଧୟାର୍ଚ୍ଚିତୁମିଚ୍ଛତି ।
ତସ୍ୟ ତସ୍ୟାଚଳାଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଂ ତାମେବ ବିଦଧାମ୍ୟହଂ ।୨୧।
ସ ତୟା ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ଯୁକ୍ତସ୍ତସ୍ୟାରାଧନମୀହତେ ।
ଲଭତେ ଚ ତତଃ କାମାନ୍ ମୟୈବ ବିହିତାନ୍ ହି ତାନ୍ ।୨୨।
ଅନ୍ତବତ୍ତୁ ଫଳଂ ତେଷାଂ ତଦ୍ଭବତ୍ୟଳ୍ପମେଧସାଂ ।
ଦେବାନ୍ ଦେବଯଜୋ ଯାନ୍ତି ମଦ୍[illegible] ମାମପି ।୨୩।
ଅବ୍ୟକ୍ତଂ ବ୍ୟକ୍ତିମାପନ୍ନଂ ମନ୍ୟ[illegible]ଦ୍ଧୟଃ ।

ପରଂ ଭାବମଜାନନ୍ତୋ ମମାବ୍ୟୟମନୁତ୍ତମଂ ।୨୪।
ନାହଂ ପ୍ରକାଶଃ ସର୍ବସ୍ୟ ଯୋଗମାୟାସମାବୃତଃ ।
ମୂଢୋଽୟଂ ନାଭିଜାନାତି ଲୋକୋ ମାମଜମବ୍ୟୟଂ ।୨୫।
ବେଦାହଂ ସମତୀତାନି ବର୍ତ୍ତମାନାନି ଚାର୍ଜ୍ଜୁନ ।
ଭବିଷ୍ୟାଣି ଚ ଭୂତାନି ମାଂ ତୁ ବେଦ ନ କଶ୍ଚନ ।୨୬।
ଇଚ୍ଛାଦ୍ୱେଷସମୁତ୍ଥେନ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୋହେନ ଭାରତ ।
ସର୍ବଭୂତାନି ସମ୍ମୋହଂ ସର୍ଗେ ଯାନ୍ତି ପରନ୍ତପ ।୨୭।
ଯେଷାଂ ତ୍ୱନ୍ତଗତଂ ପାପଂ ଜନାନାଂ ପୁଣ୍ୟକର୍ମଣାଂ ।
ତେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମୋହନିର୍ମ୍ମୁକ୍ତା ଭଜନ୍ତେ ମାଂ ଦୃଢବ୍ରତାଃ ।୨୮।
ଜରାମରଣମୋକ୍ଷାୟ ମାମାଶ୍ରିତ୍ୟ ଯତନ୍ତି ଯେ ।
ତେ ବ୍ରହ୍ମ ତଦ୍ୱିଦୁଃ କୃତ୍ସ୍ନମଧ୍ୟାତ୍ମଂ କର୍ମ ଚାଖିଳଂ ।୨୯।
ସାଧିଭୂତାଧିଦୈବଂ ମାଂ ସାଧିଯଜ୍ଞଂ ଚ ଯେ ବିଦୁଃ ।
ପ୍ରୟାଣକାଲେଽପି ଚ ମାଂ ତେ ବିଦୁର୍ଯୁକ୍ତଚେତସଃ ।୩୦।

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନଯୋଗୋ ନାମ ସପ୍ତମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

——o——

ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ତାରକବ୍ରହ୍ମଯୋଗଃ)

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ

କିଂ ତଦ୍ବ୍ରହ୍ମ କିମଧ୍ୟାତ୍ମଂ କିଂ କର୍ମ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ।
ଅଧିଭୂତଂ ଚ କିଂ ପ୍ରୋକ୍ତମଧିଦୈବଂ କିମୁଚ୍ୟତେ ।୧।
ଅଧିଯଜ୍ଞ [illegible] ଽସ୍ମିନ୍ ମଧୁସୂଦନ ।
ପ୍ରୟାଣକା [illegible] ଜ୍ଞେୟୋଽସି ନିୟତାତ୍ମଭିଃ ।୨।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ଅକ୍ଷରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପରମଂ ସ୍ୱଭାବୋଽଧ୍ୟାତ୍ମମୁଚ୍ୟତେ ।
ଭୂତଭାବୋଦ୍ଭବକରୋ ବିସର୍ଗଃ କର୍ମସଂଜ୍ଞିତଃ । ୩ ।
ଅଧିଭୂତଂ କ୍ଷରୋ ଭାବଃ ପୁରୁଷଶ୍ଚାଧିଦୈବତଂ ।
ଅଧିଯଜ୍ଞୋଽହମେବାତ୍ର ଦେହେ ଦେହଭୃତାମ୍ବର । । ୪ ।
ଅନ୍ତକାଲେ ଚ ମାମେବ ସ୍ମରନ୍ମୁକ୍ତ୍ୱା କଳେବରଂ ।
ଯଃ ପ୍ରୟାତି ସ ମଦ୍ଭାବଂ ଯାତି ନାସ୍ତ୍ୟତ୍ର ସଂଶୟଃ । ୫ ।
ଯଂ ଯଂ ବାପି ସ୍ମରନ୍ ଭାବଂ ତ୍ୟଜତ୍ୟନ୍ତେ କଳେବରଂ ।
ତଂ ତମେବୈତି କୌନ୍ତେୟ ! ସଦା ତଦ୍ଭାବଭାବିତଃ । ୬ ।
ତସ୍ମାତ୍ ସର୍ବେଷୁ କାଲେଷୁ ମାମନୁସ୍ମର ଯୁଧ୍ୟ ଚ ।
ମୟ୍ୟର୍ପିତମନୋବୁଦ୍ଧିର୍ମାମେବୈଷ୍ୟସ୍ୟସଂଶୟଃ । ୭ ।
ଅଭ୍ୟାସଯୋଗଯୁକ୍ତେନ ଚେତସା ନାନ୍ୟଗାମିନା ।
ପରମଂ ପୁରୁଷଂ ଦିବ୍ୟଂ ଯାତି ପାର୍ଥାନୁଚିନ୍ତୟନ୍ । ୮ ।
କବିଂ ପୁରାଣମନୁଶାସିତାରମଣୋରଣୀୟାଂସମନୁସ୍ମରେଦ୍ ଯଃ
ସର୍ବସ୍ୟ ଧାତାରମଚିନ୍ତ୍ୟରୂପମାଦିତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଂ ତମସଃ ପରସ୍ତାତ୍ । ୯ ।
ପ୍ରୟାଣକାଲେ ମନସାଽଚଳେନ
ଭକ୍ତ୍ୟା ଯୁକ୍ତୋ ଯୋଗବଳେନ ଚୈବ ।
ଭ୍ରୁବୋର୍ମଧ୍ୟେ ପ୍ରାଣମାବେଶ୍ୟ ସମ୍ୟକ୍
ସ ତଂ ପରଂ ପୁରୁଷମୁପୈତି ଦିବ୍ୟଂ । ୧୦ ।
ଯଦକ୍ଷରଂ ବେଦବିଦୋ ବଦନ୍ତି
ବିଶନ୍ତି ଯଦ୍ ଯତୟୋ ବୀତରାଗାଃ ।
ଯଦିଚ୍ଛନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଂ ଚରନ୍ତି
ତତ୍ତେ ପଦଂ ସଂଗ୍ରହେଣ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟେ । ୧୧ ।
ସର୍ବଦ୍ୱାରାଣି ସଂଯମ୍ୟ [illegible] ।
ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନ୍ୟାଧାୟାତ୍ମନଃ ପ୍ରାଣମାସ୍ଥିତୋ [illegible]ଣାଂ । ୧୨ ।

ଓମିତ୍ୟେକାକ୍ଷରଂ ବ୍ରହ୍ମ ବ୍ୟାହରନ୍ ମାମନୁସ୍ମରନ୍ ।
ଯଃ ପ୍ରୟାତି ତ୍ୟଜନ୍ ଦେହଂ ସଯାତି ପରମାଂ ଗତିଂ ।୧୩।
ଅନନ୍ୟଚେତାଃ ସତତଂ ଯୋ ମାଂ ସ୍ମରତି ନିତ୍ୟଶଃ ।
ତସ୍ୟାହଂ ସୁଲଭଃ ପାର୍ଥ ! ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତସ୍ୟ ଯୋଗିନଃ ।୧୪।
ମାମୁପେତ୍ୟ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଦୁଃଖାଲୟମଶାଶ୍ୱତଂ ।
ନାପ୍ନୁବନ୍ତି ମହାତ୍ମାନଃ ସଂସିଦ୍ଧିଂ ପରମାଂ ଗତାଃ । ୧୫ ।
ଆବ୍ରହ୍ମଭୁବନାଲ୍ଲୋକାଃ ପୁନରାବର୍ତ୍ତିନୋଽର୍ଜ୍ଜୁନ !
ମାମୁପେତ୍ୟ ତୁ କୌନ୍ତେୟ ! ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନ ବିଦ୍ୟତେ ।୧୬।
ସହସ୍ରଯୁଗପର୍ଯ୍ୟନ୍ତମହର୍ଯଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ବିଦୁଃ ।
ରାତ୍ରିଂ ଯୁଗସହସ୍ରାନ୍ତାଂ ତେଽହୋରାତ୍ରବିଦୋ ଜନାଃ ।୧୭।
ଅବ୍ୟକ୍ତାଦ୍ ବ୍ୟକ୍ତୟଃ ସର୍ବାଃ ପ୍ରଭବନ୍ତ୍ୟହରାଗମେ ।
ରାତ୍ର୍ୟାଗମେ ପ୍ରଲୀୟନ୍ତେ ତତ୍ରୈବାବ୍ୟକ୍ତସଂଜ୍ଞକେ ।୧୮।
ଭୂତଗ୍ରାମଃ ସ ଏବାୟଂ ଭୂତ୍ୱା ଭୂତ୍ୱା ପ୍ରଲୀୟତେ ।
ରାତ୍ର୍ୟାଗମେଽବଶଃ ପାର୍ଥ ! ପ୍ରଭବତ୍ୟହରାଗମେ । ୧୯ ।
ପରସ୍ତସ୍ମାତ୍ତୁ ଭାବୋଽନ୍ୟୋଽବ୍ୟକ୍ତୋଽବ୍ୟକ୍ତାତ୍ ସନାତନଃ ।
ଯଃ ସ ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ନଶ୍ୟତ୍ସୁ ନ ବିନଶ୍ୟତି । ୨୦ ।
ଅବ୍ୟକ୍ତୋଽକ୍ଷର ଇତ୍ୟୁକ୍ତସ୍ତମାହୁଃ ପରମାଂ ଗତିଂ ।
ଯଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ନ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ତଦ୍ଧାମ ପରମଂ ମମ । ୨୧ ।
ପୁରୁଷଃ ସ ପରଃ ପାର୍ଥ ଭକ୍ତ୍ୟା ଲଭ୍ୟସ୍ତ୍ୱନନ୍ୟୟା ।
ଯସ୍ୟାନ୍ତଃସ୍ଥାନି ଭୂତାନି ଯେନ ସର୍ବମିଦଂ ତତଂ । ୨୨ ।
ଯତ୍ର କାଲେ ତ୍ୱନାବୃତ୍ତିମାବୃତ୍ତିଂ ଚୈବ ଯୋଗିନଃ ।
ପ୍ରୟାତା ଯାନ୍ତି ତଂ କାଳଂ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ଭରତର୍ଷଭ । ୨୩ ।
ଅଗ୍ନିର୍ଜ୍ୟୋତିରହଃ ଶୁକ୍ଳଃ ଷଣ୍ମାସା ଉତ୍ତରାୟଣଂ ।
ତତ୍ର ପ୍ର[illegible] ବ୍ରହ୍ମବିଦୋ ଜନାଃ । ୨୪ ।
ଧୂମୋ ରା[illegible] ଷଣ୍ମାସା ଦକ୍ଷିଣାୟନଂ ।

ତତ୍ର ଚାନ୍ଦ୍ରମସଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ଯୋଗୀ ପ୍ରାପ୍ୟ ନିବର୍ତ୍ତତେ ।୨୫।
ଶୁକ୍ଳକୃଷ୍ଣେ ଗତୀ ହ୍ୟେତେ ଜଗତଃ ଶାଶ୍ୱତେ ମତେ ।
ଏକୟା ଯାତ୍ୟନାବୃତ୍ତିମନ୍ୟୟା ବର୍ତ୍ତତେ ପୁନଃ ।୨୬।
ନୈତେ ସୃତୀ ପାର୍ଥ ! ଜାନନ୍ ଯୋଗୀ ମୁହ୍ୟତି କଶ୍ଚନ ।
ତସ୍ମାତ୍ସର୍ବେଷୁ କାଲେଷୁ ଯୋଗଯୁକ୍ତୋ ଭବାର୍ଜ୍ଜୁନ ।୨୭।

ବେଦେଷୁ ଯଜ୍ଞେଷୁ ତପଃସୁ ଚୈବ
ଦାନେଷୁ ଯତ୍ ପୁଣ୍ୟଫଳଂ ପ୍ରଦିଷ୍ଟଂ ।
ଅତ୍ୟେତି ତତ୍ସର୍ବମିଦଂ ବିଦିତ୍ୱା
ଯୋଗୀ ପରଂ ସ୍ଥାନମୁପୈତି ଚାଦ୍ୟଂ ।୨୮।

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ତାରକବ୍ରହ୍ମଯୋଗୋ ନାମ ଅଷ୍ଟମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—※—

ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ରାଜଗୁହ୍ୟଯୋଗଃ)

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଇଦଂ ତୁ ତେ ଗୁହ୍ୟତମଂ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମ୍ୟନସୂୟବେ ।
ଜ୍ଞାନଂ ବିଜ୍ଞାନସହିତଂ ଯଜ୍ଜ୍ଞାତ୍ୱା ମୋକ୍ଷ୍ୟସେଽଶୁଭାତ୍ ।୧।
ରାଜବିଦ୍ୟା ରାଜଗୁହ୍ୟଂ ପବିତ୍ରମିଦମୁତ୍ତମଂ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାବଗମଂ ଧର୍ମ୍ମ୍ୟଂ ସୁସୁଖଂ କର୍ତ୍ତୁମବ୍ୟୟଂ ।୨।
ଅଶ୍ରଦ୍ଦଧାନାଃ ପୁରୁଷା ଧର୍ମସ୍ୟାସ୍ୟ ପରନ୍ତପ !
ଅପ୍ରାପ୍ୟ ମାଂ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ମୃତ୍ୟୁସଂସାରବର୍ତ୍ମନି ।୩।
ମୟା ତତମିଦଂ ସର୍ବଂ ଜଗଦବ୍ୟକ୍ତମୂର୍ତ୍ତିନା ।୧୨
ମତ୍ସ୍ଥାନି ସର୍ବଭୂତାନି ନ ଚାହ [illegible] ।୪।

ନ ଚ ମତ୍‌ସ୍ଥାନି ଭୂତାନି ପଶ୍ୟ ମେ ଯୋଗମୈଶ୍ୱରଂ
ଭୂତଭୃନ୍ନ ଚ ଭୂତସ୍ଥୋ ମମାତ୍ମା ଭୂତଭାବନଃ । ୫ ।
ଯଥାକାଶସ୍ଥିତୋ ନିତ୍ୟଂ ବାୟୁଃ ସର୍ବତ୍ରଗୋ ମହାନ୍ ।
ତଥା ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି ମତ୍‌ସ୍ଥାନୀତ୍ୟୁପଧାରୟ । ୬ ।
ସର୍ବଭୂତାନି କୌନ୍ତେୟ ! ପ୍ରକୃତିଂ ଯାନ୍ତି ମାମିକାଂ ।
କଳ୍ପକ୍ଷୟେ ପୁନସ୍ତାନି କଳ୍ପାଦୌ ବିସୃଜାମ୍ୟହଂ । ୭ ।
ପ୍ରକୃତିଂ ସ୍ୱାମବଷ୍ଟଭ୍ୟ ବିସୃଜାମି ପୁନଃ ପୁନଃ ।
ଭୂତଗ୍ରାମମିମଂ କୃତ୍ସ୍ନମବଶଂ ପ୍ରକୃତେର୍ବଶାତ୍ । ୮ ।
ନ ଚ ମାଂ ତାନି କର୍ମାଣି ନିବଧ୍ନନ୍ତି ଧନଞ୍ଜୟ ।
ଉଦାସୀନବଦାସୀନମସକ୍ତଂ ତେଷୁ କର୍ମସୁ । ୯ ।
ମୟାଧ୍ୟକ୍ଷେଣ ପ୍ରକୃତିଃ ସୂୟତେ ସଚରାଚରଂ ।
ହେତୁନାନେନ କୌନ୍ତେୟ ଜଗଦ୍ ବିପରିବର୍ତ୍ତତେ । ୧୦ ।
ଅବଜାନନ୍ତି ମାଂ ମୂଢା ମାନୁଷୀଂ ତନୁମାଶ୍ରିତଂ ।
ପରଂ ଭାବମଜାନନ୍ତୋ ମମ ଭୂତମହେଶ୍ୱରଂ । ୧୧ ।
ମୋଘାଶା ମୋଘକର୍ମାଣୋ ମୋଘଜ୍ଞାନା ବିଚେତସଃ ।
ରାକ୍ଷସୀମାସୁରୀଂ ଚୈବ ପ୍ରକୃତିଂ ମୋହିନୀଂ ଶ୍ରିତାଃ । ୧୨ ।
ମହାତ୍ମାନସ୍ତୁ ମାଂ ପାର୍ଥ ଦୈବୀଂ ପ୍ରକୃତିମାଶ୍ରିତାଃ ।
ଭଜନ୍ତ୍ୟନନ୍ୟମନସୋ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଭୂତାଦିମବ୍ୟୟଂ । ୧୩ ।
ସତତଂ କୀର୍ତ୍ତୟନ୍ତୋ ମାଂ ଯତନ୍ତଶ୍ଚ ଦୃଢବ୍ରତାଃ ।
ନମସ୍ୟନ୍ତଶ୍ଚ ମାଂ ଭକ୍ତ୍ୟା ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତା ଉପାସତେ । ୧୪ ।
ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞେନ ଚାପ୍ୟନ୍ୟେ ଯଜନ୍ତୋ ମାମୁପାସତେ ।
ଏକତ୍ୱେନ ପୃଥକ୍ତ୍ୱେନ ବହୁଧା ବିଶ୍ୱତୋମୁଖଂ । ୧୫ ।
ଅହଂ କ୍ରତୁରହଂ ଯଜ୍ଞଃ ସ୍ୱଧାହମହମୌଷଧଂ
[illegible] ଅହଂ ହୁତଂ । ୧୬ ।
[illegible] ।।

ବେଦ୍ୟଂ ପବିତ୍ରମୋଙ୍କାର ଋକ୍‌ସାମଯଜୁରେବଚ । ୧୭
ଗତିର୍ଭର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୁଃ ସାକ୍ଷୀ ନିବାସଃ ଶରଣଂ ସୁହୃତ୍ ।
ପ୍ରଭବଃ ପ୍ରଳୟଃ ସ୍ଥାନଂ ନିଧାନଂ ବୀଜମବ୍ୟୟଂ ।୧୮।
ତପାମ୍ୟହମହଂ ବର୍ଷଂ ନିଗୃହ୍ଣାମ୍ୟୁତ୍ସୃଜାମି ଚ ।
ଅମୃତଂ ଚୈବ ମୃତ୍ୟୁଶ୍ଚ ସଦସଚ୍ଚାହମର୍ଜ୍ଜୁନ ।୧୯।

ତ୍ରୈବିଦ୍ୟା ମାଂ ସୋମପାଃ ପୂତପାପା-
ଯଜ୍ଞୈରିଷ୍ଟ୍ୱା ସ୍ୱର୍ଗତିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟନ୍ତେ ।
ତେ ପୁଣ୍ୟମାସାଦ୍ୟ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଲୋକ-
ମଶ୍ନନ୍ତି ଦିବ୍ୟାନ୍ ଦିବି ଦେବଭୋଗାନ୍ ।୨୦।
ତେ ତଂ ଭୁକ୍ତ୍ୱା ସ୍ୱର୍ଗଲୋକଂ ବିଶାଳଂ
କ୍ଷୀଣେ ପୁଣ୍ୟେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକଂ ବିଶନ୍ତି ।
ଏବଂ ତ୍ରୟୀଧର୍ମ-ମନୁପ୍ରପନ୍ନା
ଗତାଗତଂ କାମକାମା ଲଭନ୍ତେ ।୨୧।

ଅନନ୍ୟାଶ୍ଚିନ୍ତୟନ୍ତୋ ମାଂ ଯେ ଜନାଃ ପର୍ଯ୍ୟୁପାସତେ ।
ତେଷାଂ ନିତ୍ୟାଭିଯୁକ୍ତାନାଂ ଯୋଗକ୍ଷେମଂ ବହାମ୍ୟହଂ ।୨୨।
ଯେଽପ୍ୟନ୍ୟଦେବତାଭକ୍ତା ଯଜନ୍ତେ ଶ୍ରଦ୍ଧୟାନ୍ୱିତାଃ ।
ତେଽପି ମାମେବ କୌନ୍ତେୟ ! ଯଜନ୍ତ୍ୟବିଧିପୂର୍ବ୍ବକଂ ।୨୩।
ଅହଂ ହି ସର୍ବ୍ବଯଜ୍ଞାନାଂ ଭୋକ୍ତା ଚ ପ୍ରଭୁରେବ ଚ ।
ନତୁ ମାମଭିଜାନନ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱେନାତଶ୍ଚ୍ୟବନ୍ତି ତେ ।୨୪।
ଯାନ୍ତି ଦେବବ୍ରତା ଦେବାନ୍ ପିତୃନ୍ ଯାନ୍ତି ପିତୃବ୍ରତାଃ ।
ଭୂତାନି ଯାନ୍ତି ଭୂତେଜ୍ୟା ଯାନ୍ତି ମଦ୍ୟାଜିନୋଽପି ମାଂ ।୨୫।
ପତ୍ରଂ ପୁଷ୍ପଂ ଫଳଂ ତୋୟଂ ଯୋ ମେ ଭକ୍ତ୍ୟା ପ୍ରଯଚ୍ଛତି ।
ତଦହଂ ଭକ୍ତ୍ୟୁପହୃତମଶ୍ନାମି ପ୍ରୟତାତ୍ମନଃ ।୨୬।
ଯତ୍ କରୋଷି ଯଦଶ୍ନାସି ଯଜ୍ଜୁହୋଷି [illegible] ଯତ୍ ।
ଯତ୍ତପସ୍ୟସି କୌନ୍ତେୟ ତତ୍କୁରୁଷ୍ୱ [illegible]ଣଂ ।୨୭।

ଶୁଭାଶୁଭଫଲୈରେବଂ ମୋକ୍ଷ୍ୟସେ କର୍ମବନ୍ଧନୈଃ ।
ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗଯୁକ୍ତାତ୍ମା ବିମୁକ୍ତୋ ମାମୁପୈଷ୍ୟସି । ୨୮ ।
ସମୋଽହଂ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ନ ମେ ଦ୍ୱେଷ୍ୟୋଽସ୍ତି ନ ପ୍ରିୟଃ ।
ଯେ ଭଜନ୍ତି ତୁ ମାଂ ଭକ୍ତ୍ୟା ମୟି ତେ ତେଷୁ ଚାପ୍ୟହଂ । ୨୯ ।
ଅପି ଚେତ୍ ସୁଦୁରାଚାରୋ ଭଜତେ ମାମନନ୍ୟଭାକ୍ ।
ସାଧୁରେବ ସ ମନ୍ତବ୍ୟଃ ସମ୍ୟଗ୍ବ୍ୟବସିତୋ ହି ସଃ । ୩୦ ।
କ୍ଷିପ୍ରଂ ଭବତି ଧର୍ମାତ୍ମା ଶଶ୍ୱଚ୍ଛାନ୍ତିଂ ନିଗଚ୍ଛତି ।
କୌନ୍ତେୟ ! ପ୍ରତିଜାନୀହି ନ ମେ ଭକ୍ତଃ ପ୍ରଣଶ୍ୟତି । ୩୧ ।
ମାଂ ହି ପାର୍ଥ ! ବ୍ୟପାଶ୍ରିତ୍ୟ ଯେଽପି ସ୍ୟୁଃ ପାପଯୋନୟଃ ।
ସ୍ତ୍ରିୟୋ ବୈଶ୍ୟାସ୍ତଥା ଶୂଦ୍ରାସ୍ତେଽପି ଯାନ୍ତି ପରାଂ ଗତିଂ । ୩୨ ।
କିଂ ପୁନର୍ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ପୁଣ୍ୟା ଭକ୍ତା ରାଜର୍ଷୟସ୍ତଥା ।
ଅନିତ୍ୟମସୁଖଂ ଲୋକମିମଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ଭଜସ୍ୱ ମାଂ । ୩୩ ।
ମନ୍ମନା ଭବ ମଦ୍ଭକ୍ତୋ ମଦ୍ୟାଜୀ ମାଂ ନମସ୍କୁରୁ ।
ମାମେବୈଷ୍ୟସି ଯୁକ୍ତ୍ୱୈବମାତ୍ମାନଂ ମତ୍ପରାୟଣଃ । ୩୪ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ରାଜବିଦ୍ୟା ରାଜଗୁହ୍ୟ ଯୋଗୋ ନାମ ନବମୋଽଧ୍ୟାୟଃ । ୯ ।

—ː—

ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

[ବିଭୂତିଯୋଗଃ ।]

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଭୂୟ ଏବ ମହାବାହୋ ! ଶୃଣୁ ମେ ପରମଂ ବଚଃ ।
ଯତ୍ତେଽହଂ ପ୍ରୀୟମାଣାୟ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ହିତକାମ୍ୟୟା । ୧

ନ ମେ ବିଦୁଃ ସୁରଗଣାଃ ପ୍ରଭବଂ ନ ମହର୍ଷୟଃ ।
ଅହମାଦିର୍ହି ଦେବାନାଂ ମହର୍ଷୀଣାଂ ଚ ସର୍ବଶଃ । ୨ ।
ଯୋ ମାମଜମନାଦିଞ୍ଚ ବେତ୍ତି ଲୋକମହେଶ୍ୱରଂ ।
ଅସଂମୂଢ଼ଃ ସ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେଷୁ ସର୍ବପାପୈଃ ପ୍ରମୁଚ୍ୟତେ । ୩ ।
ବୁଦ୍ଧିର୍ଜ୍ଞାନମସମ୍ମୋହଃ କ୍ଷମା ସତ୍ୟଂ ଦମଃ ଶମଃ ।
ସୁଖଂ ଦୁଃଖଂ ଭବୋଽଭାବୋ ଭୟଂ ଚାଭୟମେବ ଚ । ୪ ।
ଅହିଂସା ସମତା ତୁଷ୍ଟିସ୍ତପୋ ଦାନଂ ଯଶୋଽଯଶଃ ।
ଭବନ୍ତି ଭାବା ଭୂତାନାଂ ମତ୍ତ ଏବ ପୃଥଗ୍‌ବିଧାଃ । ୫ ।
ମହର୍ଷୟଃ ସପ୍ତ ପୂର୍ବେ ଚତ୍ୱାରୋ ମନବସ୍ତଥା ।
ମଦ୍‌ଭାବା ମାନସା ଜାତା ଯେଷାଂ ଲୋକ ଇମାଃ ପ୍ରଜାଃ ।୬।
ଏତାଂ ବିଭୂତିଂ ଯୋଗଂ ଚ ମମ ଯୋ ବେତ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।
ସୋଽବିକମ୍ପେନ ଯୋଗେନ ଯୁଜ୍ୟତେ ନାତ୍ର ସଂଶୟଃ ।୭।
ଅହଂ ସର୍ବସ୍ୟ ପ୍ରଭବୋ ମତ୍ତଃ ସର୍ବଂ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।
ଇତି ମତ୍ୱା ଭଜନ୍ତେ ମାଂ ବୁଧା ଭାବସମନ୍ୱିତାଃ । ୮ ।
ମଚ୍ଚିତ୍ତା ମଦ୍‌ଗତପ୍ରାଣା ବୋଧୟନ୍ତଃ ପରସ୍ପରଂ ।
କଥୟନ୍ତଶ୍ଚ ମାଂ ନିତ୍ୟଂ ତୁଷ୍ୟନ୍ତି ଚ ରମନ୍ତି ଚ । ୯ ।
ତେଷାଂ ସତତଯୁକ୍ତାନାଂ ଭଜତାଂ ପ୍ରୀତିପୂର୍ବକଂ ।
ଦଦାମି ବୁଦ୍ଧିଯୋଗଂ ତଂ ଯେନ ମାମୁପଯାନ୍ତି ତେ । ୧୦ ।
ତେଷାମେବାନୁକମ୍ପାର୍ଥମହମଜ୍ଞାନଜଂ ତମଃ ।
ନାଶୟାମ୍ୟାତ୍ମଭାବସ୍ଥୋ ଜ୍ଞାନଦୀପେନ ଭାସ୍ୱତା । ୧୧ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପରଂ ଧାମ ପବିତ୍ରଂ ପରମଂ ଭବାନ୍ ।
ପୁରୁଷଂ ଶାଶ୍ୱତଂ ଦିବ୍ୟମାଦିଦେବମଜଂ ବିଭୁଂ । ୧୨ ।
ଅହୁସ୍ତ୍ୱାମୃଷୟଃ ସର୍ବେ ଦେବର୍ଷି[illegible]ଥା ।
ଅସିତୋ ଦେବ[illegible] ବ୍ରବୀଷି ମେ ।୧୩।

ସର୍ବମେତଦୃତଂ ମନ୍ୟେ ଯନ୍ମାଂ ବଦସି କେଶବ ।
ନହି ତେ ଭଗବନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଂ ବିଦୁର୍ଦେବା ନ ଦାନବାଃ ।୧୪।
ସ୍ୱୟମେବାତ୍ମନାତ୍ମାନଂ ବେତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ।
ଭୂତଭାବନ ଭୂତେଶ ଦେବଦେବ ଜଗତ୍ପତେ । ୧୫ ।
ବକ୍ତୁମର୍ହସ୍ୟଶେଷେଣ ଦିବ୍ୟା ହ୍ୟାତ୍ମବିଭୂତୟଃ ।
ଯାଭିର୍ବିଭୂତିଭିର୍ଲୋକାନିମାଂସ୍ତ୍ୱଂ ବ୍ୟାପ୍ୟ ତିଷ୍ଠସି । ୧୬ ।
କଥଂ ବିଦ୍ୟାମହଂ ଯୋଗିଂସ୍ତ୍ୱାଂ ସଦା ପରିଚିନ୍ତୟନ୍ ।
କେଷୁ କେଷୁ ଚ ଭାବେଷୁ ଚିନ୍ତ୍ୟୋଽସି ଭଗବନ୍ମୟା ।୧୭
ବିସ୍ତରେଣାତ୍ମନୋ ଯୋଗଂ ବିଭୂତିଂ ଚ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ଭୂୟଃ କଥୟ ତୃପ୍ତିର୍ହି ଶୃଣ୍ୱତୋ ନାସ୍ତି ମେଽମୃତଂ । ୧୮ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ହନ୍ତ ତେ କଥୟିଷ୍ୟାମି ଦିବ୍ୟା ହ୍ୟାତ୍ମବିଭୂତୟଃ ।
ପ୍ରାଧାନ୍ୟତଃ କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାସ୍ତ୍ୟନ୍ତୋ ବିସ୍ତରସ୍ୟ ମେ ।୧୯।
ଅହମାତ୍ମା ଗୁଡ଼ାକେଶ ! ସର୍ବଭୂତାଶୟସ୍ଥିତଃ ।
ଅହମାଦିଶ୍ଚ ମଧ୍ୟଞ୍ଚ ଭୂତାନାମନ୍ତ ଏବ ଚ । ୨୦ ।
ଆଦିତ୍ୟାନାମହଂ ବିଷ୍ଣୁର୍ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ରବିରଂଶୁମାନ୍ ।
ମରୀଚିର୍ମରୁତାମସ୍ମି ନକ୍ଷତ୍ରାଣାମହଂ ଶଶୀ । ୨୧ ।
ବେଦାନାଂ ସାମବେଦୋଽସ୍ମି ଦେବାନାମସ୍ମି ବାସବଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ମନଶ୍ଚାସ୍ମି ଭୂତାନାମସ୍ମି ଚେତନା । ୨୨ ।
ରୁଦ୍ରାଣାଂ ଶଙ୍କରଶ୍ଚାସ୍ମି ବିତ୍ତେଶୋ ଯକ୍ଷରକ୍ଷସାଂ ।
ବସୂନାଂ ପାବକଶ୍ଚାସ୍ମି ମେରୁଃ ଶିଖରିଣାମହଂ । ୨୩ ।
ପୁରୋଧସାଞ୍ଚ ମୁଖ୍ୟଂ ମାଂ ବିଦ୍ଧି ପାର୍ଥ ! ବୃହସ୍ପତିଂ ।
ସେନାନୀନାମହଂ ସ୍କନ୍ଦଃ ସରସାମସ୍ମି ସାଗରଃ । ୨୪ ।
ମହର୍ଷୀଣାଂ [illegible] ଗିରାମସ୍ମ୍ୟେକମକ୍ଷରଂ ।
ଯଜ୍ଞାନାଂ ଜ [illegible] ସ୍ଥାବରାଣାଂ ହିମାଳୟଃ । ୨୫ ।

ଅଶ୍ୱତ୍ଥଃ ସର୍ବବୃକ୍ଷାଣାଂ ଦେବର୍ଷୀଣାଂ ଚ ନାରଦଃ ।
ଗନ୍ଧର୍ବାଣାଂ ଚିତ୍ରରଥଃ ସିଦ୍ଧାନାଂ କପିଳୋ ମୁନିଃ । ୨୬ ।
ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବସମଶ୍ୱାନାଂ ବିଦ୍ଧି ମାମମୃତୋଦ୍ଭବଂ ।
ଐରାବତଂ ଗଜେନ୍ଦ୍ରାଣାଂ ନରାଣାଂ ଚ ନରାଧିପଂ । ୨୭ ।
ଆୟୁଧାନାମହଂ ବଜ୍ରଂ ଧେନୂନାମସ୍ମି କାମଧୁକ୍ ।
ପ୍ରଜନଶ୍ଚାସ୍ମି କନ୍ଦର୍ପଃ ସର୍ପାଣାମସ୍ମି ବାସୁକିଃ ।
ଅନନ୍ତଶ୍ଚାସ୍ମି ନାଗାନାଂ ବରୁଣୋ ଯାଦସାମହଂ ।
ପିତୃଣାମର୍ଯ୍ୟମା ଚାସ୍ମି ଯମଃ ସଂଯମତାମହଂ । ୨୯ ।
ପ୍ରହ୍ଲାଦଶ୍ଚାସ୍ମି ଦୈତ୍ୟାନାଂ କାଳଃ କଳୟତାମହଂ ।
ମୃଗାଣାଂ ଚ ମୃଗେନ୍ଦ୍ରୋଽହଂ ବୈନତେୟଶ୍ଚ ପକ୍ଷିଣାଂ ।୩୦।
ପବନଃ ପବତାମସ୍ମି ରାମଃ ଶସ୍ତ୍ରଭୃତାମହଂ ।
ଝଷାଣାଂ ମକରଶ୍ଚାସ୍ମି ସ୍ରୋତସାମସ୍ମି ଜାହ୍ନବୀ । ୩୧ ।
ସର୍ଗାଣାମାଦିରନ୍ତଶ୍ଚ ମଧ୍ୟଂ ଚୈବାହମର୍ଜୁନ ।
ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟା ବିଦ୍ୟାନାଂ ବାଦଃ ପ୍ରବଦତାମହଂ । ୩୨ ।
ଅକ୍ଷରାଣାମକାରୋଽସ୍ମି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଃ ସାମାସିକସ୍ୟ ଚ ।
ଅହମେବାକ୍ଷୟଃ କାଳୋ ଧାତାହଂ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖଃ । ୩୩ ।
ମୃତ୍ୟୁଃ ସର୍ବହରଶ୍ଚାହମୁଦ୍ଭବଶ୍ଚ ଭବିଷ୍ୟତାଂ ।
କୀର୍ତ୍ତିଃ ଶ୍ରୀର୍ବାକ୍ ଚ ନାରୀଣାଂ ସ୍ମୃତିର୍ମେଧା ଧୃତିଃ କ୍ଷମା ।୩୪।
ବୃହତ୍ସାମ ତଥା ସାମ୍ନାଂ ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦସାମହଂ ।
ମାସାନାଂ ମାର୍ଗଶୀର୍ଷୋଽହମୃତୂନାଂ କୁସୁମାକରଃ ।୩୫।
ଦ୍ୟୂତଂ ଛଳୟତାମସ୍ମି ତେଜସ୍ତେଜସ୍ୱିନାମହଂ ।
ଜୟୋଽସ୍ମି ବ୍ୟବସାୟୋଽସ୍ମି ସତ୍ତ୍ୱଂ ସତ୍ତ୍ୱବତାମହଂ । ୩୬ ।
ବୃଷ୍ଣୀନାଂ ବାସୁଦେବୋଽସ୍ମି ପାଣ୍ଡବାନାଂ ଧନଞ୍ଜୟଃ ।
ମୁନୀନାମପ୍ୟହଂ ବ୍ୟାସଃ [illegible] । । ୪ । ୩୭ ।
ଦଣ୍ଡୋ ଦମୟତାମସ୍ମି [illegible] ବର୍ଗ [illegible]

ମୌନଂ ଚୈବାସ୍ମି ଗୁହ୍ୟାନାଂ ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞାନବତାମହଂ । ୩୮ ।
ଯଚ୍ଚାପି ସର୍ବଭୂତାନାଂ ବୀଜଂ ତଦହମର୍ଜୁନ !
ନ ତଦସ୍ତି ବିନା ଯତ୍‌ସ୍ୟାନ୍ମୟାଭୂତଂ ଚରାଚରଂ । ୩୯ ।
ନାନ୍ତୋଽସ୍ତି ମମ ଦିବ୍ୟାନାଂ ବିଭୂତୀନାଂ ପରନ୍ତପ !
ଏଷ ତୂଦ୍ଦେଶତଃ ପ୍ରୋକ୍ତୋ ବିଭୂତେର୍ବିସ୍ତରୋ ମୟା । ୪୦ ।
ଯଦ୍ ଯଦ୍ ବିଭୂତିମତ୍ସତ୍ତ୍ୱଂ ଶ୍ରୀମଦୂର୍ଜ୍ଜିତମେବ ବା ।
ତତ୍ତଦେବାବଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ମମ ତେଜୋଽଂଶସମ୍ଭବଂ । ୪୧ ।
ଅଥବା ବହୁନୈତେନ କିଂ ଜ୍ଞାତେନ ତବାର୍ଜୁନ !
ବିଷ୍ଟଭ୍ୟାହମିଦଂ କୃତ୍ସ୍ନମେକାଂଶେନ ସ୍ଥିତୋ ଜଗତ୍ । ୪୨ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ବିଭୂତିଯୋଗୋ ନାମ ଦଶମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—o—

ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

[ବିଶ୍ୱରୂପଦର୍ଶନଂ]

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ମଦନୁଗ୍ରହାୟ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟମଧ୍ୟାତ୍ମସଂଜ୍ଞିତଂ ।
ଯତ୍ତ୍ୱୟୋକ୍ତଂ ବଚସ୍ତେନ ମୋହୋଽୟଂ ବିଗତୋ ମମ । ୧ ।
ଭବାପ୍ୟୟୌ ହି ଭୂତାନାଂ ଶ୍ରୁତୌ ବିସ୍ତରଶୋ ମୟା ।
ତ୍ୱତ୍ତଃ କମଲପତ୍ରାକ୍ଷ ମାହାତ୍ମ୍ୟମପି ଚାବ୍ୟୟଂ । ୨ ।
ଏବମେତଦ୍ ଯଥାତ୍ଥ ତ୍ୱମାତ୍ମାନଂ ପରମେଶ୍ୱର ।
ଦ୍ରଷ୍ଟୁମିଚ୍ଛାମି ତେ ରୂପମୈଶ୍ୱରଂ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ । ୩ ।
ମନ୍ୟ[illegible] ଦ୍ରଷ୍ଟୁମିତି ପ୍ରଭୋ !
ଯୋଗେ[illegible] ତ୍ୱଂ ଦର୍ଶୟାତ୍ମାନମବ୍ୟୟଂ । ୪ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ପଶ୍ୟ ମେ ପାର୍ଥ ! ରୂପାଣି ଶତଶୋଽଥ ସହସ୍ରଶଃ ।
ନାନାବିଧାନି ଦିବ୍ୟାନି ନାନାବର୍ଣ୍ଣାକୃତୀନି ଚ । ୫ ।
ପଶ୍ୟାଦିତ୍ୟାନ୍ ବସୂନ୍ ରୁଦ୍ରାନଶ୍ୱିନୌ ମରୁତସ୍ତଥା ।
ବହୂନ୍ୟଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବାଣି ପଶ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାଣି ଭାରତ । ୬ ।
ଇହୈକସ୍ଥଂ ଜଗତ୍ କୃତ୍ସ୍ନଂ ପଶ୍ୟାଦ୍ୟ ସଚରାଚରଂ ।
ମମ ଦେହେ ଗୁଡ଼ାକେଶ ଯଚ୍ଚାନ୍ୟଦ୍ଦ୍ରଷ୍ଟୁମିଚ୍ଛସି । ୭ ।
ନ ତୁ ମାଂ ଶକ୍ୟସେ ଦ୍ରଷ୍ଟୁମନେନୈବ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁଷା ।
ଦିବ୍ୟଂ ଦଦାମି ତେ ଚକ୍ଷୁଃ ପଶ୍ୟ ମେ ଯୋଗମୈଶ୍ୱରଂ ।୮।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଏବମୁକ୍ତ୍ୱା ! ତତୋ ରାଜନ୍ ମହାଯୋଗେଶ୍ୱରୋ ହରିଃ ।
ଦର୍ଶୟାମାସ ପାର୍ଥାୟ ପରମଂ ରୂପମୈଶ୍ୱରଂ । ୯ ।
ଅନେକବକ୍ତ୍ରନୟନମନେକାଦ୍ଭୁତଦର୍ଶନଂ ।
ଅନେକଦିବ୍ୟାଭରଣଂ ଦିବ୍ୟାନେକୋଦ୍ୟତାୟୁଧଂ । ୧୦ ।
ଦିବ୍ୟମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ ଦିବ୍ୟଗନ୍ଧାନୁଲେପନଂ ।
ସର୍ବାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟମୟଂ ଦେବମନନ୍ତଂ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖଂ । ୧୧ ।
ଦିବି ସୂର୍ଯ୍ୟସହସ୍ରସ୍ୟ ଭବେଦ୍ ଯୁଗପଦୁତ୍ଥିତା ।
ଯଦି ଭାଃ ସଦୃଶୀ ସା ସ୍ୟାଦ୍ଭାସସ୍ତସ୍ୟ ମହାତ୍ମନଃ । ୧୨ ।
ତତ୍ରୈକସ୍ଥଂ ଜଗତ୍ କୃତ୍ସ୍ନଂ ପ୍ରବିଭକ୍ତମନେକଧା ।
ଅପଶ୍ୟଦ୍ଦେବଦେବସ୍ୟ ଶରୀରେ ପାଣ୍ଡବସ୍ତଦା । ୧୩ ।
ତତଃ ସ ବିସ୍ମୟାବିଷ୍ଟୋ ହୃଷ୍ଟରୋମା ଧନଞ୍ଜୟଃ ।
ପ୍ରଣମ୍ୟ ଶିରସା ଦେବଂ କୃତାଞ୍ଜଳିରଭାଷତ । ୧୪ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପଶ୍ୟାମି ଦେବାଂସ୍ତବ ଦେବ ଦେହେ ସର୍ବାଂ[illegible] ।। [illegible]ଶେଷସଙ୍ଘାନ୍
ବ୍ରହ୍ମାଣମୀଶଂ କମଳାସନସ୍ଥ-ମୃଷୀଂଶ୍ଚ ସର୍ବାନୁ[illegible] [illegible]ବ୍ୟାନ୍ । ୧୫ ।

ଅନେକବାହୂଦରବକ୍ତ୍ରନେତ୍ରଂ ପଶ୍ୟାମି ତ୍ୱାଂ ସର୍ବତୋଽନନ୍ତରୂପଂ ।
ନାନ୍ତଂ ନ ମଧ୍ୟଂ ନ ପୁନସ୍ତବାଦିଂ ପଶ୍ୟାମି ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର-ବିଶ୍ୱରୂପ ।୧୬।
କିରୀଟିନଂ ଗଦିନଂ ଚକ୍ରିଣଂ ଚ ତେଜୋରାଶିଂ ସର୍ବତୋ ଦୀପ୍ତିମନ୍ତଂ ।
ପଶ୍ୟାମି ତ୍ୱାଂ ଦୁର୍ନିରୀକ୍ଷ୍ୟଂ ସମନ୍ତାଦ୍ଦୀପ୍ତାନଳାର୍କଦ୍ୟୁତିମପ୍ରମେୟଂ ।୧୭।
ତ୍ୱମକ୍ଷରଂ ପରମଂ ବେଦିତବ୍ୟଂ ତ୍ୱମସ୍ୟ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ପରଂ ନିଧାନଂ ।
ତ୍ୱମବ୍ୟୟଃ ଶାଶ୍ୱତଧର୍ମଗୋପ୍ତା ସନାତନସ୍ତ୍ୱଂ ପୁରୁଷୋ ମତୋ ମେ ।
ଅନାଦିମଧ୍ୟାନ୍ତମନନ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ମନନ୍ତବାହୁଂ ଶଶିସୂର୍ଯ୍ୟନେତ୍ରଂ ।
ପଶ୍ୟାମି ତ୍ୱାଂ ଦୀପ୍ତହୁତାଶବକ୍ତ୍ରଂ ସ୍ୱତେଜସା ବିଶ୍ୱମିଦଂ ତପନ୍ତଂ ।୧୯।
ଦ୍ୟାବାପୃଥିବ୍ୟୋରିଦମନ୍ତରଂ ହି ବ୍ୟାପ୍ତଂ ତ୍ୱୟୈକେନ ଦିଶଶ୍ଚ ସର୍ବାଃ ।
ଦୃଷ୍ଟ୍ୱାଦ୍ଭୁତଂ ରୂପମିଦଂ ତବୋଗ୍ରଂ ଲୋକତ୍ରୟଂ ପ୍ରବ୍ୟଥିତଂ ମହାତ୍ମନ୍ ।
ଅମୀ ହି ତ୍ୱାଂ ସୁରସଙ୍ଘା ବିଶନ୍ତି କେଚିଦ୍ଭୀତାଃ ପ୍ରାଞ୍ଜଳୟୋ ଗୃଣନ୍ତି ।
ସ୍ୱସ୍ତୀତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ମହର୍ଷିସିଦ୍ଧସଙ୍ଘାଃ ସ୍ତୁବନ୍ତି ତ୍ୱାଂ ସ୍ତୁତିଭିଃ ପୁଷ୍କଳାଭିଃ ।୨୧।
ରୁଦ୍ରାଦିତ୍ୟା ବସବୋ ଯେ ଚ ସାଧ୍ୟା ବିଶ୍ୱେଽଶ୍ୱିନୌ ମରୁତଶ୍ଚୋଷ୍ମପାଶ୍ଚ ।
ଗନ୍ଧର୍ବଯକ୍ଷାସୁରସିଦ୍ଧସଙ୍ଘା ବୀକ୍ଷନ୍ତେ ତ୍ୱାଂ ବିସ୍ମିତାଶ୍ଚୈବ ସର୍ବେ ।୨୨।
ରୂପଂ ମହତ୍ତେ ବହୁବକ୍ତ୍ରନେତ୍ରଂ ମହାବାହୋ ବହୁବାହୂରୁପାଦଂ ।
ବହୂଦରଂ ବହୁଦଂଷ୍ଟ୍ରାକରାଳଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଲୋକାଃ ପ୍ରବ୍ୟଥିତାସ୍ତଥାହଂ ।୨୩
ନଭଃସ୍ପୃଶଂ ଦୀପ୍ତମନେକବର୍ଣ୍ଣଂ ବ୍ୟାତ୍ତାନନଂ ଦୀପ୍ତବିଶାଳନେତ୍ରଂ ।
ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ହି ତ୍ୱାଂ ପ୍ରବ୍ୟଥିତାନ୍ତରାତ୍ମା ଧୃତିଂ ନ ବିନ୍ଦାମି ଶମଂ ଚ ବିଷ୍ଣୋ ।
ଦଂଷ୍ଟ୍ରାକରାଳାନି ଚ ତେ ମୁଖାନି ଦୃଷ୍ଟ୍ୱୈବ କାଳାନଳସନ୍ନିଭାନି ।
ଦିଶୋ ନ ଜାନେ ନ ଲଭେ ଚ ଶର୍ମ ପ୍ରସୀଦ ଦେବେଶ ଜଗନ୍ନିବାସ ।
ଅମୀ ଚ ତ୍ୱାଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ୟ ପୁତ୍ରାଃ ସର୍ବେ ସହୈବାବନିପାଳସଙ୍ଘୈଃ ।
ଭୀଷ୍ମୋ ଦ୍ରୋଣଃ ସୂତପୁତ୍ରସ୍ତଥାସୌ ସହାସ୍ମଦୀୟୈରପି ଯୋଧମୁଖ୍ୟୈଃ ।
ବକ୍ତ୍ରାଣି ତେ ତ୍ୱରମାଣା ବିଶନ୍ତି ଦଂଷ୍ଟ୍ରାକରାଳାନି ଭୟାନକାନି ।
କେଚିଦ୍ବିଲଗ୍ନା [illegible] ସନ୍ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ଚୂର୍ଣ୍ଣିତୈରୁତ୍ତମାଙ୍ଗୈଃ ।
ଯଥା ନଦୀନାଂ [illegible] ସମୁଦ୍ରମେବାଭିମୁଖା ଦ୍ରବନ୍ତି ।

ତଥା ତବାମୀ ନରଲୋକବୀରା ବିଶନ୍ତି ବକ୍ତ୍ରାଣ୍ୟଭିତୋ ଜ୍ୱଳନ୍ତି ।୨୮।
ଯଥା ପ୍ରଦୀପ୍ତଂ ଜ୍ୱଳନଂ ପତଙ୍ଗା ବିଶନ୍ତି ନାଶାୟ ସମୃଦ୍ଧବେଗାଃ ।
ତଥୈବ ନାଶାୟ ବିଶନ୍ତି ଲୋକାସ୍ତବାପି ବକ୍ତ୍ରାଣି ସମୃଦ୍ଧବେଗାଃ ।୨୯।
ଲେଲିହ୍ୟସେ ଗ୍ରସମାନଃ ସମନ୍ତାଲ୍ଲୋକାନ୍ ସମଗ୍ରାନ୍ ବଦନୈର୍ଜ୍ୱଳଦ୍ଭିଃ ।
ତେଜୋଭିରାପୂର୍ଯ୍ୟ ଜଗତ୍ ସମଗ୍ରଂ ଭାସସ୍ତବୋଗ୍ରାଃ ପ୍ରତପନ୍ତି ବିଷ୍ଣୋ ।
ଆଖ୍ୟାହି ମେ କୋ ଭବାନୁଗ୍ରରୂପୋ ନମୋଽସ୍ତୁ ତେ ଦେବବର ପ୍ରସୀଦ ।
ବିଜ୍ଞାତୁମିଚ୍ଛାମି ଭବନ୍ତମାଦ୍ୟଂ ନ ହି ପ୍ରଜାନାମି ତବ ପ୍ରବୃତ୍ତିଂ । ୩୧ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

କାଲୋଽସ୍ମି ଲୋକକ୍ଷୟକୃତ୍ ପ୍ରବୃଦ୍ଧୋ ଲୋକାନ୍ ସମାହର୍ତ୍ତୁମିହ ପ୍ରବୃତ୍ତଃ ।
ଋତେଽପି ତ୍ୱାଂ ନ ଭବିଷ୍ୟନ୍ତି ସର୍ବେ ଯେଽବସ୍ଥିତାଃ ପ୍ରତ୍ୟନୀକେଷୁ ଯୋଧାଃ ।
ତସ୍ମାତ୍ତ୍ୱମୁତ୍ତିଷ୍ଠ ଯଶୋ ଲଭସ୍ୱ ଜିତ୍ୱା ଶତ୍ରୂନ୍ ଭୁଙ୍କ୍ଷ୍ୱ ରାଜ୍ୟଂ ସମୃଦ୍ଧଂ ।
ମୟୈବୈତେ ନିହତାଃ ପୂର୍ବମେବ ନିମିତ୍ତମାତ୍ରଂ ଭବ ସବ୍ୟସାଚିନ୍ ।
ଦ୍ରୋଣଂ ଚ ଭୀଷ୍ମଂ ଚ ଜୟଦ୍ରଥଂ ଚ କର୍ଣ୍ଣଂ ତଥାନ୍ୟାନପି ଯୋଧବୀରାନ୍ ।
ମୟା ହତାଂସ୍ତ୍ୱଂ ଜହି ମା ବ୍ୟଥିଷ୍ଠା ଯୁଧ୍ୟସ୍ୱ ଜେତାସି ରଣେ ସପତ୍ନାନ୍ ।

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଏତଚ୍ଛ୍ରୁତ୍ୱା ବଚନଂ କେଶବସ୍ୟ କୃତାଞ୍ଜଳିର୍ବେପମାନଃ କିରୀଟୀ ।
ନମସ୍କୃତ୍ୱା ଭୂୟ ଏବାହ କୃଷ୍ଣଂ ସଗଦ୍ଗଦଂ ଭୀତଭୀତଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ।୩୫।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ

ସ୍ଥାନେ ହୃଷୀକେଶ ତବ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତ୍ୟା ଜଗତ୍ ପ୍ରହୃଷ୍ୟତ୍ୟନୁରଜ୍ୟତେ ଚ ।
ରକ୍ଷାଂସି ଭୀତାନି ଦିଶୋ ଦ୍ରବନ୍ତି ସର୍ବେ ନମସ୍ୟନ୍ତି ଚ ସିଦ୍ଧସଂଘାଃ ।୩୬।
କସ୍ମାଚ୍ଚ ତେ ନ ନମେରନ୍ମହାତ୍ମନ୍ ଗରୀୟସେ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽପ୍ୟାଦିକର୍ତ୍ତ୍ରେ ।
ଅନନ୍ତଦେବେଶ ଜଗନ୍ନିବାସ ତ୍ୱମକ୍ଷରଂ ସଦସତ୍ତତ୍ପରଂ ଯତ୍ ।୩୭।
ତ୍ୱମାଦିଦେବଃ ପୁରୁଷଃ ପୁରାଣସ୍ତ୍ୱମସ୍ୟ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ପରଂ ନିଧାନଂ ।
ବେତ୍ତାସି ବେଦ୍ୟଂ ଚ ପରଂ ଚ ଧାମ ତ୍ୱୟା … ନନ୍ତରୂପ ।୩୮।
ବାୟୁର୍ଯମୋଽଗ୍ନିର୍ବରୁଣଃ ଶଶ … ମହଶ୍ଚ ।

ନମୋ ନମସ୍ତେଽସ୍ତୁ ସହସ୍ରକୃତ୍ୱଃ ପୁନଶ୍ଚ ଭୂୟୋଽପି ନମୋ ନମସ୍ତେ ॥୩୯॥
ନମଃ ପୁରସ୍ତାଦଥ ପୃଷ୍ଠତସ୍ତେ ନମୋଽସ୍ତୁ ତେ ସର୍ବତ ଏବ ସର୍ବ ।
ଅନନ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାମିତବିକ୍ରମସ୍ତ୍ୱଂ ସର୍ବଂ ସମାପ୍ନୋଷି ତତୋଽସି ସର୍ବଃ ॥୪୦॥
ସଖେତି ମତ୍ୱା ପ୍ରସଭଂ ଯଦୁକ୍ତଂ ହେ କୃଷ୍ଣ ହେ ଯାଦବ ହେ ସଖେତି ।
ଅଜାନତା ମହିମାନଂ ତବେଦଂ ମୟା ପ୍ରମାଦାତ୍ ପ୍ରଣୟେନ ବାପି ॥୪୧॥
ଯଚ୍ଚାବହାସାର୍ଥମସତ୍କୃତୋଽସି ବିହାରଶୟ୍ୟାସନଭୋଜନେଷୁ ।
ଏକୋଽଥବାପ୍ୟଚ୍ୟୁତ ତତ୍ସମକ୍ଷଂ ତତ୍ କ୍ଷାମୟେ ତ୍ୱାମହମପ୍ରମେୟମ୍ ॥୪୨॥
ପିତାସି ଲୋକସ୍ୟ ଚରାଚରସ୍ୟ ତ୍ୱମସ୍ୟ ପୂଜ୍ୟଶ୍ଚ ଗୁରୁର୍ଗରୀୟାନ୍ ।
ନ ତ୍ୱତ୍ସମୋଽସ୍ତ୍ୟଭ୍ୟଧିକଃ କୁତୋଽନ୍ୟୋ ଲୋକତ୍ରୟେଽପ୍ୟପ୍ରତିମପ୍ରଭାବ ॥୪୩॥
ତସ୍ମାତ୍ ପ୍ରଣମ୍ୟ ପ୍ରଣିଧାୟ କାୟଂ ପ୍ରସାଦୟେ ତ୍ୱାମହମୀଶମୀଡ୍ୟମ୍ ।
ପିତେବ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ସଖେବ ସଖ୍ୟୁଃ ପ୍ରିୟଃ ପ୍ରିୟାୟାର୍ହସି ଦେବ ସୋଢୁମ୍ ॥୪୪॥
ଅଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବଂ ହୃଷିତୋଽସ୍ମି ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଭୟେନ ଚ ପ୍ରବ୍ୟଥିତଂ ମନୋ ମେ ।
ତଦେବ ମେ ଦର୍ଶୟ ଦେବ ରୂପଂ ପ୍ରସୀଦ ଦେବେଶ ଜଗନ୍ନିବାସ ॥୪୫॥
କିରୀଟିନଂ ଗଦିନଂ ଚକ୍ରହସ୍ତମିଚ୍ଛାମି ତ୍ୱାଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁମହଂ ତଥୈବ ।
ତେନୈବ ରୂପେଣ ଚତୁର୍ଭୁଜେନ ସହସ୍ରବାହୋ ଭବ ବିଶ୍ୱମୂର୍ତ୍ତେ ॥୪୬॥

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ମୟା ପ୍ରସନ୍ନେନ ତବାର୍ଜୁନେଦଂ ରୂପଂ ପରଂ ଦର୍ଶିତମାତ୍ମଯୋଗାତ୍ ।
ତେଜୋମୟଂ ବିଶ୍ୱମନନ୍ତମାଦ୍ୟଂ ଯନ୍ମେ ତ୍ୱଦନ୍ୟେନ ନ ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବମ୍ ॥
ନ ବେଦଯଜ୍ଞାଧ୍ୟୟନୈର୍ନ ଦାନୈର୍ନ ଚ କ୍ରିୟାଭିର୍ନ ତପୋଭିରୁଗ୍ରୈଃ ।
ଏବଂରୂପଃ ଶକ୍ୟୋଽହଂ ନୃଲୋକେ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ତ୍ୱଦନ୍ୟେନ କୁରୁପ୍ରବୀର ।
ମା ତେ ବ୍ୟଥା ମା ଚ ବିମୂଢଭାବୋ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ରୂପଂ ଘୋରମୀଦୃଙ୍ମମେଦଂ
ବ୍ୟପେତଭୀଃ ପ୍ରୀତମନାଃ ପୁନସ୍ତ୍ୱଂ ତଦେବ ମେ ରୂପମିଦଂ ପ୍ରପଶ୍ୟ ॥୪୯॥

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଇତ୍ୟର୍ଜୁନଂ ବାସୁ । ସ୍ୱକଂ ରୂପଂ ଦର୍ଶୟାମାସ ଭୂୟଃ ।
ଆଶ୍ୱାସୟାମାସ ଚ ଭୀ ସୌମ୍ୟବପୁର୍ମହାତ୍ମା ॥୫୦॥

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱେଦଂ ମାନୁଷଂ ରୂପଂ ତବ ସୌମ୍ୟଂ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।
ଇଦାନୀମସ୍ମି ସଂବୃତ୍ତଃ ସଚେତାଃ ପ୍ରକୃତିଂ ଗତଃ । ୫୧ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ସୁଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶମିଦଂ ରୂପଂ ଦୃଷ୍ଟବାନସି ଯନ୍ମମ ।
ଦେବା ଅପ୍ୟସ୍ୟ ରୂପସ୍ୟ ନିତ୍ୟଂ ଦର୍ଶନକାଙ୍କ୍ଷିଣଃ । ୫୨ ।
ନାହଂ ବେଦୈର୍ନ ତପସା ନ ଦାନେନ ନ ଚେଜ୍ୟୟା ।
ଶକ୍ୟ ଏବମ୍ବିଧୋ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ଦୃଷ୍ଟବାନସି ମାଂ ଯଥା । ୫୩ ।
ଭକ୍ତ୍ୟା ତ୍ୱନନ୍ୟୟା ଶକ୍ୟ ଅହମେବମ୍ବିଧୋଽର୍ଜୁନ ।
ଜ୍ଞାତୁଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଞ୍ଚ ତତ୍ତ୍ୱେନ ପ୍ରବେଷ୍ଟୁଞ୍ଚ ପରନ୍ତପ । ୫୪ ।
ମତ୍କର୍ମକୃନ୍ମତ୍ପରମୋ ମଦ୍ଭକ୍ତଃ ସଙ୍ଗବର୍ଜ୍ଜିତଃ ।
ନିର୍ବୈରଃ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଯଃ ସ ମାମେତି ପାଣ୍ଡବ । ୫୫ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ବିଶ୍ୱରୂପଦର୍ଶନୋ ନାମ ଏକାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—*—

ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ଭକ୍ତିଯୋଗଃ)

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଏବଂ ସତତଯୁକ୍ତା ଯେ ଭକ୍ତାସ୍ତ୍ୱାଂ ପର୍ଯ୍ୟୁପାସତେ ।
ଯେ ଚାପ୍ୟକ୍ଷରମବ୍ୟକ୍ତଂ ତେଷାଂ କେ ଯୋଗବିତ୍ତମାଃ । ୧ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ମୟ୍ୟାବେଶ୍ୟ ମନୋ ଯେ ମାଂ ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତା ଉପାସତେ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ପରୟୋପେତାସ୍ତେ ମେ ଯୁକ୍ତତମା ମତାଃ । ୨ ।

ଯେ ତ୍ୱକ୍ଷରମନିର୍ଦ୍ଦେଶ୍ୟମବ୍ୟକ୍ତଂ ପର୍ଯ୍ୟୁପାସତେ ।
ସର୍ବତ୍ରଗମଚିନ୍ତ୍ୟଂ ଚ କୂଟସ୍ଥମଚଳଂ ଧ୍ରୁବଂ । ୩ ।
ସଂନିୟମ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାମଂ ସର୍ବତ୍ର ସମବୁଦ୍ଧୟଃ ।
ତେ ପ୍ରାପ୍ନୁବନ୍ତି ମାମେବ ସର୍ବଭୂତହିତେ ରତାଃ । ୪ ।
କ୍ଲେଶୋଽଧିକତରସ୍ତେଷାମବ୍ୟକ୍ତାସକ୍ତଚେତସାଂ ।
ଅବ୍ୟକ୍ତା ହି ଗତିର୍ଦୁଃଖଂ ଦେହବଦ୍ଭିରବାପ୍ୟତେ ।୫।
ଯେ ତୁ ସର୍ବାଣି କର୍ମାଣି ମୟି ସଂନ୍ୟସ୍ୟ ମତ୍ପରାଃ ।
ଅନନ୍ୟେନୈବ ଯୋଗେନ ମାଂ ଧ୍ୟାୟନ୍ତ ଉପାସତେ ।୬।
ତେଷାମହଂ ସମୁଦ୍ଧର୍ତ୍ତା ମୃତ୍ୟୁସଂସାରସାଗରାତ୍ ।
ଭବାମି ନ ଚିରାତ୍ ପାର୍ଥ ମୟ୍ୟାବେଶିତଚେତସାଂ ।୭।
ମୟ୍ୟେବ ମନ ଆଧତ୍ସ୍ୱ ମୟି ବୁଦ୍ଧିଂ ନିବେଶୟ ।
ନିବସିଷ୍ୟସି ମୟ୍ୟେବ ଅତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ନ ସଂଶୟଃ । ୮ ।
ଅଥ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧାତୁଂ ନ ଶକ୍ନୋଷି ମୟି ସ୍ଥିରଂ ।
ଅଭ୍ୟାସଯୋଗେନ ତତୋ ମାମିଚ୍ଛାପ୍ତୁଂ ଧନଞ୍ଜୟ । ୯ ।
ଅଭ୍ୟାସେଽପ୍ୟସମର୍ଥୋଽସି ମତ୍କର୍ମପରମୋ ଭବ ।
ମଦର୍ଥମପି କର୍ମାଣି କୁର୍ବନ୍ ସିଦ୍ଧିମବାପ୍ସ୍ୟସି । ୧୦ ।
ଅଥୈତଦପ୍ୟଶକ୍ତୋଽସି କର୍ତ୍ତୁଂ ମଦ୍‌ଯୋଗମାଶ୍ରିତଃ ।
ସର୍ବକର୍ମଫଳତ୍ୟାଗଂ ତତଃ କୁରୁ ଯତାତ୍ମବାନ୍ ।୧୧।
ଶ୍ରେୟୋ ହି ଜ୍ଞାନମଭ୍ୟାସାଦ୍ ଜ୍ଞାନାଦ୍ଧ୍ୟାନଂ ବିଶିଷ୍ୟତେ ।
ଧ୍ୟାନାତ୍ କର୍ମଫଳତ୍ୟାଗସ୍ତ୍ୟାଗାଚ୍ଛାନ୍ତିରନନ୍ତରଂ ।୧୨।
ଅଦ୍ୱେଷ୍ଟା ସର୍ବଭୂତାନାଂ ମୈତ୍ରଃ କରୁଣ ଏବ ଚ ।
ନିର୍ମମୋ ନିରହଙ୍କାରଃ ସମଦୁଃଖସୁଖଃ କ୍ଷମୀ । ୧୩ ।
ସନ୍ତୁଷ୍ଟଃ ସତତଂ ଯୋଗୀ ଯତାତ୍ମା ଦୃଢ଼ନିଶ୍ଚୟଃ ।
ମୟ୍ୟର୍ପିତମ [illegible] ର୍ଯୋ ମଦ୍ଭକ୍ତଃ ସ ମେ ପ୍ରିୟଃ ।୧୪।
ଯସ୍ମାନ୍ନୋଦ୍ୱିଜ [illegible] ଦ୍ୱିଜତେ ଚ ଯଃ ।

ହର୍ଷାମର୍ଷଭୟୋଦ୍ୱେଗୈର୍ମୁକ୍ତୋ ଯଃ ସ ଚ ମେ ପ୍ରିୟଃ ।୧୫।
ଅନପେକ୍ଷଂ ଶୁଚିର୍ଦକ୍ଷ ଉଦାସୀନୋ ଗତବ୍ୟଥଃ ।
ସର୍ବାରମ୍ଭପରିତ୍ୟାଗୀ ଯୋ ମଦ୍ଭକ୍ତଃ ସ ମେ ପ୍ରିୟଃ । ୧୬ ।
ଯୋ ନ ହୃଷ୍ୟତି ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ନ ଶୋଚତି ନ କାଙ୍କ୍ଷତି ।
ଶୁଭାଶୁଭପରିତ୍ୟାଗୀ ଭକ୍ତିମାନ୍ ଯଃ ସ ମେ ପ୍ରିୟଃ । ୧୭ ।
ସମଃ ଶତ୍ରୌ ଚ ମିତ୍ରେ ଚ ତଥା ମାନାପମାନୟୋଃ ।
ଶୀତୋଷ୍ଣସୁଖଦୁଃଖେଷୁ ସମଃ ସଙ୍ଗବିବର୍ଜିତଃ । ୧୮ ।
ତୁଲ୍ୟନିନ୍ଦାସ୍ତୁତିର୍ମୌନୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟୋ ଯେନ କେନଚିତ୍ ।
ଅନିକେତଃ ସ୍ଥିରମତିର୍ଭକ୍ତିମାନ୍ ମେ ପ୍ରିୟୋ ନରଃ ।୧୯।
ଯେ ତୁ ଧର୍ମାମୃତମିଦଂ ଯଥୋକ୍ତଂ ପର୍ଯ୍ୟୁପାସତେ ।
ଶ୍ରଦ୍ଦଧାନା ମତ୍ପରମା ଭକ୍ତାସ୍ତେଽତୀବ ମେ ପ୍ରିୟାଃ । ୨୦ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ଜ୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଭକ୍ତିଯୋଗୋ ନାମ ଦ୍ୱାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—o—

ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷବିବେକଯୋଗଃ)

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ପ୍ରକୃତିଂ ପୁରୁଷଂ ଚୈବ କ୍ଷେତ୍ରଂ କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞମେବ ଚ ।
ଏତଦ୍‌ବେଦିତୁମିଚ୍ଛାମି ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ଚ କେଶବ । ୧ ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଇଦଂ ଶରୀରଂ କୌନ୍ତେୟ [illegible] ଧୀୟତେ ।
ଏତଦ୍ ଯୋ ବେତ୍ତି [illegible] ତଦ୍ବିଦଃ ।୨।

କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞଂ ଚାପି ମାଂ ବିଦ୍ଧି ସର୍ବକ୍ଷେତ୍ରେଷୁ ଭାରତ
କ୍ଷେତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞୟୋର୍ଜ୍ଞାନଂ ଯତ୍ତଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ମତଂ ମମ ।୩।
ତତ୍ କ୍ଷେତ୍ରଂ ଯଚ୍ଚ ଯାଦୃକ୍ ଚ ଯଦ୍ବିକାରି ଯତଶ୍ଚ ଯତ୍ ।
ସ ଚ ଯୋ ଯତ୍ପ୍ରଭାବଶ୍ଚ ତତ୍ ସମାସେନ ମେ ଶୃଣୁ ।୪।
ଋଷିଭିର୍ବହୁଧା ଗୀତଂ ଛନ୍ଦୋଭିର୍ବିବିଧୈଃ ପୃଥକ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରପଦୈଶ୍ଚୈବ ହେତୁମଦ୍ଭିର୍ବିନିଶ୍ଚିତୈଃ । ୫ ।
ମହାଭୂତାନ୍ୟହଂକାରୋ ବୁଦ୍ଧିରବ୍ୟକ୍ତମେବ ଚ ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଦଶୈକଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ଚେନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚରାଃ ।୬।
ଇଚ୍ଛା ଦ୍ୱେଷଃ ସୁଖଂ ଦୁଃଖଂ ସଂଘାତଶ୍ଚେତନାଧୃତିଃ ।
ଏତତ୍ କ୍ଷେତ୍ରଂ ସମାସେନ ସବିକାରମୁଦାହୃତଂ । ୭ ।
ଅମାନିତ୍ୱମଦମ୍ଭିତ୍ୱମହିଂସା କ୍ଷାନ୍ତିରାର୍ଜବଂ ।
ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋପାସନଂ ଶୌଚଂ ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟମାତ୍ମବିନିଗ୍ରହଃ ।୮।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟାର୍ଥେଷୁ ବୈରାଗ୍ୟମନହଙ୍କାର ଏବ ଚ ।
ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁଜରାବ୍ୟାଧିଦୁଃଖଦୋଷାନୁଦର୍ଶନଂ । ୯ ।
ଅସକ୍ତିରନଭିଷ୍ୱଙ୍ଗଃ ପୁତ୍ରଦାରଗୃହାଦିଷୁ । ୧୦ ।
ନିତ୍ୟଂ ଚ ସମଚିତ୍ତତ୍ୱମିଷ୍ଟାନିଷ୍ଟୋପପତ୍ତିଷୁ ।
ମୟି ଚାନନ୍ୟଯୋଗେନ ଭକ୍ତିରବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ।
ବିବିକ୍ତଦେଶସେବିତ୍ୱମରତିର୍ଜନସଂସଦି । ୧୧ ।
ଅଧ୍ୟାତ୍ମଜ୍ଞାନନିତ୍ୟତ୍ୱଂ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନାର୍ଥଦର୍ଶନଂ ।
ଏତଜ୍ଜ୍ଞାନମିତି ପ୍ରୋକ୍ତମଜ୍ଞାନଂ ଯଦତୋଽନ୍ୟଥା ।୧୨।
ଜ୍ଞେୟଂ ଯତ୍ତତ୍ ପ୍ରବକ୍ଷ୍ୟାମି ଯଜ୍ଜ୍ଞାତ୍ୱାମୃତମଶ୍ନୁତେ ।
ଅନାଦିମତ୍ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ନ ସତ୍ତନ୍ନାସଦୁଚ୍ୟତେ । ୧୩ ।
ସର୍ବତଃ ପାଣିପାଦଂ ତତ୍ ସର୍ବତୋଽକ୍ଷିଶିରୋମୁଖଂ ।
ସର୍ବତଃ [illegible] ଲୋକେ ସର୍ବମାବୃତ୍ୟ ତିଷ୍ଠତି । ୧୪ ।
ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରି[illegible] ବର୍ଜିତଂ ।

ଅସକ୍ତଂ ସର୍ବଭୃଚ୍ଚୈବ ନିର୍ଗୁଣଂ ଗୁଣଭୋକ୍ତୃ ଚ । ୧୫ ।
ବହିରନ୍ତଶ୍ଚ ଭୂତାନାମଚରଂ ଚରମେବ ଚ ।
ସୂକ୍ଷ୍ମତ୍ୱାତ୍ତଦବିଜ୍ଞେୟଂ ଦୂରସ୍ଥଂ ଚାନ୍ତିକେ ଚ ତତ୍ । ୧୬ ।
ଅବିଭକ୍ତଂ ଚ ଭୂତେଷୁ ବିଭକ୍ତମିବ ଚ ସ୍ଥିତଂ ।
ଭୂତଭର୍ତ୍ତୃ ଚ ତଜ୍‌ଜ୍ଞେୟଂ ଗ୍ରସିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଭବିଷ୍ଣୁ ଚ । ୧୭ ।
ଜ୍ୟୋତିଷାମପି ତଜ୍ଜ୍ୟୋତିସ୍ତମସଃ ପରମୁଚ୍ୟତେ ।
ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟଂ ହୃଦି ସର୍ବସ୍ୟ ବିଷ୍ଠିତଂ । ୧୮ ।
ଇତି କ୍ଷେତ୍ରଂ ତଥା ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ଚୋକ୍ତଂ ସମାସତଃ ।
ମଦ୍ଭକ୍ତ ଏତଦ୍ ବିଜ୍ଞାୟ ମଦ୍ଭାବାୟୋପପଦ୍ୟତେ । ୧୯ ।
ପ୍ରକୃତିଂ ପୁରୁଷଂ ଚୈବ ବିଦ୍ଧ୍ୟନାଦୀ ଉଭାବପି ।
ବିକାରାଂଶ୍ଚ ଗୁଣାଂଶ୍ଚୈବ ବିଦ୍ଧି ପ୍ରକୃତିସମ୍ଭବାନ୍ । ୨୦ ।
କାର୍ଯ୍ୟକାରଣକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱେ ହେତୁଃ ପ୍ରକୃତିରୁଚ୍ୟତେ ।
ପୁରୁଷଃ ସୁଖଦୁଃଖାନାଂ ଭୋକ୍ତୃତ୍ୱେ ହେତୁରୁଚ୍ୟତେ । ୨୧ ।
ପୁରୁଷଃ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥୋ ହି ଭୁଙ୍କ୍ତେ ପ୍ରକୃତିଜାନ୍ ଗୁଣାନ୍ ।
କାରଣଂ ଗୁଣସଙ୍ଗୋଽସ୍ୟ ସଦସଦ୍‌ଯୋନିଜନ୍ମସୁ । ୨୨ ।
ଉପଦ୍ରଷ୍ଟାନୁମନ୍ତା ଚ ଭର୍ତ୍ତା ଭୋକ୍ତା ମହେଶ୍ୱରଃ ।
ପରମାତ୍ମେତି ଚାପ୍ୟୁକ୍ତୋ ଦେହେଽସ୍ମିନ୍ ପୁରୁଷଃ ପରଃ । ୨୩ ।
ଯ ଏବଂ ବେତ୍ତି ପୁରୁଷଂ ପ୍ରକୃତିଂ ଚ ଗୁଣୈଃ ସହ ।
ସର୍ବଥା ବର୍ତ୍ତମାନୋଽପି ନ ସ ଭୂୟୋଽଭିଜାୟତେ । ୨୪ ।
ଧ୍ୟାନେନାତ୍ମନି ପଶ୍ୟନ୍ତି କେଚିଦାତ୍ମାନମାତ୍ମନା ।
ଅନ୍ୟେ ସାଙ୍ଖ୍ୟେନ ଯୋଗେନ କର୍ମଯୋଗେନ ଚାପରେ । ୨୫ ।
ଅନ୍ୟେ ତ୍ୱେବମଜାନନ୍ତଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱାନ୍ୟେଭ୍ୟ ଉପାସତେ ।
ତେଽପି ଚାତିତରନ୍ତ୍ୟେବ ମୃତ୍ୟୁଂ ଶ୍ରୁତିପରାୟଣାଃ । ୨୬ ।
ଯାବତ୍ ସଂଜାୟତେ କିଞ୍ଚିନ୍ [illegible] ଜଙ୍ଗମଂ ।
କ୍ଷେତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞସଂ [illegible] ଭରତର୍ଷଭ । ୨୭ ।

ସମଂ ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ତିଷ୍ଠନ୍ତଂ ପରମେଶ୍ୱରଂ ।
ବିନଶ୍ୟତ୍ସ୍ୱବିନଶ୍ୟନ୍ତଂ ଯଃ ପଶ୍ୟତି ସ ପଶ୍ୟତି । ୨୮ ।
ସମଂ ପଶ୍ୟନ୍ ହି ସର୍ବତ୍ର ସମବସ୍ଥିତମୀଶ୍ୱରଂ ।
ନ ହିନସ୍ତ୍ୟାତ୍ମନାତ୍ମାନଂ ତତୋ ଯାତି ପରାଂ ଗତିଂ । ୨୯ ।
ପ୍ରକୃତ୍ୟୈବ ଚ କର୍ମାଣି କ୍ରିୟମାଣାନି ସର୍ବଶଃ ।
ଯଃ ପଶ୍ୟତି ତଥାତ୍ମାନମକର୍ତ୍ତାରଂ ସ ପଶ୍ୟତି । ୩୦ ।
ଯଦା ଭୂତପୃଥଗ୍ଭାବମେକସ୍ଥମନୁପଶ୍ୟତି ।
ତତ ଏବ ଚ ବିସ୍ତାରଂ ବ୍ରହ୍ମ ସଂପଦ୍ୟତେ ତଦା । ୩୧ ।
ଅନାଦିତ୍ୱାନ୍ନିର୍ଗୁଣତ୍ୱାତ୍ପରମାତ୍ମାୟମବ୍ୟୟଃ ।
ଶରୀରସ୍ଥୋଽପି କୌନ୍ତେୟ ନ କରୋତି ନ ଲିପ୍ୟତେ । ୩୨ ।
ଯଥା ସର୍ବଗତଂ ସୌକ୍ଷ୍ମ୍ୟାଦାକାଶଂ ନୋପଲିପ୍ୟତେ ।
ସର୍ବତ୍ରାବସ୍ଥିତୋ ଦେହେ ତଥାତ୍ମା ନୋପଲିପ୍ୟତେ । ୩୩ ।
ଯଥା ପ୍ରକାଶୟତ୍ୟେକଃ କୃତ୍ସ୍ନଂ ଲୋକମିମଂ ରବିଃ ।
କ୍ଷେତ୍ରଂ କ୍ଷେତ୍ରୀ ତଥା କୃତ୍ସ୍ନଂ ପ୍ରକାଶୟତି ଭାରତ । । ୩୪
କ୍ଷେତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞୟୋରେବମନ୍ତରଂ ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁଷା ।
ଭୂତପ୍ରକୃତିମୋକ୍ଷଂ ଚ ଯେ ବିଦୁର୍ଯାନ୍ତି ତେ ପରଂ । ୩୫ ।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷବିଭେଦଯୋଗୋ ନାମ ତ୍ରୟୋଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

[ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗଃ ।]

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ପରଂ ଭୂୟଃ [illegible] ଜ୍ଞାନମୁତ୍ତମଂ
ଯଜ୍ଜ୍ଞାତ୍ୱା [illegible] ତୋ ଗତାଃ । ୧ ।

ଇଦଂ ଜ୍ଞାନମୁପାଶ୍ରିତ୍ୟ ମମ ସାଧର୍ମ୍ୟମାଗତାଃ ।
ସର୍ଗେଽପି ନୋପଜାୟନ୍ତେ ପ୍ରଳୟେ ନ ବ୍ୟଥନ୍ତି ଚ । ୨ ।
ମମ ଯୋନିର୍ମହଦ୍ବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ମିନ୍ ଗର୍ଭଂ ଦଧାମ୍ୟହଂ ।
ସମ୍ଭବଃ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ତତୋ ଭବତି ଭାରତ ॥ ୩ ।
ସର୍ବଯୋନିଷୁ କୌନ୍ତେୟ ମୂର୍ତ୍ତୟଃ ସମ୍ଭବନ୍ତି ଯାଃ ।
ତାସାଂ ବ୍ରହ୍ମ ମହଦ୍ଯୋନିରହଂ ବୀଜପ୍ରଦଃ ପିତା । ୪ ।
ସତ୍ତ୍ୱଂ ରଜସ୍ତମ ଇତି ଗୁଣାଃ ପ୍ରକୃତିସମ୍ଭବାଃ ।
ନିବଧ୍ନନ୍ତି ମହାବାହୋ ଦେହେ ଦେହିନମବ୍ୟୟଂ ॥ ୫ ।
ତତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱଂ ନିର୍ମଳତ୍ୱାତ୍ ପ୍ରକାଶକମନାମୟଂ ।
ସୁଖସଙ୍ଗେନ ବଧ୍ନାତି ଜ୍ଞାନସଙ୍ଗେନ ଚାନଘ ॥ ୬ ।
ରଜୋ ରାଗାତ୍ମକଂ ବିଦ୍ଧି ତୃଷ୍ଣାସଙ୍ଗସମୁଦ୍ଭବଂ ।
ତନ୍ନିବଧ୍ନାତି କୌନ୍ତେୟ କର୍ମସଙ୍ଗେନ ଦେହିନଂ । ୭ ।
ତମସ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଜଂ ବିଦ୍ଧି ମୋହନଂ ସର୍ବଦେହିନାଂ ।
ପ୍ରମାଦାଳସ୍ୟନିଦ୍ରାଭିସ୍ତନ୍ନିବଧ୍ନାତି ଭାରତ ॥ ୮ ।
ସତ୍ତ୍ୱଂ ସୁଖେ ସଞ୍ଜୟତି ରଜଃ କର୍ମଣି ଭାରତ ।
ଜ୍ଞାନମାବୃତ୍ୟ ତୁ ତମଃ ପ୍ରମାଦେ ସଞ୍ଜୟତ୍ୟୁତ । ୯ ।
ରଜସ୍ତମଶ୍ଚାଭିଭୂୟ ସତ୍ତ୍ୱଂ ଭବତି ଭାରତ ।
ରଜଃ ସତ୍ତ୍ୱଂ ତମଶ୍ଚୈବ ତମଃ ସତ୍ତ୍ୱଂ ରଜସ୍ତଥା । ୧୦ ।
ସର୍ବଦ୍ୱାରେଷୁ ଦେହେଽସ୍ମିନ୍ ପ୍ରକାଶ ଉପଜାୟତେ ।
ଜ୍ଞାନଂ ଯଦା ତଦା ବିଦ୍ୟାଦ୍ବିବୃଦ୍ଧଂ ସତ୍ତ୍ୱମିତ୍ୟୁତ । ୧୧ ।
ଲୋଭଃ ପ୍ରବୃତ୍ତିରାରମ୍ଭଃ କର୍ମଣାମଶମଃ ସ୍ପୃହା ।
ରଜସ୍ୟେତାନି ଜାୟନ୍ତେ ବିବୃଦ୍ଧେ ଭରତର୍ଷଭ । ୧୨ ।
ଅପ୍ରକାଶୋଽପ୍ରବୃତ୍ତିଶ୍ଚ ପ୍ରମାଦୋ ମୋହ ଏବ ଚ ।
ତମସ୍ୟେତାନି ଜାୟନ୍ତେ [illegible] ନ୍ଦନେ ॥ ୧୩ ।
ଯଦା ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରବୃଦ୍ଧେ [illegible] ଦେହଭୃତ୍ ।

ତଦୋତ୍ତମବିଦାଂ ଲୋକାନମଲାନ୍ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ । ୧୪ ।
ରଜସି ପ୍ରଳୟଂ ଗତ୍ୱା କର୍ମସଙ୍ଗିଷୁ ଜାୟତେ ।
ତଥା ପ୍ରଲୀନସ୍ତମସି ମୂଢଯୋନିଷୁ ଜାୟତେ । ୧୫ ।
କର୍ମଣଃ ସୁକୃତସ୍ୟାହୁଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ନିର୍ମଳଂ ଫଳଂ ।
ରଜସସ୍ତୁ ଫଳଂ ଦୁଃଖମଜ୍ଞାନଂ ତମସଃ ଫଳଂ । ୧୬ ।
ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ସଞ୍ଜାୟତେ ଜ୍ଞାନଂ ରଜସୋ ଲୋଭ ଏବ ଚ ।
ପ୍ରମାଦମୋହୌ ତମସୋ ଭବତୋଽଜ୍ଞାନମେବ ଚ । ୧୭
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱସ୍ଥା ମଧ୍ୟେ ତିଷ୍ଠନ୍ତି ରାଜସାଃ ।
ଜଘନ୍ୟଗୁଣବୃତ୍ତିସ୍ଥା ଅଧୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ତାମସାଃ । ୧୮ ।
ନାନ୍ୟଂ ଗୁଣେଭ୍ୟଃ କର୍ତ୍ତାରଂ ଯଦା ଦ୍ରଷ୍ଟାନୁପଶ୍ୟତି ।
ଗୁଣେଭ୍ୟଶ୍ଚ ପରଂ ବେତ୍ତି ମଦ୍ଭାବଂ ସୋଽଧିଗଚ୍ଛତି । ୧୯ ।
ଗୁଣାନେତାନତୀତ୍ୟ ତ୍ରୀନ୍ ଦେହୀ ଦେହସମୁଦ୍ଭବାନ୍ ।
ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁଜରାଦୁଃଖୈର୍ବିମୁକ୍ତୋଽମୃତମଶ୍ନୁତେ । ୨୦ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

କୈର୍ଲିଙ୍ଗୈସ୍ତ୍ରୀନ୍ ଗୁଣାନେତାନତୀତୋ ଭବତି ପ୍ରଭୋ ।
କିମାଚାରଃ କଥଂ ଚୈତାଂସ୍ତ୍ରୀନ୍ ଗୁଣାନତିବର୍ତ୍ତତେ । ୨୧

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ପ୍ରକାଶଞ୍ଚ ପ୍ରବୃତ୍ତିଞ୍ଚ ମୋହମେବ ଚ ପାଣ୍ଡବ ।
ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟି ସଂପ୍ରବୃତ୍ତାନି ନ ନିବୃତ୍ତାନି କାଙ୍କ୍ଷତି । ୨୨ ।
ଉଦାସୀନବଦାସୀନୋ ଗୁଣୈର୍ଯୋ ନ ବିଚାଲ୍ୟତେ ।
ଗୁଣା ବର୍ତ୍ତନ୍ତ ଇତ୍ୟେବଂ ଯୋଽବତିଷ୍ଠତି ନେଙ୍ଗତେ । ୨୩
ସମଦୁଃଖସୁଖଃ ସ୍ୱସ୍ଥଃ ସମଲୋଷ୍ଟାଶ୍ମକାଞ୍ଚନଃ ।
ତୁଲ୍ୟପ୍ରିୟାପ୍ରିୟୋ ଧୀରସ୍ତୁଲ୍ୟନିନ୍ଦାତ୍ମସଂସ୍ତୁତିଃ । ୨୪ ।
ମାନାପ[illegible] ଲ୍ୟା ସ୍ତୁଲ୍ୟ ମିତ୍ରାରିପକ୍ଷୟୋଃ ।
ସର୍ବାର[illegible] ଉଚ୍ୟତେ । ୨୫ ।

ମାଂ ଚ ଯୋଽବ୍ୟଭିଚାରେଣ ଭକ୍ତିଯୋଗେନ ସେବତେ ।
ସ ଗୁଣାନ୍ ସମତୀତ୍ୟୈତାନ୍ ବ୍ରହ୍ମଭୂୟାୟ କଳ୍ପତେ । ୨୬ ।
ବ୍ରହ୍ମଣୋ ହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାହମମୃତସ୍ୟାବ୍ୟୟସ୍ୟ ଚ ।
ଶାଶ୍ୱତସ୍ୟ ଚ ଧର୍ମ୍ମସ୍ୟ ସୁଖସ୍ୟୈକାନ୍ତିକସ୍ୟ ଚ । ୨୭ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗୋ ନାମ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—୦—

ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

(ପୁରୁଷୋତ୍ତମଯୋଗ ।)

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୂଳମଧଃଶାଖମଶ୍ୱତ୍ଥଂ ପ୍ରାହୁରବ୍ୟୟଂ
ଛନ୍ଦାଂସି ଯସ୍ୟ ପର୍ଣ୍ଣାନି ଯସ୍ତଂ ବେଦ ସ ବେଦବିତ୍ । ୧ ।
ଅଧଶ୍ଚୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ପ୍ରସୃତାସ୍ତସ୍ୟ ଶାଖା ଗୁଣପ୍ରବୃଦ୍ଧା ବିଷୟପ୍ରବାଳାଃ ।
ଅଧଶ୍ଚ ମୂଳାନ୍ୟନୁସନ୍ତତାନି କର୍ମ୍ମାନୁବନ୍ଧୀନି ମନୁଷ୍ୟଲୋକେ । ୨
ନ ରୂପମସ୍ୟେହ ତଥୋପଲଭ୍ୟତେ ନାନ୍ତୋ ନ ଚାଦିର୍ନ ଚ ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
ଅଶ୍ୱତ୍ଥମେନଂ ସୁବିରୂଢ଼ମୂଳମସଙ୍ଗଶସ୍ତ୍ରେଣ ଦୃଢେନ ଛିତ୍ତ୍ୱା । ୩ ।
ତତଃ ପଦଂ ତତ୍ପରିମାର୍ଗିତବ୍ୟଂ ଯସ୍ମିନ୍ ଗତା ନ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତି ଭୂୟଃ ।
ତମେବ ଚାଦ୍ୟଂ ପୁରୁଷଂ ପ୍ରପଦ୍ୟେ ଯତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତିଃ ପ୍ରସୃତା ପୁରାଣୀ ୪
ନିର୍ମ୍ମାଣମୋହା ଜିତସଙ୍ଗଦୋଷା ଅଧ୍ୟାତ୍ମନିତ୍ୟା ବିନିବୃତ୍ତକାମାଃ ।
ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୈର୍ବିମୁକ୍ତାଃ ସୁଖଦୁଃଖସଂଜ୍ଞୈର୍ଗଚ୍ଛନ୍ତ୍ୟମୂଢ଼ାଃ ପଦମବ୍ୟୟଂ ତତ୍ ।
ନ ତଦ୍ଭାସୟତେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ନ ଶଶାଙ୍କୋ [illegible] ।
ଯଦ୍‌ଗତ୍ୱା ନ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତେ [illegible] ।।

ମମୈବାଂଶୋ ଜୀବଲୋକେ ଜୀବଭୂତଃ ସନାତନଃ ।
ମନଃଷଷ୍ଠାନୀନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ପ୍ରକୃତିସ୍ଥାନି କର୍ଷତି ।୭।
ଶରୀରଂ ଯଦବାପ୍ନୋତି ଯଚ୍ଚାପ୍ୟୁତ୍କ୍ରାମତୀଶ୍ୱରଃ ।
ଗୃହୀତ୍ୱୈତାନି ସଂଯାତି ବାୟୁର୍ଗନ୍ଧାନିବାଶୟାତ୍ ।୮।
ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଚକ୍ଷୁଃ ସ୍ପର୍ଶନଞ୍ଚ ରସନଂ ଘ୍ରାଣମେବ ଚ ।
ଅଧିଷ୍ଠାୟ ମନଶ୍ଚାୟଂ ବିଷୟାନୁପସେବତେ ।୯।
ଉତ୍କ୍ରାମନ୍ତଂ ସ୍ଥିତଂ ବାପି ଭୁଞ୍ଜାନଂ ବା ଗୁଣାନ୍ୱିତଂ ।
ବିମୂଢା ନାନୁପଶ୍ୟନ୍ତି ପଶ୍ୟନ୍ତି ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁଷଃ ।୧୦।
ଯତନ୍ତୋ ଯୋଗିନଶ୍ଚୈନଂ ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟାତ୍ମନ୍ୟବସ୍ଥିତଂ ।
ଯତନ୍ତୋଽପ୍ୟକୃତାତ୍ମାନୋ ନୈନଂ ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟଚେତସଃ ।୧୧।
ଯଦାଦିତ୍ୟଗତଂ ତେଜୋ ଜଗଦ୍ଭାସୟତେଽଖିଳଂ ।
ଯଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରମସି ଯଚ୍ଚାଗ୍ନୌ ତତ୍ତେଜୋ ବିଦ୍ଧି ମାମକଂ ।୧୨।
ଗାମାବିଶ୍ୟ ଚ ଭୂତାନି ଧାରୟାମ୍ୟହମୋଜସା ।
ପୁଷ୍ଣାମି ଚୌଷଧୀଃ ସର୍ବାଃ ସୋମୋ ଭୂତ୍ୱା ରସାତ୍ମକଃ ।୧୩।
ଅହଂ ବୈଶ୍ୱାନରୋ ଭୂତ୍ୱା ପ୍ରାଣିନାଂ ଦେହମାଶ୍ରିତଃ ।
ପ୍ରାଣାପାନସମାୟୁକ୍ତଃ ପଚାମ୍ୟନ୍ନଂ ଚତୁର୍ବିଧଂ ।୧୪।
ସର୍ବସ୍ୟ ଚାହଂ ହୃଦି ସନ୍ନିବିଷ୍ଟୋ
ମତ୍ତଃ ସ୍ମୃତିର୍ଜ୍ଞାନମପୋହନଞ୍ଚ ।
ବେଦୈଶ୍ଚ ସର୍ବୈରହମେବ ବେଦ୍ୟୋ
ବେଦାନ୍ତକୃଦ୍ବେଦବିଦେବ ଚାହଂ ।୧୫।
ଦ୍ୱାବିମୌ ପୁରୁଷୌ ଲୋକେ କ୍ଷରଶ୍ଚାକ୍ଷର ଏବ ଚ ।
କ୍ଷରଃ ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି କୂଟସ୍ଥୋଽକ୍ଷର ଉଚ୍ୟତେ ।୧୬।
ଉତ୍ତମଃ ପୁରୁଷସ୍ତ୍ୱନ୍ୟଃ ପରମାତ୍ମେତ୍ୟୁଦାହୃତଃ ।
ଯୋ ଲ[illegible] [illegible]ୟ ଈଶ୍ୱରଃ ।୧୭।
ଯସ୍ମାତ୍ [illegible] ଚୋତ୍ତମଃ ।

ଅତୋଽସ୍ମି ଲୋକେ ବେଦେ ଚ ପ୍ରଥିତଃ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଃ ।୧୮।
ଯୋ ମାମେବମସମ୍ମୂଢୋ ଜାନାତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମମ୍ ।
ସ ସର୍ବବିଦ୍ଭଜତି ମାଂ ସର୍ବଭାବେନ ଭାରତ ।୧୯।
ଇତି ଗୁହ୍ୟତମଂ ଶାସ୍ତ୍ରମିଦମୁକ୍ତଂ ମୟାନଘ ।
ଏତଦ୍ ବୁଦ୍ଧ୍ୱା ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ସ୍ୟାତ୍ କୃତକୃତ୍ୟଶ୍ଚ ଭାରତ ।୨୦।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଯୋଗୋ ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

—o—

ଷୋଡଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

[ଦୈବାସୁରସମ୍ପଦ୍ବିଭାଗଯୋଗଃ]

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ ।

ଅଭୟଂ ସତ୍ତ୍ୱସଂଶୁଦ୍ଧିର୍ଜ୍ଞାନଯୋଗବ୍ୟବସ୍ଥିତିଃ ।
ଦାନଂ ଦମଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞଶ୍ଚ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟସ୍ତପ ଆର୍ଜବମ୍ ।୧।
ଅହିଂସା ସତ୍ୟମକ୍ରୋଧସ୍ତ୍ୟାଗଃ ଶାନ୍ତିରପୈଶୁନମ୍ ।
ଦୟା ଭୂତେଷ୍ୱଲୋଲୁପ୍ତ୍ୱଂ ମାର୍ଦ୍ଦବଂ ହ୍ରୀରଚାପଲମ୍ ।୨।
ତେଜଃ କ୍ଷମା ଧୃତିଃ ଶୌଚମଦ୍ରୋହୋ ନାତିମାନିତା ।
ଭବନ୍ତି ସମ୍ପଦଂ ଦୈବୀମଭିଜାତସ୍ୟ ଭାରତ ।୩।
ଦମ୍ଭୋ ଦର୍ପୋଽଭିମାନଶ୍ଚ କ୍ରୋଧଃ ପାରୁଷ୍ୟମେବ ଚ ।
ଅଜ୍ଞାନଂ ଚାଭିଜାତସ୍ୟ ପାର୍ଥ ସମ୍ପଦମାସୁରୀମ୍ ।୪।
ଦୈବୀ ସମ୍ପଦ୍ୱିମୋକ୍ଷାୟ ନିବନ୍ଧାୟାସୁରୀ ମତା ।
ମା ଶୁଚଃ ସମ୍ପଦଂ ଦୈବୀମଭିଜାତୋଽସି ପାଣ୍ଡବ ।୫।
ଦ୍ୱୌ ଭୂତସର୍ଗୌ ଲୋକେଽସ୍ମି [illegible] ର ଏବ ଚ ।
ଦୈବୋ ବିସ୍ତରଶ [illegible] ମ ଶୃଣୁ ।୬।

ପ୍ରବୃତ୍ତିଂ ଚ ନିବୃତ୍ତିଂ ଚ ଜନା ନ ବିଦୁରାସୁରାଃ ।
ନ [illegible] ଚାଚାରୋ ନ ସତ୍ୟଂ ତେଷୁ ବିଦ୍ୟତେ ।୭।

ଅସତ୍ୟମପ୍ରତିଷ୍ଠନ୍ତେ ଜଗଦାହୁରନୀଶ୍ୱରଂ ।
ଅପରସ୍ପରସମ୍ଭୂତଂ କିମନ୍ୟତ୍ କାମହୈତୁକଂ । ୮ ।

ଏତାଂ ଦୃଷ୍ଟିମବଷ୍ଟଭ୍ୟ ନଷ୍ଟାତ୍ମାନୋଽଲ୍ପବୁଦ୍ଧୟଃ ।
ପ୍ରଭବନ୍ତ୍ୟୁଗ୍ରକର୍ମାଣଃ କ୍ଷୟାୟ ଜଗତୋଽହିତାଃ । ୯ ।

କାମମାଶ୍ରିତ୍ୟ ଦୁଷ୍ପୂରଂ ଦମ୍ଭମାନମଦାନ୍ୱିତାଃ ।
ମୋହାଦ୍ଗୃହୀତ୍ୱାଽସଦ୍ଗ୍ରାହାନ୍ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତେଽଶୁଚିବ୍ରତାଃ ।୧୦।

ଚିନ୍ତାମପରିମେୟାଞ୍ଚ ପ୍ରଳୟାନ୍ତାମୁପାଶ୍ରିତାଃ ।
କାମୋପଭୋଗପରମା ଏତାବଦିତି ନିଶ୍ଚିତାଃ । ୧୧ ।

ଆଶାପାଶଶତୈର୍ବଦ୍ଧାଃ କାମକ୍ରୋଧପରାୟଣାଃ ।
ଈହନ୍ତେ କାମଭୋଗାର୍ଥମନ୍ୟାୟେନାର୍ଥସଞ୍ଚୟାନ୍ । ୧୨ ।

ଇଦମଦ୍ୟ ମୟା ଲବ୍ଧମିମଂ ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟେ ମନୋରଥଂ ।
ଇଦମସ୍ତୀଦମପି ମେ ଭବିଷ୍ୟତି ପୁନର୍ଦ୍ଧନଂ । ୧୩ ।

ଅସୌ ମୟା ହତଃ ଶତ୍ରୁର୍ହନିଷ୍ୟେ ଚାପରାନପି ।
ଈଶ୍ୱରୋଽହମହଂ ଭୋଗୀ ସିଦ୍ଧୋଽହଂ ବଳବାନ୍ ସୁଖୀ ।୧୪।

[illegible]ଜନବାନସ୍ମି କୋଽନ୍ୟୋଽସ୍ତି ସଦୃଶୋ ମୟା ।
[illegible]ଦିଷ୍ୟ ଇତ୍ୟଜ୍ଞାନବିମୋହିତାଃ । ୧୫ ।

[illegible] ମୋହଜାଳସମାବୃତାଃ ।
[illegible] ନରକେଽଶୁଚୌ । ୧୬ ।

[illegible]
[illegible] । ୧୭ ।

[illegible] ତାଃ ।
[illegible] । ୧୮ ।

[illegible]

କ୍ଷିପାମ୍ୟଜସ୍ରମଶୁଭାନାସୁରୀଷ୍ୱେବ ଯୋନିଷୁ । ୧୯ ।
ଆସୁରୀଂ ଯୋନିମାପନ୍ନା ମୂଢ଼ା ଜନ୍ମନି ଜନ୍ମନି ।
ମାମପ୍ରାପ୍ୟୈବ କୌନ୍ତେୟ ତତୋ ଯାନ୍ତ୍ୟଧମାଂ ଗତିଂ ।୨୦।
ତ୍ରିବିଧଂ ନରକସ୍ୟେଦଂ ଦ୍ୱାରଂ ନାଶନମାତ୍ମନଃ ।
କାମଃ କ୍ରୋଧସ୍ତଥା ଲୋଭସ୍ତସ୍ମାଦେତତ୍ତ୍ରୟଂ ତ୍ୟଜେତ୍ ।୨୧।
ଏତୈର୍ବିମୁକ୍ତଃ କୌନ୍ତେୟ ! ତମୋଦ୍ୱାରୈସ୍ତ୍ରିଭିର୍ନରଃ ।
ଆଚରତ୍ୟାତ୍ମନଃ ଶ୍ରେୟସ୍ତତୋ ଯାତି ପରାଂ ଗତିଂ । ୨୨ ।
ଯଃ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧିମୁତ୍ସୃଜ୍ୟ ବର୍ତ୍ତତେ କାମକାରତଃ ।
ନ ସ ସିଦ୍ଧିମବାପ୍ନୋତି ନ ସୁଖଂ ନ ପରାଂ ଗତିଂ । ୨୩ ।
ତସ୍ମାଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଂ ପ୍ରମାଣନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟବସ୍ଥିତୌ ।
ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନୋକ୍ତଂ କର୍ମ କର୍ତ୍ତୁମିହାର୍ହସି ।୨୪।

ଇତି ଶ୍ରୀ ମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଦୈବାସୁରସମ୍ପଦ୍‌ବିଭାଗଯୋଗୋ ନାମ ଷୋଡଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ ।

[ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗଃ]

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧିମୁତ୍ସୃଜ୍ୟ ଯଜନ୍ତେ ଶ୍ରଦ୍ଧୟାନ୍ୱିତାଃ ।
ତେଷାଂ ନିଷ୍ଠା ତୁ କା କୃଷ୍ଣ ସତ୍ତ୍ୱମାହୋ ରଜସ୍ତମଃ । ୧ ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ ।

ତ୍ରିବିଧା ଭବତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେହିନାଂ [illegible] ଜା ।
ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ରାଜସୀ ଚୈ [illegible] ମ ଶୃଣୁ । ୨ ।

ସତ୍ତ୍ୱାନୁରୂପା ସର୍ବସ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭବତି ଭାରତ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟୋଽୟଂ ପୁରୁଷୋ ଯୋ ଯଚ୍ଛ୍ରଦ୍ଧଃ ସ ଏବ ସଃ ।୩।
ଯଜନ୍ତେ ସାତ୍ତ୍ୱିକା ଦେବାନ୍ ଯକ୍ଷରକ୍ଷାଂସି ରାଜସାଃ ।
ପ୍ରେତାନ୍ ଭୂତଗଣାଂଶ୍ଚାନ୍ୟେ ଯଜନ୍ତେ ତାମସା ଜନାଃ ।୪।
ଅଶାସ୍ତ୍ରବିହିତଂ ଘୋରଂ ତପ୍ୟନ୍ତେ ଯେ ତପୋ ଜନାଃ ।
ଦମ୍ଭାହଙ୍କାରସଂଯୁକ୍ତାଃ କାମରାଗବଲାନ୍ୱିତାଃ । ୫ ।
କର୍ଷୟନ୍ତଃ ଶରୀରସ୍ଥଂ ଭୂତଗ୍ରାମମଚେତସଃ ।
ମାଂ ଚୈବାନ୍ତଃଶରୀରସ୍ଥଂ ତାନ୍ ବିଦ୍ଧ୍ୟାସୁରନିଶ୍ଚୟାନ୍ । ୬ ।
ଆହାରସ୍ତ୍ୱପି ସର୍ବସ୍ୟ ତ୍ରିବିଧୋ ଭବତି ପ୍ରିୟଃ ।
ଯଜ୍ଞସ୍ତପସ୍ତଥା ଦାନଂ ତେଷାଂ ଭେଦମିମଂ ଶୃଣୁ । ୭ ।
ଆୟୁଃସତ୍ତ୍ୱବଲାରୋଗ୍ୟସୁଖପ୍ରୀତିବିବର୍ଦ୍ଧନାଃ ।
ରସ୍ୟାଃ ସ୍ନିଗ୍ଧାଃ ସ୍ଥିରା ହୃଦ୍ୟା ଆହାରାଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକପ୍ରିୟାଃ ।୮।
କଟ୍ୱମ୍ଳଲବଣାତ୍ୟୁଷ୍ଣତୀକ୍ଷ୍ଣରୂକ୍ଷବିଦାହିନଃ ।
ଆହାରା ରାଜସସ୍ୟେଷ୍ଟା ଦୁଃଖଶୋକାମୟପ୍ରଦାଃ । ୯ ।
ଯାତଯାମଂ ଗତରସଂ ପୂତି ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତଞ୍ଚ ଯତ୍ ।
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟମପି ଚାମେଧ୍ୟଂ ଭୋଜନଂ ତାମସପ୍ରିୟଂ । ୧୦ ।
ଅଫଲାକାଙ୍କ୍ଷିଭିର୍ୟଜ୍ଞୋ ବିଧିଦୃଷ୍ଟୋ ଯ ଇଜ୍ୟତେ ।
ଯଷ୍ଟବ୍ୟମେବେତି ମନଃ ସମାଧାୟ ସ ସାତ୍ତ୍ୱିକଃ । ୧୧ ।
ଅଭିସନ୍ଧାୟ ତୁ ଫଲଂ ଦମ୍ଭାର୍ଥମପି ଚୈବ ଯତ୍ ।
ଇଜ୍ୟତେ ଭରତଶ୍ରେଷ୍ଠ । ତଂ ଯଜ୍ଞଂ ବିଦ୍ଧି ରାଜସଂ ।୧୨।
ବିଧିହୀନମସୃଷ୍ଟାନ୍ନଂ ମନ୍ତ୍ରହୀନମଦକ୍ଷିଣଂ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାବିରହିତଂ ଯଜ୍ଞଂ ତାମସଂ ପରିଚକ୍ଷତେ । ୧୩ ।
ଦେବଦ୍ୱି[illegible] [illegible]ପୂଜନଂ ଶୌଚମାର୍ଜ୍ଜବଂ ।
ବ୍ରହ୍ମଚ[illegible] [illegible] ଉଚ୍ୟତେ ।୧୪।
ଅନୁଦ୍ୱେ[illegible] [illegible]ଂ ସତ୍ୟଂ ପ୍ରିୟହିତଞ୍ଚ ଯତ୍ ।

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟାଭ୍ୟସନଂ ଚୈବ ବାଙ୍ମୟଂ ତପ ଉଚ୍ୟତେ ।୧୫।
ମନଃ ପ୍ରସାଦଃ ସୌମ୍ୟତ୍ୱଂ ମୌନମାତ୍ମବିନିଗ୍ରହଃ ।
ଭାବସଂଶୁଦ୍ଧିରିତ୍ୟେତତ୍ତପୋ ମାନସମୁଚ୍ୟତେ ।୧୬।
ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ପରୟା ତପ୍ତଂ ତପସ୍ତତ୍ତ୍ରିବିଧଂ ନରୈଃ ।
ଅଫଲାକାଂକ୍ଷିଭିର୍ଯୁକ୍ତୈଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ପରିଚକ୍ଷତେ ।୧୭।
ସତ୍କାରମାନପୂଜାର୍ଥଂ ତପୋ ଦମ୍ଭେନ ଚୈବ ଯତ୍ ।
କ୍ରିୟତେ ତଦିହ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ରାଜସଂ ଚଳମଧ୍ରୁବଂ ।୧୮।
ମୂଢଗ୍ରାହେଣାତ୍ମନୋ ଯତ୍ ପୀଡୟା କ୍ରିୟତେ ତପଃ ।
ପରସ୍ୟୋତ୍ସାଦନାର୍ଥଂ ବା ତତ୍ତାମସମୁଦାହୃତଂ ।୧୯।
ଦାତବ୍ୟମିତି ଯଦ୍ଦାନଂ ଦୀୟତେଽନୁପକାରିଣେ ।
ଦେଶେ କାଳେ ଚ ପାତ୍ରେ ଚ ତଦ୍ଦାନଂ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ସ୍ମୃତଂ ।୨୦।
ଯତ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟୁପକାରାର୍ଥଂ ଫଳମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ବା ପୁନଃ ।
ଦୀୟତେ ଚ ପରିକ୍ଲିଷ୍ଟଂ ତଦ୍ଦାନଂ ରାଜସଂ ସ୍ମୃତଂ ।୨୧।
ଅଦେଶକାଳେ ଯଦ୍ଦାନମପାତ୍ରେଭ୍ୟଶ୍ଚ ଦୀୟତେ ।
ଅସତ୍କୃତମବଜ୍ଞାତଂ ତତ୍ତାମସମୁଦାହୃତଂ ।୨୨।
ଓଁ ତତ୍ସଦିତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶୋ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତ୍ରିବିଧଃ ସ୍ମୃତଃ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣାସ୍ତେନ ବେଦାଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ବିହିତାଃ ପୁରା ।୨୩।
ତସ୍ମାଦୋମିତ୍ୟୁଦାହୃତ୍ୟ ଯଜ୍ଞଦାନତପଃକ୍ରିୟାଃ ।
ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ବିଧାନୋକ୍ତାଃ ସତତଂ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନାଂ ।୨୪।
ତଦିତ୍ୟନଭିସନ୍ଧାୟ ଫଳଂ ଯଜ୍ଞତପଃକ୍ରିୟାଃ ।
ଦାନକ୍ରିୟାଶ୍ଚ ବିବିଧାଃ କ୍ରିୟନ୍ତେ ମୋକ୍ଷକାଂକ୍ଷିଭିଃ ।୨୫।
ସଦ୍ଭାବେ ସାଧୁଭାବେ ଚ ସଦିତ୍ୟେତତ୍ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ ।
ପ୍ରଶସ୍ତେ କର୍ମ୍ମଣି ତଥା ସଚ୍ଛବ୍ଦଃ ପାର୍ଥ ଯୁଜ୍ୟତେ ।୨୬
ଯଜ୍ଞେ ତପସି ଦାନେ [illegible] ...ଚ୍ୟତେ ।
କର୍ମ୍ମ ଚୈବ ତଦର୍ଥୀୟଂ [illegible] ...ତେ ।୨୭।

ଅଶ୍ରଦ୍ଧୟା ହୁତଂ ଦତ୍ତଂ ତପସ୍ତପ୍ତଂ କୃତଂ ଚ ଯତ୍ |
ଅସଦିତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ପାର୍ଥ ନ ଚ ତତ୍ ପ୍ରେତ୍ୟ ନୋ ଇହ |୨୮|

ଇତି ଶ୍ରୀମହାଭାରତେ ଶତସାହସ୍ର୍ୟାଂ ସଂହିତାୟାଂ ବୈୟାସିକ୍ୟାଂ ଭୀଷ୍ମପର୍ବଣି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୂପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସମ୍ବାଦେ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗୋ ନାମ ସପ୍ତଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ |

— ୦ —

ଅଷ୍ଟାଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ |

(ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗଃ)

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଉବାଚ |

ସନ୍ନ୍ୟାସସ୍ୟ ମହାବାହୋ ତତ୍ତ୍ୱମିଚ୍ଛାମି ବେଦିତୁଂ |
ତ୍ୟାଗସ୍ୟ ଚ ହୃଷୀକେଶ ପୃଥକ୍ କେଶିନିଷୂଦନ | ୧ |

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନୁବାଚ |

କାମ୍ୟାନାଂ କର୍ମଣାଂ ନ୍ୟାସଂ ସନ୍ନ୍ୟାସଂ କବୟୋ ବିଦୁଃ |
ସର୍ବକର୍ମଫଳତ୍ୟାଗଂ ପ୍ରାହୁସ୍ତ୍ୟାଗଂ ବିଚକ୍ଷଣାଃ | ୨ |
ତ୍ୟାଜ୍ୟଂ ଦୋଷବଦିତ୍ୟେକେ କର୍ମ ପ୍ରାହୁର୍ମନୀଷିଣଃ |
ଯଜ୍ଞଦାନତପଃକର୍ମ ନ ତ୍ୟାଜ୍ୟମିତି ଚାପରେ | ୩ |
ନିଶ୍ଚୟଂ ଶୃଣୁ ମେ ତତ୍ର ତ୍ୟାଗେ ଭରତସତ୍ତମ |
ତ୍ୟାଗୋ ହି ପୁରୁଷବ୍ୟାଘ୍ର ତ୍ରିବିଧଃ ସଂପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ | ୪ |
ଯଜ୍ଞଦାନତପଃକର୍ମ ନ ତ୍ୟାଜ୍ୟଂ କାର୍ଯ୍ୟମେବ ତତ୍ |
ଯଜ୍ଞୋ ଦାନଂ ତପଶ୍ଚୈବ ପାବନାନି ମନୀଷିଣାଂ | ୫ |
ଏତାନ୍ୟପି ତୁ କର୍ମାଣି ସଙ୍ଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଫଳାନି ଚ |
କର୍ତ୍ତବ୍ୟା ... ପାର୍ଥ ନିଶ୍ଚିତ ମତମୁତ୍ତମଂ | ୬ |
ନିୟତସ୍ୟ ... ନୋପପଦ୍ୟତେ |
ମୋହାତ୍ତ ... ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଃ | ୭ |

ଦୁଃଖମିତ୍ୟେବ ଯତ୍ କର୍ମ କାୟକ୍ଳେଶଭୟାତ୍ତ୍ୟଜେତ୍ ।
ସ କୃତ୍ୱା ରାଜସଂ ତ୍ୟାଗଂ ନୈବ ତ୍ୟାଗଫଳଂ ଲଭେତ୍ ।୮
କାର୍ଯ୍ୟମିତ୍ୟେବ ଯତ୍ କର୍ମ ନିୟତଂ କ୍ରିୟତେଽର୍ଜୁନ ।
ସଙ୍ଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଫଳଂ ଚୈବ ସ ତ୍ୟାଗଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକୋ ମତଃ ।୯
ନ ଦ୍ୱେଷ୍ଟ୍ୟକୁଶଳଂ କର୍ମ କୁଶଳେ ନାନୁଷଜ୍ଜତେ ।
ତ୍ୟାଗୀ ସତ୍ତ୍ୱସମାବିଷ୍ଟୋ ମେଧାବୀ ଛିନ୍ନସଂଶୟଃ ।୧୦।
ନହି ଦେହଭୃତା ଶକ୍ୟଂ ତ୍ୟକ୍ତୁଂ କର୍ମାଣ୍ୟଶେଷତଃ ।
ଯସ୍ତୁ କର୍ମଫଳତ୍ୟାଗୀ ସ ତ୍ୟାଗୀତ୍ୟଭିଧୀୟତେ । ୧୧ ।
ଅନିଷ୍ଟମିଷ୍ଟଂ ମିଶ୍ରଂ ଚ ତ୍ରିବିଧଂ କର୍ମଣଃ ଫଳଂ ।
ଭବତ୍ୟତ୍ୟାଗିନାଂ ପ୍ରେତ୍ୟ ନ ତୁ ସନ୍ନ୍ୟାସିନାଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।୧୨
ପଞ୍ଚୈତାନି ମହାବାହୋ କାରଣାନି ନିବୋଧ ମେ ।
ସାଂଖ୍ୟେ କୃତାନ୍ତେ ପ୍ରୋକ୍ତାନି ସିଦ୍ଧୟେ ସର୍ବକର୍ମଣାଂ ।୧୩
ଅଧିଷ୍ଠାନଂ ତଥା କର୍ତ୍ତା କରଣଂ ଚ ପୃଥଗ୍ବିଧଂ ।
ବିବିଧାଶ୍ଚ ପୃଥକ୍ ଚେଷ୍ଟା ଦୈବଂ ଚୈବାତ୍ର ପଞ୍ଚମଂ । ୧୪ ।
ଶରୀରବାଙ୍ମନୋଭିର୍ଯତ୍ କର୍ମ ପ୍ରାରଭତେ ନରଃ ।
ନ୍ୟାଯ୍ୟଂ ବା ବିପରୀତଂ ବା ପଞ୍ଚୈତେ ତସ୍ୟ ହେତବଃ ।୧୫
ତତ୍ରୈବଂ ସତି କର୍ତ୍ତାରମାତ୍ମାନଂ କେବଳନ୍ତୁ ଯଃ ।
ପଶ୍ୟତ୍ୟକୃତବୁଦ୍ଧିତ୍ୱାନ୍ନ ସ ପଶ୍ୟତି ଦୁର୍ମତିଃ ।୧୬।
ଯସ୍ୟ ନାହଂକୃତୋ ଭାବୋ ବୁଦ୍ଧିର୍ଯସ୍ୟ ନ ଲିପ୍ୟତେ ।
ହତ୍ୱାପି ସ ଇମାଲ୍ଲୋକାନ୍ ହନ୍ତି ନ ନିବଧ୍ୟତେ । ୧୭ ।
ଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞେୟଂ ପରିଜ୍ଞାତା ତ୍ରିବିଧା କର୍ମଚୋଦନା ।
କାରଣଂ କର୍ମ କର୍ତ୍ତେତି ତ୍ରିବିଧଃ କର୍ମସଂଗ୍ରହଃ । ୧୮ ।
ଜ୍ଞାନଂ କର୍ମ ଚ କର୍ତ୍ତା ଚ ତ୍ରିଧୈବ ଗୁଣଭେଦତଃ ।
ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ ଗୁଣସଂ[illegible]ପି । ୧୯ ।
ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଯେନୈ[illegible]ଚ୍ୟତେ ।
[illegible]ତେ ।

ଅବିଭକ୍ତଂ ବିଭକ୍ତେଷୁ ତଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ବିଦ୍ଧି ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ । ୨୦ ।
ପୃଥକ୍ତ୍ୱେନ ତୁ ଯଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ନାନାଭାବାନ୍ ପୃଥଗ୍ୱିଧାନ୍ ।
ବେତ୍ତି ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ତଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ବିଦ୍ଧି ରାଜସଂ । ୨୧ ।
ଯତ୍ତୁ କୃତ୍ସ୍ନବଦେକସ୍ମିନ୍ କାର୍ଯ୍ୟେ ସକ୍ତମହୈତୁକଂ ।
ଅତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥବଦଳ୍ପଞ୍ଚ ତତ୍ତାମସମୁଦାହୃତଂ । ୨୨ ।
ନିୟତଂ ସଙ୍ଗରହିତମରାଗଦ୍ୱେଷତଃ କୃତଂ ।
ଅଫଳପ୍ରେପ୍ସୁନା କର୍ମ ଯତ୍ତତ୍ ସାତ୍ତ୍ୱିକମୁଚ୍ୟତେ । ୨୩ ।
ଯତ୍ତୁ କାମେପ୍ସୁନା କର୍ମ ସାହଙ୍କାରେଣ ବା ପୁନଃ ।
କ୍ରିୟତେ ବହୁଳାୟାସଂ ତଦ୍ରାଜସମୁଦାହୃତଂ । ୨୪ ।
ଅନୁବନ୍ଧଂ କ୍ଷୟଂ ହିଂସାମନପେକ୍ଷ୍ୟ ଚ ପୌରୁଷଂ ।
ମୋହାଦାରଭ୍ୟତେ କର୍ମ ଯତ୍ତତ୍ତାମସମୁଚ୍ୟତେ । ୨୫ ।
ମୁକ୍ତସଙ୍ଗୋଽନହଂବାଦୀ ଧୃତ୍ୟୁତ୍ସାହସମନ୍ୱିତଃ ।
ସିଦ୍ଧ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟୋର୍ନିର୍ବିକାରଃ କର୍ତ୍ତା ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଉଚ୍ୟତେ । ୨୬ ।
ରାଗୀ କର୍ମଫଳପ୍ରେପ୍ସୁର୍ଲୁବ୍ଧୋ ହିଂସାତ୍ମକୋଽଶୁଚିଃ ।
ହର୍ଷଶୋକାନ୍ୱିତଃ କର୍ତ୍ତା ରାଜସଃ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଃ । ୨୭ ।
ଅଯୁକ୍ତଃ ପ୍ରାକୃତଃ ସ୍ତବ୍ଧଃ ଶଠୋ ନୈଷ୍କୃତିକୋଽଳସଃ ।
ବିଷାଦୀ ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ ଚ କର୍ତ୍ତା ତାମସ ଉଚ୍ୟତେ । ୨୮ ।
ବୁଦ୍ଧେର୍ଭେଦଂ ଧୃତେଶ୍ଚୈବ ଗୁଣତସ୍ତ୍ରିବିଧଂ ଶୃଣୁ ।
ପ୍ରୋଚ୍ୟମାନମଶେଷେଣ ପୃଥକ୍ତ୍ୱେନ ଧନଞ୍ଜୟ । ୨୯ ।
ପ୍ରବୃତ୍ତିଞ୍ଚ ନିବୃତ୍ତିଞ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟେ ଭୟାଭୟେ ।
ବନ୍ଧଂ ମୋକ୍ଷଞ୍ଚ ଯା ବେତ୍ତି ବୁଦ୍ଧିଃ ସା ପାର୍ଥ ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ । ୩୦ ।
ଯୟା ଧର୍ମମଧର୍ମଞ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚାକାର୍ଯ୍ୟମେବ ଚ ।
ଅଯଥା [illegible] ଜାନାତି ବୁଦ୍ଧିଃ ସା ପାର୍ଥ ରାଜସୀ । ୩୧ ।
ଅଧର୍ମ [illegible] ମସାବୃତା ।
ସର୍ବାର୍ଥ [illegible] ବୁଦ୍ଧିଃ ସା ପାର୍ଥ ତାମସୀ । ୩୨ ।

ଧୃତ୍ୟା ଯୟା ଧାରୟତେ ମନଃପ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟକ୍ରିୟାଃ ।
ଯୋଗେନାବ୍ୟଭିଚାରିଣ୍ୟା ଧୃତିଃ ସା ପାର୍ଥ ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ।୩୩।
ଯୟା ତୁ ଧର୍ମକାମାର୍ଥାନ୍ ଧୃତ୍ୟା ଧାରୟତେଽର୍ଜ୍ଜୁନ ।
ପ୍ରସଙ୍ଗେନ ଫଳାକାଂକ୍ଷୀ ଧୃତିଃ ସା ପାର୍ଥ ରାଜସୀ ।୩୪।
ଯୟା ସ୍ୱପ୍ନଂ ଭୟଂ ଶୋକଂ ବିଷାଦଂ ମଦମେବ ଚ ।
ନ ବିମୁଞ୍ଚତି ଦୁର୍ମ୍ମେଧା ଧୃତିଃ ସା ପାର୍ଥ ତାମସୀ ।୩୫।
ସୁଖଂ ତ୍ୱିଦାନୀଂ ତ୍ରିବିଧଂ ଶୃଣୁ ମେ ଭରତର୍ଷଭ ।
ଅଭ୍ୟାସାଦ୍ରମତେ ଯତ୍ର ଦୁଃଖାନ୍ତଞ୍ଚ ନିଗଚ୍ଛତି ।୩୬।
ଯତ୍ତଦଗ୍ରେ ବିଷମିବ ପରିଣାମେଽମୃତୋପମଂ ।
ତତ୍ ସୁଖଂ ସାତ୍ତ୍ୱିକଂ ପ୍ରୋକ୍ତମାତ୍ମବୁଦ୍ଧିପ୍ରସାଦଜଂ ।୩୭।
ବିଷୟେନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯୋଗାଦ୍ୟତ୍ତଦଗ୍ରେଽମୃତୋପମଂ ।
ପରିଣାମେ ବିଷମିବ ତତ୍ ସୁଖଂ ରାଜସଂ ସ୍ମୃତଂ ।୩୮।
ଯଦଗ୍ରେ ଚାନୁବନ୍ଧେ ଚ ସୁଖଂ ମୋହନମାତ୍ମନଃ ।
ନିଦ୍ରାଳସ୍ୟପ୍ରମାଦୋତ୍ଥଂ ତତ୍ତାମସମୁଦାହୃତଂ ।୩୯।
ନ ତଦସ୍ତି ପୃଥିବ୍ୟାଂ ବା ଦିବି ଦେବେଷୁ ବା ପୁନଃ ।
ସତ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରକୃତିଜୈର୍ମ୍ମୁକ୍ତଂ ଯଦେଭିଃ ସ୍ୟାତ୍ତ୍ରିଭିର୍ଗୁଣୈଃ ।୪୦।
ବ୍ରାହ୍ମଣକ୍ଷତ୍ରିୟବିଶାଂ ଶୂଦ୍ରାଣାଞ୍ଚ ପରନ୍ତପ ।
କର୍ମ୍ମାଣି ପ୍ରବିଭକ୍ତାନି ସ୍ୱଭାବପ୍ରଭବୈର୍ଗୁଣୈଃ ।୪୧।
ଶମୋ ଦମସ୍ତପଃ ଶୌଚଂ କ୍ଷାନ୍ତିରାର୍ଜ୍ଜବମେବ ଚ ।
ଜ୍ଞାନଂ ବିଜ୍ଞାନମାସ୍ତିକ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମକର୍ମ୍ମ ସ୍ୱଭାବଜଂ ।୪୨।
ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ତେଜୋ ଧୃତିର୍ଦାକ୍ଷ୍ୟଂ ଯୁଦ୍ଧେ ଚାପ୍ୟପଳାୟନଂ ।
ଦାନମୀଶ୍ୱରଭାବଶ୍ଚ କ୍ଷାତ୍ରଂ କର୍ମ୍ମ ସ୍ୱଭାବଜଂ ।୪୩।
କୃଷିଗୋରକ୍ଷବାଣିଜ୍ୟଂ ବୈଶ୍ୟକର୍ମ୍ମ ସ୍ୱଭାବଜଂ ।
ପରିଚର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକଂ [illegible] ର୍ଯ୍ୟତେ ।୪୪।
ସ୍ୱେ ସ୍ୱେ କର୍ମ୍ମଣି [illegible] ତେ । ୨ କଳଃ ।

ସ୍ୱକର୍ମନିରତଃ ସିଦ୍ଧିଂ ଯଥା ବିନ୍ଦତି ତଚ୍ଛୃଣୁ ।
ଯତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତିର୍ଭୂତାନାଂ ଯେନ ସର୍ବମିଦଂ ତତଂ ।
ସ୍ୱକର୍ମଣା ତମଭ୍ୟର୍ଚ୍ଚ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଂ ବିନ୍ଦତି ମାନବଃ ।୪୬।
ଶ୍ରେୟାନ୍ ସ୍ୱଧର୍ମୋ ବିଗୁଣଃ ପରଧର୍ମାତ୍ ସ୍ୱନୁଷ୍ଠିତାତ୍ ।
ସ୍ୱଭାବନିୟତଂ କର୍ମ କୁର୍ବନ୍ନାପ୍ନୋତି କିଲ୍ବିଷଂ ।୪୭।
ସହଜଂ କର୍ମ କୌନ୍ତେୟ ସଦୋଷମପି ନ ତ୍ୟଜେତ୍ ।
ସର୍ବାରମ୍ଭା ହି ଦୋଷେଣ ଧୂମେନାଗ୍ନିରିବାବୃତାଃ ।୪୮।
ଅସକ୍ତବୁଦ୍ଧିଃ ସର୍ବତ୍ର ଜିତାତ୍ମା ବିଗତସ୍ପୃହଃ ।
ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟସିଦ୍ଧିଂ ପରମାଂ ସନ୍ନ୍ୟାସେନାଧିଗଚ୍ଛତି ।୪୯।
ସିଦ୍ଧିଂ ପ୍ରାପ୍ତୋ ଯଥା ବ୍ରହ୍ମ ତଥାପ୍ନୋତି ନିବୋଧ ମେ ।
ସମାସେନୈବ କୌନ୍ତେୟ ନିଷ୍ଠା ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ଯା ପରା ।୫୦।
ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ବିଶୁଦ୍ଧୟା ଯୁକ୍ତୋ ଧୃତ୍ୟାତ୍ମାନଂ ନିୟମ୍ୟ ଚ ।
ଶବ୍ଦାଦୀନ୍ ବିଷୟାଂସ୍ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ରାଗଦ୍ୱେଷୌ ବ୍ୟୁଦସ୍ୟ ଚ ।୫୧।
ବିବିକ୍ତସେବୀ ଲଘ୍ୱାଶୀ ଯତବାକ୍କାୟମାନସଃ ।
ଧ୍ୟାନଯୋଗପରୋ ନିତ୍ୟଂ ବୈରାଗ୍ୟଂ ସମୁପାଶ୍ରିତଃ ।୫୨।
ଅହଙ୍କାରଂ ବଲଂ ଦର୍ପଂ କାମଂ କ୍ରୋଧଂ ପରିଗ୍ରହଂ ।
ବିମୁଚ୍ୟ ନିର୍ମମଃ ଶାନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଭୂୟାୟ କଳ୍ପତେ ।୫୩।
ବ୍ରହ୍ମଭୂତଃ ପ୍ରସନ୍ନାତ୍ମା ନ ଶୋଚତି ନ କାଙ୍କ୍ଷତି ।
ସମଃ ସର୍ବେଷୁ ଭୂତେଷୁ ମଦ୍ଭକ୍ତିଂ ଲଭତେ ପରାଂ ।୫୪।
ଭକ୍ତ୍ୟା ମାମଭିଜାନାତି ଯାବାନ୍ ଯଶ୍ଚାସ୍ମି ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।
ତତୋ ମାଂ ତତ୍ତ୍ୱତୋ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ବିଶତେ ତଦନନ୍ତରଂ ।୫୫।
ସର୍ବକର୍ମାଣ୍ୟପି ସଦା କୁର୍ବାଣୋ ମଦ୍ବ୍ୟପାଶ୍ରୟଃ ।
ମତ୍ପ୍ରସାଦାଦବାପ୍ନୋତି ଶାଶ୍ୱତଂ ପଦମବ୍ୟୟଂ ।୫୬।
ଚେତସ୍ [illegible] ସ୍ୟ ମତ୍ପରଃ ।
ବୁଦ୍ଧିଯେ [illegible] ତଂ ଭବ ।୫୭।

ମଚ୍ଚିତ୍ତଃ ସର୍ବଦୁର୍ଗାଣି ମତ୍ପ୍ରସାଦାତ୍ତରିଷ୍ୟସି ।
ଅଥ ଚେତ୍ ତ୍ୱମହଙ୍କାରାନ୍ନ ଶ୍ରୋଷ୍ୟସି ବିନଙ୍କ୍ଷ୍ୟସି ।୫୮।
ଯଦହଙ୍କାରମାଶ୍ରିତ୍ୟ ନ ଯୋତ୍ସ୍ୟ ଇତି ମନ୍ୟସେ ।
ମିଥ୍ୟୈଷ ବ୍ୟବସାୟସ୍ତେ ପ୍ରକୃତିସ୍ତ୍ୱାଂ ନିଯୋକ୍ଷ୍ୟତି ।୫୯।
ସ୍ୱଭାବଜେନ କୌନ୍ତେୟ ନିବଦ୍ଧଃ ସ୍ୱେନ କର୍ମଣା ।
କର୍ତ୍ତୁଂ ନେଚ୍ଛସି ଯନ୍ମୋହାତ୍ କରିଷ୍ୟସ୍ୟବଶୋଽପି ତତ୍ ।୬୦।
ଈଶ୍ୱରଃ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ହୃଦ୍ଦେଶେଽର୍ଜୁନ ତିଷ୍ଠତି ।
ଭ୍ରାମୟନ୍ ସର୍ବଭୂତାନି ଯନ୍ତ୍ରାରୂଢ଼ାନି ମାୟୟା । ୬୧ ।
ତମେବ ଶରଣଂ ଗଚ୍ଛ ସର୍ବଭାବେନ ଭାରତ ।
ତତ୍ପ୍ରସାଦାତ୍ ପରାଂ ଶାନ୍ତିଂ ସ୍ଥାନଂ ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସି ଶାଶ୍ୱତଂ ।୬୨
ଇତି ତେ ଜ୍ଞାନ ମାଖ୍ୟାତଂ ଗୁହ୍ୟାଦ୍ ଗୁହ୍ୟତରଂ ମୟା ।
ବିମୃଶ୍ୟୈତଦଶେଷେଣ ଯଥେଚ୍ଛସି ତଥା କୁରୁ । ୬୩ ।
ସର୍ବଗୁହ୍ୟତମଂ ଭୂୟଃ ଶୃଣୁ ମେ ପରମଂ ବଚଃ ।
ଇଷ୍ଟୋଽସି ମେ ଦୃଢମିତି ତତୋ ବକ୍ଷ୍ୟାମି ତେ ହିତଂ ।୬୪
ମନ୍ମନା ଭବ ମଦ୍ଭକ୍ତୋ ମଦ୍ଯାଜୀ ମାଂ ନମସ୍କୁରୁ ।
ମାମେବୈଷ୍ୟସି ସତ୍ୟଂ ତେ ପ୍ରତିଜାନେ ପ୍ରିୟୋଽସି ମେ ।୬୫
ସର୍ବଧର୍ମାନ୍ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ମାମେକଂ ଶରଣଂ ବ୍ରଜ ।
ଅହଂ ତ୍ୱାଂ ସର୍ବପାପେଭ୍ୟୋ ମୋକ୍ଷୟିଷ୍ୟାମି ମା ଶୁଚଃ ।୬୬
ଇଦଂ ତେ ନାତପସ୍କାୟ ନାଭକ୍ତାୟ କଦାଚନ ।
ନ ଚାଶୁଶ୍ରୂଷବେ ବାଚ୍ୟଂ ନ ଚ ମାଂ ଯୋଽଭ୍ୟସୂୟତି ।୬୭।
ଯ ଇଦଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟଂ ମଦ୍ଭକ୍ତେଷ୍ୱଭିଧାସ୍ୟତି
ଭକ୍ତିଂ ମୟି ପରାଂ କୃତ୍ୱା ମାମେବୈଷ୍ୟତ୍ୟସଂଶୟଃ ।୬୮ ।
ନ ଚ ତସ୍ମାନ୍ମନୁଷ୍ୟେଷୁ କଶ୍ଚିନ୍ମେ ପ୍ରି ... ତ୍ତମଃ ।
ଭବିତା ନ ଚ ... ଭୁବି । ୬୯ ।
ଅଧ୍ୟେଷ୍ୟତେ ... ଦମାବୟୋଃ ।

ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞେନ ତେନାହମିଷ୍ଟଃ ସ୍ୟାମିତି ମେ ମତିଃ । ୭୦ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନନସୂୟଶ୍ଚ ଶୃଣୁୟାଦପି ଯୋ ନରଃ ।
ସୋଽପି ମୁକ୍ତଃ ଶୁଭାଁଲ୍ଲୋକାନ୍ ପ୍ରାପ୍ନୁୟାତ୍ ପୁଣ୍ୟକର୍ମଣାଂ ।୭୧
କଚ୍ଚିଦେତତ୍ ଶ୍ରୁତଂ ପାର୍ଥ ତ୍ୱୟୈକାଗ୍ରେଣ ଚେତସା ।
କଚ୍ଚିଦଜ୍ଞାନସମ୍ମୋହଃ ପ୍ରନଷ୍ଟସ୍ତେ ଧନଞ୍ଜୟ । ୭୨ ।

ଅର୍ଜୁନ ଉବାଚ ।

ନଷ୍ଟୋ ମୋହଃ ସ୍ମୃତିର୍ଲବ୍ଧା ତ୍ୱତ୍ପ୍ରସାଦାନ୍ମୟାଚ୍ୟୁତ ।
ସ୍ଥିତୋଽସ୍ମି ଗତସନ୍ଦେହଃ କରିଷ୍ୟେ ବଚନଂ ତବ । ୭୩

ସଞ୍ଜୟ ଉବାଚ ।

ଇତ୍ୟହଂ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପାର୍ଥସ୍ୟ ଚ ମହାତ୍ମନଃ ।
ସଂବାଦମିମମଶ୍ରୌଷମଦ୍ଭୁତଂ ଲୋମହର୍ଷଣଂ । ୭୪ ।
ବ୍ୟାସପ୍ରସାଦାତ୍ ଶ୍ରୁତବାନମଂ ଗୁହ୍ୟମହଂ ପରଂ ।
ଯୋଗଂ ଯୋଗେଶ୍ୱରାତ୍ କୃଷ୍ଣାତ୍ ସାକ୍ଷାତ୍ କଥୟତଃ ସ୍ୱୟଂ ।୭୫
ରାଜନ୍ ସଂସ୍ମୃତ୍ୟ ସଂସ୍ମୃତ୍ୟ ସଂବାଦମିମମଦ୍ଭୁତଂ ।
କେଶବାର୍ଜୁନୟୋଃ ପୁଣ୍ୟଂ ହୃଷ୍ୟାମି ଚ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ।୭୬।
ତଚ୍ଚ ସଂସ୍ମୃତ୍ୟ ସଂସ୍ମୃତ୍ୟ ରୂପମତ୍ୟଦ୍ଭୁତଂ ହରେଃ ।
ବିସ୍ମୟୋ ମେ ମହାନ୍ ରାଜନ୍ ହୃଷ୍ୟାମି ଚ ପୁନଃ ପୁନଃ ।୭୭
ଯତ୍ର ଯୋଗେଶ୍ୱରଃ କୃଷ୍ଣୋ ଯତ୍ର ପାର୍ଥୋ ଧନୁର୍ଦ୍ଧରଃ ।
ତତ୍ର [illegible] ଧ୍ରୁବା [illegible] । ୭୮ ।

ଇତି [illegible]
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁ[illegible]
ଧ୍ୟାୟଃ ।

[illegible]

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ।

ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁରୁବାଚ ।

ପ୍ରାରବ୍ଧଂ ଭୁଜ୍ୟମାନୋ ହି ଗୀତାଭ୍ୟାସରତଃ ସଦା ।
ସ ମୁକ୍ତଃ ସ ସୁଖୀ ଲୋକେ କର୍ମଣା ନୋପଲିପ୍ୟତେ ।
ମହାପାପାଦି ପାପାନି ଗୀତାଧ୍ୟାନଂ କରୋତି ଚେତ୍ ।
କ୍ୱଚିତ୍ ସ୍ପର୍ଶଂ ନ କୁର୍ବନ୍ତି ନଳିନୀଦଳମମ୍ବୁବତ୍ ।
ଗୀତାୟାଃ ପୁସ୍ତକଂ ଯତ୍ର ଯତ୍ର ପାଠଃ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।
ତତ୍ର ସର୍ବାଣି ତୀର୍ଥାନି ପ୍ରୟାଗାଦୀନି ତତ୍ର ବୈ ।
ସର୍ବେ ଦେବାଶ୍ଚ ଋଷୟୋ ଯୋଗିନଃ ପନ୍ନଗାଶ୍ଚ ଯେ ।
ଗୋପାଳା ଗୋପିକା ବାପି ନାରଦୋଦ୍ଧବ ପାର୍ଷଦୈଃ ।
ସହାୟୋ ଜାୟତେ ଶୀଘ୍ରଂ ଯତ୍ର ଗୀତା ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।
ଯତ୍ର ଗୀତାବିଚାରଶ୍ଚ ପଠନଂ ପାଠନଂ ଶ୍ରୁତଂ ।
ତତ୍ରାହଂ ନିଶ୍ଚିତଂ ପୃଥ୍ୱି ନିବସାମି ସଦୈବ ହି ।
ଗୀତାଶ୍ରୟେଽହଂ ତିଷ୍ଠାମି ଗୀତା ମେ ଚୋତ୍ତମଂ ଗୃହଂ ।
ଗୀତାଜ୍ଞାନମୁପାଶ୍ରିତ୍ୟ ତ୍ରୀଂଲ୍ଲୋକାନ୍ ପାଳୟାମ୍ୟହଂ ।
ଅର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରାକ୍ଷରା ନିତ୍ୟା ସା ନିର୍ବାଚ୍ୟପଦାତ୍ମିକା ।
ଚିଦାନନ୍ଦେନ କୃଷ୍ଣେନ ପ୍ରୋକ୍ତା ସ୍ୱମୁଖତୋଽର୍ଜୁନଂ ।
ବେଦତ୍ରୟୀ ପରାନନ୍ଦା ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥଜ୍ଞାନ-ସଂଯୁତା ।
ଯୋଽଷ୍ଟାଦଶଜପୋ ନିତ୍ୟଂ ନରୋ ନିଶ୍ଚଳମାନସଃ ।
ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧିଂ ସ ଲଭତେ ତତୋ ଯ [illegible] ପଦଂ ।
ପାଠେଽସମର୍ଥଃ ସ [illegible] ରେତ୍ ।
ତଦା ଗୋଦାନଜଂ ପୁଣ୍ୟ [illegible] ସଂଶୟଃ ।

ତ୍ରିଭାଗଂ ପଠମାନସ୍ତୁ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନଫଳଂ ଲଭେତ୍ ।
ଷଡଂଶଂ ଜପମାନସ୍ତୁ ସୋମଯାଗଫଳଂ ଲଭେତ୍ ।
ଏକାଧ୍ୟାୟଂ ତୁ ଯୋ ନିତ୍ୟଂ ପଠତେ ଭକ୍ତିସଂଯୁତଃ ।
ରୁଦ୍ରଲୋକମବାପ୍ନୋତି ଗଣୋ ଭୂତ୍ୱା ବସେଚ୍ଚିରଂ ।
ଅଧ୍ୟାୟଂ ଶ୍ଲୋକପାଦଂ ବା ନିତ୍ୟଂ ଯଃ ପଠତେ ନରଃ ।
ସ ଯାତି ନରତାଂ ଯାବନ୍ମନ୍ୱନ୍ତରଂ ବସୁନ୍ଧରେ ।
ଗୀତାୟାଃ ଶ୍ଲୋକଦଶକଂ ସପ୍ତ ପଞ୍ଚ ଚତୁଷ୍ଟୟଂ ।
ଦ୍ୱୌ ତ୍ରୀନେକଂ ତଦର୍ଦ୍ଧଂ ବା ଶ୍ଲୋକାନାଂ ଯଃ ପଠେନ୍ନରଃ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକମବାପ୍ନୋତି ବର୍ଷାଣାମୟୁତଂ ଧ୍ରୁବଂ ।
ଗୀତାପାଠସମାୟୁକ୍ତୋ ମୃତୋ ମାନୁଷତାଂ ବ୍ରଜେତ୍ ।
ଗୀତାଭ୍ୟାସଂ ପୁନଃ କୃତ୍ୱା ଲଭତେ ମୁକ୍ତିମୁତ୍ତମାଂ ।
ଗୀତେତ୍ୟୁଚ୍ଚାରସଂଯୁକ୍ତୋ ମହାପାପଯୁତୋଽପି ବା ।
ବୈକୁଣ୍ଠଂ ସମବାପ୍ନୋତି ବିଷ୍ଣୁନା ସହ ମୋଦତେ ।
ଗୀତାର୍ଥଂ ଧ୍ୟାୟତେ ନିତ୍ୟଂ କୃତ୍ୱା କର୍ମାଣି ଭୂରିଶଃ ।
ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତଃ ସ ବିଜ୍ଞେୟୋ ଦେହାନ୍ତେ ପରମଂ ପଦଂ ।
ଗୀତାମାଶ୍ରିତ୍ୟ ବହବୋ ଭୂଭୁଜୋ ଜନକାଦୟଃ ।
ନିର୍ଦ୍ଧୂତକଲ୍ମଷା ଲୋକେ ଗୀତା ଯାତାଃ ପରଂ ପଦଂ ।
ଗୀତାୟାଃ ପଠନଂ କୃତ୍ୱା ମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ନୈବ ଯଃ ପଠେତ୍ ।
ବୃଥା ପାଠୋ [illegible] ଶ୍ରମ ଏବ ହ୍ୟୁଦାହୃତଃ ।
ଏତନ୍ମାହାତ୍ମ୍ୟ[illegible] ଗୀତା[illegible] କରୋତି ଯଃ ।
ସ ତତ୍ଫଳମବାପ୍ନୋ[illegible] [illegible] ଗତିମାପ୍ନୁୟାତ୍ ।
[illegible] [illegible] ।

Printed by ———— Jagannath Press;

ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ର

ପୃଷ୍ଠା	ଅଧ୍ୟାୟ	ଧାଡ଼ି	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧		୧୦	ଶୁକ୍ଳଯନ	ଶୁକ୍ଳବସନ
୨		୯	ଢକ୍ୟାସଃ	ଢଉକ୍ୟାସଃ
,,		୧୨	ମଙ୍କେତଦ୍ୟ	ମଙ୍କେତଦ୍ୟା
୩		୧୯	ତୌଧିପର	ତୋଧରି
୪		୧୨	ଭର	ମନର
,,		୧୮	ରଣ	ଏ ରଣ
୫		୫	ଚଯିବ	ଚରଯିବ
,,		୮	ଯ	ଯା
୧	୧	୧୦	ସ୍ଥାନ	ସ୍ଥାନେ
,,	,,	୧୧	ଦୋଣ	ଦ୍ରୋଣ
୭	,,	୧୨	ଯେ ଅଧର୍ମେ	ଯେନ୍ତୁ ଅଧର୍ମେ
୮	,,	୫	ବଧିତ୍ର	ବଧିତା
୧୦	୨	୧୯	ପାପାଚାପ	ପାଠଚାପ
୨୦	,,	୧୨	ତୃଣ	ପୃଣ
୨୧	,,	୧	ଚଳେ	ବଳେ
୨୩	,,	୪	ମହମ	ମହିମା
୨୪	,,	୩	ଚଉଅ	ଗଉଅଁ
୨୫	,,	୯	ମିଳ	ମିଳେ
୨୬	,,	[illegible]	[illegible]	[illegible]
୨୭			[illegible]	ବୋଲିଛି

Digitized by PPRACHIN, SOA

ପୃଷ୍ଠା	ଅଧ୍ୟାୟ	ପଂକ୍ତି	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧୭	୨		ରୋଧ	କ୍ରୋଧ
୧୭	,,		ବାହାର	ବାହାର
୩୦	,,	୭	ଯବ	ଯିବ
,,	,,	୧୭	ସୁର	ସ୍ଥିର
୩୧	,,	୨	ସବଧାନ	ସାବଧାନ
୩୩	୩	୧୮	ନଦଳ	ନାଦଳି
୩୫	,,	୧	ଥନ୍ତି	ଥାନ୍ତି
୪୭	,,	୭	ଅଛି	ଥଇଲି
୪୨	୪	୨୨	ଗର୍ଷି	ସ୍ପର୍ଶି
୫୦	୪	୧୫	ଧନ୍ଦବା	ଯଦିବା
୫୩	୪	୧୭	ଦଛ	ଦଢ଼ି
୬୧	,,	୧୫	ସନ୍ଧରେ	ସନ୍ଧିରେ
	୫	୨୧	ସନ୍ୟାସ	ସନ୍ୟାସି
୭୮	୭	୯	ଚରଣ	ଚେଣ୍ଟ
୭୯	,,	୧୫	ଇନ୍ଦ୍ରୟ	ଇନ୍ଦ୍ରିୟ
୭୫	,,	୧୭	ଅନ୍ଧରେ	ଅନ୍ଧାରେ
୮୪	୭	୨୩	ଉଚ୍ଚଟନ	ଉଚ୍ଚାଟନ
୮୬	,,	୧୧	ମେନ୍ଦର	ମୋନ୍ଦର
୮୭	,,	୨୯	ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ	ବର୍ତ୍ତମାନ
୮୮	,,	୨୦	ଥଉ	ଥାଉ
୯୧	୮	୧୭	କ୍ଷମା:	କ୍ଷମା
୯୨	,,	୨୦	ପଦ	ପାଦ
୯୭	୯	୨୧	ଦର୍ଦ୍ଧି	ନୂର୍ଦ୍ଧି
			ସଂଶୟ	ଜଗତ
[illegible]	,,		[illegible]	କର୍ମଫଳ
[illegible]	୧୦			

ପୃଷ୍ଠା	ଅଧ୍ୟାୟ		ଶୁଦ୍ଧି	
୧୦୧			ନା |	ତାହା
୧୦୨		୬	ସମନ	ସମାନ
,,	,,	୮	ପ୍ରଭଦ	ପ୍ରଭେଦ
୧୦୪	୧୦	୧୬	ଜନଶୂନ୍ୟ	ଜନ୍ମଶୂନ୍ୟ
୧୦୬		୮	କସ୍ତ୍ରର	କସ୍ତୁରି
,,	,,	୧୮	ଜଳାଶପୂ	ଜଳାଶୟପୂର
୧୦୭	,,	୧୫	ଭଷଣ	ଭୀଷଣ
୧୦୯	୧୧	୪	ମହ୍ରମା	ମହିମା
,,	,,	୨୫	ମେ	ଯେ
୧୧୦	,,	୩	ଅବଶ	ଅବଶ୍ୟ
,,		୧୪	ମଣ୍ଡ୍ରିଣି	ମଣ୍ଡ୍ରଣି
୧୧୪	,,	୨୦	ପ୍ରବଣ	ପ୍ରଗଣ
୧୧୯	୧୨	୧୬	ପ୍ରତ୍ତ	ପ୍ରୀତ
,,	,,	୨୦	ଅଭଂସ୍ତ	ଅଭ୍ୟାସ୍ତ
,,	,,	୨୨	ସଧନେ	ସାଧନେ
୧୨୦	,,	୬	ମେଠାରେ	ମୋଠାରେ
,,	,,	୨୩	ଶେଚନା	ଶୋଚନା
୧୨୨	୧୩	୨	ପରେ	ଶ୍ରୀଭଗବାନୁବାଚ
,,	,,	୨୧	ଭକ୍ତିରଣ	ଭକ୍ତିଗଣ
,,	,,	୨୪	ଏବଳୁ	ଏହାକୁ
,,	,,	,,	ମହଭୂତ	ମହାଭୂତ
୧୨୩	,,	୩	ଇଚ୍ଛ	ଇଚ୍ଛା
,,		୪	ଦ୍ୱେଷ	ଦ୍ୱେଷ
,,			ସଂଘତ	ସଂଘାତ
,,			କୃତୀ	ଧୃତି

ପୃଷ୍ଠା	ଅଧ୍ୟାୟ	ପଂକ୍ତି	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧୨୩	୧୩	୧୫	ଦର୍ଶନ	କର୍ମ୍ମମା
,,	,,	୨୧	ଯାହର	ଯାହାର
	,,	,,	ନହି	ନାହିଁ
,,		,,	ଅହକାର	ଅହଂକାର
୧୨୪	,,	୪	ଅନକୁ	ଅନ୍ୟକୁ
୧୨୫	,,	୨୧	ତତ୍ର	ତତ୍ତ୍ୱ
୧୨୭	,,	୪	ପ୍ରମଣ	ପ୍ରମାଣ
,,	,,	୧୧	ବେଲ୍ଲ ଏ	ବୋଲ୍ଲ ଏ
,,	,,	୧୪	କଡ଼ରୁ	କାଡ଼ରୁ
୧୨୭	,,	୭	ଜାଣନ୍ତ	ଜାଣନ୍ତି
,,	,,	୧୦	ତହର	ତାହାର
୧୨୯	୧୪	୨୩	ଯେ	ଯେ
,,		୧୯	ରତ୍ନଗୁଣର	ରତ୍ନ ଗୁଣରୁ
୧୩୦	,,	୭	ବାନ୍ଧ	ବାନ୍ଧେ
,,	,,	୧୭	ସତ୍ତ	ସତ୍ତ୍ୱ
,,	,,	୨୧	ଅଜ୍ଞାନ୍ତର	ଅଜ୍ଞାନ୍ତରେ
,,	,,	୨୨	ନରନ୍ତର	ନିରନ୍ତରେ
,,	,,	୨୩	ତଳ	ତୋଳ
,,	,,	,,	ହେବ	ହେବେ
,,	,,	,,	ସେ	ସେ
,,	,,	,,	ସମ୍ଭଲ	ସମ୍ଭାଳ
୧୩୦	,,	୨୫	ଯହର	ଯାହାର
୧୩୧	,,	୩	ଉବକଥା	
,,	,,	୫	[illegible]	ଭକ୍ତ
,,	,,			ଅଭ୍ୟନ୍ତ
,,	,,			[illegible]

ପୃଷ୍ଠା	ଅଧ୍ୟାୟ	ଧାଡ଼ି	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧୩୪	୧୫	୭	ଡ଼ିଲ	ଡ଼ାଳ
"	"	୧୦	ଦେଇବ	ଦୋଇବ
"	"	୧୭	ପଣ	ପୁଣି
"	"	୧୯	ଦୁଷଚ	ଦୁଷ୍ଟ
"	"	୨୩	ଜଣ	ଜାଣ
"	"	୨୪	ଦରଣ	ସ୍ମରଣ
"	"	୨୫	ସୁ	ସୁଣ
୧୩୫	"	୨	ବୃଷ	ବୃଷେ
	"	୨	ବାହର	ବାହରେ
	"	୩	କହାର	କାହାର
	"	୫	ଚଢ଼ୁ	ବଢ଼ୁ
	"	୧୨	ଏହରି	ଏହାରି
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
୧୩୬	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	ଜାଣି
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		[illegible]	[illegible]	[illegible]
		[illegible]	[illegible]	ପାଣି
			[illegible]	[illegible]
			[illegible]	[illegible]
			[illegible]	[illegible]
୧୩୭			ଦାଷନ	ଦ୍ୱାଦଶୀକ

ପୃଷ୍ଠା	ଅଧ୍ୟାୟ	ପଂକ୍ତି	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧୩୮	୧୭	୧୮	ଘନ	ଘେନ
୧୩୯	,,	୨୨	ସା ଗ୍ରନ୍ଥ	ସାଦ୍ଗ୍ରନ୍ଥ
	,,	୨୩	ଭୈଁରବ	ଭୈରବ
୧୪୧	,,	୭	ନେଉ ନ୍ତି	ନେଉଥାନ୍ତି
	,,	୧୦	ନାଗ	ନଣେ
୧୪୨	,,	୯	ଭନିରୂପକୁ	ଶ୍ଳୋକକୁ
୧୪୩	୧୭	୧୪	ସତ୍ତିକ	ସାତ୍ତ୍ୱିକ
	,,	୧୫	ଣଦ୍ଧା	ଶ୍ରଦ୍ଧା
	,,	୨୪	ଅରଦ୍ଧ	ଅଗ୍ରଦ୍ଧ
୧୪୫	,,	୭	କଷ୍ଟିତ	କିଷ୍ଟିତ
	,,	୮	ସୁ ଣ୍ଡିତ	ସୁଗଣ୍ଡିତ
୧୪୭	୧୮	୨	ତ୍ୟଗ	ତ୍ୟାଗ
	,,	୮	କୋବିଦ୍ଧ	କୋବଦ୍ଧ
	,,	,,	ପ୍ରଭଦ୍ଧ	ପ୍ରକଭଦ୍ଧ
୧୪୮	,,	୫	ଡେଟନ୍ତ	ଯେଟନ୍ତ
୧୪୯	,,	୧୦	ଦେଷ	ଦୋଷ
	,,	୨୫	ସାତ୍ତ୍ୱିକ	ସାତ୍ତ୍ୱିକ
୧୫୦	,,	୧୨	ଅସବଧାନ	ଅସାବଧାନ
		୧୭	ଚଲେ	ବଲେ
୧୫୧	,,	୧୧	ଯଇ	ଯାଇ
୧୫୨	,,	୧୧	ଧର୍ଯ୍ୟା	ଧୈର୍ଯ୍ୟ
୧୫୫	,,	୨୦	ମୋହିନ	ମୋହିତ
୧୫୭	,,	୨୨	ଭଲ	ଭଳେ
	,,	୨୦	ଅଭିମନ୍	ଛିଡିବ

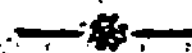
ଶ୍ରୀଯୁତ ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁସିଂହଙ୍କ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକାବଳୀ ।

୧ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ଟ ୩୧	୯ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ୨ୟଭାଗ ଟ ।
୨ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ରହସ୍ୟ ୧ମଖଣ୍ଡ ଟ ୨ ୧	୧୦ ଜ୍ୟୋତିଷାର୍ଣ୍ଣବ ୧ମଭାଗ ଟ ୦।
୩ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ ଟ ୧୮	୧୧ ଜ୍ୟୋତିଷାର୍ଣ୍ଣବ ୨ୟଭାଗ ଟ ୧।
୪ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ନବାକ୍ଷର ଟ ୦।୵	୧୨ ଜ୍ୟୋତିଷାର୍ଣ୍ଣବ ୩ୟଭାଗ ଟ ୧୮
୫ କୀର୍ତ୍ତନ ରସାମୃତ ଟ ୦ ୮	୧୩ ଦୁଇର ଔଷଧିଦିନ ଟ ୦ ।୵
୬ ପ୍ରବନ୍ଧସାର ଟ ୧ ୧	୧୪ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଟ ୦।
୭ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଟ ୦ ॥	୧୫ ସ୍ୱଧର୍ମ ଟ ୦ ।୵
୮ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ୧ମଭାଗ ଟ ୦ ।୵	୧୬ ପଞ୍ଚାମୃତ ଟ ୦ ୵

ପୁରୀ ନ୍ୟାସନାଲ ଷ୍ଟୋରର ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକାବଳୀ

୧ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦୀପ ଟ ୨୧	୪ କାଳଜୀ ଟ ।
୨ ସୁନାଝିଅ ଟ ୦ ୮	୫ ଜମ୍ବୁ ଇତିହାସ ଟ ୦ ।୵
୩ ଦେବଯାନୀ ଟ ୦ ।୵	୬ ଜପା କୁସୁମ ଟ ୦ ୵

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ—ଟ୍ରେଡ଼ିଙ୍ଗ କମ୍ପାନି କଟକ, ଗୌରୀଶଙ୍କର ନାସନାଲ ଷ୍ଟୋର ପୁରୀ, ସାହୁ କଟକ, ଚଉଧୁରୀ ... ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ...